

**YAKUP KADRİ KARAOSMANOĞLU'NUN
KİRALIK KONAK ADLI ESERİNDE
GÖNDERİM ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Fatih YALÇIN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Serdar KARAOĞLU

Haziran, 2025

Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'NUN KİRALIK
KONAK ADLI ESERİNDE GÖNDERİM ÜZERİNE BİR
İNCELEME

Hazırlayan
Fatih YALÇIN

Danışman
Doç. Dr. Serdar KARAOĞLU

AFYONKARAHİSAR 2025

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun Kiralık Konak Adlı Eserinde Gönderim Üzerine Bir İnceleme**” adlı çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde bilimsel etik kurallara ve atıf gösterme ilkelerine riayet ettiğimi belirterek aksi bir durumun tespiti hâlinde sorumluluğun tamamen bana ait olduğunu kabul, beyan ve taahhüt ederim.

27/06/2025

İmza

Fatih YALÇIN

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı- Soyadı	Fatih YALÇIN
	Numarası	2200623514
	Anabilim Dalı	Türk Dili ve Edebiyatı
	Programı	Türk Dili ve Edebiyatı
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Kiralık Konak Adlı Eserinde Gönderim Üzerine Bir İnceleme
Tez Savunma Sınav Tarihi		27.06.2025
Tez Savunma Sınav Saati		10.00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒oy birliği – ☐oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hacı İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU’NUN KİRALIK KONAK ADLI ESERİNDE GÖNDERİM ÜZERİNE BİR İNCELEME

Fatih YALÇIN

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

Haziran, 2025

Danışman: Doç. Dr. Serdar KARAOĞLU

Yakup Kadri’nin *Kıralık Konak* adlı eseri Türk Edebiyatının önde gelen eserleri arasında yer almaktadır. Bu eserde “dilde en az çaba ilkesi” doğrultusunda yapılan gönderim konusu daha önce yapılan sınıflandırmalardan hareketle ele alınmıştır. Çalışma; “Giriş”, “Metindilbilim, Bağdaşıklık ve Gönderim”, “Kıralık Konak Romanında Gönderim” ve “Sonuç” bölümlerinden oluşmaktadır. Çalışmada Yakup Kadri’nin *Kıralık Konak* adlı eserindeki gönderim öğelerinin tespiti ve elde edilen veriler doğrultusunda gönderim öğelerinin Türkçede işleyiş biçimlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmak amaçlanmıştır. Çalışmada betimsel araştırma yöntemi ile elde edilen bulgular metin içi gönderim (art gönderim ve ön gönderim) ve metin dışı gönderim başlıkları altında değerlendirilmiştir. Sonuç bölümünde ise ilgili başlıklarda elde edilen bulgular neticesinde genel bir değerlendirme yapılmıştır. Daha önceki çalışmalardan hareketle gönderim bağlamında incelenen *Kıralık Konak* adlı eserde gönderim öğelerinden faydalandığı, metin içi gönderimin daha çok yapıldığı ve art gönderime ön gönderimden daha sık başvurulduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Metindilbilim, bağdaşıklık, gönderim, art gönderim, ön gönderim.

ABSTRACT

A STUDY ON REFERENCE IN YAKUP KADRI KARAOSMANOĞLU'S WORK NAMED KİRALIK KONAK

Fatih YALÇIN

AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTION OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE

June, 2025

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Serdar KARAOĞLU

Yakup Kadri's *Kıralık Konak* is among the leading works of Turkish Literature. In this work, the reference topic, which is made in line with the "principle of least effort in language", has been addressed based on previously made classifications. The study consists of "Introduction", "Textual Linguistics, Cohesion and Reference", "Reference in the Novel *Kıralık Konak*" and "Conclusion" sections. The aim of this study is to identify the referential elements in Yakup Kadri's work, *Kıralık Konak*, and to contribute to the understanding of how referential elements function in Turkish in line with the data obtained. The findings obtained through the descriptive research method in the study were evaluated under the headings of endophoric reference (anaphora and cataphora) and exophora. In the conclusion section, a general evaluation was made as a result of the findings obtained under the relevant titles. In the work called *Kıralık Konak*, which was examined in the context of reference based on previous studies, it was determined that reference elements were used, endophoric references were made more frequently and anaphora were used more frequently than cataphora.

Keywords: Textlinguistics, cohesion, reference, anaphora, cataphora

ÖN SÖZ

Dil, tarih boyunca hem sözlü hem yazılı iletişim için önemli bir iletişim aracı olmuştur. Dünya üzerinde yer alan tüm diller belirli kurallar çerçevesinde ortaya çıkmış ve diller, dil bilim alanının birincil inceleme unsuru olarak yer almıştır. Bu incelemelerin kapsamı çok geniş olmakla birlikte kimi zaman dillerin tarihi, söz dizimi, tasnifi kimi zaman da biçimbirim öğeleri üzerine yapılmıştır. Dilin diğer inceleme alanlarında olduğu gibi biçimbirimlere yönelik de çeşitli yaklaşımlar ve incelemeler bulunmaktadır. Bunlardan biri bağdaşıklık kapsamında gönderim ögesi olarak ele alınmalarıdır.

Çalışmamızda Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Kiralık Konak* adlı eserinde yer alan gönderim unsurlarını tespit ederek literatüre katkıda bulunmayı amaçladık.

Bu çalışma sürecimde mütevazı tavrı ile her daim yol gösterip destek olan, bilgisini, desteğini ve yardımını hiçbir şekilde esirgemeyen çok kıymetli Hocam Doç. Dr. Serdar Karaoğlu'na şükranlarımı sunarım. Eğitim hayatım boyunca desteğini her daim hissettiğim kıymetli aileme sonsuz teşekkür ederim.

Fatih YALÇIN
2025, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI.....	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

METİNDİLBİLİM, BAĞDAŞIKLIK VE GÖNDERİM

1.METİNDİLBİLİM	3
1.1.BAĞDAŞIKLIK	6
1.1.1.Gönderim.....	7
1.1.1.1.Gönderim Türleri	9
1.1.1.1.1.Metin Dışı Gönderim.....	11
1.1.1.1.2. Metin İçi Gönderim	11
1.1.1.1.2.1. Art Gönderim.....	11
1.1.1.1.2.2. Ön Gönderim	12
1.1.1.2. Gönderim Ögeleri	13
1.1.1.2.1. Zamirler ile Yapılan Gönderim	17
1.1.1.2.1.1. Kişi Zamirleri ile Yapılan Gönderim	18
1.1.1.2.1.2. Dönüşlülük Zamiri ile Yapılan Gönderim.....	19
1.1.1.2.1.3. İşaret Zamirleri ile Yapılan Gönderim	19
1.1.1.2.1.4. İlgi (Aitlik) Zamiri ile Yapılan Gönderim	21
1.1.1.2.1.5. Belirsizlik Zamiri ile Yapılan Gönderim.....	22
1.1.1.2.1.6. Soru Zamiri ile Yapılan Gönderim	22
1.1.1.2.2. Sıfatlar ile Yapılan Gönderim.....	23
1.1.1.2.2.1. İşaret Sıfatları ile Yapılan Gönderim.....	23
1.1.1.2.3. Eklerle Yapılan Gönderim.....	24
1.1.1.2.3.1. İyelik Ekleri ile Yapılan Gönderim	24
1.1.1.2.3.2. Belirtme Hâli Eki ile Yapılan Gönderim.....	25
1.1.1.2.3.3. Kişi Ekleri ile Yapılan Gönderim.....	26
1.1.1.2.3.4. Bildirme İşlevli Ekler ile Yapılan Gönderim	26
1.1.1.2.4. Boş Gönderim.....	27

İKİNCİ BÖLÜM

KİRALIK KONAK ROMANINDA GÖNDERİM

1. METİN DIŞI GÖNDERİM	30
2. METİN İÇİ GÖNDERİM.....	32
2.1. ART GÖNDERİM.....	32

2.1.1. Zamirler ile Yapılan Art Gönderim.....	32
2.1.1.1. Kişi Zamirleri ile Yapılan Art Gönderim	32
2.1.1.1.1. Birinci Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler.....	32
2.1.1.1.2. İkinci Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	38
2.1.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	40
2.1.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	52
2.1.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	52
2.1.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	54
2.1.1.2. Dönüşlülük Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	55
2.1.1.3. İşaret Zamirleri ile Yapılan Art Gönderimler.....	65
2.1.1.3.1. Bu/Bunlar İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	65
2.1.1.3.2. Şu/Şunlar İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	78
2.1.1.3.3. O/Onlar İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderim	78
2.1.1.3.4. Bura İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	79
2.1.1.3.5. Ora İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderim	80
2.1.1.3.6. Böyle İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderim.....	80
2.1.1.4. İlgi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler	82
2.1.1.5. Belirsizlik Zamirleri ile Yapılan Art Gönderimler	82
2.1.1.6. Soru Zamirleri ile Yapılan Art Gönderimler	88
2.1.2. Sıfatlar ile Yapılan Art Gönderimler	88
2.1.2.1. İşaret Sıfatları ile Yapılan Art Gönderimler	88
2.1.2.1.1. Bu İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler.....	88
2.1.2.1.2. Şu İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler	116
2.1.2.1.3. O İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler	116
2.1.2.1.4. Böyle İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler.....	117
2.1.3. Eklerle Yapılan Art Gönderimler	118
2.1.3.1. İyelik Ekleri ile Yapılan Art Gönderimler.....	118
2.1.3.1.1. Birinci Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler.....	118
2.1.3.1.2. İkinci Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler	123
2.1.3.1.3. Üçüncü Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler	124
2.1.3.1.4. Birinci Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler	134
2.1.3.1.5. İkinci Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler	135
2.1.3.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler	135
2.1.3.2. Kişi Ekleri ile Yapılan Art Gönderimler	136
2.1.3.2.1. Birinci Teklik Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler	136
2.1.3.2.2. İkinci Teklik Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler.....	145
2.1.3.2.3. Üçüncü Teklik Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler.....	146
2.1.3.2.4. Birinci Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler.....	150
2.1.3.2.5. İkinci Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler	151
2.1.3.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler	153
2.1.3.3. Bildirme İşlevli Kişi İşaretleyicileri ile Yapılan Art Gönderimler.....	156
2.1.3.3.1. Bildirme İşlevli Geniş Zaman Birinci Teklik Kişi İşaretleyicileri ile Yapılan Art Gönderimler.....	156
2.1.3.3.2. Bildirme İşlevli Geniş Zaman İkinci Teklik Kişi İşaretleyicileri ile Yapılan Art Gönderimler.....	157
2.1.3.3.3. Bildirme İşlevli Geniş Zaman Üçüncü Teklik Kişi İşaretleyicileri ile Yapılan Art Gönderimler.....	157
2.1.3.3.4. Bildirme İşlevli Geniş Zaman Üçüncü Çokluk Kişi İşaretleyicileri ile Yapılan Art Gönderimler.....	157
2.1.3.4. Belirtme Hâli Eki ile Yapılan Art Gönderimler	158

2.1.4. Boş Art Gönderim	159
2.1.4.1. Özne Eksiltisi ile Oluşan Boş Art Gönderim	159
2.1.4.2. Tamlayan Eksiltisi ile Oluşan Boş Art Gönderim	162
2.2. ÖN GÖNDERİM	162
2.2.1. Zamirler ile Yapılan Ön Gönderim	162
2.2.1.1. Kişi Zamirleri ile Yapılan Ön Gönderimler	163
2.2.1.1.1. Üçüncü Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler	163
2.2.1.1.2. Birinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler	163
2.2.1.1.3. İkinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler	163
2.2.1.2. Dönüştürme Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler	164
2.2.1.3. İşaret Zamirleri ile Yapılan Ön Gönderimler	164
2.2.1.3.1. Bu/Bunlar İşaret Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler	164
2.2.1.3.2. Şu/Şunlar İşaret Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler	164
2.2.1.4. Belirsizlik Zamirleri ile Yapılan Ön Gönderimler	165
2.2.2. Sıfatlar ile Yapılan Ön Gönderimler	167
2.2.2.1. İşaret Sıfatları ile Yapılan Ön Gönderimler	167
2.2.2.1.1. Bu İşaret Sıfatı ile Yapılan Ön Gönderimler	167
2.2.2.1.2. Şu işaret Sıfatı ile Yapılan Ön Gönderimler	168
2.2.3. Eklerle ile Yapılan Ön Gönderimler	168
2.2.3.1. İyelik Ekleri ile Yapılan Ön Gönderimler	168
2.2.3.1.1. Üçüncü Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Ön Gönderimler	168
2.2.3.1.2. Üçüncü Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Ön Gönderimler	169
2.2.3.2. Kişi Ekleri ile Yapılan Ön Gönderimler	169
2.2.3.2.1. İkinci Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Ön Gönderimler	169
2.2.4. Boş Ön Gönderim	169
2.2.4.1. Nesne Eksiltisi ile Oluşan Boş Art Gönderim	169
2.2.4.2. Yüklem Eksiltisi ile Oluşan Boş Art Gönderim	170
SONUÇ	171
KAYNAKÇA	175

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Akt.: Aktaran

AÜDTCF: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi

Bk.: Bak

Ed.: Editör

GTS: Güncel Türkçe Sözlük

s.: Sayfa

GİRİŞ

KONU

Temel inceleme alanı metnin yapısı olan metindilbilimi, metinleri bir bütün olarak çeşitli metinsellik ölçütlerine göre inceleyerek metinlerin daha anlaşılabilir hâle gelmesini sağlar. Bu noktada metin içi anlamsal ilişkilerin anlaşılması için de temel ölçütlerden biri olan bağdaşıklık devreye girer. Bağdaşıklık gönderim, eksilti, değiştirim gibi bağdaşıklık unsurlarını kullanarak metnin bir bütün olarak anlaşılmasını sağlar. Çalışmada bağdaşıklık unsurlarından gönderim konu edilmektedir. Bu çalışmaya kaynak teşkil eden *Kıralık Konak* adlı eserde metin içi gönderim (art gönderim ve ön gönderim) ve metin dışı gönderim incelenmektedir.

AMAÇ

Çalışmada Yakup Kadri'nin *Kıralık Konak* adlı eserindeki gönderim unsurlarının tespiti ve elde edilen veriler doğrultusunda gönderim öğelerinin Türkçede işleyiş biçimlerinin anlaşılmasına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır.

PROBLEM

Metinsellik ölçütleri bağlamında bağdaşıklık unsurlarından biri de gönderimdir. Gönderim konusu çoğu çalışmada müstakil olarak ele alınmamış genellikle bağdaşıklık unsurları üzerine yapılan çalışmalarda bir alt başlık olarak daha dar şekilde incelenmiştir. Gönderimle ilgili müstakil çalışmaların yapılmasının konunun zenginleştirilmesi / geliştirilmesi açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Çalışma giriş ve sonuç bölümü dışında iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çalışma konusuyla ilgili kavramsal çerçeve yer almaktadır. Bu bölümde metin ve metindilbilim, bağdaşıklık, gönderim ve gönderim öğeleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu kapsamda alan yazında yer alan çalışmalar ve araştırmacıların yapmış olduğu sınıflandırmalar üzerinde durulmuştur. Çalışma için Leyla Uzun'un (1995) tasnifi temel çerçeve olarak belirlenmiş öte yandan bu başlıklara gönderim unsuru oluşturan yeni alt başlıklar da eklenerek alan yazına katkı sağlamak amaçlanmıştır. Kavramsal çerçevede gönderimle ilgili açıklamaların tanıklanmasında, çalışmaya konu olan eserde yer alan örnekler verilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü, *Kiralık Konak* adlı eserden betimleme inceleme yöntemiyle tespit edilen bulguların yer aldığı inceleme bölümüdür. Bu bölümde birinci bölümde yer verilen metin dışı gönderim ve metin içi gönderim (art gönderim ve ön gönderim) temel başlıkları altında yer alan alt başlıklar sadece başlık olarak verilerek eserde bulgusu sağlanan örnek cümleler ilgili başlıklara dâhil edilmiştir. İlgili örneklerde gönderim yapan ve yapılan unsurlar koyu font ile belirtilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise elde edilen veriler neticesinde genel bir değerlendirme yapılmıştır.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR

Çalışmanın kapsamı gönderim, bu bağlamda sınırlılığını ise Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Kiralık Konak* adlı eseri oluşturmaktadır. Çalışmada *Kiralık Konak* adlı eserin İletişim Yayınları'nın 2022'deki 67. İstanbul baskısı esas alınmıştır. Eserin kurgu dilinin üçüncü ağızdan yapılmış olmasının eser içinde çok miktarda üçüncü teklik iyelik ve üçüncü teklik kişi eklerinin kullanımına neden olduğu tespit edilmiştir. Bundan dolayı üçüncü teklik iyelik ve üçüncü teklik kişi ekleri ile yapılan art ve ön gönderimlerde her örnek çalışmaya dâhil edilmemiş başlığı ve kitabı temsil edecek sayıda örnek ilgili başlıklara eklenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

METİNDİLBİLİM, BAĞDAŞIKLIK VE GÖNDERİM

1. METİNDİLBİLİM

Metindilbilim (textlinguistics) çalışması, metin nedir ve metni metin yapan özellikler nedir sorularına yanıt arayan bir dilbilim çalışması türüdür (Uzun, 2019: 177). Bu bağlamda metindilbilim, dilbiliminin birçok inceleme alanına kaynaklık etmektedir. Bu açıdan metindilbilim hakkında bilgi vermeden önce metindilbilimin temelini oluşturan cümle ve metin hakkında genel bilgi vermek yerinde olacaktır.

İnsanoğlu varoluşundan bu yana doğası gereği sürekli iletişim hâlinedir. Bu iletişimini çeşitli unsurlarla (sözlü, yazılı, bedensel vb.) sağlamakta olup en etkili iletişimi dili sayesinde kurabilmektedir. İnsanlar duygularını, düşüncelerini, isteklerini, kültürünü muhataplarına çoğunlukla dil sayesinde aktarmaktadır. Dil bu bağlamda önemli bir görev üstlenmektedir. Dilde var olan kelimeler çeşitli kurallarla bir araya gelerek cümleleri, cümleler de çeşitli kurallarla bir araya gelerek metinleri oluşturmaktadır.

Güncel Türkçe Sözlük'te (=GTS) cümle “bir fikri, duyguyu, düşüncüyü, oluşu veya kılışı bir yargı hâlinde anlatmak için çekimli fiille kullanılan kelimeler dizisi veya tek başına kullanılan çekimli fiil; tümce” olarak tanımlanmaktadır (5 Ocak 2024). Ergin cümleyi “bir fikri, bir düşüncüyü, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi tam olarak bir hüküm halinde ifade eden kelime grubudur” (2014: 398) şeklinde tanımlamaktadır.

Cümle veya cümlelerden oluşan metin kavramı için alan yazında birçok sözcük yer almaktadır. Türkçede bu kavram için Arapça kökenli “metn” kullanılırken, Almancada “texte”, Fransızca “texte” sözcükleri kullanılmaktadır (Bozkurt, 2022: 26). GTS’de “metin” tanımı şu şekilde yer almaktadır:

“1.isim Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü; tekst.

2. isim Basılı veya el yazması parça; tekst.” (GTS, 5 Ocak 2024).

Halliday ve Hasan ise metni “uzunluğu ne olursa olsun konuşulan veya yazılmış bütünleşik bir yapı, kullanılan dilin bir birimi” olarak tanımlamışlardır (1985: 1’den akt. Doğan, 2018: 20).

Genel itibariyle metin için tanımlamalar çok fazladır. Bölükbaş ise metni, anlamsal ve mantıksal açıdan bir bütünlüğe sahip olan, bildirişim kurma işlevini üstlenen, cümle ve cümleye denk dil unsurlarından oluşan yapı olarak tanımlamıştır (2010: 99).

Öztokat (2025: 22) metnin her şeyden önce tutarlı bir bütün, dilsel unsurlarla kurulmuş ilerleme, süreklilik ve yineleme gibi süreçlerden oluşan bir yapı olduğunu belirterek metin kavramı için şu açıklamayı yapar:

“Metinde her öge birbiriyle ilişkilidir ve birbirine kenetlenmiştir. Bir başka deyişle, anlatsal ya da anlamsal bir ögenin değeri öteki ögelerle arasındaki ilişkilere göre tanımlanır. Kaldı ki, ‘metin’ sözcüğünün Hint Avrupa dil ailesinden geldiği ve kökensel olarak ‘texere’, ‘dokumak’ eylemini gösterdiği bilinmektedir. Dokunmuş bir metin olarak metin, onu oluşturan ögelerden ayrı ele alınamaz.”

Metin üzerine yapılan tanımlar ya da genel görüşlere bakıldığında oluşumunun belirli kurallara göre yapıldığı ve bu kuralların rastgele olmadığından bahsedilmektedir. Bunlardan hareketle ortaya çıkabilecek genel görüş ise metnin birbiri ile uyumlu birimlerden oluşan, tutarlılık ve bağdaşıklık ilkeleri ile bağlantılı olan sistemli söz dizgeleri olduğudur. Tutarlılık ve bağdaşıklık noktasında ise metindilbilim devreye girmektedir. Dilbilimin alt dalı olan metindilbilim hakkındaki çalışmalar da oldukça fazladır.

Kıran dilbilimini “dil yetisinin ve doğal dillerin bilimsel incelenmesi” şeklinde açıklamıştır (2001: 38). Dilbilim, insanın diğer canlılardan ayrıcalık belgesi olarak kabul edilen dili ve ona bağlı olarak düşüncüyü ve davranışı inceleme alanı olarak seçer (AÜDTCF, 11 Haziran 2025). Bunlardan dolayı dilbilim kendi içerisinde çok fazla alt dallara ayrılan bir çalışma alanı olmuştur. Bu alt dallardan bir tanesi de metindilbilimdir. Araştırmacılar metindilbilimin ne olduğu, hangi işlevlere sahip olduğu ve inceleme alanının neler olduğunu ve bunları hangi ölçütlere göre inceleyeceği hususlarını dikkate alarak çeşitli tanımlamalarda bulunmuşlardır.

Bussmann (2006: 1190) “text linguistics” maddebaşında metindilbilimi “metinlerin dilsel düzenlerini ve esas özelliklerini çözümleyen dilbilim disiplini” olarak tanımlamıştır (akt. Bozkurt, 2022: 30).

Ayata Şenöz (2005: 22-23) metindilbilimin amacının “metinlerin yapılarını, yani dilbilgisi ve içerik bakımından kurgulanış biçimlerini ve bildirişim işlevlerini ortaya çıkarmak ve uygulamalı örneklerle göstermek” olduğunu belirtmiştir. Araştırmacı, metindilbilimin böylelikle metin oluşturma'nın genel koşullarını ve kurallarını belirleyip bunların metnin anlaşılması için taşıdığı önemi açıklamaya çalıştığını vurgulamıştır.

Metindilbilimin disiplinler arası bir yönü vardır. Ayata Şenöz (2005: 23) metindilbilimin metin üretimi, kurgulanması ve anlaşılmasıyla ilgili konuları açıklamak için psikoloji, sosyoloji gibi değişik alanlarla disiplinler arası ortak çalışmalar yaptığını belirterek metnin insan ve toplum; yazı ile okumak, konuşmak, çizmek, resim ve film gibi alanlarla etkileşim içerisinde olduğunu belirtmiştir.

Torusdağ ve Aydın, çağdaş metindilbilimini bir metin çözümleme yöntemi olarak görür. Bu yöntemin, metinlerin yüzey yapıda bağlaşık, derin yapıda bağdaşık olmalarını, belli bir amaç için üretilmelerini, bilgisellik, kabul edilebilirlik, durumsallık ve metinlerarasılık özelliklerini taşımalarını gerektiğini belirtirler. İlk okunuşta çözümlenemeyen, özel bir okuma yöntemi gerektiren yazınsal metinlerin metindilbilimsel çözümlemelerle daha iyi anlaşılma'nda olduğunu böylelikle metin üreticisinin söylemek istediklerine daha kolay ulaşılma'nda olduğunu ifade ederler (2024: v).

Yukarıda bahsi geçen tanımlara bakıldığında bir metnin oluşması için çeşitli kurallarla bir araya gelmesi gerektiği anlaşılmaktadır. Metindilbilimsel açıdan bakıldığında metinselliğin meydana gelebilmesi için temelde yedi ölçüt gereklidir. Bu bağlamda Beaugrande ve Dressler metinselliğin yedi ölçütünden bahseder (1981: 3 akt. Zengin, 2023: 4-5):

- i. Bağdaşıklık (Cohesion)
- ii. Tutarlılık (Coherence)
- iii. Amaçlılık (Intentionality)
- iv. Kabul edilebilirlik (Acceptability)
- v. Bilgisellik (Informativity)
- vi. Durumsallık (Situationality)
- vii. Metinler Arasılık (Intertextuality)

Bu ölçütlerin ilki ve en önemlisi bağdaşıklık ilkesidir.

1.1. BAĞDAŞIKLIK

Metni metin yapan özelliklerden birisi başı ve sonu açısından bütünlük oluşturmaktır. Bu yönden Bozkurt, metindilbilimin yalnızca cümlelerin çözümlenmesini değil, aynı zamanda paragraflar gibi daha büyük metin birliklerini de çalışma sahası olarak belirlemiş bir bilim dalı olduğunu ifade eder öte yandan metinbilim alanında çalışanların arasında, bu metin birliklerinin boyutunun tam olarak neyle sınırlandırılacağına dair tam bir uzlaşının da olmadığını belirtir (2022: 65).

Uzun ögenin söylemdeki yorumunun, bir başka ögeye bağlı olduğu durumları kapsamasını gönderim olarak tanımlamaktadır (1995: 36).

Onursal (2003: 8-9) cümlelerin birbirlerine eklenerek bir metin oluşturmalarını sağlayabilmek için uyulması gereken ölçütlerden bazılarının doğrudan metnin yüzey yapısıyla, yani sözcük ve sözdizimi düzeyiyle ilgili olduğunu vurgularken bunların da metnin kendi içinde uyumlu olmasını sağladığını belirtir. Başka bir ifadeyle bir metnin uyumlu olabilmesi için, kendisini oluşturan çeşitli bölümlerin bir dilsel bütünlük sağlayacak biçimde birbirlerine bağlanmaları gerekliliğini vurgular. Metnin uyumluluğunu sağlayan hem bu dilsel öğelerin hem bölümlerin kendi içlerinde hem de bölümler arasında dilbilgisel, sözdizimsel, anlamsal ve mantıksal bağlantılar kurulmasına yardımcı olma işlevi olduğunu da belirtir.

Halliday ve Hassan (1976) bağdaşıklık kavramı üzerine şunları belirtir:

“Bağdaşıklık kavramı anlamla ilgilidir; metnin içinde bulunan ve onu metin olarak tanımlayan anlam ilişkilerini belirtir. Bağdaşıklık söylemdeki bir ögenin yorumunun başka bir ögeye bağlı olduğu durumda ortaya çıkar. Biri diğerine başvurulmadan diğerinin etkili bir biçimde çözümlenemeyeceği mantığına dayalı bir şarta bağlıdır. Bu olduğunda bağdaşıklık ilişkisi kurulur” (Halliday ve Hassan 1976: 4 akt. Mısırlı, 2018: 28).

Hirik (2020: 225) çalışmasında, bir metnin yüzey yapısında anlatıcısından bilgi, deneyim, kültürel ögeler vs. olmak üzere izler taşımakta ve kendi içinde de bilgiler arası örtüşmeleri yansıtmakta olduğunu anlatıcının yani gönderici tarafından iletilmek istenen mesajın da niyete uygun ve kabul edilebilir olabilmesi için de bazı ölçütleri yerine getirmesi gerektiğini belirtmiştir.

Cümlelerin birbiri ile bağlantılı hâle gelip bir metin oluşturabilmesi için çeşitli kurallar gerekmektedir. Bu kurallar sadece dilbilgisel olarak değil aynı zamanda anlam ve tutarlılık açısından da kurallara uygun olması gerekir. Çünkü dil öğelerinin açıkladığı özellik durumları arasında da anlam bağlantıları vardır. Bu durumda bağdaşıklıktan dolayısıyla da gönderim ilişkisinden bahsedilebilir.

1.1.1. Gönderim

Gönderim, genel anlamda metinde gereksiz tekrara düşmemek ve metinde konu bütünlüğünü sağlamak amacıyla bazı durum, sözcük ya da sözcük öbeğinin metin boyunca yinelenerek ögeler arasında ilişki kurmasıdır.

Uzun (2016: 25) gönderimi, “metinde yer alan dilsel bir birimin aynı ya da farklı bir biçimde metin içinde ya da dışında bir başka dilsel birimin yerine kullanılması” olarak tanımlar. Gönderimin temelde “gönderim unsuru” ve “gönderimde bulunulan unsur” olmak üzere iki unsurunun bulunduğunu belirten araştırmacı, gönderim unsurunun anlamsal yorumunu gönderimde bulunulan unsurla kurduğu gönderim ilişkisi çerçevesinde kazandığını belirtir. Ayrıca gönderim yapılmasının temel sebeplerinden birini dilde ekonomiklik ilkesine dayandırmaktadır.

Dilidüzgün bağdaşıklığın bir türü olan gönderimi “metinde konu bütünlüğünü sağlamak ve konuları alıcının zihninde aktif kılmak adına bazı sözcük, kavram ve düşüncelerin metin boyunca yinelenmesi böylelikle ögeler arasında ilişki kurulması” şeklinde açıklamaktadır (2017: 52).

Dilidüzgün (2008: 58) dilin ekonomik ve akıcı olarak kullanılmasını sağlamak, metindeki konuları alımlayan kişinin beyinde aktif tutmak ve metinde konu bütünlüğünü oluşturmak için metin içindeki bazı sözcük, kavram, düşünce ya da izleğe metin boyunca farklı dilsel ögelerle yinleme yoluyla gönderimde bulunulduğunu ve bu ögelerin gönderim ögeleri olarak adlandırıldığını ifade eder. Gönderim ögelerinin genel olarak tek başlarına, bağlamdan kopuk olarak düşünüldüklerinde sözlüksel bir anlamları olmadığını, gönderimde bulundukları ad ya da ad öbeklerine göre anlam kazandığını belirtir. Bununla birlikte, gönderim ögelerinin metnin hangi ögelerine gönderimde bulunduklarının belirsizliğe yol açmadan kolay anlaşılabilir şekilde olması gerektiğine dikkat çeker. Araştırmacının burada önemini vurgulamak istediği husus gönderim için kullanılan öge ya da ögelerin aslında sözlüksel olarak tek başlarına bir anlam ifade etmediği, asıl önemli olanın bu ögelerin cümle içerisindeki sahip oldukları işlevler olduğudur.

Uzun (2004: 30) gönderimi, metne katılan ad ya da öbeklerini, işlevi bu ad ya da ad öbeklerini göstermek olan dilsel ögelerden yararlanarak dilbilgisel olarak yinleme şeklinde ifade etmektedir. Metne katılan adların ya da ad öbeklerinin dilbilgisel olarak yinelenmesini sağlayan dilsel ögelerin, gönderim ögeleri olarak

adlandırıldığını belirterek bu ögelerin kendisinin tek başına bir anlam ifade etmediğini anlamsal yorumunun gösterdikleri ad ya da ad öbeğine göre oluştuğunu ifade etmektedir.

Coşkun (2005: 54) ise gönderimi metinde bir kavram, varlık veya durumu ifade eden bir söz, bir kez söylendikten sonra aynı cümlede veya yakınındaki bir başka cümlede bu sözün aynen söylenmesi yerine, onu karşılayan bir başka sözcüğün, sözcük öbeğinin veya ekin kullanılması olarak tanımlar. Gönderim ögelerinin metinde yüklendikleri anlamı tek başına yansıtamayacaklarını metindeki gerçek anlamlarını başka bir öğeyle kurdukları gönderim ilişkisi ile kazandığını ifade eder ve gönderimin ifadenin gereksiz yere uzamasını engellediğini ve böylece daha anlaşılır olmasını sağladığını vurgular.

Balyemez (2011: 25) gönderimi genel manada bir dil biriminin kendisinden önceki veya sonraki başka bir dil ve anlam biriminin yerini tutması, o birime işaret etmesi şeklinde görür. Balcı, bir metindeki sözcüklerin, nesnelerin, olaylar ve durumlar arasındaki ilişkilerin ve bir unsurun aynı metin dünyasında başka bir unsura bağlı olarak anlaşılabilmesinin sağlanmasında tekil sözcüklerin veya sözcük öbeklerinin etkili olabileceğini belirterek bu şekilde sözcüklerin birbirleriyle ilişkilendirilerek metnin bağdaşıklık ölçütlerini sözlüksel açıdan çözmeye yardımcı olacağını ifade eder (2018: 64).

Akpınar ve Güven çalışmalarında gönderimi, gönderime dair metin içinde belirtilen ya da belirtilecek olan bir unsurun aynı şekilde yinelenmesi yerine farklı bir dil bilgisi unsuru kullanılarak anımsatılması şeklinde ifade ederek kullanılan yeni ifade ile önceki sözcüğe hatta paragrafa bile gönderim yapılabileceğini vurgularlar. Bir metinde verilen bilgilerin, iletilmek istenen duyguların ya da mesajların alıcıya (okuyucu veya dinleyici) doğru aktarılabilmesi ve metinde anlam karışıklığına yol açmamak için yapılan gönderimlerin karşılığının net olması gerektiğinin de altını çizerler (2020: 275).

Araştırmacıların görüşlerinden hareketle gönderim, temelde dilde ekonomiklik ilkesine dayanmaktadır. Metin içinde aynı sözcükleri sürekli tekrar etmekten ziyade bu sözcüğü / sözcükleri karşılayan farklı dilsel yapıların kullanımı gönderimi oluşturur. Bu yapılar, okuyucunun zihnini canlı tutarak olayların zihinde daha kolay

kurgulanmasını sağlar ve gereksiz tekrarların önüne geçmiş olur. Bu kapsamda gönderimler farklı türlerde meydana gelebilmektedirler.

1.1.1.1. Gönderim Türleri

Gönderim iç gönderim ve dış gönderim olarak ikiye ayrılmaktadır. Gönderim yapan ve gönderim yapılan öge aynı metin içinde yer alıyorsa iç gönderim, gönderim yapılan öge metin dışında bir bağlamda yer alıyorsa dış gönderim olarak adlandırılır. Konu ile ilgili olarak alan yazındaki görüşler ise şu şekildedir:

Karabağ ve İşsever, bir metin bağlamında metin içi ve metin dışı olmak üzere temelde iki gönderimin yapıldığını belirterek bir metnin anlamsal yorumunun bağlı olduğu birim metin içinde bulunuyorsa metin içi, bu birim metnin dışında bir dünyaya ait olup orada bulunuyorsa bunu metin dışı gönderim olarak nitelemektedirler (1995: 223).

Uzun, cümle dizileri arasında söz dizimsel ve anlamsal bağları kuran gönderim ögelerinin aynı zamanda sözcük ve sözcük öbeklerinin, sürekli aynı şekilde tekrarının önüne geçtiğini ve daha etkili bir anlatımın oluşmasını sağladığını belirtir (2023: 1131-1132). Balcı, bir metinde bütünlük içinde, daha önce ve daha sonra aynı sözcük, izlek kavram ya da düşüncenin aynı biçimde ya da farklı biçimde yeniden kullanılabileceğini ifade eder. Her metinde başka ögelere göre yorumlanabilecek art gönderimsel birimlerin bulunduğunu, bu tür yapıların bağlamsal bir durumu ilgilendirdiğini ve sıralı cümlelerde bunun dil ekonomisi adına yapıldığını ifade eder (2018: 65).

Metinlerde gönderimler araştırmacıların da (Akpınar ve Güven, 2020; Dilidüzgün, 2008; Uzun, 2016; Coşkun, 2005) belirttiği gibi dilbilgisel ögeler kullanılarak yapılır. Gönderimde kullanılan bu dilbilgisel ögeler tek başlarına bir anlam ifade etmezler anlamları, gönderimde bulunduğu diğer ögeler ile kurmuş oldukları ilişki çerçevesinde ortaya çıkar. Karabağ ve İşsever, metin içindeki dilsel ya da dil dışı birimlerden hangisine gönderimde bulunulduğunun gönderim ögesiyle gönderimde bulunulan öge arasında kurulan özel ilişki ve bu iki öge arasında bulunan gönderimsel anlam aracılığıyla anlaşıldığını ifade eder (1995: 223).

Uzun, Türkçe için saptanabilecek *kişi zamirleri*, *gösterme sıfatları*, *gösterme zamirleri* ve *dönüşlülük zamirleri* gönderimin öncül ögelerini; *iyelik ekleri*, *belirtme eki*, *ilgi eki* ve *kişi eklerinin* de sırasıyla gönderimin ardıl ögelerini oluşturduğunu, aynı

zamanda gönderim ögelerinin, bağdaşıklık ilişkisine giren cümlelerin birbirlerine olan konumlarına göre art gönderimli ya da ön gönderimli olabileceğini, önce ya da sonra gelen bir ögeye bağlanacağını belirterek gönderimde temel olan şeyin gönderim ilişkisi olduğunu ifade eder (1995: 38-39).

Türkçede kişi zamirleri 1. teklik *ben*, 2. teklik *sen*, 3. teklik *o*, 1. çokluk *biz*, 2. çokluk *siz*, 3. çokluk *onlar*, dönüşlülük zamiri *kendi* (*kendim*, *kendin*, *kendi(si)*, *kendimiz*, *kendiniz*, *kendileri*), işaret zamirleri *bu*, *şu*, *o*, *bunlar*, *şunlar*, *onlar* gönderim ögeleri olarak kullanılabilir. İşaret sıfatları *bu*, *şu*, *o* varlıkların yerini gösterme, işaret etme yoluyla belirtir, dolayısıyla gönderim unsuru oluşturur.

Balcı (2018: 72-74) Türkçede bazı art gönderim ve ön gönderim türlerinin, bağımlı olarak adların ve ad soylu sözcüklerin sonuna gelerek onların diğer adlara, edatlara, eylemlere gönderimde bulunmasını sağladığını söyler. “Kişi ekleri, iyelik ekleri, ilgi ekleri, belirtme durum eki” şeklindeki bu eklerin metin içinde sözcüklerin diğer sözcüklerle bağ kurmasını; sözcüklerin cümlede görev almasını, hâlini, sayısını, zamanını, kişisini belirterek metin kuruluşuna yardımcı olduğunu altını çizer.

Balcı (2018: 74) Türkçede bağımlı bir ek olan iyelik eklerinin “isim ve isim soylu sözcüklere eklenerek varlığın/kavramın kime veya neye ait olduğunu ifade etmek için” kullanıldığını belirtir.

Uzun (2016: 92) ön gönderimde, gönderim ögesinin gönderimde bulunulan ögeden önce kullanıldığını belirtir. Ayrıca metinde okuyucunun karşılaştığı fakat anlamlandıramadığı gönderim ögesi ile daha sonra kullanılacak olan, gönderimde bulunulan ögenin merak edilmesi, okuyucunun onu düşünmesinin sağlandığını belirtir.

Coşkun art gönderimi “gönderim ögesinin, kendisine gönderimde bulunulan ögeden sonra geldiği, yani gönderimin metinde geriye doğru bir ilişki meydana getirdiği gönderim türü” olarak tanımlarken Türkçede art gönderimin, ön gönderimden daha çok kullanıldığını dikkat çeker (2005: 57).

Yukarıdaki aktarımlardan anlaşılacağı üzere araştırmacılar, gönderimlerin birtakım dilbilgisel ögeler kullanılarak yapıldığını ifade etmektedirler. Gönderimi sağlayan bu dilbilgisel ögelerin tek başlarına bir anlamı yoktur. Anlamları, gönderimde bulunduğu diğer ögeler ile kurmuş oldukları ilişki çerçevesinde ortaya çıkar. Bu nedenle gönderim ögeleri arasında kurulan ilişki metnin anlaşılabilirliği

açısından önemlidir. Söz konusu gönderim ögeleriyle hem metin dışındaki hem de metin içindeki bir ögeye gönderim yapmak mümkündür.

1.1.1.1.1. Metin Dışı Gönderim

Dış gönderim en sade ifade ile gönderim yapılan ögenin metin içerisinde yer almamasıdır. Bu gönderim türünde gönderim yapan öge anlamsal olarak metin içinde yer alırken gönderim yapılan öge dilbilgisel açıdan herhangi bir şekilde metin içerisinde bulunmaz.

“Naim Efendi o terbiyeli kimselerdendir ki evliya, enbiya isimlerinin sonunda Radiyallahu anh demeyi hiç unutmazlar ve Paşa kelimesini med [uzatarak ile telaffuz edip, mutlaka hazretleri ile nihayetlendirirler.” (s.10).

Yukarıda örnek cümlede yer alan “o terbiyeli kimseler” sıfat öbeğinde hem “o” işaret sıfatıyla hem de “kimseler” belirsizlik zamiriyle gönderim yapılmıştır. Ancak daha öncesinde bu terbiyeli kişilerin kim olduğundan bahsedilmediği için metin dışı gönderime örnek oluşturmaktadır.

1.1.1.1.2. Metin İçi Gönderim

Metin içi gönderimde gönderim yapan ve gönderim yapılan unsur metin içerisinde yer almaktadır. Metin içi gönderimde, gönderim ögelerinin birbirlerine olan konumlarına göre art gönderim ve ön gönderim olmak üzere iki tür gönderim meydana gelmektedir.

1.1.1.1.2.1. Art Gönderim

Art gönderim, metin içerisinde önceden yer alan bir durum, söz ya da söz öbeğine sonradan gönderim yapılmasıdır.

Huang’a (2000: 1) göre art gönderim terimi Yunancada ‘geriye taşımak’ anlamına gelen “ouacpopa” sözcüğünden gelmektedir. Çağdaş dilbilim yaklaşımları içinde bu terim, iki dilsel ifade arasındaki ilişkiyi açıklamakta kullanılır. Birbirleriyle ilişkili bu ifadelerden, yorumlanması bir diğerine bağlı olan ifadeye art gönderim, diğerine ise öncül denilmektedir. Art gönderim kapsamına alınan ögeler arasında boş ulamlar, zamirler, dönüşlü zamirler, adlar ve çeşitli tanımlamalar bulunur. (akt. Çelteç, 2008: 10).

Balcı, genel çerçevede metin içinde bir şeyin önce söylenip sonra aynı hususa gönderimde bulunulmasını art gönderim olarak tanımlamaktadır. Böylece ögelerin

metnin konusunu oluşturan bilgilerin yeniden ele alınmasını sağlayarak onun çizgiselliğini ve sürekliliğini oluşturduğunu belirtmektedir (2018: 65).

Uzun, gönderimde bulunulan adın önce, gönderim ögesinin sonra gelmesi durumunda olan ilişkiyi art gönderimsel ilişki olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu tür gönderimde, ad ile ona gönderimde bulunulan ögelerin de sıradan-mantıksal bir diziliş içerisinde olduğunu belirtmektedir (1995: 31).

Dilidüzgün art gönderimi, metin içinde daha önce sözü edilen ya da adlandırılan bir varlık ya da eylemin daha sonra gönderim ögeleriyle yinelenmesi ile oluşturulan gönderim türü olarak tanımlamakta olup art gönderimi metinsel bağlaşıklık ve izleksel gelişmeyi gerçekleştiren en önemli kullanım olarak görmektedir. Araştırmacı boş zamirler, kişi zamirleri, gösterme zamirleri, gösterme sıfatları, dönüşlülük zamirleri, iyelik ekleri, belirtme hâli eki ve kişi eklerinin de metinde gönderi ilişkisi kuran ögeler olarak sayabileceğini ifade etmiştir (2008: 60).

“Sekine Hanım itiraz edecek oluyordu; Servet Bey sert bir hareketle onu susturuyor: ‘Efendim, tevile ne hacet; işte vaka meydanda’” (s.140).

Yukarıda verilen örnek cümlede “onu” ifadesinde yer alan 3.teklik kişi zamiri ile “Sekine Hanım” karakterine art gönderimde bulunulmuştur.

Demir (2006: 18) çalışmasında art gönderimlerin yapılma amacının, cümle içerisinde aynı sözcüğü tekrar tekrar söyleyerek okuyucuyu sıkmaktan kaçınmak adına bu sözcükleri farklı, yeni sözcüklerle ifade etmek ve tekrarı önlemek olarak görür. Dolayısıyla metnin genelinde bir sözcüğün önce söylendiğini, sonra farklı sözcüklerin aynı sözcüğe gönderimde bulunularak kullanıldığını belirtir.

1.1.1.1.2.2. Ön Gönderim

Ön gönderim, gönderim yapan unsurun metin içerisinde önceden, gönderim yapılan unsurun da sonradan yer alması ya da belirli hâle getirilmesi durumudur.

Balcı’ya (2018: 69) göre ön gönderimler yazılı metinlerde veya konuşma dilinde kendilerinden sonra kullanılacak bir varlığa, sözcük öbeğine, cümle veya başka bir noktaya gönderimde bulunmaktadır. Bundan dolayı metinde geçecek herhangi bir kişi, olay, durum veya nesnenin metinde daha önceden belirtilmesi ön gönderim olarak nitelendirilmektedir. Balyemez ön gönderimi “bir sözcük veya sözcük grubunun kendisinden sonra gelen herhangi bir dil ögesini göstermesi” şeklinde tanımlar.

Araştırmacı ön gönderimde, söz dizimi sırasına göre gönderim ögesinin, gönderimde bulunan ögeden daha önce geldiğini belirtir (Balyemez, 2011: 94).

Dilidüzgün (2008: 62) ön gönderim için şu şekilde bir tanım yapar: “Metin içindeki herhangi bir kişi, durum ya da kavramın adıyla anılmadan önce, kimliksel ve anlamsal olarak yorumlanamayan bir şekilde belirtilmesi ve daha sonra adının verilmesiyle metinde daha önce yapılan gönderimin anlam kazanmasıdır.”

“*Aranızda acıdığım bir kimse varsa o da **büyükbabamdır.***”

Yukarıdaki örnek cümlede “o” 3.teklik kişi zamiri ile “büyükbaba” karakterine ön gönderim yapılmıştır.

1.1.1.2. Gönderimin Ögeleri

Gönderim birtakım ögelerle meydana gelmektedir. Bu ögeler bağımlı ya da bağımsız olma durumuna göre ikiye ayrılır. Bağımsız ögeler bir sözcük türü ya da söz öbeği iken bağımlı gönderim ögeleri ise eklerdir.

Doğan (2018: 35) çalışmasında dilde birbirini karşılayan ve gönderim ögesi olarak kullanılan birçok birim olduğunu belirtir. Araştırmacı, bu ögeler aracılığıyla metinler içerisinde sözcükler ve söz öbeklerinin birbirine bağlandığını, çeşitli sözcükler ya da söz öbekleri arasında ilişki kurulabildiğini ve metnin bir bütün olabildiğini söyler. Uzun, gönderim ögelerinin anlamsal yorumlarını bir diğer ögeyle kurdukları gönderim unsurlarıyla kazanıldığını ifade eder (1995: 37).

Halliday ve Hasan (1989: 86) gönderim ögeleri olarak şunları göstermiştir (akt. Alan, 2022: 2).

- i. zamirsiller
- ii. işaret zamirleri
- iii. belirlilik artikeli
- iv. üstünlük gösteren sıfat/zarfı

Coşkun (2005: 58-65) çalışmasında Halliday ve Hasan’ın (1976) gönderim için yapmış oldukları sınıflamanın İngilizce için yapılan bir sınıflama olduğunu bu sınıflamanın da Türkçe için yeterli gelmediğini düşünerek ve yine Halliday ve Hasan’ın çalışmasından yola çıkarak gönderim ögelerini şu başlıklar altında yeniden sınıflamıştır:

- I. zamirler

- i. kişi zamirleri
- ii. dönüşlölük zamirleri
- iii. işaret zamirleri
- iv. ilgi zamiri
- II. işaret sıfatları
- III. karşılaştırma

Uzun (1995: 30-38) gönderim ögelerini sınıflandırırken öncül ve ardıl şeklinde ayırarak tasnifi aşğıdaki gibi oluşturmuştur. Uzun'un tasnifine bakıldığında Halliday ve Hasan'ın (1976) tasnifinden daha detaylı olduğı görülür. Türkçe'nin eklemeli dil olması dolayısıyla sınıflamasını adlar üzerindeki iyelik eki ve belirtme eki; çekimli eylem üzerindeki kişi eklerini de dâhil ederek genişletmiştir.

I. Öncül Gönderim Ögeleri

- i. kişi zamirleri
- ii. gösterme sıfatları
- iii. gösterme zamirleri
- iv. dönüşlölük zamirleri

II. Ardıl Gönderim Ögeleri

- i. iyelik eki
- ii. belirtme eki
- iii. ilgi eki
- iv. kişi ekleri

Balcı (2018: 66-67) gönderim ögelerini bağımsız gönderim ve bağımlı gönderim şeklinde ikiye ayırmıştır. Araştırmacı, bağımsız gönderim ögeleri içerisinde kişi zamirlerini, işaret zamirlerini, dönüşlölük zamirlerini ve işaret sıfatlarını dâhil ederken, bağımlı gönderim ögeleri içerisine de iyelik eklerini, belirtme eklerini, ilgi ve kişi eklerini dâhil etmiştir.

Karabağ ve İşsever (1995: 224) Türkçe 'ye özgü gönderim ögelerini bağımlı ya da bağımsız olarak ayırmadan genel başlık olarak sınıflandırmalarını şu şekilde oluşturmuşlardır:

- i. zamirler
- ii. gösterme sıfatları

- iii. iyelik ekleri
- iv. belirtme ekleri
- v. kişi ekleri

Bozkurt (2022: 89) zaman içindeki sınıflandırmaları, tartışmaları, eksik ya da fazla olduğu düşünölen gönderim araçlarını ve daha da önemlisi çeşitli araştırmacılar tarafından da yapılan Türkçenin özelliklerini göz önünde bulundurarak aşağıdaki sınıflandırmayı oluşturmuştur. Araştırmacı, bu sınıflandırmanın oluşmasında Halliday ve Hasan'ın oluşturmuş olduğu sınıflandırmadan da büyük oranda faydalandığını ifade etmiştir. Bunlardan yola çıkarak gönderim ögelerini şu şekilde oluşturmuştur:

I. Zamirler

- i. kişi zamirleri
- ii. gösterme zamirleri
- iii. dönüşlölük zamirleri
- iv. aitlik (zamiri)

II. Gösterme sıfatları

III. Belirlilik artikeli

Onursal, çalışmasında gönderimi art gönderim ve ön gönderim şeklinde incelemiştir. Burada art gönderimin alt başlıklarını da ele alarak incelemiş ve sınıflandırmasını şu şekilde oluşturmuştur:

- i. “Aynı göstergenin yinelenmesi ile oluşınlar”
- ii. “Bir göstergenin, özellikle de kişi adının, bir kısmının (örneğin, yalnızca soyadı) kullanılmasıyla oluşınlar”
- iii. “Göstergenin yerine aynı anlama gelen bir niteleme kullanılmasıyla oluşınlar”
- iv. “Bir göstergenin yerine onu tanımlayan bir adılın kullanılmasıyla oluşınlar”
- v. “Göstergenin eş anlamlısının kullanılmasıyla oluşınlar”
- vi. “Eylemin adlaştırılmasıyla oluşınlar”
- vii. “Göstergenin üst anlamlısının kullanılmasıyla oluşınlar” (2003: 121-132).

Aktaş (2019: 79) ise çalışmasında Uzun'un (1995) gönderim ögeleri tasnifinin genişletilmesi gerektiğini düşünerek gönderim ögelerini bağımlı gönderim ögeleri ve bağımsız gönderim ögeleri şeklinde iki başlığa ayırmış ortaya genişletilmiş yeni bir tasnif koymuştur:

I. Bağımsız Gönderim Ögeleri

- i. kişi zamirleri
- ii. dönüşlülük zamirleri
- iii. işaret zamirleri
- iv. belirsizlik zamirleri
- v. soru zamirleri
- vi. işaret sıfatları
- vii. soru sıfatları
- viii. soru zarfları

II. Bağımlı Gönderim Ögeleri

- i. iyelik ekleri
- ii. belirtme eki
- iii. kişi ekleri

Balyemez de çalışmasında gönderimi temelde art gönderim ve ön gönderim şeklinde iki başlık altında ele almış, bu başlıkları da kendi içinde alt başlıklara ayırarak sınıflandırmasını zamir kullanımı ile yapılan art gönderim (kişi zamirleri, işaret zamirleri), işaret sıfatı kullanılarak yapılan art gönderim, sözcük veya sözcük öbeği ile yapılan art gönderim ve ön gönderim şeklinde oluşturmuştur (2011: 30-94). Ayrıca Balyemez (2011: 28-29) çalışmasında genel çerçevede Halliday ve Hasan'ın sınıflamasını esas aldığını ancak sözcük bağdaşıklığı konusunda bu sınıflandırmaya bağlı kalmadığını belirtmiştir.

Sınıflandırma çalışmalarını genel olarak değerlendirdiğimizde araştırmacıların birçoğu çalışmalarında Halliday ve Hasan'ın sınıflandırmasına temelde bağlı kalmış bununla birlikte eklemelerle farklı başlıkları dâhil ederek sınıflandırmalarını genişletmişlerdir. Sınıflamaların çoğunda gönderim ögesine zamirler dâhil edilirken

Uzun (1995) alışmasına iyelik ekleri, belirtme eki ve kişi eklerini de dâhil etmiştir. Çalışmacıların birçoğu Karabağ ve İşsever (1995), Balcı (2018), Coşkun (2005) sınıflandırmasında Uzun'un (1995: 30) tasnifini dikkate almıştır. Uzun (1995), Coşkun (2005), Balcı (2018), Aktaş (2019) ve Bozkurt (2022) dönüşlölük zamirini sınıflandırmalarına dâhil etmişlerdir. Bu araştırmacılar dönüşlölük zamirini ayrı bir başlıkta incelerken Balyemez (2011) dönüşlölük zamirini kişi zamirleri başlığı altında incelemiş, sınıflandırmasında sözcük veya sözcük öbeği ile yapılan gönderimlere yer vermiştir. Aktaş (2019) sınıflandırmasına soru zamirleri, soru sıfatları ve soru zarflarını eklemiştir.

Çalışmamızda Leyla Uzun'un tasnifi temel çerçeve olarak belirlenmiş, bununla birlikte Uzun'un (1995) tasnifinde yer alan başlıklara gönderim oluşturan yeni alt başlıklar eklenerek kapsam genişletilmiştir.

1.1.1.2.1. Zamirler ile Yapılan Gönderim

Sözcük türü olarak zamirler tek başlarına anlam ifade etmeyen dilsel birimlerdenidir. Ay (2023: 137) zamirleri “diğer nesne adları gibi doğrudan bir nesneyi karşılayan sözcükler olmayıp varlıkları temsil veya işaret etmek suretiyle belirten sözcükler” şeklinde tanımlamaktadır. Ediskun (1985: 156) ise zamirlerin varlıklarını adı olarak değil, o adlara geçici elçilik eden onların yerini geçici olarak tutan sözcükler olarak tanımlamaktadır. Zamirlerin başlı başına bir anlamının olmadığını belirten Ediskun zamirlerin varlık adı olmadıkları ya da varlıkları niteleyen ve belirten sözcükler olmadıkları için, cümleler dışında hiçbir kavramı bize doğrudan doğruya vermeyeceğini belirtir. Korkmaz (2014: 387) da zamirlerin nesnelerin adları değil temsilcileri olduklarını belirtir. Geçici olarak adların yerlerini tuttukları için, ancak yerlerini tuttukları adlarla anlam bağlantıları bilindiği zaman birer anlam kazanacaklarını ifade eder. Akçataş (2001: 28) adın yerine geçen zamirlerin gönderimde bulunurken bir sözcüğün anlamını metnin farklı bölgelerine taşıdığını belirtir. Araştırmacı, bu durumun cümlelerin birbirine bağlanması ve metinde bir bütünlüğün oluşmasını sağladığını ve aynı ifadenin ilkinden farklı bir adlandırma ile metne dâhil olmasına olanak sağladığını belirtir.

Balyemez (2011: 31) alışmasında zamirlerin gönderim unsuru olmasına yönelik olarak bir metnin ilerledikçe ve metne yeni nesne, kişiler dâhil oldukça üreticinin ve alıcının zamire yüklediği anlamın zayıfladığını belirterek bu durumda da

metne yeni zamirlerin eklenmesi yani dikkat odağının yenilenmesi gerektiğinin altını çizer. Sözlü anlatımlarda geriye dönüp yeniden okuma imkânının bulunmadığını bu nedenle sözlü anlatım sırasında dikkat odağının sık sık yenilenmesi ihtiyacına bağlı olarak zamir kullanılması veya zamirin karşıladığı kişi ve nesnenin tekrarlanması gerektiğini belirtir. Bunlardan kaynaklı olarak da özellikle işaret ve kişi zamirlerinin, kendilerinden önceki kişi, olay ve nesnelerin yerini tutarak art gönderim unsuru olarak daha çok kullanım alanı bulduğunu söyler. Coşkun Türkçede gönderim oluşturan zamirleri şu dört başlık altında incelemiştir: Kişi zamirleri, dönüşlülük zamiri, işaret zamirleri, ilgi zamiri (2005: 58-59).

Çalışmamızda zamirlerle yapılan gönderimler kişi zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri, ilgi (aitlik) zamiri, belirsizlik zamirleri ve “hangisi” soru zamiri ile yapılan gönderimler olmak üzere altı başlık altında ele alınacaktır.

1.1.1.2.1.1. Kişi Zamirleri ile Yapılan Gönderim

Ay, kişi zamirlerini “konuşan, konuşulan, hitap edilen varlıkları kişi olarak temsil eden ve kişi adlarının yerine kullanılan adılar” olarak tanımlar (2023: 143).

Ediskun (1985: 156) ise kişi zamirlerini söz söyleyen, söz dinleyen, kendisinden söz edilen kişinin yerini tutan zamirler olarak tanımlar ve bunları da şu şekilde ayırır:

- i. Söz söyleyen kimse ya da kimseler: **Ben** (I. tekil kişi), **biz** (I. çoğul kişi);
- ii. Dinleyen kimse ya da kimseler: **Sen** (II. tekil kişi), **siz** (II. çoğul kişi);
- iii. Kendisinden söz edilen kimse ya da kimseler: **O** (III. tekil kişi), **onlar** (III. çoğul kişi)

Uzun (1995: 44) zamirlerin, cümleler arası gönderim değerinin bulunduğunu ve bu durumda zamirlerin doğrudan bağdaşıklık sağlama amacına hizmet etmekte olduğunu belirtir. Balcı ise zamirlerin, adın cümledeki öge görevlerini üstlenerek anlamdan çok görev yönünün ağır bastığını ifade eder (2018: 68). Coşkun (2005: 59) metinde bir kişinin kimliğine ilişkin olarak açıklama yapıldıktan sonra o kişiye gönderimde bulunmak için kişi zamiri kullanılabileceğini söyler.

“Nazif Bey’e gelince o da Macit Bey’den pek farklı bir insan değildir.” (s.25).

Yukarıdaki örnekte “o” 3.teklik kişi zamiri ile Nazif Bey’e art gönderimde bulunulmuştur.

“Biraz ötede **Cemil**, **arkadaşlarıyla** koltuklara kurulmuşlar, sigara içiyorlar ve yüksek sesle konuşuyorlardı. Faik Bey biraz da **onların** yanında kaldı, sonra piyanoya yaklaşıp, ayak üstünde yarım bir hava çaldı.” (s.27).

Yukarıdaki örnekte “onların” ifadesindeki “onlar” 3.çokluk kişi zamiri ile gönderim yapılan unsur “Cemil ve arkadaşları” dır.

1.1.1.2.1.2. Dönüşlülük Zamiri ile Yapılan Gönderim

Korkmaz (2014: 398) dönüşlülük zamirlerini, kişi zamirlerinden daha güçlü anlam taşıyan, onları anlamca vurgulayan pekiştirilmiş kişi zamirleri olarak görür. Bu zamirlere dönüşlülük zamiri denmesinin sebebini ise “zamirin yapılan işin yapana dönüşünü gösteren bir işlev yüklenmiş olması” şeklinde ifade eder. Korkmaz, kişilerin aslını, özünü bildiren ve *kendi* sözüne iyelik eklerinin getirilmesiyle kurulan bu zamirin; *kendim*, *kendin*, *kendisi*, *kendimiz*, *kendiniz*, *kendileri* biçimleriyle bütün kişileri temsil ettiğini belirtir.

Ay (2023: 147) cümle içerisinde dönüşlülük zamiri ile kişi zamirlerinin birlikte kullanılması durumunda, dönüşlülük zamirinin bir pekiştirme zamiri gibi iş göreceğini, yalın durumda kullanıldığında ise özneyi temsil edeceğini ifade eder.

“Nitekim torunuyla o garip konuşmaların ertesi günü, derin hasbihal ihtiyacıyla hemşiresine koşan **Naim Efendi**, Selma Hanım tarafından o kadar sert bir muameleye maruz kaldı, o kadar sarsıldı ve tartaklandı ki adeta **kendini** tutmasa konağa dönerken içinde hıçkırarak ağlayacaktı.” (s. 32-33).

Örnek cümlede “kendi” dönüşlülük zamiri “Naim Efendi” kişisine art gönderimde bulunmuştur.

“**Hakkı Celis**, bunların hepsini tanır ve oturdukları evleri bilirdi. Saatine baktı, **kendi kendine**: “Oh! Ne kadar gecikmişim!” dedi.” (s.37-38).

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “kendi kendine” dönüşlülük zamiri “Hakkı Celis” karakterine art gönderimde bulunmuştur.

1.1.1.2.1.3. İşaret Zamirleri ile Yapılan Gönderim

Ergin (2004: 273) işaret zamirlerini “işaret etmek, göstermek suretiyle nesneleri karşılayan kelimeler” olarak tanımlar ve ekler: “İşaret zamirleri nesneleri belirli bir yer içinde gösterir ve onlara yerlerine göre işaret ederler.” Ediskun, işaret zamirlerinin varlıkların adlarını söylemeden işaret ederek göstermeye yarayan

sözcükler olduğunu ve işaret zamirlerinin, kişi zamirleri gibi varlık, niteleme ve belirtme adı olmadığını yalnızca varlıkların yerlerini işaret ettiğini belirtir (1985: 161). Ay (2023: 150-154) işaret zamirlerini şu şekilde tanımlar: “Varlıkların adlarını söylemeden onların zamanda, mekânda ve tasavvurdaki uzaklık ve yakınlık durumlarını işaret ederek göstermeye yarayan sözcüklerdir.” Ay, işaret zamirlerini Türkiye Türkçesi ile ilgili dilbilgisi çalışmalarında verilen yapıları, anlamları ve karşıladıkları kavramları dikkate alarak birinci tip, ikinci tip ve üçüncü tip işaret zamirleri olarak üç grupta inceler:

Birinci tip işaret zamirleri: *Bu, şu, o, bunlar, şunlar, onlar*

Ay, Türkiye Türkçesinde en çok kullanılan işaret zamirlerinin bunlar olduğunu ve varlıkların adını söylemeden zamanda, mekânda ve tasavvurdaki uzaklık ve yakınlık durumlarını işaret etmek suretiyle göstermeye yarayan sözcükler olduğunu ifade eder (2023: 150-154).

İkinci tip işaret zamirleri: *Bura, şura, ora, buralar, şuralar, oralar*

Bu madde ile ilgili Korkmaz, ikinci tip işaret zamirlerinin şekil olarak yön gösterme eki almış gibi görünseler de Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesindeki +{rA} yön gösterme eki ile hiçbir ilişkisinin olmadığını belirtir. Bunun işaret zamirlerinin yön gösterme eki alamayacağından kaynaklı olduğunu belirterek bunların Eski Anadolu Türkçesinde pek sık rastlanan *bu ara, şu ara, ol ara* sıfat tamlamalarının *bu ara> bura, şu ara>şura ol ara>ora* biçiminde kaynamış zamirler olmasından kaynaklandığını ifade eder (2014: 405).

Üçüncü tip işaret zamirleri: *Böyle, böylesi, şöyle şöylesi, öyle, öylesi, böyleleri, şöyleleri, öyleleri.*

Bu madde ile ilgili Korkmaz, “sıfat ve zarf olarak kullanılan *böyle, şöyle* ve *öyle* sözleri, iyelik eki aldıklarında *böylesi, böyleleri, şöylesi, şöyleleri, öylesi, öyleleri* biçiminde birer işaret zamirine dönüşürler” diyerek bunların kullanımda tam bir zamir niteliği kazanabilmelerinin tıpkı öteki işaret zamirleri gibi ad çekim eki almalarına bağlı olduğunu belirtir (2014: 407). Uzun (2023: 1133) işaret zamirlerinin okuyucunun art gönderim ilişkisi ile metinde daha önce yer almış, bahsedilmiş bilgiye ulaşmasına aracılık ettiğini ifade ederek bu şekilde eski bilgilerin aynı sözcüklerle tekrarının önüne geçilmiş olurken metnin bütünlüğüne de katkı sağladığını vurgular.

“Şairlerin sözleri hep yalan, sevda denilen şey, mutlaka bunların yaptıklarıdır.” (s.56).

Örnek cümlede “bunlar” işaret zamiri “şairler” sözcüğüne art gönderimde bulunmaktadır.

“Seniha: “Ben de bilmiyorum” deyip gülüyordu. “Bana hiçbir şey sormayınız, hiç sesinizi çıkarmayınız. Bu gece bütün kaprislerime riayet edeceksiniz; işte o kadar!” Böyle söyleyerek genç adamı bazen elinden, bazen yakasından tutup sürüklüyordu.” (s.61).

Örnek cümlede “böyle” zamiri kendisinden önce gelen “Bana hiçbir şey sormayınız, hiç sesinizi çıkarmayınız. Bu gece bütün kaprislerime riayet edeceksiniz; işte o kadar!..” ifadesine art gönderimde bulunmaktadır.

1.1.1.2.1.4. İlgı (Aitlik) Zamiri ile Yapılan Gönderim

Hengirmen ilgi zamirini “adların yerini tutan +{ki} ekine ilgi adlı denir” şeklinde tanımlar ve ilgi zamirlerinin genellikle ad tamlamalarında tamlayanın yerini tuttuğunu belirtir (2007: 155). Ay ise ilgi zamirinin “+{ki} aitlik ekinin adılara veya ad türünden bir sözcüğe durum ekleri vasıtasıyla gelerek oluşturduğu ve bir varlığın veya şeyin yerini tutan adıl şekilleri” olduğunu ifade eder (2023: 157). Uzun +{ki} ilgi ekinin gönderim oluşturma durumu için, +{ki} ilgi zamiri vasıtası ile gönderimde bulunan unsurun, diğer art gönderim türlerinde olduğu gibi yer aldığı ifadenin bağlamından anlaşıldığını söyler ve metin içi dilbilgisel ve anlamsal bir bağ işlevi ile bir bağdaşıklık unsuru olarak görev yapan ilgi zamirinin, tekrara izin vermeyerek anlatımın etkisini artırdığını ifade eder (2016: 75).

“Naim Efendi’nin konağı hala kiralıktır. Fakat, henüz bir kiracı zuhur etmedi. Çok bakanlar, çok gezenler oldu; kah bunların şartları Naim Efendininkine, kah Naim Efendi’nin şartları bunlarinkine uymadı.” (s.192).

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “bunların şartları” söz öbeğindeki “şartları” ifadesine “bunlarinkine” sözcüğünde yer alan ilgi zamiriyle art gönderim; “Naim Efendininkine” söz öbeğinde yer alan ilgi zamiriyle “Naim Efendinin şartlarına” söz öbeğinde bulunan “şartlarına” ifadesi için ön gönderim yapılmaktadır.

1.1.1.2.1.5. Belirsizlik Zamiri ile Yapılan Gönderim

Belirsizlik zamirlerini “ardında belirsiz bir kimse veya nesne kavramı olan zamirler” şeklinde tanımlayan Banguoğlu, belirsizlik zamirlerinin çoğunlukla belirsiz sıfatlara iyelik zamiri ekleri ve +{ki} zamir eki getirilerek yapıldığını belirtir: *öteki, beriki, kimi, kimisi vb.* (2000: 368). Korkmaz (2014: 412) ve Ergin (2004: 278) asıl belirsizlik zamirlerinin sayıca çok az olduğunu ve belirsizlik zamirlerinin bazı belirsiz sıfatlara, soru zamirlerine ve zarflara iyelik eklerinin getirilerek oluşturulduğunu ifade ederler. Hengirmen de belirsizlik zamirlerinin canlı veya cansız varlıkların adları yerine kullanıldığını ve ad hâl ekleri aldığını belirtir (2007: 154).

“Bunların bazısı, mürebbiyesi Madam Kronski vasıtasıyla tanıdığı birkaç Beyoğlu madam ve matmazelleri; diğerleri çocukluk arkadaşlarından genç kızlar ve aile dostu genç kadınlardı; bunlar arasında, biraderi Cemil’in arkadaşlarından bazı genç adamlar da bulunurdu.” (s.20).

Yukarıdaki cümlede “bazısı” belirsizlik zamiri “mürebbiyesi Madam Kronski vasıtasıyla tanıdığı birkaç Beyoğlu madam ve matmazelleri” kişilerine ön gönderimde bulunmaktadır. Ayrıca “diğerleri” sözcüğü ile “çocukluk arkadaşlarından genç kızlar ve aile dostu genç kadınlar” söz öbeği için ön gönderim yapılmaktadır.

“Tam bu sırada, küçücük kahkahalar, hafif çığlıklarla sofradakilerin kendilerine doğru geldiğini gördüler. Faik Bey, hala Seniha ile Belkıs’ın arasında yürüyordu; Cemil, Neyyire ve Necibe Hanımefendi arkadan geliyordu. Hepsinin yüzü kıpkırmızı ve gözleri süzgündü.” (s.59).

Yukarıdaki cümlede yer alan “hepsi” belirsizlik zamiri kendinden önce gelen “Faik Bey, Seniha, Belkıs, Cemil, Neyyire ve Necibe” kişilerine art gönderimde bulunmaktadır.

1.1.1.2.1.6. Soru Zamirleri ile Yapılan Gönderim

Korkmaz soru zamirlerini “canlı veya cansız varlıkları soru yoluyla temsil eden zamirler” olarak tanımlamaktadır (2014: 419). Ergin de soru zamirlerini “nesneleri soru şeklinde temsil eden, onların soru şeklindeki karşılıkları olan, onları soru hâlinde ifade eden ve onları soru sormak için kullanılan zamirler” olarak tanımlar (2004: 276). Ay (2023: 160) başlıca soru zamirlerini şu şekilde gruplandırmıştır:

Asıl soru zamirleri: İnsanlar için *kim, kimi, kimde vb.* insan dışındaki varlıklar için *ne, neyi, nesi vb.* yer adları için *nere, nereye, nerede vb.*

Soru zamiri olarak kullanılan diğer şekiller: Sayılar için *kaç, kaç, kaçta vb.* iki kişi ya da şey arasındaki belirsizliği gidermek için *hangisi, hangisinden, hangileri vb.* yer adları için *hani.*

Çalışmamızda soru zamirleri ile yapılan gönderim daha önce veya sonra bahsedilen bir duruma / olaya gönderim ilişkisi kurabilen *hangisi* zamiri bağlamında ele alınacaktır:

“*Hakkı Celis kendi kendine diyordu ki; ‘Ya o düşünceler, ya bu ürperiş doğrudur. Acaba hangisinde samimiyim?’*” (s.154).

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “hangisi” soru zamiri kendisinden önce gelen “o düşünceler”, “o ürperiş” sözcüklerine art gönderimde bulunmaktadır.

1.1.1.2.2. Sıfatlar ile Yapılan Gönderim

Çetinkaya (2023: 74) sıfatları “farklı farklı özelliklere sahip olan varlıkların, taşıdıkları belirli özellikleri bağlamında nitelenmesini sağlayan veya başka varlıklarla olan birlikteliği (sayı), konuşan ve dinleyen ile mekân ilişkisi gibi dış özellikleri göz önünde bulundurarak belirtilmesinde rol oynayan sözcükler” olarak tanımlamakta; yalın bir şekilde adlarla bir öbek oluşturabilmesini ise sözdizimsel yönü olarak görmektedir. Aynı şekilde adların da sıfatlarla birleşiminde bir işaretleyici almasına gerek olmadığını belirtmektedir. Ergin (2004: 244) “sıfatları nesneleri vasıflandırma ve belirtme suretiyle karşılayan kelimeler” olarak tanımlamaktadır.

Çalışmamızda sıfatlar ile yapılan gönderim işaret sıfatları ile yapılan gönderim başlığında ele alınacaktır.

1.1.1.2.2.1. İşaret Sıfatları ile Yapılan Gönderim

İşaret sıfatlarını Korkmaz “varlıkları gösterme yoluyla belirten sıfatlar” olarak tanımlar ve belirtmenin varlıkların bulundukları yeri mekânda, zamanda veya tasavvurdaki uzaklık derecelerine göre göstererek yapıldığını (*bu ev, bu iş vs.*) ifade eder. Türkiye Türkçesinde bu işlevi yüklenmiş olan *bu, şu, o (<ol)* sıfatlarının aslında birer zamir olduğunu belirten Korkmaz, bunların sadece adların önüne geldiğinde sıfat görevi yüklendiğini belirtir (2014: 375). Çetinkaya da (2023: 93) işaret sıfatlarının belirtilen varlığın tekil veya çoğul olmasına göre biçim değiştirmeyeceği ve işletim eki

almayacağını *bu, şu, o* sıfatlarının seçiminde, belirtilen varlığın özellikle konuşana göre yakınlığı ve uzaklığının belirleyici olduğunu söyler.

Coşkun işaret sıfatlarının gönderim yapması hususunda, işaret zamirlerinden farklı olarak işaret sıfatlarının çoğul eki almadığını gönderimde bulundukları adla tamlama oluşturarak yan yana kullanıldığını ifade eder. Ayrıca işaret sıfatlarının sadece gönderimde bulundukları varlığı değil, metnin bir başka yerinde daha detaylı biçimde belirtilen özelliklerini de ifade ettiğini böylece metinde bazı sözlerin gereksiz yere tekrar edilmemiş olacağını belirtir (2005: 64).

*“Kızla erkek, birbirlerini bulup tanışacaklar, görüşecekler, sevişecekler, aralarında evlenmeye karar verecekler. Neden sonra **bu karar**, ana babaya tebliğ olunacak ve nikah aktedilecek! Kim bilir, kimi intihap eder!” [seçer] diyordu.”* (s.42).

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “**bu karar**” işaret sıfatı ile bir önceki cümlede yer alan “*aralarında evlenmeye karar verecekler*” söz öbeğine art gönderimde bulunmaktadır.

*“Ertesi gün Faik Bey, “Yorgolu”da **bir akşam ziyafeti** verdi. Cemiyet aynı cemiyetti, fazla olarak Faik Bey’in otelde tesadüf ettiği eski tanıdıklarından Beyoğlulu **bir genç kadın ve Ada’ya geldiği gündün beri hastalıktan bir türlü baş alamayan Madam Kronsksi** de vardı. **O akşamki eğlenti bu iki yabancı kadın yüzünden** için için tedirgin ve üzüntülü geçti”* (s.64).

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “**o akşamki eğlenti**” ifadesi ile bir akşam ziyafetine, öbekteki “**o akşam**” öbeğiyle “**bir akşam**” öbeğine gönderim yapılmaktadır. “**Bu iki yabancı kadın**” ile de “**bir genç kadın ve Madam Kronsksi**” kişilerine art gönderim yapılmıştır.

1.1.1.2.3. Eklerle Yapılan Gönderim

Çalışmamızda ekler ile yapılan gönderimler iyelik ekleri, belirtme hâli eki, kişi ekleriyle ve bildirme işlevli eklerle yapılan gönderimler olmak üzere dört başlıkta ele alınacaktır.

1.1.1.2.3.1. İyelik Ekleri ile Yapılan Gönderim

İyelik ekleri Ergin tarafından “ismin karşıladığı nesnenin bir şahsa veya nesneye ait olduğunu ifade eden işletim eki” olarak tanımlanmıştır. Araştırmacı, bir nesnenin başka bir nesneye bağlı olduğu ya da başka bir nesnenin parçası olduğu ifade edilmek

istendiği zaman o nesneyi karşılayan adın sonuna iyelik getirileceğini ancak iyelik eklerinin getirildikleri adlar dışındaki bu nesneleri sadece kişiler hâlinde ifade ettiklerini belirtir (2004: 222). İyelik eklerinin dilimizde çok çeşitli ve yaygın kullanışlara sahip olduğunu vurgulayan Banguoğlu, iyelik eklerinin “anlamca kişi zamirlerinin ‘kimin’ hâlini karşıladığını” belirtir (2000: 361).

Balcı *Metin Dil Bilimin ABC’si* adlı kitabında iyelik eklerinin ad ve ad soylu sözcüklere eklenerek varlığın/kavramın kime veya neye ait olduğunu ifade etmek için kullanıldığını söyler (2018: 74). Uzun (1995: 50) iyelik eklerinin gönderim değerlerinin, bir metnin bütünü içinde çeşitli işlevler yüklendiğini ifade eder. Ayrıca anlatıma kısalık sağlama amacı doğrultusunda, cümlelerin öznesinin bir zamir olması durumunda eylemdeki kişi ekinin varlığı nedeniyle zaminin söz düzlemine çıkarılabileceğini, bu tarz durumlarda cümlelerin nesnesi üzerindeki iyelik ekinin eylemdeki kişi ekiyle biçimsel olarak gösterilebilen özneye, belirli bir ada bağlanabilme özelliği katmakta olduğunu da ekler.

“Seniha’yı böyle sesine varıncaya dek değiştiren şey neydi?” (s.67).

Örnek cümlede “sesine” sözcüğündeki “3. teklik kişi iyelik eki” kendisinden önce gelen “Seniha” kişisine art gönderimde bulunmaktadır.

“Bunun üzerine Naim Efendi, ellerini kavuşturdu, gözlerini yere dikti ve damadı izahatını bitirip gidinceye kadar artık bir kelime söylemedi.” (s.76).

Örnek cümlede “ellerini”, “gözlerini” ve “damadı” sözcüklerinde yer alan 3. teklik kişi iyelik ekleri Naim Efendi kişisine art gönderimde bulunmakta, “izahatını” sözcüğündeki 3. teklik kişi iyelik eki de “damadı” sözcüğüne gönderimde bulunmaktadır.

1.1.1.2.3.2. Belirtme Hâli Eki ile Yapılan Gönderim

Özkan belirtme hâli ekinin adı, kendisine etki eden geçişli bir fiile karşıt bağımlı olarak bağlayan hâli karşıladığını, bu yönüyle de diğer tüm ad hâl ekleri gibi cümle içerisinde ve cümleler arası ilişkilerin kurulmasında önemli görevler üstlendiğini ifade etmektedir (2004: 175).

Balcı belirtme hâl eklerinin bağımsız ekler olmadığını, metinlerin oluşturulurken cümlelerin örgüsünü oluşturan bağlantıları kurabilmek için adların adlarla veya fiillerle olan ilişkisini göstermekte olduğunu belirterek hâl ekleri

sayesinde cümle ögeleri arasında çeşitli yönlerden anlam bağlantılarının oluşturulduğunu ifade eder. Balcı aynı zamanda bu art gönderimsel bağlantılarla hem cümle içi hem de cümleler arasındaki bağdaşıklık özelliklerinin açık bir şekilde ortaya çıkmakta olduğunu belirtir (2018: 76).

“Yanımdaki için ne dersiniz?’ ‘Bak, ona canım kurban. Allah için çekirdekten yetişme; azasının her biriyle bir kadın idare ediyor.’ Faik Bey de sözü işitti ve çapkın gözlerle ihtiyar kadına baktı: ‘Yalnız size yetişemiyorum, dedi.’” (s. 56).

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “sözü” sözcüğündeki belirtme eki ile “Bak, ona canım kurban. Allah için çekirdekten yetişme; azasının her biriyle bir kadın idare ediyor.” cümlesine art gönderim yapılmaktadır.

1.1.1.2.3.3. Kişi Ekleri ile Yapılan Gönderim

Uzun eylem sonunda yer alan kişi eklerinin, bağdaşıklık yapısının oluşturulmasında kullanılan, Türkçenin özne atma özelliği nedeniyle özel ilişkiler sergileyen bir gönderim ögesi olduğunu ifade etmektedir (1995: 50). Özkan da aynı şekilde eylem sonunda yer alan kişi eklerinin, bağdaşıklığın yapısının oluşturulmasında kullanılan, Türkçenin özne atma özelliği nedeniyle kendine özgü ilişkiler sergileyen bir diğer öge olarak karşımıza çıktığını belirtmektedir (2004: 177).

“Seniha, dolabını açtı, içinden bir çekmece çıkardı, çekmecenin içinden birkaç tane mahfaza aldı ve birer birer Cemil’e uzattı.” (s.93).

Örnek cümlede “açtı”, “çıkardı”, “aldı”, “uzattı” sözcüklerindeki 3. teklik kişi ekleri “Seniha” kişisine art gönderimde bulunmaktadır.

“Naim Efendi, kızının tesettürü karşısında gözyaşlarını tuttu ve kendisi o kadar teselliye muhtaçken ona dedi ki: ‘belki ben yarın hemşiremin yanına giderim veyahut oradan birini yanıma alırım. Yalnız kalacağım diye hiç merak etme!’” (s.144).

Yukarıda örnek cümlede yer alan “giderim”, “yanıma alırım”, “kalacağım” sözcüklerindeki 1. teklik kişi ekleri “Naim Efendi” kişisine art gönderimde bulunmaktadır.

1.1.1.2.3.4. Bildirme İşlevli Ekler ile Yapılan Gönderim

Ad ve ad soylu sözcüklere eklenerek onları yüklemleştiren i- (<er-) ek-fiili görülen geçmiş zaman, öğrenilen geçmiş zaman ve geniş zaman çekiminde bildirme

işlevi üstlenir (Boz, 2012: 72-73). Bazı çalışmalarda (bk. Doğru, 2020: 65) ad ve ad soylu sözcüklere ek-fiil aracılığıyla eklenen şart kipi çekiminde de bildirme işlevinden bahsedilir.

Bunlardan diğer çekimlere göre ekleşme süreci tamamlandığı için farklılık arz eden bildirme işlevli geniş zaman çekiminde zaman, kişi ve sayı kategorileri aynı anda ifade edilir (Boz, 2012: 73). Bu nedenle kişi işaretleme işlevi de bulunan bildirme işlevli geniş zaman çekiminin bir metinde daha önce veya sonra bahsedilen kişilere gönderim yapması söz konusudur. Ad ve ad soylu sözcüklere gelebilen diğer bildirme işlevli çekimlerde, bildirme işlevli geniş zaman çekiminde olduğu gibi zaman/kip ve kişi ekleri açısından ekleşme süreci tamamlanmadığı için söz konusu yapıdaki kişi ekleri kişi ekleri ile yapılan gönderimler içinde değerlendirilebilir.

Çalışmada, günümüzde ekleşme süreci tamamlanan, ad ve ad soylu sözcüklere eklenerek bildirme işlevi üstlenen geniş zaman çekimli yapılar gönderim ilişkisi kapsamında değerlendirilecektir:

*“Seniha, birdenbire bir büyük abla tavrı takınmıştı, ilacını almaktan imtina eden [çekinen] bir hasta çocuk gibi **Hakkı Celis**'i azarlamaya başladı: ‘Sen **delisin**, mutlaka **delisin!**’ diyordu (...). ”* (s.204).

Yukarıdaki örnekte yer alan “delisin” ifadesindeki bildirme işlevi üstlenen zaman, kişi ve sayı kategorilerini aynı anda ifade eden +[sin] 2. teklik kişi bildirme ekiyle “sen” zamirine, dolayısıyla “Hakkı Celis” kişisine art gönderim yapılmaktadır.

1.1.1.2.4. Boş Gönderim

Gönderim öğelerinin bir diğeri ise boş gönderimdir. Boş gönderim türü de yine aynı şekilde metin içindeki konumuna göre art gönderim ve ön gönderim şeklinde yapılmaktadır. Çoğu çalışmada (Uzun, 1995; Uzun, 2016; Özkan, 2004; Aydın, 2012; Coşkun, 2005 ve Balyemez, 2011) bir art gönderim çeşidi olarak yer alan “boş gönderim” ile metin içinde yapılan birtakım eksiltmeler sonucunda ortaya çıkan boşlukların okuyucunun zihninde tamamlandığı görülür. Bundan dolayı boş gönderim terimi için *eksilti*, *eksiltili anlatım*, *dilde sıfır birim/sıfır biçimbirim* gibi kavramlar kullanılmıştır. Balyemez eksiltinin ortaya çıkmasındaki asıl sebebin az söz ile daha çok şey anlatma gayretine bağlı olan az çaba kuralı ve tekrara düşme endişesi olduğunu belirtir (2011: 112). Aydın da çalışmasında, dilde en az çaba ilkesi, gereksiz tekrarlardan kaçınma zorunluluğu, estetik kaygılar gibi sebeplerden ötürü iletişim

sırasında kimi birimlerin derin yapıda bırakıldığını böylece yüzey yapıda bazı boşlukların ortaya çıktığından bahsetmiştir. Bu boşlukları ise eksilti ve eksiklikler olarak adlandırmıştır (2012: 170). Bozkurt (2022: 96), Halliday ve Hasan'ın (1976) *eksilti* kavramına metinde söylenmeyen bir şey için gönderimde bulunmak yani metin içinde olmamasına rağmen anlaşılan bir şey olarak yaklaştığını belirtmektedir. Bahsi geçen eksiltilerin doldurulmasıyla ilgili Üstünova (1999: 94-95) birkaç aşamanın olduğundan bahseder: Öncelikli olarak dinleyici ya da okuyucunun okuduklarını ve dinlediklerini doğal dildeki ifade diline ve mantık yapısına yaklaştırmaya çalışacağını söyler. Daha sonra göndermeler yoluyla belirsizlikleri gidermeye ve eksiksiz önerme hâline getirerek derin yapının sağlıklı biçimde su yüzüne çıkarılacağını ifade eder. Eksilti için ise *sıfır tekrar* kavramını kullanır.

Tüfekçi, boş art gönderimin art gönderimler içinde ayrı bir öneme sahip olduğunu belirterek metinde yapılan boş art gönderimi “tümceden çıkartılmış yani ihmal edilmiş olan ama anlam olarak anlaşılan art gönderimlerdir başka bir deyişle söylemde yüzeyde görünmeyen fakat dilbilgisi kurallarınca açığa çıkarılan art gönderim tipidir.” şeklinde açıklamaktadır (2009: 13). Balyemez bununla ilgili, yüzey yapıda yer almayan bir şahıs zamirinin, seslenme veya hitapla yüzey yapıda yer alan metnin kahramanlarına gönderimde bulunduğunu ve bu şahıs zamirinin, derin yapıda alıcı tarafından tamamlandığını belirterek bu durumu gönderime bağlı özne eksiltisi başlığında ele almıştır (2011: 130). Üstünova (1999: 95) çalışmasında kişi zamirlerinin, işaret anlamlı zamirlerin, sıfatların, zarfların iletişimde zaman tasarrufu; anlatımda duruluk, yalınlık ve açıklık amacıyla kullanıldığını belirterek bu tür sözcüklerin işaret ettikleri birimleri daha önce geçen cümleden hareketle çıkaracağımızı ifade etmektedir. Özne eksiltisi ile boş gönderim yapılabildiği gibi yüklem ve nesne eksiltisi yoluyla da boş gönderim yapılabilmektedir. Uzun (1995), Balyemez (2011), Balcı (2018) ve Bozkurt (2022) gibi araştırmacıların çalışmalarında da yüklem ve nesne eksiltisi başlıkları yer almaktadır. Dilde en az çaba ilkesi ya da gereksiz tekrarlardan kaçınmak maksadıyla art arda gelen cümlelerde bazen yüklemın yüzey yapıda yer almadığı ve yüklemın ortak olduğu görülür. Bu durumda metin içinde boş gönderim meydana gelmiş olur.

“*Ve Seniha için mehtaplı geceleri beyaz fecirler Ø, beyaz fecirleri pembe akşamlar takip etti.*” (s.66).

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “Ø” boş ön gönderimi cümle sonunda verilen “takip etti” yüklemine gönderimde bulunmaktadır. Örnek cümlede ardışık olan cümleler aynı yükleme bağlanmıştır.

*“Bazı erkekler şu veya bu tarzda kadınlardan Ø, Ø, bazı kadınlar şu veya bu biçimde erkeklerden **hoşlandıklarını söylerler:**” (s.67-68).*

Yukarıdaki örnek birinci sıralı cümlede yer alan “Ø”, “Ø” boş gönderimleri, ikinci sıralı cümlede yer alan “hoşlandıklarını” nesnesine ve “söylerler” yüklemine gönderimde bulunmaktadır. Dolayısıyla birinci sıralı cümlede yer alması gereken “hoşlandıklarını” nesnesi ve “söylerler” yüklemi düşürülmüş ikinci sıralı cümlenin sonunda verilmiş bu şekilde bir boş ön gönderim oluşmuştur.

*“**Seniha** yağmurlu bir kış günü elinde tuttuğu bir küçük kamçıyı sağa sola sallayarak, kapılara, duvarlara ve eşyaya vurarak, gayet sıkıntılı bir tavırla evin içinde dolaşüyor, Ø bir aşağı iniyor, Ø bir yukarı çıkıyor, Ø adeta duvarlar arasında dar bir kafese hapsedilmiş büyük bir kuş gibi çırpınıp duruyordu.” (s.17).*

Yukarıdaki örnek cümlede yer alan “Ø” boş art gönderimleri daha öncesinde verilen “Seniha” kişisine gönderimde bulunmaktadır. Örnek cümlede ortak özne olarak “Seniha” kullanılması gerekirken art arda sıralanmış bu cümlelerde özneler düşürülerek boş art gönderim yapılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

“KİRALIK KONAK” ROMANINDA GÖNDERİM

Çalışmamızın bu bölümünde Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun ilk olarak 1920 yılında İkdâm’da tefrika hâlinde yayımlanan ardından 1922’de kitap olarak basılan *Kıralık Konak* adlı eserindeki gönderimsel ifadeler tespit edilmiştir. Çalışmamızda *Kıralık Konak* adlı eserin İletişim Yayınları’nın 2022’deki 67. İstanbul baskısı esas alınmıştır.

1. METİN DIŞI GÖNDERİM

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde metin dışı unsurlar ile oluşan gönderimler tespit edilmiştir. Bu gönderimler metnin öncesine ya da sonrasına art ya da ön gönderim ilişkisi kurmayan gönderimlerdir.

“Naim Efendi **o terbiyeli kimselerdendir** ki evliya, enbiya isimlerinin sonunda Rıdîyallahu anı demeyi hiç unutmazlar ve Paşa kelimesini med [uzatarak] ile telaffuz edip, mutlaka hazretleri ile nihayetlendirirler” (s.10).

“Seniha, şimdi böyle başıboş şahlanmış bir hayvan üstünde gibiydi. Fakat, kendini daracak bir saha içinde, mahsur ve mahpus hissediyordu. Ruhunda çılgın cevelanların, bitmez tükenmez mesafelerin hasreti vardı. **En küçük teferruatına kadar her şeyini ve her tarafını bildiği ve ezberlediği bu evden, doğduğu günden beri daima aynı havayı yuta yuta adeta bunaldığını hissettiği bu memleketten kaçmak, uzaklara, görülmemiş, işitilmemiş şeylere doğru gitmek istiyordu.**” (s.43).

“Ara sıra Faik’e: ‘Size şaşıyorum Faik Bey!’ derdi. **Bu şehirde** hiç sıkılmıyor gibisiniz; daha doğrusu, her şeyle avunup eğlenebiliyorsunuz. Siz ki Avrupa’da büyüdünüz, oradaki hayata alıştınız, nasıl oluyor da oraya tekrar dönmek ihtiyacı bile hissetmiyorsunuz?..” (s.43-44).

“Aşka bu kadar kabiliyetsiz telakki edilen bu iki mevcut arasında ve bir haftalık kısa bir zaman içinde tutuşuveren sevda odununun alevi gözleri o kadar şiddetle kamaştırdı, gittikçe, günden güne, saatten saate o kadar tehlikeli görünmeye başladı ki **bütün o havai ve şen dostlar, gizli bir endişeyle ürkek ürkek yerlerine döndüler ve ateşi tutuşturanları kendi hallerine ve yalnız başlarına bırakmak lüzumunu hissettiler.**” (s.67).

“O, yumuşadıkça Ragıp Efendi sertleşiyordu: ‘Affınızı rica ederim, size acı bir söz söyleyeceğim: Bu gidişle pek yakın bir zamanda, yalnız Kanlıca'daki yalıyı değil, fakat **bu konağı**... Evet, **bu konağı** da satmaya mecbur olacaksınız.’” (s.83).

“Seniha'nın yanına yaklaşamadığı **bütün o hicran ve hasret demlerinde**, ıstırabını, göğsü üstünde bir kedi gibi okşamanın ve kalbini parça parça edip tekrar toplamanın sırrına erdi.” (s.115).

“**Bu evin** içinde her şey ve herkes ona hiç **bu akşamki** kadar sevimsiz, eski ve tahammül edilmez görünmemişti. **Bu konağın** çivisinden, tahta budağından kapılarına ve damına varıncaya kadar her noktasından ayrı ayrı nefret ediyordu.” (s.118).

“Sonra bu tatlı apartman bahsi kapanır kapanmaz üzerine bir derin hüznün çöker, garip garip etrafına bakınır: ‘Burada nasıl yaşanır? **Şu duvarlara bak, şu tavana bak! Bu ne oda! Bu ne sofa!**’ Allah’ım, sen kurtar, bir an evvel sen kurtar!” (s.143).

“**Bu önü parlak düğmeli, yakası işlemeli veston, bu belindeki kemer, bu bacaklarını sıkan dolaklar** ne içindi? Nereye gitmek içindi? Biraz sonra omzuna neden **bir silah** yüklenecekti?” (s.152).

“Selma Hanımefendi; onu bir gün böyle bir nöbet esnasında geldi, buldu ve تنها konağın içinde avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı: ‘Kardeşim, kardeşim, nihayet seni dertli ettiler, gördün mü bir kere başımıza gelenleri! (...) **Hele o yangın gecesi, hele o yangın gecesi** (...)’” (s.158).

“Hemşiresi cevap veriyordu: ‘Göreceksin, **bu konaktan** çıkar çıkmaz her şey öyle bir yoluna girecek ki! Bütün uğursuzluklar **bu evden** geliyor.’” (s.161).

“Naim Efendi, ara sıra: ‘**Böyle zamanda, bu kıtlıkta, bu pahalılıkta**, bu kadar halkı izaz ve ikram için ne yapıyorlar? Ne kadar masraflara giriyorlar? Bu masrafları etmeye nasıl imkân ve ihtimal bulabiliyorlar?’ dediği vakit, Hakkı Celis kulaklarına kadar kıpkırmızı kesilerek ve güya yapılan pislikte kendisinin de bir payı varmış gibi utancından yerin dibine geçerek: (...)” (s.172).

“Ve elinin hafif bir hareketiyle soldaki kadınları gösterdi; bir viski daha içti ve büsbütün genç adama doğru çevrilip: ‘Zanneder misin ki,’ diye sordu; bunlar hakikaten **bizden, bizim cinsimizden olsunlar?** Hayır... Bunlar insanlarla hayvanların

haricinde, başka bir cinsten acayip ve korkunç birtakım mahlûkattır. (...).” (s.185-186).

“Gündüzün o kadar adi ve manasız görünen Galata’nın o sıra sıra evlerine bile esrarlı bir hal gelmişti.” (s.191).

“Diyorlardı ki: ‘Bu adam ne mebus, ne de zengindi. Kendisine mebus ve zengin süsü veren acayip ve esrarengiz bir serseriydi. Belki de ‘Arsen Lüpen’ tarzında zarif ve kibar bir hırsızdı.’” (s.198).

2. METİN İÇİ GÖNDERİM

2.1. ART GÖNDERİM

2.1.1. Zamirler ile Yapılan Art Gönderim

İncelemiş olduğumuz eserde kişi zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri, ilgi (aitlik) zamiri, belirsizlik zamirleri ve “hangisi” soru zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir.

2.1.1.1. Kişi Zamirleri ile Yapılan Art Gönderimler

2.1.1.1.1. Birinci Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde birinci teklik kişi zamiri “ben” ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan birinci teklik kişi zamiri “ben” yer almaktadır.

“**Servet Bey**, ya ailevi ve terbiyevi bir kanat eseri olarak veyahut sadece babalık hissiyle bu hususta her nasılsa kaynatasıyla birleşiyor ve karısının endişelerini haklı buluyordu: ‘**Ben** demiyorum ki, gezmesin, eğlenmesin,’ diyordu.” (s.16).

“Saat on bir henüz geçmişti. Seniha’nın oda kapısı bir dans havasıyla vuruldu. Seniha yataktaydı. Tembel ve mahmur bir sesle Fransızca: ‘Ne var?’ diye sordu. Kapıyı vuran **Faik Bey**’di: ‘**Benim benim** bu ne uyku,’” dedi. (s.20-21).

“Bir gün Seniha ile biraz açılmak teşebbüsünde bulundu ve **genç kızdan** şu cevabı aldı: ‘Macit Bey siz **benim** tipim değilsiniz. **Ben** esmer ve uzun boyluları severim. Siz kısa ve beyazsınız. **Ben** giyinişte biraz itinasız olanları severim, siz ise henüz ütuden çıkmış kostümlemlerinizle ve dimdik duruşlarınızla tıpkı elbise mağazalarının camekânlarındaki mankenlere benziyorsunuz. Sesinizin ahengi hoşuma

gitmiyor. Sonra **ben**, her şeyden evvel **beni** beğenen erkekleri severim, siz ise kendinizden başka kimseyi beğenmez gibi görünüyorsunuz.” (s.25).

“**Seniha**, şimdi munis bir kedi gibi Hakkı Celis sokuluyor, bir kolunu genç adamın ensesinden geçirip, dizlerinin üstüne oturuyor, diğer eliyle çenesini okşuyordu: ‘Zavallı çocuk, zavallı çocuk... Ne kadar sarardın! A, ne kadar sapsarı kesildin! Söyle **bana**, ‘mesa’ ne demek?’” (s.26).

“**Hemşiresi**, yar hiddetli, yar müstehzi bir tavırla ona demişti ki: ‘Maşallah... Demek, **Seniha**’nın aklı böyle ciddi şeylere de eriyor! **Ben** zannederdim ki, o, ipeğin renginden, sürmenin cinsinden, Beyoğlu’nun kaldırımında sekmekten ve gençlerle Fransızca şarkılar söylemekten başka bir şey bilmez.’” (s.33).

“**Naim Efendi**, tepeden tırnağa kadar ürperdi; kenarları geniş Aziziye fesinin altında küçücük görünüyordu; dedi ki; - “Bu eğlenceden de haberim var. **Benden** izin aldılardı... Hatta Memduha Hanım, bizzat kendisi gelip, **bana** yalvardıydı.” (s.34).

“**Selma Hanım**: ‘Öyleyse size olan olmuş ağabey!’ dedi. ‘**Ben** de nafile yere nefes tüketiyorum.’” (s.35).

“**Hakkı Celis**, birdenbire yorgun olduğunu hissetti; kan ter içindeydi ve kalbinde nihayetsiz bir azap vardı. Bütün ineneği inişleri, çıkacağı yokuşları, geçeceği sokakları düşündü. Her şeye rağmen, Cihangir’e dönmek için şiddetli, dayanılmaz bir arzu duydu; fakat mahcup, korkak ve iradesizdi. Sonra da için için **Seniha**’ya kızgındı. Kendi kendine: ‘**Beni** neden beklemedi? Başkalarıyla dolaşmayı **benimle** konuşmaya tercih edişindeki sebep nedir? **Bana** karşı hiçbir temayülü yok mu?’ diyordu. O kadar duygulu, o kadar heyecanlı bir ruh, **benim** ruhumdan başka kimin ruhuna eş olabilir? Macit Bey **benden** daha mı zarif? Nazif Bey **benden** daha mı anlayışlı? ” (s.38).

“**Seniha**, bütün aşk ve macera oyunlarını Faik Bey’le kendi arasında bu için için yapılan münakaşada öğrendi ve ne vakit ki Faik Bey’in harekâtında lakaydiye benzer bir değişiklik sezmeye başladı, o zaman bu oyunda muvaffak olmak için ne kadar çok maharete ne kadar çok idmana muhtaç olduğunu hissetti. Kendi kendine aylarca: ‘**beni** çok aceleci mi buldu, mutlaka **beni** çok acemice buldu!’ dedi.” (s.44-45).

“Sonra ‘kimler var?’ diye sordular. **Cemil**: - ‘Erkek namına yalnız **benle** Faik,’ dedi.” (s.49).

“**Seniha** en şuh kakkahasıyla güldü ve cevap verdi: ‘A, monşer, bu çocuk **bana** mehtapta ilanı aşk etti.’” (s.54).

“**Seniha**: ‘**Ben** de bilmiyorum,’ deyip gülüyordu. **Bana** hiçbir şey sormayınız, hiç sesinizi çıkarmayınız.” (s.61).

“**Faik Bey** ikide birde: ‘**Beni** nereye götürüyorsunuz?’ diyordu.”(s.61).

“**Servet Bey**, geniş satrançlı robdöşambri ile kayınpederinin odasına girdi: ‘**Beni** istetmişsiniz, efendim,’ dedi.” (s.73).

“**Servet Bey** dik dik ihtiyar adamın yüzüne baktı: Çünkü dedi; “**bana** verdiğiniz mektupların üçü de imzasızdır (...).” (s.74).

“**Naim Efendi**, damadına uzattığı mektupları kendisi yazmış gibi, mahcup oluyordu; oturduğu yerde ezildi, büzüldü: ‘Rica ederim, hiddet buyurmayınız, rica ederim...’ dedi. Maksadım, sizinle ailemize müteallik bir mesele için hasbıhal etmekti. **Ben** de sizin gibi, çirkin bir dedikodudan ibaret...” (s.75).

“**Naim Efendi**, **Seniha**’nın konağa avdetinden sonra, birkaç imzasız mektup daha almakla beraber, bu sevinçli sesler ve bu neşeli gürültüler içinde kendinden geçmiş bir halde hiçbir şeye ehemmiyet veremiyordu. İkide bir, kızı Sekine Hanıma diyordu ki: Yavrum, ne iyi ettin de kızcağızı Ada’ya gönderdin. Sıhhati, neşesi yerine geldi; eski huysuzluklarından, eski buhranlarından eser kalmadı. Onu bu halde gördükçe **ben** bile yirmi yaş daha gençleşiyorum.” (s.78).

“**Naim Efendi**: ‘O halde, dedi, bu kadar işe yaramayan mülkü kim satın alır ve kaçırır? Acaba bunu satarak tedarik edeceğimiz para ile borcumuzu kapatabilir miyiz?’ **Ragıp Efendi**: ‘Siz orasını **bana** bırakınız,’ dedi; ‘yalnız, esasta mutabık kalalım, bu bendenize kâfidir.’” (s.82).

“**Cemil** bir taraftan inliyor, bir taraftan Fransızca şarkılar söylüyor, birtakım isimler söylüyor ve tekrar kasmaya başlıyordu. Arada bir: ‘Dokunmayın **bana**, dokunmayın **bana**!..’ diyor, kendisine uzanan kolları, başını tutmak isteyen elleri itiyordu.” (s.84).

“**Seniha**, kendi kendine: ‘**Beni** kâfi derecede sevmeyi, onun için!’ diyordu.” (s.96).

“Naim Efendi: ‘Fena bir rüzgâr, çok fena bir rüzgar!’ dedi. **Kasım Paşa** gülüyor: ‘Fena rüzgâr? Katiyen, katiyen!.. **Benim** için hayli zamandır bundan daha iyi bir rüzgar esmedi,’ diyordu.” (s.103).

“**Seniha**: ‘Büyükbaba,’ dedi; ‘dün Faik Bey’in babasına gitmişsiniz, öyle mi?’ İhtiyar adam, başıyla iki defa evet işareti yaptı. ‘Büyükbaba! Dün Kasım Paşa’ya, Faik Bey **beni** alsın diye yalvarmak için gittiniz değil mi?’ Naim Efendi’nin başı bu sefer anlaşılmasa bir hareketle kımlıladı. ‘Rica ederim, **bana** açıkça söyleyiniz, bu çirkin ve acayip hareketi yapmaya neden lüzum gördünüz?’” (s.108).

“**Seniha** hep aynı vaziyette soğuk ve haşin söylüyordu: ‘Siz zannediyor musunuz ki, **ben** ömrümün sonuna kadar böyle bir evde kalacağım? (...) Hayır! Büyükbaba, **ben** o kadar basit ruhlu bir kız değilim! (s.110).

“**Seniha**, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla büyükbabasının yüzüne dik dik baktı: ‘Size, hayat ve izdivaç hakkındaki fikirlerimi söylüyorum;’ dedi; ‘ta ki bundan sonra habersizce tekrar **benim** işlerime karıştığınız zaman dünkü kıldığınız pot gibi bir pot daha kırmayınız... Bu seferkini tashih kabil olacak -zira, şimdi, gidip bir mektupla Kasım Paşa’ya izahat vereceğim, her şeyin nasıl **benden** habersiz yapıldığını söyleyeceğim- fakat günün birinde olabilir ki, düzeltilmesi kabil olamayacak bir hata daha işleyebilirsiniz; onun için size şimdiden söylüyorum; rica ederim, **benim** işlerime karışmayınız.’” (s.111).

“**Seniha** bir kerecik olsun, bunlar arasında görünmedi, bir kerecik olsun başını odanın kapısından uzatıp da en ziyade kendi yüzünden can çekişen bu ihtiyara hiç değilse gözleriyle: ‘Nasılsın?’ demedi. (...) ‘Anne, ona bir şey olursa mutlaka **ben** de yaşamam.’” (s.115).

“Bir gün **Belkıs Hanım**, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha’nın boynuna atıldı: (...) ‘Hem de **bana** ne vakitten beri vaadi vardı, biliyorsun.’” (s.116).

“**Genç kız**: ‘**Ben** de, **ben** de bu bahçe gibi çürüyeceğim;’ dedi; ‘günün birinde farkına varmaksızın **ben** de ansızın bir tabaka kuru yaprak yığını altında görülmez olacağım!’” (s.118).

“**Selma Hanımefendi**; bir şeyler emreden bir kumandan tavrıyla her önüne çıkanın hatırını soruyor ve her adımda bir, tombul bacakları üzerinde durarak mütecessis etrafına bakınıyordu. ‘Beğendiniz mi **bana** yaptığınız işi!’ dedi. **Beni** akıbet

yeminimi bozmaya mecbur ettiniz; kefareтини vereceğim; günahı kalırsa boynunuza olsun! Evinize geldim, çünkü, gelmeseydim **beni** hafakanlar boğacaktı. (...)” (s.121).

“**Cemil** birdenbire: ‘Ha! dedi. Şimdi **ben** de hatırlıyorum.’” (s.125).

“İki defa **Madam Kraft**’ın ‘Niçin? Ne mani var? **Benimle** beraber evvela Viyana’ya kadar gelirsiniz’ dediğini işittim.” (s.125).

“**Cemil** birdenbire: (...) Seniha gözünün ucuyla **beni** gösterdi -ve ona parmağıyla ‘sus!’ işareti yaptı idi.” (s.125).

“**Genç kız** (...) ‘O **beni** yalnız sevmesini bildi; hepinizden ziyade sevmesini bildi.’” (s.131-132).

“**Sekine Hanım** itiraz edecek oluyordu; **Servet Bey** sert bir hareketle onu susturuyor: Efendim, teville [sözü çevirmeye, başka anlam vermeye] ne hacet; işte vaka meydanda. İki aydan beri **bana** yüzünü göstermeyen bir adamın evinde bundan fazla nasıl oturabilirim?” (s.140).

“**Naim Efendi**, Seniha’nın geleceğini iştir iştir **Sekine Hanım**’a demişti ki: ‘**Beni** mazur tut! **Beni** mazur tut, kızım; badema [bundan böyle] katiyen yüzünü göremem, katiyen! Sağ olsun, var olsun, fakat **benden** uzak olmak şartıyla...’” (s.143).

“**Servet Bey**: ‘Ne yapalım, mademki ne **beni** görmek istiyor, ne kızımı; mademki bizim huzurumuz onu bu evin içinde mütemadiyen rahatsız edecek.’” (s.144).

“**İhtiyar adam**: ‘**Ben** mi?’ dedi. ‘Kızım, siz **beni** düşünmeyiniz, şurada kaç günlük ömrüm kaldı?’” (s.144).

“**Genç adam** (...) ‘Yalnız büyümek değil, ihtiyarladım bile, Seniha Abla,’ dedi. ‘Siz çok gezdiniz, çok gördünüz. Fakat **ben** çok düşündüm, çok hissettim.’” (s.151).

“**Naim Efendi** hemşiresini bu suretle başından savdıktan sonra geniş bir nefes aldı; adeta neşelendi; kapıdan Canan Kalfa’ya seslendi: ‘**Bana** Hasan Ağa’yı çağırınız.’” (s.162).

“**Mamafih**, bütün bu tehlikelere rağmen bu sefer mutlaka gitmek lazımdı, gitmemek kendi tarafından affedilmez bir kabalık olacaktı; bundan başka **Seniha**, buna kendince gülünç bir mana verecek, dudaklarının ucunu yukarıya doğru kaldıran o müstehzi tebessümüyle gülümseyerek: ‘**Bana**; bir âşık gibi kafa tutuyor!’ diyecekti.” (s.180).

“Bunun üzerine **Faik Bey**’in benzi daha ziyade sarardı, adeta dudaklarına kadar bembeyaz oldu: ‘**Ben**, maalesef, yemeğe kalamayacağım. Biraz sonra gideceğim,’ diye söylendi.” (s.182).

“**Faik Bey**: (...) fakat, müsaade et ki, **ben** daima yanında bulunayım.’ Zira, onun yanından ayrılır ayrılmaz, sanki havasız kalıyordum, tıpkı sudan çıkarılan balık gibi can çekişmeye başlıyordum. Bilseniz bu ıstıraptan kurtulmak için ne zilletlere katlandım, ne zilletlere... Herkes sanıyordu ki, **ben** bilerek, **ben** isteyerek göz yumuyorum; vallahi billahi herkes böyle sandı...” (s.187).

“Halbuki **Naim Efendi**, buna asla razı değildi: **Ben** öldükten sonra, isterseniz, yıkınız, diyordu. Fakat, **ben** sağken hiçbir tarafına el dokundurtmam, (...)” (s.192).

“**Genç adam**: ‘Zannederim, dedi; zira, **ben** gitmezden evvel birkaç güne kadar nikah olacağı söyleniyordu, **ben** gittim, geldim, ortada hala olmuş bitmiş bir şey yok... Demek ki... ’” (s.197).

“**Faik Bey** sözüne devam etti: ‘Aman, bir defa olsun görünüz, küçük hanımın cephesi Çanakkale cephesinden daha müthiş bir hal aldı. Güya işin bozulmasına sebep bizmişiz gibi..’. Bunu söylerken bıyık altından: ‘**Benim** ya, ne ise!’ diyen bir tebessümle gülüyordu.” (s.199).

“**Seniha**, yarı suni, yarı hakiki bir teessürle: ‘Bugün içim çok fena oldu o konak ne hale girmiş. O ne sefalet, ne harabi...’ Biraz düşündü, daldı, dudaklarını ısırdı ve küçük bir kız tavrıyla Hakkı Celis’e sokulup dedi ki: ‘Bu gece, eski şeylerden bahsedelim; uzun uzun konuşalım; **ben** sana anlatayım, sen **bana** anlat! Olmaz mı?’” (s.201).

“**Seniha**, bu ani hadise karşısında ne fazla hayrete, ne de fazla telaşa düştü; güya Hakkı Celis’in uğradığı hal pek tabii bir şeymiş gibi şuh bir eda ile başını çevirdi (...) Neden, söyle **bana**! Söyle **bana**! diyordu ve bir taraftan da gülüyordu.” (s.203-204).

“**Seniha**, Hakkı Celis’e ta yüreğe saplanan bir nazarla baktı ve işveli bir sesle: ‘Demek **beni** hala seviyorsun’! dedi.” (s.205).

“**Seniha** sinirli bir hareketle sözünü kesti: (...) Sesine samimi, tatlı ve sıcak bir hasbıhal ahengi verdi, dedi ki: ‘Hakkı, kardeşim, Faik Bey’in **bana** ettiği fenalıklar sayısızdır. **Beni** bu hale sokan, hayatımı, istikbalimi berbat eden odur; Faik Bey **bana**

*bundan daha büyük bir fenalık daha etti; kalbimin temizliğini, safiyetini aldı, **bende** ne iyiliğe, ne doğruluğa itimat bıraktı, hodbinliğime en kaba ve en galiz şekli verdi. Faik Bey, **benim** şeklimi bozdu. Onun elinde manen yamru yumru bir insan oldum. Bu yamru yumru kalıp içinde ruhum rahatsızdır, yeni şahsiyetim dar ve biçimsiz bir esvap gibi **beni** sıkıyor.’” (s.207).*

*“**Seniha** sinirli bir hareketle sözünü kesti: (...) ‘Biraz refah, biraz rahat ve o, bunu **bana** çok görüyor, **beni** daha ziyade yormak, **beni** daha ziyade harap etmek istiyor.’” (s.207).*

*“**Seniha** devam etti: ‘**Beni** arkamdan ite ite, elimden çeke çeke nihayet, getirdi, bir uçurumun kenarına bıraktı.’” (s.208).*

*“**Seniha** devam etti: (...) ‘**Ben** vakıa anama, babama, hasseten büyükbabama çok fenalık etmiş bir kızım (...).’” (s.208).*

*“**Genç kız** ne olursa olsun, içini dökmek istiyordu; Hakkı Celis'in ihtarına ehemmiyet vermedi: Ne ise, ne ise... ‘Diyordum ki, **ben** ta uçurumun kenarına gelmiş bir kadını; bir yanlış adım daha, ufacık bir hesapsızlık **beni** bu uçurumun ta dibine yollamaya kafi gelecek... İşte, Faik Bey ne yapıp yapıyor, **bana** bu adımı attırmak ve bu hatayı işletmek istiyor... Niçin, niçin, **ben** ona ne yaptım Ona gençliğimin en güzel kısmını ve en kıymetli şeylerini vermekle bir fenalık mı ettim? Sana (...) Mebusuyla kararlaştıran evlenmemizi bozacağını söyledi, değil mi? İnkâr etme, **ben** bilirim, **ben** bilirim. Zira, **bana** yazdı. **Bana** bizzat kendisi yazdı ki, ne yapıp yapıp evlenmeme mani olacak...’” (s.210).*

*“**Seniha**, şimdi de dargın bir çocuk tavrı takındı: ‘Fakat, bir saatten beri sen de **beni** artık sevmiyorsun,’ dedi. ‘Evet, evet... Kalbinde **bana** karşı taşıdığın hislerin hepsi, demincek göz yaşları halinde akıp gittiler. Şimdi kendini boşalmış, rahat ve sakın hissediyorsun! Nafîle, başını sallama! **Benden** belki nefret bile ediyorsun! Sana demin vücudumun güzel taraflarını gösterirken **beni** seviyordun. Fakat, ne vakit ki hayatımın çirkin taraflarını göstermeye başladım; **benden** tiksindin.’” (s.210).*

2.1.1.1.2. İkinci Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde ikinci teklik kişi zamiri “sen” ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan ikinci teklik kişi zamiri “sen” yer almaktadır.

“Seniha, akşam karanlığında bütün bunları düşünürken büyükbabası Naim Efendi, yavaş yavaş salonun ortasına kadar gelmiş ve: ‘Seniha, kızım! **Seniha**, sen misin?’ diye seslenmişti.” (s.30).

“Bununla beraber, ilk defa olarak bu sofrada o kadar sık ve o kadar her şeyden içmeye başladı ki, bir köşede büzülmüş kalmış olan **Hakkı Celis**, nihayet kendini zaptedemedi: ‘Ne yapıyorsunuz, rica ederim, hasta olacaksınız!’ diye haykırdı. Seniha, yarı şaka, yarı ciddi bir tavırla: ‘**Sen** lakırdıya karışma!.. Dün akşamki kabahatini ne çabuk unuttun?’ dedi” (s.54).

“Nitekim Faik Bey, **Seniha**’ya: ‘**Seni** her gün daha ziyade seviyorum; **seni** hiçbir zaman bu kadar şiddetle sevmedim,’ dediği zaman, ne kendini ne de sevgilisini aldatmış oluyordu.” (s.96).

“Bir an geldi ki, **Faik Bey**’in sevgisi, fazla tahammür etmiş (Mayalanmış) şaraplar gibi kalbinden isyan halinde taştı ve Seniha’ya müthiş bir kin bağladı. Tekdire, tehdide başladı. O kadar huysuz, o kadar haşın oldu ki, Seniha, eski havai ve şuh genci artık tanııyordu. Gittikçe kabalaşıyor, tavrına bir külhanbeyi bıçkınlığı geliyordu. Seniha, ona diyordu ki: ‘**Senden** korkuyorum; **senden** iğreniyorum. Ne kadar fena gözlerin var!’” (s.97).

“(…) **Hakkı Celis**’e baka baka (...) Burada yalnız başıma çektiklerimi **sana** anlatamam; diri diri bir mezara gömülmüş gibiyim. Geceleri Hasan’la Cenan’ı karşıma alıp konuşmaya mecbur oluyorum. Kimsesizlik o kadar canıma tak diyor...” (s.194).

“(…) Doğrulup ‘**Allahım**, Seniha kulunu **sen** koru!’ diyordu.” (s.133-134).

“Ve bir öpücükten daha tatlı bir tebessümle **genç adamın** yüzüne bakıyordu. Birdenbire dedi ki: Demincek o serseri **sana** neler anlatıyordu?” (s.200).

“Seniha, yarı suni, yarı hakiki bir teessürle: ‘Bugün içim çok fena oldu o konak ne hale girmiş. O ne sefalet, ne harabi...’ Biraz düşündü, daldı, dudaklarını ısırıp ve küçük bir kız tavrıyla **Hakkı Celis**’e sokulup dedi ki: ‘Bu gece, eski şeylerden bahsedelim; uzun uzun konuşalım; ben **sana** anlatayım, **sen** bana anlat! Olmaz mı?’” (s.201).

“Fakat, **genç adamın** birdenbire soğuyan ateşini tekrar uyandırmak bir türlü kabil olamıyordu. Seniha, (...) **Sana** demin vücudumun güzel taraflarını gösterirken

beni seviyordun. Fakat, ne vakit ki hayatımın çirkin taraflarını göstermeye başladım; benden tiksindin.” (s.210).

2.1.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü teklik kişi zamiri “o” ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan üçüncü teklik kişi zamiri “o” yer almaktadır.

*“Bununla beraber **Naim Efendi’nin** iki esaslı fazileti daha vardı: Bir ana kadar müşfik ve bir dul kadın kadar titizdi. Fakat titizliği asla bir huysuzluk derecesine varmazdı; bu, temiz ruhunun ve temiz vücudunun maddi ve manevi pislikle önünde bir nevi tiksimesinden gelirdi. Göğüs üstünde bir yağ lekesi, bir kaba söz, mübalâtasız bir hareket, **onu** müsavi derecede kederlendiren şeylerdendir; fakat pek içli, pek nazik bir adam olduğu için, kederliliğinin kimse farkına varmazdı.” (s.10).*

*“Nitekim **Naim Efendi’nin** bütün hatıraları, bütün zevkleri, bütün muhabbetleri, kendisini güldüren ve ağlatan her şey mutlaka bundan kırk sene evveline aittir. **Onu** dinleyen ve **onu** yakından gören bir kimse zanneder ki, Naim Efendi yarım asırlık bir letarjiden [derin uykudan] henüz gözlerini açıyor ve şaşkın şakın etrafına bakınıyor.” (s.12).*

*“**Naim Efendi**, yeni sazdan, yeni şarkılardan zevk almak şöyle dursun, son senelerde artık yazılan ve konuşulan Türkçeyi de anlamıyordu. Bundan on beş yıl evveldi, bir gün eline damadının okuduğu kitaplardan biri geçti; kırmızı kaplı ve üstünün yazıları beyaz bir kitap... Epeyce bir müddet parmaklarının arasında evirdi çevirdi; sonra gözlüklerini taktı, önce uzun uzun kabı muayene etti, muharririn adını, kitabın serlevhasını, basım tarihini okudu; bu kapta her gördüğü işaret, her okuduğu yazı, muharririn ismi dâhil olmak üzere **ona** acayip geliyordu.” (s.12).*

*“**Naim Efendi** ise bütün ömründe hiç roman okumamıştı. Bununla beraber, **onun** bu kitapta anlayamadığı şey, ne eserin terkihi mahiyeti, ne muharririn maksat ve gayesi idi, doğrudan doğruya cümlelerin teşkilindedir ki bir yabancılık, bir gariplik buluyordu. Fakat sonraları, torunları yetişip de aynı dili aynı evin içinde konuşmaya başlayınca, **onun** nazarında bu kelimelerdeki müphemlik yavaş yavaş zail olmaya ve bu cümlelerdeki garabet de yavaş yavaş kalkmaya başladı.” (s.12-13).*

“Biçare **Nefise Hanımefendi**, denilebilir ki biraz da bu kahrından öldü. **O** öldükten sonra yerine kızı **Sekine Hanım** geçti; fakat **Sekine Hanım**, hiçbir cihetten annesine benzemiyordu.” (s.13).

“Biraderinin küçük sırlarına pek yakından vakıf olan **Seniha** ise, babası böyle söylerken çapkın bir tebessümle bıyık altından gülerdi; zaten bu alaycı genç kız için etrafındakilerin hangi hareketi ve hangi sözü gülünç değildir! Büyükbabasının şahsiyeti, annesinin ahvali şöyle dursun, ekseriya pederi **Servet Bey**’in efkâr ve harekâtı bile **ona** iptidai, sakat ve garip görünürdü.” (s.16).

“**Naim Efendi** ise ne damadının, ne torunlarının yaşayış tarzlarındaki manayı anlamıyordu. Alafranga, asrın icabatı... Bu kelimeler konağın içindeki yeni vaziyeti **onun** nazarında kâfi derecede aydınlatamıyordu. Biraz şiddet gösterecek olsa, her şeyin yoluna girmesi ihtimali henüz mevcuttu. Fakat ne yazık ki, **o** zayıf kalpli bir büyükbaba idi.” (s.18).

“**Naim Efendi**, biraz da torunlarını çok sevdiği için sesini çıkaramazdı. Yoksa her şeye rağmen konağın içinde hürmet edilen, korkulan yegâne amir yine **o** idi.”

“**Naim Efendi**, **Faik Bey**’in, **Seniha**’nın yatak odasına girip çıkmasından ziyade, **Cemil**’in **onunla** beraber geç vakitlere kadar dışarda kalmasından ürker ve endişe eder.” (s.23).

“**Naim Efendi**, **Faik Bey**’in, **Seniha**’nın yatak odasına girip çıkmasından ziyade, **Cemil**’in **onunla** beraber geç vakitlere kadar dışarda kalmasından ürker ve endişe eder. Bu hususta hissi **onu** aldatmıyor.” (s.23).

“Hakikaten **Faik Bey**’de kumar iptilası her iptilânın fevkindedir, **o** daha şimdiden kadından bıkmış ve sevdadan yorulmuştur.” (s.23).

“Ta içinden **Faik Bey**’e kızgındı. Zira, bu meclislere revnak [parlaklık, süs] verebilecek yalnız **onun** sohbetleri, **onun** esprileri, **onun** şakalarıydı.” (s.23).

“**Nazif Bey**’e gelince, **o** da **Macit Bey**’den pek farklı bir insan değildir.” (s.25).

“**Naim Efendi**, evin içinde herkesten ziyade **Seniha**’yı severdi ve **ona** kendini sevdirmek için adeta yaltaklanırdı.” (s.30).

“**Seniha** hiç beklenilmeyen bir anda, birdenbire yerinden fırladı ve büyükbabasının dizlerine oturarak bir kolunu boynundan geçirdi –bu **onun** mutakat

hareket tarzlarından biridir ve ağzını ihtiyarın kulağına yaklaştırıp şu garip suali sordu: ‘Büyükbaba, çok sefaletе düştüğ değıl mi?’ (s.31).

“Naim Efendi’yi genç yaşından beri kâh yakından kâh uzaktan sevk ve idare eden **Selma Hanımefendidir**. Naim Efendi, hatta evlendikten sonra bile birçok zamanlar hemşiresinin tesiri altında kaldı; bu kadının akliselimine, azim ve iradesine, dirayet ve basiretine hayrandı. Karısının vefatından beri hemen her sokağı çıkışında bir kere **ona** uğrardı.” (s.32).

“Nitekim torunuyle o garip konuşmaların ertesi günü, derin hasbıhal ihtiyacıyla hemşiresine koşan **Naim Efendi**, Selma Hanım tarafından o kadar sert bir muameleye maruz kaldı, o kadar sarsıldı ve tartaklandı ki, adeta kendini tutmasa konağı dönerken arabasının içinde hıçkırarak ağlayacaktı. Hemşiresi, yarı hiddetli, yarı müstehzi bir tavırla **ona** demişti ki: (...)” (s.32-33).

“**Naim Efendi**, hadiseleri böylece tevil etmekle [yorumlamakla] beraber, için için kendisini hemşiresiyle mutabık buluyordu; bu mutabakatta anlaşılmaz bir acılık vardı, acılık **ona** ağır geliyordu.” (s.36).

“Hele **Seniha**’yı adeta coşkunlukla, adeta aşkla seviyordu. **Onun** sesi ve **onun** tebessümü, son senelerinin yegâne saadeti idi.” (s.36).

“**Naim Efendi** konağı avdetinde, kapının önünde yeğeninin oğlu Hakkı Celis’e rast geldi; ihtiyar adam, bu çocuğı da torunları derecesinde severdi; pek ağır başlı ve mahcup tavırlı bir gençti. Gerçi, biraz haylazdı ve beyhude şeylerle meşguldü. Naim Efendi geçenlerde, onun şiir diye yazdığı bazı garip manzumeleri görmüştü de hayretler içinde kalmış ve çocuğun aklına dair epeyce endişeye düşmüştü. **O** girerken Hakkı Celis çıkmak üzereydi.” (s.37).

“Naim Efendi konağı avdetinde, kapının önünde yeğeninin oğlu **Hakkı Celis**’e rast geldi; ihtiyar adam, bu çocuğı da torunları derecesinde severdi; pek ağır başlı ve mahcup tavırlı bir gençti. Gerçi, biraz haylazdı ve beyhude şeylerle meşguldü. Naim Efendi geçenlerde, **onun** şiir diye yazdığı bazı garip manzumeleri görmüştü de hayretler içinde kalmış ve çocuğun aklına dair epeyce endişeye düşmüştü.” (s.37).

“**Küçük şair**, iki saatten beri burada **Seniha**’yı bekliyordu. Genç kız bir gün evvel **ona** birkaç kitap sipariş etmişti ve öğleden sonra akşama kadar kendisini bekleyeceğini söylemişti.” (s.37).

“**Faik Bey**’de sevilecek ne var? Bu, ara sıra tuhaflık ettiği ve hikâyeler söylediği için herkesin hoşuna giden bir adamdır. Hakkı Celis, **ondan** nefret ediyordu.” (s.38).

“Bahusus, **Hakkı Celis**’in inşatlarına artık hiç tahammülü yoktu; geçen gün **o** konağa gelir gelmez, bu odasına çekildi ve kendini yok dedirtti.” (s.40).

“Mütemadiyen okuyordu. Kardeşi **Cemil**’e: ‘Aman kitap, aman kitap! diyordu ve Cemil eve her dönüşünde **ona** beş on cilt birden getiriyordu.” (s.40).

“**Naim Efendi**, mutaassıp bir adam değildi; harem ve selamlık usullerinden çoktan vazgeçmişti. Seniha’yı ve kızını erkekler içinde başı açık görmeye çoktan alışmıştı. Fakat, bazı yeni adetleri sadece güzel ve hoş bulmuyordu. Nitekim, yeni tarz evlenmeler de **ona**, fena olmaktan ziyade, çirkin ve tatsız geliyordu.” (s.42).

“**Seniha**, bütün aşk ve macera oyunlarını Faik Bey’le kendi arasında geçen bu için için yapılan münakaşada öğrendi ve ne vakit ki Faik Bey’in harekâtında lakaydiye benzer bir değişiklik sezmeye başladı, o zaman bu oyunda muvaffak olmak için ne kadar çok maharete, ne kadar çok idmana muhtaç olduğunu hissetti. Kendi kendine aylarca: ‘Beni çok acemi buldu, mutlaka beni çok acemi buldu!’ dedi. Vakıa Faik Bey, **onu** çok acemi bulmuştu.” (s.45).

“Vakıa **Faik Bey**, onu çok acemi bulmuştu. Küçük yaşından beri pek güzel, pek zarıf kadınlar tarafından sevilip okşanmaya alışmış bu genç adam için, on altı, on yedi yaşında bir genç kızın muhabbetini kazanmaya çalışmak, **onun** için bir züldü. Faik Bey, sevmek için sevenlerdendi. İsterdi ki, kadın **ona**, gözleri ve dudakları ateş içinde, dizlerinin üstünde sürüne sürüne gelsin” (s.45).

“**Seniha**’nın, işte bu emellerine mani olan ve adına müzayaka denilen şeyle; boğup mahveden havaya tahammülü yoktu. Bunun içindir ki, **o** da ara sıra Faik Bey gibi, zengin bir izdivaç hulyasına kapılıyor ve fakat aynı hulyayı başkalarına bir ayıp şeklinde göstermekten de vazgeçemiyordu.” (s.46).

“**Necibe Hanımefendi**’nin birçok gence kız bulduğu ve birçok dul kadınlara koca aradığı, pek çok sevdalıları çatısının altında barındırdığı doğrudur. Fakat, uzaktan ciddi gibi görünen bu işler, **onun** için bir eğlence ve bir zevkten ibarettir. Nitekim bu kadın, bir haftadan beri, biraderinin kızına belki ellinci defa olarak, yarı şaka, yarı ciddi: (...)” (s.48).

“Zira **Seniha**, halasının evine gelip gidenlere ancak selam veriyordu. İkide birde Madam Kronski'ye: ‘Ne kadar fena giyiniyorlar; eğlenceleri ne kadar adı!’ diye söyleniyordu ve halası, **onun** bütün tavırlarından, gizlice yüzünü ekşitmelerinden, kendi cemiyetlerine ne kadar yabancı olduğunu, hissediyordu.” (s.48).

“İki hemşire, suni bir hüznle: ‘Ah, Hakkı Celis yok mu? Bizim küçük şairimiz! **Hakkı Celis!**’ dediler. Cemil'in **onu** çağırmaya hiç niyeti yoktu” (s.49).

“**Cemil**'in **onu** çağırmaya hiç niyeti yoktu. **O** da hemşiresi gibi bu sersem çocuğu manasız ve tahammül edilmez buluyordu.” (s.49).

“Bu gece, **Hakkı Celis** için de pek sevdavi idi. Ayın her huzmesinden **onun** kalbine bir his giriyordu. Her iki şiir arasında bir kere genç kızlara diyordu ki: (...)” (s.51).

“**Belkıs Hanım** da, endamı pek mütenasip kadınlardandı. Fakat **Seniha**'nın yanında adeta kısa ve tıknaz görünüyordu. Hareketleri ahenksiz, yürüyüşü ağırdı. Ve şimdi, **o** da yanındaki genç kızlar gibi yürürken Cemil'e asılıyordu; Cemil ise bir eliyle **onu** belinden tutuyordu.” (s.52).

“**Hakkı Celis** utancından yere geçiyordu, büsbütün sersemlemişti, yanında, **Seniha**'nın mevcudiyetini bile unutmuştu. Kadınlıktan; erkeklikten tiksiniyordu ve etteki sır, **ona** korku veriyordu.” (s.53).

“**Faik Bey**, ilk vapurla çıkageldi. **Onu**, Hristos'ta bir kır yemeğine davet ettiler.” (s.53).

“Yanıbaşlarında **Belkıs Hanım**, bir tarafını gıdıklıyorlar gibi, fıkır fıkır gülüyordu. **Hakkı Celis**, yan gözle Cemil'e baktı. **O**, bu gülen kadının dizi dibinde, yarı yatmış, yarı oturmuş bir vaziyette, hareketsiz ve sükûti görünüyordu.” (s.53).

“Yalnız **Necibe Hanım** sıkı sıkı örtülü kaldı. İhtiyar kadın bu kadar genç arasında ve bu kadar iştah verici bir sofraya karşısında bulunmaktan son derece mahzuz görünüyordu. Yemekten evvel birkaç kadeh rakı istedi; fakat mecliste yalnız Cemil'le **Belkıs Hanım**dır ki, **onun** bu arzusuna iştirak etti.” (s.54).

“**Faik Bey** viskiden başka aperatif içemiyor **Seniha**'ya gelince, **onun** yemek arasında birkaç parmak şaraptan ve yemek üstüne bir iki kadeh likörden başka içki namına hiçbir şeye tahammülü yoktu.” (s.54).

“Faik Bey, Seniha'nın yanibaşındaydı; bir taraftan tabağında balık kılçıklarını ayırmakta, diğer taraftan solunda oturan Belkıs Hanım'ın ayağına dokunmakla meşgul, **Seniha**'ya doğru eğildi; biraz da, **onunla** alakadar görünmek için, sordu: (...)” (s.54).

“**Faik Bey**, bu başbaşa muhavereye nihayet vermek istiyordu; zira, hem ağzı, hem ayakları, hem de diliyle meşgul olmak **ona** biraz müşkül geliyordu.” (s.55).

“O kadar تنها ki, **Hakkı Celis** kendini gurbette sandı, o kadar durgun ki, ruhuna bir ölüm korkusu girdi ve suların bu uzak pırıltısından gözlerine nahoş bir kamaşma geldi. Önde Nuriye Hanım sendeleyerek, arkada **o**, kendisinden bezgin, çamlığın ücra ve gölgelik yerlerine doğru yürüdüler.” (s.57).

“Hakkı Celis, mütehayyir (Şaşırmış, şaşkın) dinliyordu; **Nuriye Hanım**, bir peri gibi gözleri önünde kıyafetten kıyafete giriyordu. **Onu** hiç bu kadar güzel görmemişti.” (s.58).

“Neyyire, Necibe Hanım'ın omuzunun üstünden hayretle ve Necibe Hanım iki genç kızın arasında mütebessim, **Faik Bey'e** bakıyorlardı. Belkıs Hanım'ın, yattığı yerden **onu** çağırışı, Seniha'nın **ona**, gitmeyeceksiniz deyişi, Faik Bey'e, birdenbire, iki dişi arasında paylaşamayan bir erkeğin esrarengiz nüfuzunu verdi ve o andan itibaren bu genç adam, Ada'da eğlenen bu küçük grubun yegâne ağırlık merkezi oldu. **Onun** bu hareketi, umumi muvazeneyi bozuyor ve bu vaziyeti, herkesi etrafına topluyordu. Kahkahalar **ondan** geliyor, yine **ona** gidiyordu, fısıltılar **onun** ismiyle başlıyor ve yine **onun** ismiyle nihayet buluyordu, **o** öfkelenendiriyor, **o** yatıştırıyordu.” (s.60).

“Ve **Seniha** için mehtaplı geceleri beyaz fecirler, beyaz fecirleri pembe akşamlar takip etti. Ne vakit oturuyor, ne vakit yattıyor, ne vakit istirahat ediyor, kimse bilmiyor, görmüyordu. Daima faaliyette, daima harekette, adeta kuş ve kelebek cinsinden bir acayip mahluk haline girdi. Ada'daki bu son hafta, **onu** tamamıyla değiştirdi; (...)” (s.66).

“Vakıa Seniha, **Faik Bey'in** önüne yalnız et ve kemikten müteşekkil bir mevcut halinde çıkmadı; **ona** en ziyade kaplayan ve nüfuz eden bir ruh ve sihir gibi yaklaştı; öyle ki genç adam neye uğradığını bilmedi. Bir hafta içinde kendini sanki on yıldan beri bu kızın aşığıymış gibi hissetti.” (s.68).

“Naim Efendi, **Seniha'nın** konağa avdetinden sonra, birkaç imzasız mektup daha almakla beraber, bu sevinçli sesler ve bu neşeli gürültüler içinde kendinden geçmiş bir halde hiçbir şeye ehemmiyet veremiyordu. İkide bir, kızı Sekine Hanım'a diyordu ki: ‘Yavrum, ne iyi ettin de kızcağızı Ada'ya gönderdin. Sıhhati, neşesi yerine geldi; eski huysuzluklarından, eski buhranlarından eser kalmadı. **Onu** bu halde gördükçe ben bile yirmi yaş daha gençleşiyorum.’” (s.78).

“Zira, **Faik Bey** hemen her gün konakta gibiydi ve **o** gelir gelmez, ihtiyar adamın rengi değişiyor, gönlüne endişe düşüyordu.” (s.79).

“**Naim Efendi**, meselenin Seniha'ya ait bir şey olmadığını hisseder etmez geniş bir nefes aldı ve güya Ragıp Efendi, **ona** bir müjde getiriyormuş gibi beşuş [gülen] bir çehreyle: ‘O halde ne yapmalı? Sizin fikriniz nedir?’ dedi.” (s.81).

“Lakin, **Naim Efendi**, zamandan şikayet ederken hiç onları düşünmemiş, büsbütün başka şeyler kastetmişti. **Onun** için zaman, bütün müesses şeyleri temellerinden sarsan inkılap rüzgârıydı; **onun** için zaman, kalplerdeki ihtilaç [çarpıntı] ve yüzlerdeki endişeydi; herkes, arkasından mütemadiyen itildiğini hissediyor; fakat ne iteni, ne de gittiği yeri biliyordu. **Onun** için zaman, mazinin bereketini, azametini, ismet ve nezahetini [Namus ve temizliğini] yapmış bütün unsurları birer birer çiğneyen gizli ve obur canavardı.” (s.84).

“**Hakkı Celis**, hatta **Seniha'nın** meclisini bile aramıyordu. Eskiden her şeye rağmen, **onun** yanında bulunmak, **onun** sesini işitmek, etrafındaki havayı teneffüs etmek genç adam için bir büyük ihtiyaçtı.” (s.86).

“**Hakkı Celis**, iyilikle güzelliğin birbirine ne kadar zıt olduğunu bu sefer Seniha'dan anladı ve sevda denilen şey, **ona** mütemadi bir ihtilaç gibi göründü.” (s.87).

“Ve bunları söylerken **Faik Bey**'in boynundaki yakalığın kirden dalga dalga olduğunu gördü; hayalinde o kadar büyüttüğü bu adam, meğer ne zibidi bir şeydi! **Onu** daha ziyade görmek, dinlemek istemedi, arkasını döndü, çıktı gitti.” (92-93).

“Seniha, boş zamanlarında **Hakkı Celis'i** yakalıyor ve **onunla** bir kedinin bir fareyle oynayışı gibi oynuyordu.” (s.95).

“**Faik Bey**'in sesi böyle söylerken titriyordu. Bu genç adam, ömründe bu kadar samimi olmadı. Fakat, Seniha, **onun** bu sualine cevap vermiyordu; zira, kendisine ne

yaptığını, bu cezaya neden layık olduğunu **o** da, lazım gelen vuzuhla [açıklıkla] bilmiyordu.” (s.96).

“Nitekim **Faik Bey**, **Seniha**’ya: ‘Seni her gün daha ziyade seviyorum; seni hiçbir zaman bu kadar şiddetle sevmedim,’ dediği zaman, ne kendini ne de sevgilisini aldatmış oluyordu. İlk defa olarak bir kadın, **onu** kıskandırıyor, ilk defa olarak bir kadın, **onun** haysiyetiyle, gururuyla oynuyordu.” (s.96).

“**Madam Kronski** sordu: ‘Vaktiniz müsait mi? Biraz görüşebilir miyim?’ **Servet Bey**; **onu** birkaç aydan beri biriken aylıklarını istemeye geliyor sandı ve fuzuli bir nezaketle kadına yer gösterdi.” (s.99).

“**Naim Efendi**, konağa vasıl olur olmaz, düinden beri ilk defa olarak bir geniş nefes aldı. Hele çocuklarından hiçbirine tesadüf etmeksizin odasına girip kapanmayı büyük bir saadet telakki etti. Burası, hayatta **onun** yegâne sığınağıydı. Asrın tepkileri **onu** ite ite evvela şehirden konağın içine, sonra konağın içinden bu odaya sürükleyip tıkmıştır.” (s.106-107).

“**Naim Efendi** cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. Ertesi gün, öğleye doğru odasına gelen kızı **Sekine Hanım**, **onu** yatakta, bu kat kat örtüler altında kaybolmuş buldu.” (s.107).

“Bunu müteakip yavaş yavaş, kesik kesik **Kasım Paşa**’ya müracaatını, **onun** cevabını, nasıl ümitsiz bir halde avdet ettiğini anlattı.” (s.107).

“**Naim Efendi**, torununun ne dediğini artık hiç anlamıyordu. **Onun** için bütün bu sözlerin deli saçmalarından; rüyalarındaki sayıklamalardan hiçbir farkı yoktu.” (s.110).

“Böyle saatlerde bütün ev halkı **Naim Efendi**’nin etrafında toplanırdı;(...) Kendisine o gün söylediklerim, kendisine o gün yaptığım hatırıma geliyor. Anne, **ona** bir şey olursa mutlaka ben de yaşamam.” (s.115).

“**Seniha**, hiç bilmediği bir kurtuluş sevinci duydu. Her gün, her dakika, kendi kendine bundan böyle iyi, uslu ve şefkatli bir kız olmaya ahdediyordu. Hazin bir surette tatlı olan bu tövbe ve pişmanlık yolunda **Hakkı Celis**, **ona** misli bulunmaz bir yoldaş oldu.” (s.115).

“**Seniha**'da ruh çarçabuk maddileşiyordu ve Celis, **onu** kendine doğru çekeceği yerde kendisinin **ona** doğru gittiğini ve **onun** mevcudiyetinde eriyip kaybolduğunu hissediyordu.” (s.116).

“Yalnız levanten dostlarından **Madam Kraft**'ın Pangaltı'daki evine sık sık girip çıktığını öğrendi. Bu, geçkin ve dul bir Avusturyalı kadındı; Madam Kronski **onu**, Naim Efendi konağına akrabalarından biri olarak tanıtmıştı.” (s.119-120).

“**Selma Hanımefendi**; bir şeyler emreden bir kumandan tavrıyla her önüne çıkanın hatırını soruyor ve her adımda bir, tombul bacakları üzerinde durarak mütecessis etrafına bakınıyordu. Arkasında çenesi kısık bir ihtiyar kalfa **ona** ait eşya ile dolu bir küçük çanta taşıyordu.” (s.121).

“Bu haberi **Naim Efendi**'den ne kadar saklamak istedilerse de, kabil olmadı. **O** da, ertesi gün, akşama doğru bütün felaketi öğrendi. Fakat, bu felaketi, ekseri asil ruhlarda müşahede olunan sakin ve sarsıntısız bir elemle karşıladı ve kızıyla damadını teselli eden **o** oldu.” (s.126).

“**Celis**'in kalbi oldu. Bu vakanın biçare çocukta hasıl ettiği şey tasvire sığmaz derecede trajikti. **O**, büyük amcasının torunu çirkin bir ölümle ölmüş zannediyor ve kaç defa sesini dinlediği, etine dokunduğu, yanında günlerce yaşadığı bu kız, **ona** şimdi, bu hadisenin etrafında hâsıl olan dedikoduların, zanların, iftiraların, şayiaların dokunduğu esrar perdesi arkasında şekli daima değişen acayip bir hayalet gibi görünüyor.” (s.127-128).

“Bahusus, **Seniha**'nın **Faik Bey**'i İstanbul'da bırakıp gidişi, bütün eski yaralarının üstüne tatlı bir teselli merhemi sürüyordu ve hatta **Faik**'i bir eski dert yoldaşı gibi seviyordu. **Onu** görmek, gidip **onunla** genç kıza dair konuşmak **Hakkı Celis** için en deruni ihtiyaçlardan biri haline girdi.” (s.128).

“**Madam Kronski**'yi hiç sormayınız? **O** sabahtan akşama kadar bir yığın eşyanın başında gözyaşı döken seferi bir kadındır.” (s.130).

“**Servet Bey**'e gelince, **o** bir histerik kadın gibi huysuzdur.” (s.130).

“Herkes, birbirine: ‘Bugün; yarın!’ diyordu ve ufuklarda geceleri bile top sesleri hiç dinmiyordu. **Hakkı Celis**, şu saatte ne o top seslerini işitiyor ve ne yanbaşımdan geçen arabaları görüyordu; fikrinde bir düşünce, kalbinde bir emel

vardı: Eve gidip Seniha'dan bir telgraf bulmak!.. Bunun haricinde **onun** için hiçbir şey mevcut değildi.” (s.131).

“Aranızda acıdığım bir kimse varsa o da **büyükbabamdır**; zira **o**, hepinizden daha az günahkardır; aramızda senelerin yığını ve bir sürü yanlış fikirlerin, batıl akidelerin, manasız ananelerin perdeleri vardı; bu yığının arkasından benim ruhumu görebilmesi ve bana karşı ona göre hareket etmesi kabil değildi; ben **onun** için halledilmez bir muammaydım. **O** beni yalnız sevmesini bildi; hepinizden ziyade sevmesini bildi. Hiç şüphesiz son hareketim **onun** için öldürücü değilse bile pek fena, pek ağır bir darbe olacaktır.’” (s.131-132).

“Biçare **Naim Efendi**, bu mektuptan haberdar edilmedi. **O**, zaten Seniha'dan artık hiçbir şey beklemiyordu; gittiği günden beri bir defa ismini ağzına almadı.” (s.133).

“Lazım geliyordu ki, Seniha, **Naim Efendi** için artık ebediyen mevcut olmasın, günün birinde dönse bile artık yüzünü görmesin. Bir gün, Sekine Hanım **ona** kızından bahsetmek istedi; ihtiyar adam eski putperestlerin selamına benzer bir hareketle kolunu havaya kaldırdı: (...)” (s.134).

“Servet Bey ise, her zaman **kaynatasının** aleyhinde bulunmaya hazırды. Hele Seniha'nın kaçış hadisesinden sonra sanki buna yegâne sebep **oymuş** gibi, bütün hiddeti, bütün ceberutu ile suçu zavallı ihtiyarın üzerine yükledi. Daima **ona** çatmak için fırsat arıyordu.” (s.134).

“**Seniha**'dan hiç bahsetmiyorlardı, fakat, ikisinin de gözleri **onu** söylüyor, ikisi de soluk soluğa aynı gam yokuşunu tırmanıyordu.” (s.136).

“**Sekine Hanım** itiraz edecek oluyordu; Servet Bey sert bir hareketle **onu** susturuyor: ‘Efendim, tevile [sözü çevirmeye, başka anlam vermeye] ne hacet; işte vaka meydanda.’” (s.140).

“**Şişli**'nin yeni usul, elektrikli, banyolu, apartmanları **Servet Bey**'i, gittikçe çekiyordu. Ara sıra boş vakitlerinde bunlardan birkaçını görmeye gitmek **onun** için en müstesna zevklerden biri yerine geçti.” (s.141).

“**Seniha**, Hakkı Celis'i kendisinden çok yaşlı ve nadir görülen bir teyze tavrıyla karşıladı. Toplanmış, uzamış, ağır ve mağrur görünüyordu; genç adamın **onda**

şimdiye kadar hiç tesadüf etmediği bir yüksekten bakışı ve bir alaycı tebessümü vardı.” (s.149).

“**Hakkı Celis** giydiği asker esvabının içinde ilk defa olarak bir kahraman gururunu hissetti; kendi kendine, göğsü kabarak: ‘Ben bir ölüm adamıyım, ya ölmeye, ya öldürmeye gidiyorum,’ dedi. Meğer kader **ona** neler hazırlıyormuş da **o** farkında değildi, bu cömert kadere karşı ne kadar nankör, ne kadar küçüktü!” (s.152).

“**Hakkı Celis** kendi kendine: ‘Eve döner dönmez, şimdiye kadar yazdığım yazıları ve bütün kitapları yakacağım!’ dedi. Ve bunu söylerken birden coşup havada salladığı elinden burnuna hafif bir koku geldi; bu, Seniha'nın elinden **onun** eline sinen kuvvetli bir kokunun artığıydı.” (s.153).

“**Genç adam**, bütün gün kendini böyle tahlil etti; fakat bir türlü ne olduğunu anlayamadı. Kalbi bir muamma halini aldı. **Onun** için şüphesiz olan bir şey varsa, o da Seniha'yı sevmenin, dünyanın bütün boş, sathi ve şehvani hazlarına mağlup olmaktan başka bir şeye delalet etmediğidir.” (s.154).

“Zira **Seniha**, bu hazların özü ve timsaliydi. **Onu** ölümlere sürükleyen, **onu** ulvi divanelikler yaptıran büyük ve derin bir aşkla sevmek bile kabil değildi.” (s.154).

“**Naim Efendi**, hiç cevap vermiyor; dik dik yere bakıyordu. Zavallı ihtiyar, kaç zamandan beri gönlü ile pençeleşmektedir. Seniha'nın hasreti, **onun** için, bütün ömründe duyduğu ıstırapların en büyüğü oldu.” (s.156).

“**Naim Efendi**'nin böyle nezaret altında bulunmaya ihtiyacı vardı; zira, **o** şimdi yalnız kimsesiz bir ihtiyar değil, aynı zamanda alil ve sefil bir adam haline de girmişti. Çok güçlüklerle yürüyebiliyordu ve o müziç hıçkırığı en azı, haftada birkaç defa hançeresinden yakalıyor, **onu** saatlerce ateş üstünde bir kıl gibi kıvrım kıvrım kıvrandırıyor. Selma Hanımefendi; **onu** bir gün böyle bir nöbet esnasında geldi, buldu ve تنها konağın içinde avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı: (...)” (s.158).

“Bunlar çok süslü ve zengin kimselerdi; erkeğin parmaklarında yüzükler ve kadınların kulaklarında küpeler, **Hasan Ağa**'nın gözlerini kamaştırdı. Esasen kapıyı açar açmaz burnuna çarpan bir koku **onu** sarhoş etmişti; (...)” (s.164).

“**Naim Efendi**, can evinden vurulmuş bir halde, yatağına atıldı. Evet, **o**, bu terbiyesiz ve izansız kadınların, bu çılgınlıklarla birbirlerine anlattıkları gibiydi.” (s.166).

“Naim Efendi'nin son senelerdeki bu fecaatini herkesten ziyade gören, hissedenden **Hakkı Celis**'ti. Hayatta şöyle dursun, bütün okuduğu romanlarda bile bu kadar trajik bir ihtiyar simasına tesadüf etmemişti; bu adam, **ona**, gittikçe bir şeye alamet veya bir şeyin timsali gibi görünmektedir.” (s.166).

“**Hakkı Celis** (...) Gittikçe görüyor ve anlıyor ki, ne Benim sevincim, ne Benim elemim, dediği şeyler **ona** kendi kalbinden gelen şeyler değildir; kendi kalbi bir boş kadehtir ki, binlerce eller, onu bin kere doldurup, bin kere boşaltıyor; bir koğuştta yüzlerce kişiyle yatıp kalkmak, bir karavanada yüzlerce kişiyle yiyip içmek ve bir tabur içinde saatlerce yürümek **ona** en hakiki şahsiyetini öğretti ve bir ferdin başlı başına bir keyfiyet olmayıp, bir kemiyet içinde bir adet olduğunu hissetti. **Onun** gözünde münferit hadiselerin artık hiçbir kıymeti yoktur.” (s.167).

“Dört muhtelif lisanla konuşan, dört muhtelif cinsten, dört muhtelif yaşta, en az yedi sekiz erkekten müteşekkil bu çember, **Seniha** ayağa kalktığı vakit **onunla** beraber kalkıyor.” (s.171).

“**Hakkı Celis** etrafını hiç görmüyordu. Faik Bey'in anlattığı şeyler, **ondaki** zaman ve mekân mefhumunu tamamıyla kaldırmıştı; şimdi, tamamıyla, **Seniha**'dan ve Faik Beyden yapılmış ateşten bir feza içinde yaşıyordu.” (s.187).

“Vakıa **Hakkı Celis**'ten kah doğrudan doğruya kendine, kah hemşiresine sık sık haberler geliyordu. Fakat Naim Efendi'nin **ona** ihtiyacı en ziyade kendi derdini dökmek, kalbini boşaltmak içindi.” (s.193).

“**Hakkı Celis**, **Naim Efendi**'yi ziyaretinin ertesi günü, gidip Faik Bey'i bulmak arzusunu bir türlü yenemedi. **Onu** evinde aradı.” (s.198).

“**Genç adam**, ne cevap vereceğini bilemedi; **o** da **Seniha**'yı hala sevmekte olduğunu bugün ve bu saatte anlamıştı.” (s.205).

““Halbuki ben ta çocukluğumdan beri daima kalbimle ve kalbim için yaşamasını isterdim. Zaten bunun için değil midir ki, günün birinde **Faik Bey**'e doğru koştum; **ona** doğru koşarken maksadım sevmek ve sevmekten başka neydi?”” (s.207).

“İşte, **Faik Bey** ne yapıp yapıyor, bana bu adımı attırmak ve bu hatayı işletmek istiyor... Niçin, niçin, ben **ona** ne yaptım? **Ona** gençliğimin en güzel kısmını ve en kıymetli şeylerini vermekle bir fenalık mı ettim?”” (s.208).

“Mütemadiyen piyano çalınıyordu ve bir Alman zabiti ortada dolaşüyor, sık sık kadınları dansa davet ediyordu. Azmi Bey’le Hüsnü Bey konuştukları esnada bu Alman, büyük şeker tüccarıyla ayakta duran **Seniha**’ya yaklaştı ve mihaniki bir reveransla **onu** dansa davet etti.”(s.213).

“Zavallı Azmi Bey, ancak yemeğe oturdukları zamandır ki, geniş nefes aldı; zira **Seniha**’nın sol tarafında, ta yanbaşımda oturdu ve **onu** kendi sohbetine ram etmesini bildi.” (s.214).

2.1.1.1.5. Birinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde birinci çokluk kişi zamiri “biz” ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan birinci çokluk kişi zamiri “biz” yer almaktadır.

“**İki hemşire**, suni bir hüznle: ‘Ah, Hakkı Celis yok mu? **Bizim** küçük şairimiz! Hakkı Celis!’ dediler.” (s.49).

“**Naim Efendi**’nin heyecandan dili tutulmuştu. Hele genç kızın kendilerine doğru yaklaştığını hisseder etmez tepeden tırnağa kadar dondu, kaldı. **Seniha** da telaşlı ve heyecanlıydı. Fakat, her vakitki gibi görünmeye çalışıyordu; geldi, yatağın ayak ucunda karyolanın demirine dayandı, durdu. Bir müddet, hiçbir şey söylemeksizin büyük babasının yüzüne, sonra annesine, daha sonra odanın içinde birtakım gayri muayyen noktalara baktı ve nihayet heyecanını güçlükle zaptedebilen bir sesle: ‘Anne, dedi. **Bizi** biraz yalnız bırakır mısın?’” (s.108).

“**Servet Bey**: ‘Ne yapalım, mademki ne **beni** görmek istiyor, ne **kızımı**; mademki **bizim** huzurumuz onu bu evin içinde mütemadiyen rahatsız edecek.’” (s.144).

“Nitekim büyük şeker tacirinin bu halini uzaktan tetkikle meşgul **Kaymakam Azmi Bey**, silah arkadaşı **Binbaşı Hüsnü Bey**’e yaklaşıp: ‘Hele şuna bak! Hele şuna bak! Nerede ise kızcağızı yiyecek!’ diyordu; sonra hiddetle başını sallayarak: ‘**Biz** bu alçaklar için mi harp ediyoruz? Bunlar yesin içsin; göbekleri ile yanaklarını şişirsin diye mi?’” (s.213).

2.1.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede ikinci çokluk kişi zamiri “siz” ile yapılan art gönderim tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi

çerçevesinde cümlede önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan ikinci çokluk kişi zamiri “siz” yer almaktadır.

“Madam Kronski, oturduğu yerden bir **Servet Bey**’in, bir de **Sekine Hanım**’ın yüzüne baktı: ‘**Size** Seniha’dan bahsetmeye geliyorum;’ dedi, ‘biliyorsunuz ki, bir seneden beri Seniha ile Faik Bey sevişiyorlar.’” (s.99).

İkinci çokluk kişi “siz” zamininin aşağıda yer alan örneklerde nezaket, saygı vb. dolayısıyla tekil kişiye art gönderimde bulunulduğu gözlemlenmiştir.

“Seniha’ya göre İstanbul’da hiçbir şey dikkate değmezdi; buradaki hayatın herhangi nevinde olursa olsun, gönül bulandırıcı bir yavanlık vardı. Ara sıra, **Faik’e**: ‘**Size** şaşıyorum Faik Bey!’ derdi. ‘Bu şehirde hiç sıkılmıyor gibisiniz; daha doğrusu her şeyle avunup eğlenebiliyorsunuz.’ **Siz** ki Avrupa’da büyüdünüz, oradaki hayata alıştınız nasıl oluyor da oraya tekrar dönmek ihtiyacı bile hissetmiyorsunuz?” (s.43-44).

“Nuriye, ani bir heyecanla **genç adamın** kolundan tuttu ve şiddetle kendisine doğru çekerek ağzını kulağına yaklaştırdı: Yeşil gözleri sevmeyiniz. **Sizi** anlayan siyahlardır, dedi.” (s.51).

“**Hakkı Bey**, dedi; **siz**, Seniha’ya gülünç görünüyorsunuz. Zira, başınızın üstünde bu kuşu taşıyorsunuz. **Siz** bu kuşu gayet beceriksiz bir tarzda ve pek büyük bir ıstırapla taşıyorsunuz.” (s.58).

“**Naim Efendi**, meselenin Seniha’ya ait bir şey olmadığını hisseder etmez geniş bir nefes aldı ve güya Ragıp Efendi, ona bir müjde getiriyormuş gibi beşuş [gülen] bir çehreyle: ‘O halde ne yapmalı? **Sizin** fikriniz nedir?’ dedi.” (s.81).

“**Naim Efendi**: ‘O halde, dedi, bu kadar işe yaramayan mülkü kim satın alır ve kaçır alır? Acaba bunu satarak tedarik edeceğimiz para ile borcumuzu kapatabilir miyiz?’ Ragıp Efendi: ‘**Siz** orasını bana bırakınız,’ dedi; ‘yalnız, esasta mutabık kalalım, bu bendenize kâfidir.’” (s.82).

“İşte **Naim Efendi**, Kasım Paşa’nın önüne böyle bir bozgun ruhuyla çıktı. İkisi de çok zamandan beri birbirlerini görmemişlerdi. Sabık sefir: ‘Vay efendim buyursunlar, buyursunlar, **sizi** böyle hangi rüzgâr attı?’ diyordu.” (s.103).

“**Naim Efendi**, durmadan hıçkırıyordu. Seniha’nın annesi: ‘Yarabbim, bu kız **siz**e ne yaptı? Bu kız **siz**e ne yaptı? Söyleyin, o mu sebep oldu?’ diyordu.” (s.112).

“Başka bir gün **annesi**, ağzından ‘Maşallah, şişmanlıyorsun, kalçaların öyle bir genişledi ki...’ tarzında bir söz kaçırdı, hemen döndü: ‘Allah göstermesin, **siz** mi benzeyeyim istiyorsunuz?’ dedi.” (s.119).

“**İhtiyar adam**: ‘Ben mi?’ dedi. ‘Kızım, siz beni düşünmeyiniz, şurada kaç günlük ömrüm kaldı?’ Sekine Hanım hüüngür hüüngür ağlıyordu: ‘Vakıa Cenana Kalfa **siz** benden iyi bakar.’” (s.144).

“Genç adam (...) ‘Yalnız büyümek değil, ihtiyarladım bile, **Seniha Abla**,’ dedi. ‘**Siz** çok gezdiniz, çok gördünüz. Fakat ben çok düşündüm, çok hissettim. O kadar ki, bütün fikirler, bütün hisler bana şimdi yavan geliyor. **Siz** bu bezginliğe vasil oldunuz mu? Nerede?’” (s.151).

“(...) **Seniha abla**, **siz** de bunlardan biri misiniz?” (s.151).

“Hakkı Celis, **Faik Bey**’in hiç bu kadar iyi bir çocuk olduğunu hatırlamıyordu. Kendisine ilk defa akrana muamelesi ediyordu; sesinde kalbi okşayan bir şey vardı. Bir müddet yan yana sessiz yürüdükten sonra tekrar söze başlayan o oldu: ‘Demek yarın gidiyorsunuz,’ dedi. Bilmem **siz** acımalı mı, sevinmeli mi? Zira cephenin arka tarafı pek de ferahlı bir şey değil.” (s.183).

“Hakkı Celis’in yoldaşı dalgın ve hızlı yürüyordu. O kadar ki, **Hakkı Celis** ihtara mecbur oldu: ‘Böyle koşarak nereye gidiyoruz?’ Faik Bey gülerek cevap verdi: ‘Sahi, dalmışım. **Sizi** yordum, affedersiniz.’” (s.183).

““(...) **Hakkı Celis**: ‘Yirmi iki,’ dedi. Faik Bey, bir susuz viski daha içti ve sözüne şöyle devam etti: ‘Yirmi iki... Fakat **siz** de günün birinde on sekiz yaşındaydınız; o yaşta nasıl sevilir, bilirsiniz; mutlaka bilirsiniz. Zira, hatırlıyorum ki, **siz** de sevdiniz; **siz** de benim gibi... **Siz** de onu sevdiniz.’” (s.186-187).

“**Seniha** bir tarafı sancımış gibi yüzünü ekşitti ve deminki suali sorduğuna pişman, önüne baktı. Hüsnü Bey devam etti: ‘Bu çocuğun **sizin** akrabanızdan olduğunu biraz evvel Azmi Bey’den öğrendim ve iki kat müteessir oldum.’” (s.215).

2.1.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü çokluk kişi zamiri “onlar” ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan üçüncü çokluk kişi zamiri “onlar” yer almaktadır.

“**Nuriye** ve **Neyyire Hanımlar**, **Seniha**’nın bu teklifini işitmemişler gibi, **Hakkı Celis**’i uzaklara götürüyorlardı. **Seniha**: ‘Ayol, çocuğu nereye götürüyorsunuz?’ diye seslendi. **Onlar**, hala işitmiyormuş gibi, **Hakkı Celis**’i mütemadiyen çekiyorlardı.” (s.52).

“**Hâlbuki**, zaman, bir taraftan da **Cemil** ve **Seniha**’ydı, devrin bütün ihtilaçları, bütün hummaları herkesten ziyade **onlardaydı**.” (s.84).

“Biraz sonra **Faik Bey’le Hakkı Celis**, **Seniha**’yı yine aynı araba içinde yukarıya doğru dönerken gördüler. Fakat bu sefer, genç kız **onların** önünden geçerken arabasını durdurdu ve tavrıyla **onları** çağırdığını anlattı.” (s.199).

2.1.1.2. Dönüşlülük Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde dönüşlülük zamiri “kendi” ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan dönüşlülük zamiri “kendi” yer almaktadır.

“**Naim Efendi** ise ne çok zengin, ne çok hesapsızdır. Babasından kalmış bir serveti gençliğinden beri oldukça büyük bir ihtimamla idare ve muhafaza ediyor. **Kendisi**, İkinci Abdülhamid devri ricalinden olmakla beraber bu servete hiçbir şey ilave etmedi.” (s.9).

“Nitekim **Naim Efendi**’nin bütün hatıraları, bütün zevkleri, bütün muhabbetleri, **kendisini** güldüren ve ağlatan her şey mutlaka bundan kırk sene evveline aittir. Onu dinleyen ve onu yakından gören bir kimse zanneder ki, **Naim Efendi** yarım asırlık bir letarjiden [derin uykudan] henüz gözlerini açıyor ve şaşkın şakın etrafına bakınıyor.” (s.12).

“Kocası ise kırk beş yaşında bir züppeden başka bir şey değildi. Alafranga hayat namına sabahdan akşama kadar bin türlü garabet yapan bu **adam**, Büyük Hanım’ın vefatını müteakip, evi **kendi** heveslerine göre esasından değiştirmeye kalktı; ne kadar eski eşya varsa hepsini tavan aralarına ve mahzenlere attırdı, her odayı Avrupa’dan gelmiş mobilya kataloglarına göre ayrı bir üslupta, ayrı bir renkte Pisaltıye döşetti.” (s.14).

“Aldığı terbiye ile yaşadığı muhit birbirinin aksi olan her insan gibi **Servet Bey** de daimi bir ihtilaç, daimi bir isyan içinde yaşar. Pederi Sadri Molla’nın konağında alafrangalığı **kendi** odasının eşiğinden dışarı çıkmazdı.” (s.14).

“**Naim Efendi**, son cümledeki bu vahşi imayı hissetti. Fakat **kendinde** cevap vermek kudretini bulamadı, gözlerini yere indirdi ve derin derin düşündü.” (s.19).

“**Seniha**, salonun diğer köşesinde arkadaşlarından iki genç kızla biraderinin dostlarından iki genç adam ve yeni evlenmiş bir hanımdan bileşik bir grup ortasında halasının torunu **Hakkı Celis**’in **kendisine** okuduğu şiirleri dinler görünüyordu.” (s.23).

“**Seniha**’nın ise, başkalarının sözlerinden dehşetli bir surette içi sıkılıyordu. Hele halazadesi **Celis**’in şiirlerine hiç tahammülü yoktu. Bu genç, **kendisinden** ancak bir iki ay küçük olmasına ve şimdiden birçok şiirleri bazı mecmualarda çıkmış olmasına rağmen, ona, parmakları mürekkep lekeli ve pantolonunun dizleri çıkmış zavallı bir mektep çocuğu gibi görünmekten kurtulamıyordu.” (s.23).

“**Macit Bey** notaları karıştırıyordu. Bu, **kendini** beğenmiş ve her şeyi bilmek iddiasında bir genç adamdı. İstanbul’da en iyi giyinen ve kadınlar nezninde en çok rağbet kazanan Türk gencinin **kendisi** olduğuna emindi.” (s.24-25).

“**Naim Efendi**, evin içinde herkesten ziyade **Seniha**’yı severdi ve ona **kendini** sevdirmek için adeta yaltaklanırdı.” (s.30).

“Bütün bunlara rağmen **Seniha**, yine büyükbabasını lüzumundan fazla pinti, babasını hala ağlanacak derecede züğürt bulur ve bazı böyle sıkıntılı akşamlarda **kendisini** dünyanın en bedbaht ve en yoksul kızlarından biri telakki ederdi.” (s.30).

“**Naim Efendi**’nin hemşiresi **Selma Hanımefendi** Çemberlitaş civarında büyük bir konakta oturur. Biraderinin küçüğüdür. Fakat, genç kızlığından beri ailenin içinde herkesten ziyade **kendisine** hürmet ettiren, ağır haşmetli ve amirane bir hâli vardı.” (s.32).

“**Naim Efendi**, **Selma Hanım** tarafından o kadar sert bir muameleye maruz kaldı, o kadar sarsıldı ve tartaklandı ki, adeta **kendini** tutmasa konağa dönerken arabasının içinde hıçkırarak ağlayacaktı.” (s.33).

“**Naim Efendi**, ‘Sağ olsun diyordu, **hemşire kendini** hala eski devirlerde zannediyor.’” (s.35).

“**Naim Efendi**, hadiseleri böylece tevil etmekle [yorumlamakla] beraber, için için **kendisini** hemşiresiyle mutabık buluyordu; bu mutabakatta anlaşılmaz bir acılık vardı, acılık ona ağır geliyordu. Bunun içindir ki, **kendisini** hemşiresine bağlayan

bütün o terbiyevi ve ananevi rabitalardan kurtularak, bir genç adam gibi mütebessim, çalak torunlarının safına atılmak istiyordu.” (s.36).

*“**Hakkı Celis**, birdenbire yorgun olduğunu hissetti; kan ter içindeydi ve kalbinde nihayetsiz bir azap vardı. Bütün ineceği inişleri, çıkacağı yokuşları, geçeceği sokakları düşündü. Her şeye rağmen, Cihangir'e dönmek için şiddetli, dayanılmaz bir arzu duydu; fakat mahcup, korkak ve iradesizdi. Sonra da için için Seniha'ya kızgındı. **Kendi kendine**: ‘Beni neden beklemedi?’ diyordu.” (s.38).*

*“**Seniha**, iç sıkıntısından bitiyordu. Gönlü hiçbir şeyle avunamıyordu. Etrafındakilerin seslerinden, sözlerinden, kahkahalarından, daima aynı tarzda tekerrür eden seslerden artık usanmıştı. Bütün tanıdıklarından, kadın erkek, ayrı ayrı nefret ediyordu: Bahusus, Hakkı Celis'in inşatlarına artık hiç tahammülü yoktu; geçen gün o konağa gelir gelmez, bu odasına çekildi ve **kendini** yok dedirtti.” (s.40).*

*“**Naim Efendi, kendi kendine**: ‘Badema, böyle bir çift arasında hüürmeti müteakabile [karşılıklı saygı] nasıl caris olabilir?’” (s.42).*

*“**Seniha**, şimdi böyle başıboş şahlanmış bir hayvan üstünde gibiydi. Fakat **kendini** daracık bir saha içinde mahsur ve mahpus hissediyordu.” (s.43).*

*“**Seniha**, zevk ve haz bahsinde Faik Bey'in çiğneyip, emip yere attığı meyvelerin posasına, ağzının suyu akarak, dişlerini uzatan bir obur dilenci gibiydi; **kendisi** de, Faik Bey'in yanında biraz bu kadar aşağılara indiğini hissedirdi.” (s.44).*

*“**Seniha**, bütün aşk ve macera oyunlarını Faik Bey'le **kendi** arasında geçen bu için için yapılan münakaşada öğrendi ve ne vakit ki Faik Beyin harekâtında lakaydiye benzer bir değişiklik sezmeye başladı, o zaman bu oyunda muvaffak olmak için ne kadar çok maharete, ne kadar çok idmana muhtaç olduğunu hissetti. **Kendi kendine** aylarca: ‘Beni çok acemi buldu, mutlaka beni çok acemi buldu!’ dedi.” (44-45).*

*“Boş zamanlarında ise birtakım izdivaç işleriyle, muaşaka [aşk] entrikalarıyla meşguldür. Derler ki, **Necibe Hanımefendi** bu işlerle **kendine** maddi menfaatler temin ediyor.” (s.47).*

*“**Nuriye**, ani bir heyecanla genç adamın kolundan tuttu ve şiddetle **kendisine** doğru çekerek ağzını kulağına yaklaştırdı: Yeşil gözleri sevmeyiniz. Sizi anlayan siyahlardır, dedi.” (s.51).*

*“**Hakkı Celis** neye uğradığını bilemedi. İlk defadır ki, bir kadın eli onu bu kadar şiddetle **kendine** doğru çekiyordu.” (s.51).*

*“Bununla beraber, ilk defa olarak bu sofrada o kadar sık ve o kadar her şeyden içmeye başladı ki, bir köşede büzülmüş kalmış olan **Hakkı Celis**, nihayet **kendini** zaptedemedi: (...).”*

*“**Nuriye** ve **Neyyire Hanımların kendilerini** fazla ihmal edilmiş bulan bir halleri vardı.” (s.56).*

*“O kadar تنها ki, **Hakkı Celis kendini** gurbette sandı, o kadar durgun ki, ruhuna bir ölüm korkusu girdi ve suların bu uzak pırıltısından gözlerine nahoş bir kamaşma geldi. Önde Nuriye Hanım sendeleyerek, arkada o, **kendisinden** bezgin, çamlığın ücra ve gölgelik yerlerine doğru yürüdüler.” (s.57).*

*“**Seniha** hiçbir zaman bugünkü kadar güzel değildi. (...) Nitekim, **kendine** mahsus şuh ve laubali tavrıyla gelip de Hakkı Celis'in göğsüne uzandığı zaman bıçare çocuk kucağına patlayan ve yanan cinsinden tehlikeli bir cisim düşmüş gibi ürküti.” (s.59).*

*“**Necibe Hanımefendi** bile yerinde duramaz olmuştu. Bu ihtiyar kurt, Faik Bey de **kendisine**, ‘Gitmeyeceksin! Kalacaksın!’ denilen cins erkeğin kokusunu almıştı; mütemadiyen göz süzüyor, boyun kırıyor ve her fırsatta bir cinaslı söz söylüyordu.” (s.60).*

*“Vakıa **Seniha**, Faik Bey’in önüne yalnız et ve kemikten müteşekkil bir mevcut halinde çıkmadı; ona en ziyade kaplayan ve nüfuz eden bir ruh ve sihir gibi yaklaştı; öyle ki **genç adam** neye uğradığını bilmedi. Bir hafta içinde **kendini** sanki on yıldan beri bu kızın aşığıymış gibi hissetti.” (s.68).*

*“**Seniha** bir kayanın arkasında, **Faik Bey** diğer kayanın arkasında, gizlenerek soyunuyor, sonra biri kırmızı, öbürü siyah banyo kostümleriyle **kendilerini** yavaşça dalgalara bırakıyorlardı.” (s.68).*

*“**Naim Efendi**, damadına uzattığı mektupları **kendisi** yazmış gibi, mahcup oluyordu; oturduğu yerde ezildi, büzüldü: ‘Rica ederim, hiddet buyurmayınız, rica ederim...’ dedi.” (s.75).*

*“**Naim Efendi, kendisini** babasının resmi karşısında, duvardan minderin üstüne yuvarlanmış bir ikinci resim zannediyordu, farkı neydi?” (s.76).*

“**Naim Efendi**, böyle düşünmekle beraber, yine için için **Seniha'nın saffetine ve masumiyetine inanıyordu. Kendi kendine:** ‘Daha kaç yaşında; yavrucuk, daha kaç yaşında?’ diyordu. Ve **kendi kendine** böyle söyleyerek yavaş yavaş, o da damadı gibi **Seniha'yı, bu müfsit ve müfteri muhitin bir kurbanı halinde görmeye başlıyordu.**” (s.76).

“**Naim Efendi**, gözlerini yağlıboya resimdeki yakut yüzükten, **kendi parmağındaki yakut yüzüğe çevirdi.**” (s.76).

“**Naim Efendi, kendi** evi üzerindeki hâkimiyetinin ne kadar sarsıldığını, ne kadar hiçe indiğini en ziyade bugün ve bu saatte hissetti ve **kendi konağı içinde kendi çocukları arasında varlığını o kadar yabancı buldu.**” (s.77).

“**Cemil** bir taraftan inliyor, bir taraftan Fransızca şarkılar söylüyor, birtakım isimler söylüyor ve tekrar kasmaya başlıyordu. Arada bir: ‘Dokunmayın bana, dokunmayın bana!..’ diyor, **kendisine** uzanan kolları, başını tutmak isteyen elleri itiyordu.” (s.84).

“**Naim Efendi;** buna rağmen çocuğun başını leğene doğru eğdi. Bir iyi su ile yıkadı; sonra kuruladı ve uşak ayaklarından, **kendisi** kollarından tutarak yavaş yavaş yukarıya çıkardılar.” (s.84).

“Şimdi, **Hakkı Celis**, Nuriye Hanımla Neyyire Hanım **kendisine**, şiirden bahsettikleri zaman bu iki kızı, hayat ve his işlerinde fevkalade görgüsüz ve yavan buluyordu.” (s.87).

“**Seniha** bu mektuplarında, ekseriya, Fransa'nın aşk şairlerinden birçok uzun istinsahlar [kopya etme, alıntılar] da yapıyor, **kendi** coşkunu ancak onlar vasıtasıyla ve onların haliyle anlatabiliyordu.” (s.89).

“**Seniha** ilk defa olarak, o gün Faik Bey'in muhabbeti yoluna **kendi** vücudundan ve **kendi** namusundan yaptığı fedakârlığa acıdı.” (s.94).

“**Seniha, kendi kendine:** ‘Beni kâfi derecede sevmeyi, onun için!’ diyordu.” (s.96).

“Ve o akşam **Naim Efendi**, her şeye vakıf oldu. Bu ihtiyar adam, hayatında üç facialı an biliyordu; bunlardan biri, annesinin, diğeri karısının öldüğü gündü, üçüncüsü de, çoktan beri öğrenmekten korktuğu bu müthiş hakikate erdiği gün oldu.

*Vakıa ne fazla bir teessür, ne de fazla bir keder gösterdi. Fakat, **kendi** tabiri üzere, dünya başına yıkılmış zannetti.” (s.101).*

*“**Naim Efendi**, o gün öğleden sonra bir arabanın içinde Faik Bey’in babasının evine doğru yol alırken, idama giden bir mahkûm gibi **kendini** manen bitmiş, boşalmış hissediyordu; **kendi kendine**, ‘Yarab! Ne olur, şimdi bir kazaya uğrasam da, mahvolup gitsem!’ diyordu.” (s.102).*

*“Zira, herkes gibi **Kasım Paşa** da öteden beri **kendi** oğluyla Naim Efendi’nin torunu arasında geçen şeylere vakıftı; (...).” (s.103).*

*“**Naim Efendi**, az daha: ‘Hangi Trablusgarp?’ diyecekti. Zihni, mütemadiyen sözünün ilk cümlesine vereceği şekilde meşguldü, **kendi kendine**; ‘Nereden başlamalı? Nasıl söylemeli? Rabbim, metanet ver!’ diyordu. (...)” (s.104).*

*“**Naim Efendi** cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. (...) Bunu müteakip yavaş yavaş, kesik kesik Kasım Paşa’ya müracaatını, onun cevabını, nasıl ümitsiz bir halde avdet ettiğini anlattı. **Kendi** sözlerini ve Kasım Paşa’nın cevabını tekrar ederken, sanki hala dünkü mübahasedeymiş gibi çenesi ve elleri titriyordu.” (s.107).*

*“**Naim Efendi**, torununun ne dediğini artık hiç anlamıyordu. Onun için bütün bu sözlerin deli saçmalarından; rüyalarındaki sayıklamalardan hiçbir farkı yoktu. **Kendi kendine**: ‘Acaba kızcağızın sıtması mı var? (...)’” (s.110).*

*“**Naim Efendi**’yi sürekli ve inatçı bir hıçkırık tutmuştu. Güçlkle soluk alabiliyordu. Vaktaki kızı Sekine Hanım, tekrar yanına girdi ve **kendisinden** Seniha ile aralarında geçen muhavereye dair malumat almak istedi, biçare ihtiyarın bir kelime söylemeye gücü yetmedi.” (s.111).*

*“**Sekine Hanım**, bir taraftan **kendisini**, diğer taraftan bu müz’ic hıçkırığı teskine çalışıyor, fakat bir türlü muvaffak olamıyordu.” (s.111).*

*“Böyle saatlerde bütün ev halkı **Naim Efendi**’nin etrafında toplanırdı;(...) **Kendisine** o gün söylediklerim, **kendisine** o gün yaptığım hatırıma geliyor. Anne, ona bir şey olursa mutlaka ben de yaşamam.” (s.115).*

*“**Seniha**, hiç bilmediği bir kurtuluş sevinci duydu. Her gün, her dakika, **kendi kendine** bundan böyle iyi, uslu ve şefkatli bir kız olmaya ahdediyordu.” (s.115).*

“*Seniha'da ruh çarçabuk maddileşiyordu ve **Celis**, onu **kendine** doğru çekeceği yerde **kendisinin** ona doğru gittiğini ve onun mevcudiyetinde eriyip kaybolduğunu hissediyordu.*” (s.116).

“*Arkadaşı anlattıkça **Seniha'nın** nefesi tıkanıyordu. Hasetçi değildi; fakat Paris'e gitmek üzere olan bu kadına, şiddetle imreniyordu. Öteden beri bütün hulyalarını, bütün arzularını çerçeveleyen emel, yegane emel bu değil miydi? Belkis, mebusan karısı, bayağı ve bön Belkis, **kendisinin** senelerden beri gözetlediği gayeye bir hamlede, ne kadar kolaylıkla vasıl oluvermişti? (...) Belkis Hanım, **kendisinden** daha talihli, daha mesut olmak için acaba ne yapmıştı? Yaradılışında harikulade ne vardı? Genç kız, gittikçe iltihaplanan bir ruh ile **kendi kendine**: ‘Zengin kocası var, zengin kocası var. Asıl mesele bunda’ diyordu. Niçin **kendisinin** de bir zengin kocası yoktu, bundan sonra olması da acaba ihtimal haricinde miydi? Bu ihtimal hatırına gelir gelmez genç kızın yüreği sızladı.*” (s.117).

“***Genç kız** öteye beriye süs diye konulmuş şeyleri, etajerleri, aynaları, duvardaki levhaları birer birer söküp atmak, kırıp parçalamak istiyordu.(...) Her gözde **kendine** karşı bir hareket seziyor ve her sözde sinirlerini tırmalayan bir sitem buluyordu.*” (s.118).

“***Madam Kronski**, son iki ay zarfında, **Seniha'yı** pek çok defalar birtakım irili ufaklı paketlerle çıkarken gördüğünü şimdi hatırlıyordu. **Kendi kendine**: ‘Ne budala kadınmışım ki hiçbir şey anlayamadım,’ dedi.*” (s.125).

“***Hakkı Celis** bu telgrafi sahibine iade ederken artık biraz evvelki **Hakkı Celis** değildi. (...) O sokaktan bu sokağa sapıyor ve her adımda bir kere **kendi kendine** şu cümleyi tekrar ediyordu: Demek onu hala seviyor, demek hala sevişiyorlar!’*” (s.129).

“***Sekine Hanım** gittikçe Flamandiye ressamlarının yaptığı o semiz Mather Dollorosalara benziyor, böğründe bir gizli yarası var gibi çenesi tutulmuş, gövdesi kalçaları üzerine yığılmış, **kendini** güç taşıyor.*” (s.130).

“***Genç kız** telgrafında varış ve ayrılış haberlerinden başka **kendine** ait bir şey söylemiyordu.*” (s.31).

“***Biçare Naim Efendi**, bu mektuptan haberdar edilmedi. O, zaten **Seniha'dan** artık hiçbir şey beklemiyordu; (...) Ve ekseriya pencereden karla karışık yağın yağmura bakarak **kendi kendine**: ‘Yarabbim, bari bu kış kıyamette gitmeseydi!’ diyordu.*” (s.133).

“**Seniha'nın büyükbabası**, bir zamanlar **kendi** torunlarına karşı duyduğu derin muhabbeti şimdi hemşiresinin torunu yanında hissediyordu ve Seniha'nın sevdalısı da büyük dayısında aynı derdi, aynı sessiz ıstırapı çeken insanı buluyordu.” (s.136).

“Yeni bir mektup geldiğini, **Hakkı Celis**, konağın içine ilk adımında hissederdi. Nereden? Nasıl? Bunu **kendisi** de bilmezdi.” (s.137-138).

“**Hakkı Celis**, bu mektupların hiçbirinde **kendine** dair bir kelime bulunmadığını bilmekle beraber hepsini ayrı ayrı, uzun uzun okumak ihtiyacıyla yanardı.” (s.138).

“Nihayet, günün birinde, **Servet Bey**, **kendi** tabiri vechile canına tak diyen içgüveylüğinden kurtuldu ve gönlünün son emeli olan Şişli apartmanlarından birine taşındı. (...) Döşemecilerle beraber eşyayı **kendi** yerleştirdi; perdeleri **kendi** eliyle taktı, halıları serdi; karısı ikide bir ona:” (s.143).

“Daima büyük felaket günlerinde metanetini hiç kaybetmeyen **Naim Efendi**, bu sefer de sonuna kadar vakarlı ve sabırlı kaldı. Hatta işin en garibi Şişli'de tutulan evin altı aylık kirasını bile **kendisi** vermekten çekinmedi ve göç masrafının mühim bir kısmını cebinden ödedi. Lakin, akşam olup da ilk defa koca evin içinde yapayalnız kaldığını hisseder etmez, gözlerinden yaşlar sessizce akmaya başladı; pek acayip bir teessür içindeydi. Adeta **kendi** ölümüne ağlayan, **kendi** yasını tutan bir adam gibiydi”. (s.144).

Naim Efendi, bazı müşkül demlerde benliğimizde hasıl olan çiftliğin en marazi bir şekline duçar olmuştu. **Kendi kendine**, mütemadiyen: (...)” (s.145).

“**Hakkı Celis**, sesi titreyerek sordu: Dayı, kiminle konuşuyorsunuz, kiminle? **İhtiyar adam** hafifçe güldü: ‘**Kendimle, yavrum, kendimle!**’ (...)” (s.145).

“Kaç senelik adamı olan **Ragıp Efendi** bile bu hal karşısında ümitsizliğe düşüp işten el çekti ve konağa gelip yerleşecek iken, **Naim Efendi'nin** başına çöken sıkıntılardan **kendine** bir hisse düşmesin diye, Cihangir'den mümkün olduğu kadar uzağa gitti.” (s.146).

“**Hakkı Celis** kulaklarına inanamadı: (...) Vakıa, Seniha'dan haber alınabilecek yerlere epeyce günden beri hiç uğrayamamıştı. Seferberlik ilanının ilk gününden itibaren **kendini** bir mengeneye kaptırmış gibiydi.” (s.148).

“**Genç adam** kalbinin ağzına kadar geldiğini hissetti; **kendinin** çocukluktan ne kadar uzak olduğunu bağırarak söylemek ve Seniha'nın bütün o suni olgun hanım tavırları altındaki çığlığını, boşluğunu, hiçliğini, anlatmak istedi.” (s.151).

“**Hakkı Celis** şimdiden bir ölüm adamıydı. Bu saate kadar askerliğin ölümle bir münasebeti olduğu hiç hatırına gelmemişti. **Kendini** alelade yorucu bir işe ve bir angaryaya çatmış zannediyordu” (s.152).

“**Hakkı Celis** giydiği asker esvabının içinde ilk defa olarak bir kahraman gururunu hissetti; **kendi kendine**, göğsü kabararak: (...)” (s.152).

“**Hakkı Celis kendi kendine**: ‘Eve döner dönmez, şimdiye kadar yazdığım yazıları ve bütün kitapları yakacağım!’ dedi.” (s.153).

“**Hakkı Celis kendi** nefesine karşı Seniha'yı sevmiş olmaktan ve belki hala sevmekte devam etmekten utanıyordu.” (s.153).

“**Hakkı Celis kendi kendine** diyordu ki; ‘Ya o düşünceler, ya bu ürperiş doğruydu. Acaba hangisinde samimiyim?’ Genç adam, bütün gün **kendini** böyle tahlil etti; fakat bir türlü ne olduğunu anlayamadı.” (s.154).

“Nihayet, **Naim Efendi**, (...) **Kendine** geldiği, zaman ev halkını başına toplanmış buldu. Bunların arasında bir de doktor vardı; emektar uşağı Hasan Ağa, kapının önünde duruyordu; hekim ona bir şeyler ısmarlıyordu. Naim Efendi'nin, gözlerini açmasıyla kapaması bir oldu; zira karşısındaki minderde, yüzü ağlamaktan kıpkırmızı kesilmiş hemşiresinin bir şey söylemek için **kendisine** baktığını gördü.” (s.159).

“Günün birinde **Selma Hanımefendi**'nin, bizzat **kendisi**, bir araba dolusu ev bakıcıları getirdi ve bunları ta biraderinin yatak odasına kadar soktu.” (s.163).

“Zavallı **Naim Efendi**, o gün haysiyetinden büyük bir şeyin kırıldığını hissetti; **kendini** adeta bir hancı, bir bezirgân ya da bir dilenci derecesine inmiş sandı ve ziyaretçiler gittikten sonra bütün bir gece sabaha kadar teessüründen hıçkırdı, durdu.” (s.163).

“**Hasan Ağa** az kaldı, bir şey söyleyecek, kaba bir harekette bulunacaktı; **kendini** güç zaptetti.” (s.164).

“**Naim Efendi**, yatağı içinde evvela ayak seslerini, sonra bu sözü işitti; yüreği hopladı, **kendi kendine**: (...)” (s.165).

*“**Hakkı Celis kendi kendine** diyordu ki: ‘Naim Efendi’nin hıçkırıklarıyla Seniha’nın kahkahalarındaki mana bir değil midir? Bu, her iki ses de biten bir şeyi ifade etmiyorlar mı?’ Bu genç, yığınlarla yaşamaya başladığı günden beri milletlerin hayatını, bahtını, **kendi** hayatından, **kendi** ruhundan ve **kendi** bahtından bin kat daha ziyade tetkike şayan bulmaktadır.” (s.167).*

*“**Hakkı Celis, kendi kendine** diyordu ki: ‘Havada değişen bir şey var. Başlarımız üstünde nereden geldiği bilinmeyen yeni bir yel esiyor. Bu yel kızgın çöllerin içinden çıkmış gibi ateşindir; alnımızı bir alev gibi yakıyor. (...)’” (s.168).*

*“**Genç adam, kendi kendine:** ‘Ne kadar değişmişim?’ dedi.” (s.174).*

*“Fakat **Belkıs Hanım** birdenbire **kendini** topladı ve büyük bir hemşire tavrıyla Hakkı Celis’in iki elinden iki eliyle tuttu.” (s.176).*

*“**Hakkı Celis, birdenbire kendini** bir boşlukta asılı kalmış zannediyordu.” (s.180).*

*“Hakkı Celis, **Faik Bey**’in hiç bu kadar iyi bir çocuk olduğunu hatırlamıyordu. **Kendisine** ilk defa akran muamelesi ediyordu; sesinde kalbi okşayan bir şey vardı.” (s.183).*

*“**Hakkı Celis, Beyoğlu’nda** eğlenmenin ne demek olduğunu hep başkalarının hikâyelerinden biliyordu. Belki de birkaç defa **kendisinin** de bu hayata bir kenarından katıldığı olmuştu.” (s.184).*

*“**Hakkı Celis, oturdukları masanın yanında kendi** gibi bir ihtiyat zabıtini, masadan masaya her türlü vasıtalık vazifesini gören dilsiz adama elleriyle, gözleriyle, dudaklarının ucuyla bir şeyler anlatırken gördü; (...)” (s.185).*

*“Vakıa Hakkı Celis’ten kah doğrudan doğruya kendine, kah hemşiresine sık sık haberler geliyordu. Fakat **Naim Efendi**’nin ona ihtiyacı en ziyade **kendi** derdini dökmek, kalbini boşaltmak içindi.” (s.193).*

*“Fakat, **Naim Efendi** bunların hiçbirini dinlemedi; Hakkı Celis’e baka baka ve arada bir elleriyle başını okşaya okşaya bir hal oldu. Sonra birdenbire ona **kendi** derdini anlatmak ihtiyacını duydu.” (s.194).*

*“**Hakkı Celis, birden genç kızın aynadan kendisine** gülerek baktığını gördü ve kabahat esnasında yakalanmış çocuklar gibi kızardı, ne yapacağını şaşırdı, başını önüne eğdi.” (s.203).*

“(…) **Zavallı çocuk** neye döndüğünü bilemedi, o ana kadar hiç bilmediği bir şiddetli heyecana tutuldu; birdenbire boğazına birçok hıçkırıklar hücum etmişti, **kendini** tutmak istedi, muvaffak olamadı, oturduğu yerde, dirseklerini dizlerine dayadı, başını elleri içine aldı ve hüüngür hüüngür ağlamaya başladı.” (s.203).

“**Seniha, Hakkı Celis'i kendi haline bıraktı, tekrar tuvaletine avdet etti. Bir taraftan saçlarını topluyor; giyinmeye hazırlanıyor. Diğer taraftan kendi kendine** söyleniyor gibi: ‘Mutlaka bir sebebi olacak; diyordu. Hiç böyle sebepsiz ağlanır mı? Mutlaka bir sebebi olacak...’” (s.205).

“**Seniha, Hakkı Celis'i kendi haline bıraktı, tekrar tuvaletine avdet etti. Bir taraftan saçlarını topluyor; giyinmeye hazırlanıyor. Diğer taraftan kendi kendine** söyleniyor gibi: ‘Mutlaka bir sebebi olacak; diyordu. Hiç böyle sebepsiz ağlanır mı? Mutlaka bir sebebi olacak...’” (s.205).

“**Vakıa Hakkı Celis, son zamanlarda, ruhunun teşrihini [açma, yayma] yapmaya epeyce alışmıştı; lakin elinde bir milden başka aleti olmayan bir cerrah gibi, daima muayyen bir fikre inip çıkmaktaydı. Benliğinin gizli bir köşesinde çoktan beri kaplanmış sandığı yaranın böyle birdenbire tekrar açılıvermesi onu epeyce şaşırttı, kendi kendine: (...)**” (s.205).

“**Hakkı Celis, Seniha'nın bu son sözlerinde derin bir hakikat buldu, kendini tutamadı.**” (s.210).

“**Zavallı Azmi Bey, ancak yemeğe oturdukları zamandır ki, geniş nefes aldı; zira Seniha'nın sol tarafında, ta yanibaşında oturdu ve onu kendi sohbetine ram etmesini bildi.**” (s.214).

“**Vaziyetteki soğukluğu hisseden Azmi Bey, arkadaşına sussun diye hala işaretler ediyor, fakat bir defa konuşmak fırsatını yakalayan Binbaşı Hüsnü Bey, artık kendinde susmak kudretini bulamıyordu: (...)**” (s.216).

2.1.1.3. İşaret Zamirleri ile Yapılan Art Gönderimler

2.1.1.3.1. Bu/Bunlar İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “bu/bunlar” işaret zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “bu/bunlar” işaret zamiri yer almaktadır.

“Naim Efendi o terbiyeli kimselerdendir ki evliya, enbiya isimlerinin sonunda Radiyallahu anh demeyi hiç unutmazlar ve Paşa kelimesini med [uzatarak] ile telaffuz edip, mutlaka hazretleri ile nihayetlendirirler. Bu gibi kimselerin başlıca fazileti, itaat ve hürmettir. **Bütün terbiye ve ahlak düsturları onlar için yalnız bu iki kelimenin ifade ettiği manadan ibarettir. Bununla**, beraber, Naim Efendi’nin iki esaslı fazileti daha vardı: Bir ana kadar müşfik ve bir dul kadın kadar titizdi.” (s.10).

“Zira bu beyaz pantolonlu, beyaz yelekli ve lüstrin kaloşlu **Türkler**, ince bir halattan ibaret endamlarıyla biraz evvelki boğum boğum adamlara hiç benzemiyorlardı. Sultan Mecit devri ricalinin, Halet Efendi muasırlarının çocukları olduğuna kim ihtimal verebilir? **Bunlar** boyunlarından ipekli bir mendille boğulmuş solgun benizleriyle onların cebir ve huşunetinden ürkmüş kimseler gibidirler.” (s.10-11).

“Çoğu İkinci Abdülhamit devri ricalinden olan **bu adamların her biri** bir hile ile efendilerinin arabasına binmiş seyisleri andırıyorlardı. **Bunların** elinde İstanbul’da konak hayatı birdenbire köşk hayatına intikal ediverdi.” (s.11).

“Naim Efendi, aşağı yukarı bu redingotlu nesle mensup olmakla beraber, vücudu henüz körpe iken İstanbul’da içinde yetişip gelişmiş kimselerdendi. Maziden bize yadigâr kalmış **bu gibi şahsiyetler**, aramızda elan mevcuttur. **Bunlar** pek eski zamanlarda bile eski adamlardandı.” (s.11).

“Büyük Hanım’ın yetiştirmesi ne kadar hizmetçi varsa hepsine yol verdi, evin içini Beyoğlu’ndan gelmiş **beyaz önlüklü, başı topuzlu hizmetçilerle** doldurdu ve bütün **bunların** idaresini, çocuklarına mürebbiyelik eden Lehistanlı bir kadına verdi.” (s.14).

“Naim Efendiler bu yaz **Kanlıca’ya taşınmadılar** ve **bundan** en ziyade Servet Bey’in çocukları memnun oldular.” (s.15).

“İhtiyar; dindar ve namuslu kimseler nazarında **kumar**, seyyiatın [kötülüklerin, günahların] en müthişidir. Ocakları söndüren **bu**, evleri yıkan **bu**, insanı hırsızlığa, cinayete, intihara sevk eden **budur**; (...).” (s.22).

“Hakkı Celis her okuduğu manzumenin sonunda: ‘Abla, dün gece bir sonnet daha yazdım. Haftaya Nihal mecmuasında çıkacak;’ derken, Seniha, akli başka yerlerde: **‘Güzel! Güzel!’ diyordu** ve genç çocuk **bundan** cesaret alarak tekrar okumaya başlıyordu.” (s.23).

“Mamañih, Seniha'nın yanındaki **genç kızlar** bu şiirlerden pek çok zevk alır gibiydiler. (...) Nitekim, yanlarındaki genç adamlardan biri kalkıp da Seniha'dan bir parça piyano çalmasını rica eder etmez, **bunlar**, Celis'i ta dizlerinin dibine çağırdılar ve yalvaran gözlerle: ‘Devam ediniz, siz devam ediniz,’ dediler.” (s.24).

“‘Şimdi söyleyin, daha ne çalayım, Macit Bey?’ dedi. **Macit Bey**, notaları karıştırıyordu. **Bu**, kendini beğenmiş ve her şeyi bilmek iddiasında bir genç adamdı.” (s.24-25).

“Zira, **Madam Kronski** -kendi iddiasına göre- **Lehistan'ın en eski ve asil ailelerinden birine mensup bir devlet düşkünü idi. Avrupa'nın muhtelif yerlerindeki şato eğlencelerine, Çar sarayının merasimine, at üstünde sürgün avlarına, Almanya'nın, İsviçre'nin kür yerlerindeki palas hayatına, Fransa'nın cenup sahillerindeki gazino safalarına ve nihayet Paris'in salonlarına, bulvarlarına, kahvelerine, tiyatrolarına dair birçok şeyler biliyordu. Seniha bütün bunları dinlerken kendinden geçerci (...)**” (s.28-29).

“Seniha'nın dolabında **hiç giyilmeden modası geçmiş, sararıp solmuş ne kadar elbise, senelerden beri kunduracıdan geldiğı gibi duran kaç çift kundura vardır. (...) Bütün bunlara rağmen Seniha, (...)**” (s.30).

“Seniha hiç beklenilmeyen bir anda, birdenbire yerinden fırladı ve **büyükbabasının dizlerine oturarak bir kolunu boynundan geçirdi -bu onun mutak hareket tarzlarından biridir ve ağzını ihtiyarın kulağına yaklaştıırıp şu garip suali sordu: ‘Büyükbaba, çok sefalet'e düştük değil mi?’**” (s.31).

“**Sefalet mi? O ne fena söz? Niçin, yavrum, niçin? Neyin eksik! Neyin eksik?**” diyordu. Fakat Naim Efendi **bunu** söylemekle beraber, (...)” (s.31).

“Selma Hanımefendi devam etti: ‘Geçenlerde buraya Şekibe Hanım gelmişti - **hürriyetten sonra bu ilk gelişleri, dünya bir acayip oldu- şimdi Pangaltı'da oturuyorlarmış. Oğı askerden çıkmış; Şehremanetinde bir büyük memuriyete geçmiş, söyledi ama unuttum. Neyse, maksat bu değil... Ve kadın zaten bunları anlatmaya gelmemiş.**” (s.33).

“Naim Efendi, **hemşiresini bütün söylediklerinde haklı buluyordu. Bununla beraber istiyordu ki, tamamıyla haksız olsun ve kendi kendine şöyle diyordu: (...)**” (s.35).

“Hemşire istiyor ki, **Seniha kendisi gibi olsun. Bu mümkün mü?**” (s.36).

“**Seniha’nın o civarda pek çok tanıdıkları** vardı, belki onlardan birini ziyarete gitmişti. Fakat hangisinin? Hakkı Celis, **bunların** hepsini tanır ve oturdukları evleri bilirdi.” (s.38).

“**Seniha**, iç sıkıntısından bitiyordu. Gönü hiçbir şeyle avunamıyordu. Etrafındakilerin seslerinden, sözlerinden, kahkahalarından, daima aynı tarzda tekerrür eden seslerden artık usanmıştı. Bütün tanıdıklarından, kadın erkek, ayrı ayrı nefret ediyordu: Bahusus, Hakkı Celis’in inşaatlarına artık hiç tahammülü yoktu; geçen gün o konağa gelir gelmez, **bu** odasına çekildi ve kendini yok dedirtti.” (s.40).

“**Hekimler, Seniha’ya biraz, yer ve hava değiştirmeyi, biraz kırlarda ve denizlerde gezip eğlenmeyi tavsiye ettiler, bunun** içindir ki, Naim Efendi’nin torunu, Madam Kronska ile beraber bir haftadan beri Büyükağa’da bulunuyorlar. Burada, halası Necibe Hanımefendinin köşkünde misafirdirler.” (s.47).

“Boş zamanlarında ise birtakım izdivaç işleriyle, muşaka [aşk] entrikalarıyla meşguldür. **Derler ki, Necibe Hanımefendi bu işlerle kendine maddi menfaatler temin ediyor. Lakin bu bir iftiradır.**” (s.47-48).

“Neyyire ilave etti: ‘**Oh, ben siyahlara, koyu siyahlara bayılırım!..**’ Bunun üzerine Hakkı Celis, gözlere dair yavaş sesle bir uzun şiir okudu. Bu iki genç kız üzerinde şiirin tesiri adeta şehvet uyandırıcıydı.” (s.51).

“Faik Bey, balığı çiğneyen dişlerinin arasından ağzı kapalı: ‘**Ah, zavallı Pihero...**’ diye mırıldandı. Bunun üzerine Faik Beyle Seniha’nın aralarındaki mükâleme gittikçe sessizleşerek, gittikçe hususileşerek devam etti: (...)” (54).

“**Şairlerin** sözleri hep yalan, sevda denilen şey, mutlaka **bunların** yaptıklarıdır.” (s.56).

“Fakat, ne **Seniha**, ne **Faik Bey**, etraflarında hâsıl oluveren bu boşluktan asla haberdar olmadılar. **Bunlar**, mizaçlarının soğukluğuna, terbiyelerinin sathiliğine, yaşlarının küçüklüğüne rağmen az zaman içinde sevda yolunun öyle bir merhalesine vardılar ki, ‘oraya hiç kimsenin sesi gelmez ve oradan hiçbir şey gözükmez.’” (s.67).

“Vakıa, öteden beri, **Faik Bey’le Seniha arasındaki münasebetin bir arkadaşlık derecesinden fazla olduğunu** genç kızın bütün erkek ve kadın arkadaşları bilirlerdi. Fakat, **buna** da, hafif bir flört manasını verirlerdi.” (s.67).

“Fakat **bu iki genç**, henüz bu sırra eremedikleri için sabırsızlanıyorlar, öfkeleniyorlardı. Akşamüstü olup da gezintiye çıktıkları veya geceleyin bahçede yalnız kaldıkları zaman, ölçüsüz bir coşkunlukla sarılıyorlar, öpüşüyorlardı. Kaç defa Necibe Hanımefendi, yarı karanlıkta, balkonun bir köşesinde, **bunları** bu halde seyretti; kaç defa Madam Kronski, Faik'in kolu Seniha'nın beline dolanırken veya Seniha'nın başı Faik'in göğsüne yaslanırken üstlerine geliverdi.” (s.71).

“Yanıbaşında, minderin üstüne konmuş sedef kakmalı büyükçe bir çekmeceyi açtı, içinden **üç tane mektup** çıkardı. **Bunları**, bir şey söylemeksizin Servet Bey'e uzattı ve başını tekrar pencereye çevirdi.” (s.73-74).

“**Fındık cesametinde [küçüklüğünde] küçücük bir altın kutu, üstü işlemeli, mini mini ipekli bir kese, hiyeroglif işaretlerle oymalı bir madalyon, sapı fildişinden küçük parmak uzunluğunda bir hançer**, Faik Beyin Seniha'yı sevmeye başladığı günden beri daima üzerinde taşımaya mecbur olduğu büyümlü eşyadandı; bunların her biri Seniha'nın vücudundan esrarlı bir şey saklamaktadır. Faik Bey'in kolunda bir de **kızıl renkli bir bilezik** vardı, **bunu** Seniha kendi saçlarından ördü. Faik Bey, vakta, bütün **bunları** canı gibi başkalarından saklı tutardı; fakat fırsat düştükçe ve lüzum hissettikçe herhangi bir dosta, adi bir bahaneyle **bunlardan** bir tanesini göstermekten çekinmezdi.” (s.88).

“Genç adamın bu hareketi ve bu sözü, Seniha'yı heyecanlandıracak yerde, kızdırdı: ‘**Mübalaga etmeyiniz, rica ederim, Faik Bey!**’ dedi. Elbette bir kolayını bulursunuz. Ve **bunları** söylerken Faik Bey'in boynundaki yakalığın kirden dalga dalga olduğunu gördü; hayalinde o kadar büyüttüğü bu adam, meğer ne zibidi bir şeydi!” (92-93).

“Seniha, dolabını açtı, içinden bir çekmece çıkardı, çekmecenin içinden **birkaç tane mahfaza** aldı ve birer birer Cemil'e uzattı: ‘**Bunlar** bir şeye yarar mı, bilmem...’ dedi.” (s.93).

“Size Seniha'dan bahsetmeye geliyorum; dedi, ‘biliyorsunuz ki, bir seneden beri Seniha ile Faik Bey sevişiyorlar.’ Servet Beyle karısı hayretle birbirlerinin yüzüne baktılar. Seniha'nın babası: ‘**Hayır, hayır, yemin ederim ki ilk defa işitiyoruz, bize pek yeni bir şeyden bahsediyorsunuz, madam...**’ dedi. Madam Kronski bu itiraza inanmak istemedi; **bunu**, kızına yakından nezaret edememiş olmak mesuliyetinden

kurtulmak isteyen bir babanın kendine ve başkalarına karşı bulduğu bir mazeret gibi telakki etti: (...)” (s.99-100).

“Pekâlâ, öyleyse **evlensinler; bundan** basit ne olabilir!” (s.100).

“Ve o akşam Naim Efendi, her şeye vakıf oldu. Bu ihtiyar adam, hayatında **üç facialı an** biliyordu; **bunlardan** biri, annesinin, diğeri karısının öldüğü gündü, üçüncüsü de, çoktan beri öğrenmekten korktuğu bu müthiş hakikate erdiği gün oldu.” (s.101).

“Böyle saatlerde **bütün ev halkı** Naim Efendi’nin etrafında toplanırdı; fakat Seniha bir kerecik olsun, **bunlar** arasında görünmedi, bir kerecik olsun başını odanın kapısından uzatıp da en ziyade kendi yüzünden can çekişen bu ihtiyara hiç değilse gözleriyle: ‘Nasılsın?’ demedi.” (s.114).

“Yalnız levanten dostlarından **Madam Kraft**’ın Pangaltı’daki evine sık sık girip çıktığını öğrendi. **Bu**, geçkin ve dul bir Avusturyalı kadındı; Madam Kronski onu, Naim Efendi konağına akrabalarından biri olarak tanıtmıştı.” (s.119-120).

“Evi, belki birtakım gizli kapaklı toplantılara müsaitti; fakat nasıl? Ne dereceye kadar? Kimlere? **Bunu** anlamak kabil değildi.” (s.120).

“Cihangir’deki konağa kimisi mütecessis, kimisi şaşkın ve mahzun birçok **kadın misafir** geliyordu; **bunların** Sekine Hanım’ın yüzüne bir acayip bakışları, bir Nasıl oldu? Nasıl geçti? diyen tavırları vardı ki, insanda tırmalanmayan asap bırakmıyordu.” (s.127).

“Fakat ihtiyarın bütün sükûn ve ihtiyatına rağmen İstanbul’da Naim Efendi’nin **torununun kaçıışından** haberi olmayan kalmadı. (...) Alem nazarında Seniha’nın **bu hareketi** türlü türlü tefsirlere yol açtı. Bazı kimselerce **bu**, büyük bir rezalet, bazılarınca hazin bir felaketti: (...)” (s.127).

“Çok geçmedi, **nerede olduğunu bildiler**; zira, Seniha, Faik Bey’e çektiği telgrafın bir aynını da babasına göndermişti. Hakkı Celis’in, konağa girer girmez ilk öğrendiği şey **bu** oldu (...).” (s.130).

“Herkes, birbirine: ‘Bugün; yarın!’ diyordu ve ufuklarda geceleri bile top sesleri hiç dinmiyordu. Hakkı Celis, şu saatte ne o top seslerini işitiyor ve ne yanibaşından geçen arabaları görüyordu; fikrinde bir düşünce, kalbinde bir emel

vardı: Eve gidip **Seniha'dan bir telgraf bulmak!.. Bunun** haricinde onun için hiçbir şey mevcut değildi.” (s.131).

“Biçare Naim Efendi, bu mektuptan haberdar edilmedi. O, zaten Seniha'dan artık hiçbir şey beklemiyordu; **gittiği günden beri bir defa ismini ağzına almadı. Bununla** beraber için için, gizliden gizliye yine hep onunla meşguldü.” (s.133).

“Madam Kronski'nin kendilerinden birçok alacağı kalıyordu, gideceği günün sabahı **bu hesabın mutlaka tesviyesini talep etmişti. Bunun** üzerine Servet Bey soluğu Naim Efendi'nin yanında aldı (...)” (s.134).

“Dünyada eş yüzler olduğu gibi, **eş ruhlar** da vardır. **Bunlar** diğer ruhların kalabalığı arasında mütemadiyen birbirini ararlar, yaştan münezzehe oldukları için yılların açtığı mesafe buluşmalarına mani değildir.” (s.136).

“Hakkı Celis, dereden tepeden ona birçok haberler veriyordu. **Zaman türlü türlü şayialara müsaitti; Balkan Harbi** bitmiş, sulh aktedilmişti. Vücudunun en kuvvetli uzvu kesilmiş Türkiye'de için için hummalı bir devir başlamıştı. Her yerde birtakım suikast veya ihtilal tertibatından bahsediliyor, bir kısmı Avrupa'ya kaçan muhaliflerin er geç iktidar mevkiine gelecekleri söyleniyordu. Çatalca'daki asker İstanbul üzerine yürümeye hazırmış. Birçok genç zabıtlar, ‘**Mutlaka Nazım Paşa'nın intikamını alacağız!**’ diyorlarmış. Kıbrıs'ta bulunan Kamil Paşa'nın İngiltere'ye müracaatı üzerine büyük devletler tabanca ile mevkii iktidara gelen bir hükümeti tanımamaya karar vermişlermiş. Hakkı Celis, büyük dayısına hep buna benzer ağır havadisler verirdi.” (s.137).

“Şişli'nin yeni usul, elektrikli, banyolu, apartmanları Servet Bey'i, gittikçe çekiyordu. Ara sıra boş vakitlerinde **bunlardan** birkaçını görmeye gitmek onun için en müstesna zevklerden biri yerine geçti.” (s.141).

“Nihayet, günün birinde, Servet Bey, kendi tabiri vechile canına tak diyen içgüveyliğinden kurtuldu ve gönlünün son emeli olan **Şişli apartmanlarından birine** taşındı. **Bu**, cadde üzerinde, bir sokak köşesinde gayet muhteşem, yeni yapılmış bir apartmandı; içi henüz boya, alçı ve demir kokuyordu.” (s.143).

“Genç adam **hala ne olduğunu bilmiyor, başında bir garip sersemlik bütün idrakini altüst ediyordu. Günlerce Seniha'yı bile hatırlamaya vakit kalmadı. Bu** ona üç dört yaşına ait uzak ve müphem hatıralardan biri gibi geliyordu ve kendinden birkaç ay evvel vakalara bile dönüp bakmak kudretini bulamıyordu.” (s.148).

“Hakkı Celis, Seniha'da bir şeye daha dikkat etti; **vücudu eski kımıldanışlarını, eski ahengini, eski manasını kaybetmişti; bu** çevik ve kıvrak bir kızıdan ziyade, olgun ve yorgun bir kadına benziyordu.” (s.150).

“Hakkı Celis, Seniha'da bir şeye daha dikkat etti; **vücudu eski kımıldanışlarını, eski ahengini, eski manasını kaybetmişti; bu** çevik ve kıvrak bir kızıdan ziyade, olgun ve yorgun bir kadına benziyordu. **Bunun** içindir ki, zavallı çocuk büyük dayısının torununa nasıl hitap edeceğini, ne yapacağını bilemedi.” (s.150).

“Ona, laf olsun diye, **son zamanlarda başından geçen askerlik meselelerini hikâye etti; şimdi nerededir? Nasıl talim ediyorlar? Saatlerce nasıl yürüyorlar? Nasıl bir karavanada yemek yiyip, nasıl bir koğuşta, kimlerle beraber yatıp kalkıyor? Bunları anlattı.**” (s.150).

“Sizden evvel **kaç kişi** Avrupa'ya gitti geldi. **Bunların** bazılarının kıyafetlerinde epeyce değişiklik gördüm, fakat ruhlarında ne değişti; bilmiyorum. **Bunlar** bize oradan, başlarında bir acayip sarhoşluk ve gözlerinde safiyane bir hayretle avdet ettiler. Seniha abla, siz de **bunlardan** biri misiniz?” (s.151).

“Seniha zoraki bir kahkaha ile güldü: ‘Ooo, daima felsefe! Sen hiçbir zaman hayat adamı olamayacaksın, hiçbir zaman, zavallı Hakkı!’ Bunun üzerine genç adam acı acı gülümseyerek yarı ciddi, yarı şaka cevap verdi: ‘**Öyleyse ölüm adamı olurum.**’ (...) Fakat ekseriya dilimize dolaşan ve günlerce ağzımızdan hiç düşmeyen bazı manasız lakırdılar gibi **bu** da, nedendir bilinmez, birdenbire Hakkı Celis'in beynine ve diline saplandı.” (s.151-152).

“‘**Öyleyse ölüm adamı olurum.**’ Bu ne demekti?” (s.152).

“**Ölüm adamı olmak ne demekti? Ölüm adamı etrafına ölüm saçana mı yoksa ölüme doğru gidene, ya da ölmeye mahkûm olana mı denilirdi? Hakkı Celis, bunların her ikisi değil miydi?**” (s.152).

“Ya **gazi**, ya **şehit**! Evet, kendisi de **bunlardan** biri olmak için hazırlanıyordu.” (s.152).

“Eve döner dönmez, ‘**şimdiye kadar yazdığım yazıları ve bütün kitapları yakacağım!**’ dedi. Ve **bunu** söylerken birden coşup havada salladığı elinden burnuna hafif bir koku geldi;(...).” (s.153).

“Ve bunu söylerken birden coşup havada salladığı elinden burnuna **hafif bir koku** geldi; **bu**, Seniha'nın elinden onun eline sinen kuvvetli bir kokunun artığıydı.” (s.153).

“Hakkı Celis, Seniha'nın **Paris hayatına dair böyle yüzlerce hikâye** dinlemişti. Fakat **bunların** hiçbirisi son aylarda İstanbul'daki yaşayışı hakkında söylenen sözlerden daha müthiş ve daha feci değildi: (...).” (s.155).

“Hakkı Celis Bey, doğrusu, Seniha'ya eskisi gibi sık sık gidemiyoruz. Bilir miyiz, bin türlü şeyler söylüyorlar. **Güya Nedim Bey isminde biri varmış -şu kendisiyle birlikte gelen sefaret memuru, olacak- evden hiç çıkmıyormuş, vakia Seniha zevahiri kurtarmak için nişanlı olduklarını söylüyormuş; fakat bu adamı tanıyanlar var, kendine sormuşlar, katiyen inkar ediyormuş: 'Ben sadece evin dostuyum!' diyormuş. Evin dostu... Şu Fransızların Ami de la maison dedikleri gibi cins ahabap yok mu? İşte öyleyim demek istiyor.'** Neyyire Hanım, susup Nuriye Hanım başlıyordu: '**Bunlara kim inanır?**'” (s.155).

“Yanındaki sedef kakmalı çekmecedeki **Seniha'nın her yaşta resimlerinden bir büyük deste** vardı. **Bunları**, odasında kimse olmadığı zamanlar yavaşça çekmecedeki çıkarır; bir müddet titrek elleri arasında evirir, çevirir, sonra gözlüklerini takar, her birine uzun uzun, derin derin bakar, öper, koklar, göğsü üstüne basardı.” (s.156-157).

“Kendine geldiği, zaman **ev halkını** başına toplanmış buldu. **Bunların** arasında bir de doktor vardı; emektar uşağı Hasan Ağa, kapının önünde duruyordu; hekim ona bir şeyler ısmarlıyordu.” (s.159).

“Naim Efendi konaktan çıkmamak için daha mühim sebepler buldu. Dedi ki: '**Ben buradan çıktığım gün ölürüm. Kabil değil, dayanamam ölürüm.'** Selma Hanımefendi **buna** karşı şöyle cevap verdi: (...).” (s. 161).

“Konağı kiraya verip hemşiresinin yanına taşınmak bahsi çıktığı günden beri, Naim Efendi'nin rahatı, huzuru büsbütün kaçtı. **Selma Hanımefendi'nin kararı** o kadar katıydı ki, hiçbir mazeretle **bunun** önüne geçmek kabil olmuyordu.” (s.161).

“Selma Hanımefendi, bir şeye karar verir de, sonuna vasil oluncaya kadar, hiç durur mu? Derhal, **her önüne rast gelene Cihangir'deki konağın kiralık olduğunu söylemeye, adamlarını öteye beriye saldırmaya; bütün ev arayanlara orasını salık vermeye; devrin zenginlerine alttan alta haber göndermeye başladı. Bunun** içindir

ki, bir hafta ya geçti, ya geçmedi; İstanbul'da ev bakmaya gezenler hep birden Cihangir'deki konağa söküün etti.” (s.162-163).

“Günün birinde Selma Hanımefendi'nin, bizzat kendisi, bir araba dolusu **ev bakıcıları** getirdi ve **bunları** ta biraderinin yatak odasına kadar soktu.” (s.163).

“Bir gün, Selma Hanım'ın uşağı konağa birtakım **yeni müşteriler** getirdi. **Bunlar** çok süslü ve zengin kimselerdi; erkeğin parmaklarında yüzükler ve kadınların kulaklarında küpeler, Hasan Ağa'nın gözlerini kamaştırdı.” (s.164).

“Esasen kapıyı açar açmaz burnuna çarpan bir koku onu sarhoş etmişti; ürkek bir tavırla Selma Hanım'ın uşağına yaklaştı: ‘Bunlar da kim?’ diye sordu. Öbürü kulağına eğildi: ‘...**Mebusu Necip Bey, haremi, hemşiresi ve annesi!**’ **Bunların** gözlerinde insanlara ve eşyaya karşı tahkir edici bir bakış vardı.” (s.164).

““(…) Şu **çerçevesi birer parmak ayrılmış koca koca pencerelere** bakınız, **bunlar** neyi ifade ediyor; hangi ihtiyaç, hangi lüzum üzerine yapılmıştır? (...)” (s.165).

“**Eski müverrihlerin hayatında zuhur edecek büyük hadiselerin gökte ve yerde birtakım alametlerle belirlediğini söylerler. Eğer bu doğru ise, Naim Efendi de yeni başlayan devrin eşiğindeki korkunç hayaletlerden biridir.**” (s.166).

“**Bu genç, yığınlarla yaşamaya başladığı günden beri milletlerin hayatını, bahtını, kendi hayatından, kendi ruhundan ve kendi bahtından bin kat daha ziyade tetkike şayan bulmaktadır. Gittikçe görüyor ve anlıyor ki, ne benim sevincim, ne benim elemim, dediği şeyler ona kendi kalbinden gelen şeyler değildir; kendi kalbi bir boş kadehtir ki, binlerce eller, onu bin kere doldurup, bin kere boşaltıyor; bir koğuştaki yüzlerce kişiyle yatıp kalkmak, bir karavanada yüzlerce kişiyle yiyip içmek ve bir tabur içinde saatlerce yürümek ona en hakiki şahsiyetini öğretti ve bir ferdin başlı başına bir keyfiyet olmayıp, bir kemiyet içinde bir adet olduğunu hissetti. Onun gözünde münferit hadiselerin artık hiçbir kıymeti yoktur. Bunun içindir ki, Seniha'yı son senelerde türeyen yeni bir kadın neslinin muayyen bir örneği ve Naim Efendiye memleketin sallanan toprağı altında, ürkerek, bağırarak için çıkmış bir acıklı müstehase (Fosil) telakki ediyor. Ya kendisi neydi?**” (s.167).

“**Hakkı Celis bu istenilen haberin harp cephelerine dair olmadığını pekâlâ bilirdi. Ne Almanya'nın Şark ve Garp taarruzları, ne bizim müdafaa hatlarımız, hatta ne de son günlerde müthiş bir safhaya girdiği söylenen Çanakkale Harbi,**

Naim Efendi'nin vazifesinde değildi. Bunun içindir ki, ihtiyar adam: 'E, ne haber, söyle bakalım, bugün ne haber?' diye sorduğu vakit, Hakkı Celis, derhal Seniha'ya dair son işittiği ve son gördüğü şeyleri zihninin içinde toplamaya çalışırdı." (s.169).

"**Kolları** etten ve kemikten değil; **bunlar** oluklardan akan sular gibiydi." (s.170).

"İç içe oda ağzına kadar doluyor. Birçok **Şarkvari köşeler** yapmışlar, **bunlar** üstünde bağdaş kurup oturmuş Alman zabitleri, ellerinde bir tambur veya bir gitara ile yan yatmış Viyanalı kadınlar; duvardan indirilmiş bir uzun çubuğu tutturmeye uğraşan Beyoğlulu gençler var." (s.171).

"Her ceset gibi, **bunun** da bitmesi lazım gelirdi." (s.174).

"Fakat bu ani buhran çok sürmüyor, genç adam, türbelerden, sebillerden, camilerden sızan hava içinde derhal kendini topluyordu: Hayır! Hayır! **Millet denilen şey Naim Efendi gibi müstehaselerle, Seniha ve Faik Beyler gibi sefil iştahlı insanlardan mürekkep bir varlık değildi. Bunlar** milletin çürüyen ve dökülen tarafıydı." (s.175).

"Belkıs Hanım, hayretle yerinden fırladı ve geldi ta genç adamın yanına sokuldu: '**Gerçek mi? Gerçek mi? Bize neden haber vermediler? Şaşılacak şey!**' dedi. Ve **bunları** söylerken güya farkına varmaksızın yapıyormuş gibi dizlerini genç adamın dizleri arasına soktu ve bir elini elinin üstüne bıraktı." (s.177).

"Mamafih, bütün bu tehlikelere rağmen bu sefer mutlaka gitmek lazımdı, **gitmemek kendi tarafından affedilmez bir kabalık** olacaktı; **bundan** başka Seniha, **buna** kendince gülünç bir mana verecek, dudaklarının ucunu yukarıya doğru kaldıran o müstehzi tebessümüyle gülümseyerek: 'Bana; bir âşık gibi kafa tutuyor!' diyecekti." (s.180-181).

"Seniha, hayatını ikiye ayıran bu maceranın içinden kolayca sıyrılıp çıkmak istiyordu. **Bununla** beraber, Faik Bey odadan içeriye girer girmez, Hakkı Celis ikisinin de sapsarı kesildiğini gördü." (s.182).

"Seniha, ellerindeki ve sesindeki titremeyi güç zaptediyordu. Bu, şimdiden, için için heyecanlı, tehditkâr ve sitemkâr sessiz bir aşk sahnesiydi." (s.182).

"Fakat Seniha bırakmadı: '**Gitme, bu akşam yemekte kalacaksın! Faik Bey de kalacak,**' dedi. **Bunun** üzerine Faik Bey'in benzi daha ziyade sarardı, adeta

dudaklarına kadar bembeyaz oldu: ‘Ben, maalesef, yemeğe kalamayacağım. Biraz sonra gideceğim,’ diye söylendi.” (s.182).

“Ve elinin hafif bir hareketiyle **soldaki kadınları** gösterdi; bir viski daha içti ve büsbütün genç adama doğru çevrilip: ‘Zanneder misin ki,’ diye sordu; **bunlar** hakikaten bizden, bizim cinsimizden olsunlar? Hayır... **Bunlar** insanlarla hayvanların haricinde, başka bir cinsten acayip ve korkunç birtakım mahlûkattır. (...)” (s.185-186).

“(...) Hele **aşk, seveda, filan gibi sözler** bana vız geliyordu; **bunlar** hep romancıların uydurduğu martavallar diyordum; fakat bir gün... Yirmi beşimi geçmiş ve hiç olmazsa yirmi beş kadın tanımuştım, birdenbire ne oldu bilmem...” (s.186).

“Titreyerek dedi ki: ‘**Unuttunuz!** En iyi intikam **bu** değil mi?’” (s.188).

“Sevdiği şeyler hep **kumaş, taş, boya, rahat ve muntazam odalar, araba, kundura ve çoraptır**. Bütün **bunları** kendisine temin eden adam nazarında bir ilah kesilir; (...)” (s.190).

“Naim Efendi’nin konağı hala kiralıktır. Fakat, henüz bir kiracı zuhur etmedi. Çok **bakanlar, çok gezenler** oldu; kah **bunların** şartları Naim Efendininkine, kah Naim Efendi’nin şartları bunlarinkine uymadı.” (s.192).

“Fakat bu felakete o kadar vakar ve metanetle tahammül etti ki, hiç kimse eleminin derecesine vakıf olmadı, hatta kendisini pek yakından **tanıyanlar** bile: ‘Ne kadar kayıtsız kız! Ne kadar havai ve geniş yürekli!’ dediler. **Bunlar** arasında yalnız Faik Beydir ki, sevgilisinin yüreğinde açılan yarayı bütün çirkinliğiyle gördü ve ona gördüğünü hissettirdi.” (s.198).

“Faik Bey sözüne devam etti: ‘**Aman, bir defa olsun görünüz, küçük hanımın cephesi Çanakkale cephesinden daha müthiş bir hal aldı. Güya işin bozulmasına sebep bizmişiz gibi.**’ **Bunu** söylerken bıyık altından: ‘Benim ya, ne ise!’ diyen bir tebessümle gülüyordu.” (s.199).

“Hakkı Celis kızarak başını önüne eğdi: ‘**Bir tesadüf; dedi. Gerçekten caddede rast geldim, birkaç adım beraber yürüdük ve gayet havai birkaç şey konuştuk, işte o kadar...**’ **Bunları** söyleyerek gözünün ucuyla Seniha’ya baktı, (...)” (s.200).

“Seniha: ‘**Niye birdenbire sustun? Ne güzel şeyler söylüyordun, dedi. Ve Seniha bunları** söylerken, Hakkı Celis'e, öyle bir tavırla ve o kadar derinlere giden bir nazarla baktı ki; (...).” (s.203).

“‘**Halbuki ben ta çocukluğumdan beri daima kalbimle ve kalbim için yaşamasını isterdim. Zaten bunun için değil** midir ki, günün birinde Faik Bey’e doğru koştum; ona doğru koşarken maksadım sevmek ve sevmekten başka neydi?’” (s.207).

“‘**Biraz refah, biraz rahat** ve o, **bunu** bana çok görüyor, beni daha ziyade yormak, beni daha ziyade harap etmek istiyor.’” (s.207).

“Seniha devam etti: ‘**Ben vakıa anama, babama, hasseten büyükbabama çok fenalık etmiş bir kızım; pek çok kusurlarım var, fakat bütün bunlara mukabil bir tek meziyetim var ki, (...).**’” (s.208).

“‘**Ben vakıa anama, babama, hasseten büyükbabama çok fenalık etmiş bir kızım; pek çok kusurlarım var, fakat bütün bunlara mukabil bir tek meziyetim var ki, o da, hiç riyakâr olmayışımdır; her zaman, bilmeden; kendiliğimden açık sözlü, açık özlü, bir kızdım. Hiç kimsenin ne dediğine, ne diyeceğine zerre kadar ehemmiyet vermedim ve harekâtımı herkesin arzusuna uydurmaya lüzum görmedim. Bütün bunlar birer fazilet değil midir?**’” (s.208).

“Seniha, ruhunun soyunmak istediği hararetili bir saatteydi. Bütün kadınlık kibir ve gururunu şöyle bir tarafa atmıştı, dedi ki: ‘**Doğrudan doğruya kendisinden bir haber gelmedi, fakat, başkalarından işittiğime göre Peşte’de öyle bir hayat sürüyormuş ki, evlenmek üzere olan bir adamın yaşayışına hiç benzemez. Bundan anladım ki, vazgeçmiş...**’” (s.209).

“‘(...) **Arkasından koşacak** değilim ya. (Biraz durdu, düşündü.) ‘Mamañh, **bunu** yaptım,’ dedi. ‘Evet, arkasından da koştum, her gittiği yere mektup mektup üstüne yolladım.’” (s.209).

“‘**İki Türk zabitinden biri** Seniha’nın yeni sevdalılarındandı. **Bu**, ince, uzun bir erkanı harp kaymakamıydı ve Suriye’den henüz avdet etmişti(...).’” (s.211).

“Nitekim **büyük şeker tacirinin** bu halini uzaktan tetkikle meşgul Kaymakam Azmi Bey, silah arkadaşı Binbaşı Hüsnü Bey’e yaklaşıp: ‘Hele şuna bak! Hele şuna bak! Nerede ise kızcağızı yiyecek!’ diyordu; sonra hiddetle başını sallayarak: ‘Biz bu alçaklar için mi harp ediyoruz? **Bunlar** yesin içsin; göbekleri ile yanaklarını şişirsin

diye mi?’ (...) **Bunlar** yaptıkları işin farkında bile değildirler, yarın farkına bile varmaksızın ellerine servet namına ne geçtiyse hep birden kaybediverecekler. Görürsün!’” (s.213).

2.1.1.3.2. Şu İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “şu” işaret zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “şu” işaret zamiri yer almaktadır.

“Hakkı Celis esefle başını sallıyor: ‘Son zamanlarda öyle bir zayıfladı ki...’ diyordu. (...) Naim Efendi konuşmasının bu şairane tasvir cihetlerini pek iyi anlamıyordu. Mütemediyen diyordu ki; ‘Acaba neden zayıflıyor? Bir tarafından rahatsız mı? Bir kederi mi var?’ Hakkı, bir gün yalnız kaldığınız zaman bana **şunu** kendisinden anlayıver.” (s.170).

“Nitekim **büyük şeker tacirinin bu halini** uzaktan tetkikle meşgul Kaymakam Azmi Bey, silah arkadaşı Binbaşı Hüsnü Bey’e yaklaşıp: ‘Hele **şuna** bak! Hele **şuna** bak! Nerede ise kızcağızı yiyecek!’ diyordu; (...).” (s.213).

2.1.1.3.3. O/Onlar İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderim

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “o/onlar” işaret zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “o/onlar” işaret zamiri yer almaktadır.

“Naim Efendi **o terbiyeli kimselerdendir** ki evliya, enbiya isimlerinin sonunda ‘Radiyallahû anh’ demeyi hiç unutmazlar ve ‘Paşa’ kelimesini med ile telaffuz edip, mutlaka ‘hazretleri’ ile nihayetlendirirler. Bu gibi kimselerin başlıca fazileti, itaat ve hürmettir. Bütün terbiye ve ahlak düsturları **onlar** için yalnız bu iki kelimenin ifade ettiği manadan ibarettir.” (s.10).

“Faik Bey, Seniha’nın yanbaşıdaydı; (...) ‘Dün akşamki **kabahat** mi? **O** nasıl şey bakayım?’” (s.54).

“Fakat **bu iki genç**, henüz bu sırra eremedikleri için sabırsızlanıyorlar, öfkeleniyorlardı. Akşamüstü olup da gezintiye çıktıkları veya geceleyin bahçede yalnız kaldıkları zaman, ölçüsüz bir coşkunlukla sarılıyorlar, öpüşüyorlardı. Kaç defa Necibe Hanımefendi, yarı karanlıkta, balkonun bir köşesinde, bunları bu halde seyretti; kaç

defa Madam Kronska, Faik'in kolu Seniha'nın beline dolanırken veya Seniha'nın başı Faik'in göğsüne yaslanırken üstlerine geliverdi. **Onları** buna benzer vaziyetlerde görenler, yalnız evdeki ihtiyar kadından ibaret değildi.” (s.71).

“Seniha bu mektuplarında, ekseriya, Fransa'nın aşk **şairlerinden** birçok uzun istinsahlar [kopya etme, alıntılar] da yapıyor, kendi coşkunluğunu ancak **onlar** vasıtasıyla ve **onların** haliyle anlatabiliyordu.” (s.89).

“**Bu, şimdiden, için için heyecanlı, tehditkâr ve sitemkâr sessiz bir aşk sahnesiydi. Onun** içindir ki, Hakkı Celis; Faik Bey'le selamlaştıktan sonra hemen kalkıp gitmek istedi.” (s.182).

“Ve elinin hafif bir hareketiyle soldaki **kadınları** gösterdi; (...) Erkeklerin en büyük hatası ve felaketlerinin başlıca sebebi **onları** da kendilerinden telakki etmeleridir. **Onlara** beşeriyetin nısfı [yarısı] demişiz; **onların** kucağında ana diye yatmışız, **onları** karı diye evimize almışız; **onlara** sevgili diye kollarımızı açmışız, işte, o zamandan beridir ki, ne vücudumuzda rahat, ne evimizde sükûn, ne kollarımızda kuvvet kalmış.” (s.186)

“Hakkı Celis ilk defa olarak genç kızın sözünü kesti: ‘Memleketi ne karıştırıyorsunuz? **Zavallı memleket, o** sizin dışınızdadır,’ dedi.” (s.208).

“(…) ‘Esasen pek kaba saba bir adamdır. Fakat ben sanıyordum ki **iyi bir kalbi** vardır; meğer **o** da yokmuş.’” (s.209).

“(…) ‘Daha iyi ya, bir an evvel kurtulurum!’ dedi ve **bu sözü söylerken ağzının yan taraflarından pembe bir köpük aktı. Ondan** sonra hiç söz söyleyemedi.” (s.215).

2.1.1.3.4. Bura İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “bura” işaret zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “bura” işaret zamiri yer almaktadır.

“Hekimler, Seniha'ya biraz, yer ve hava değiştirmeyi, biraz kırlarda ve denizlerde gezip eğlenmeyi tavsiye ettiler, bunun içindir ki, Naim Efendi'nin torunu, Madam Kronska ile beraber bir haftadan beri **Büyükada'da** bulunuyorlar. **Burada**, halası Necibe Hanımefendinin köşkünde misafirdirler.” (s.47).

“Hele çocuklarından hiçbirine tesadüf etmeksizin **odasına** girip kapanmayı büyük bir saadet telakki etti. **Burası**, hayatta onun yegâne sığınağıydı.(...) **Buradan** ötesi, biliyordu ki, artık yoktur ve sevince yakın bir hisle biliyordu ki, **buranın** ötesi, ahret denilen sessiz ve ilahi âlemin ilk merhalesidir.” (s.106).

“Genç kız **Paris'te** mütevazı bir pansiyona yerleştiğini ve meşhur bir musikişinastan piyano dersi aldığını yazıyordu: ‘**Burada** hayat su gibi akıyor; diyordu.’” (s.138).

“**Konak** büyük, viran ve kasvetliydi; **burada**, şimdiki hayata göre ancak üç aile bir arada yaşayabilirdi; bunun için de konağı birtakım bölüklere ayırmak lazım geliyordu.” (s.192).

“Konakta yalnız **Seniha'nın odasıdır** ki, zamanın ve nisyanın [unutmanın] kahrına uğramadı; **burası** Naim Efendi'nin bir kapalı bahçesi halinde kaldı. (...) **Burası** bir mabet gibi daima süprülüyor, temizleniyor ve eşyanın hiçbirine dokunulmuyordu.” (s.197).

2.1.1.3.5. Ora İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “ora” işaret zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “ora” işaret zamiri yer almaktadır.

“Çölde yürüyene serap neyse, **Seniha'ya Avrupa** oydu. Ne yapsa ne işlese hep **oraya** gitmek içindi; bulunduğu yerin hiçbir şeyinde gözü yoktu.” (s.43).

“**Faik Bey** gayet alafranga bir kahkaha ile güler: ‘**Avrupa** mı? Ah! J'an ai soupe ma chere Ah! **Orası** bıkkınlık verdi hayatım!’ derdi (...)” (s.44).

“Kadınlardan en genci ürkererek geri geri çekildi: ‘Anne, anne, **o kapıya** yaklaşma. Mutlaka ölen **oradadır.**’ Naim Efendi bu sözlerin hepsini işitiyordu.” (s.165).

2.1.1.3.6. Böyle İşaret Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “böyle” işaret zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “böyle” işaret zamiri yer almaktadır.

“Çünkü, sizi seviyor. Siz... Dünyanın en egoist, en kendini beğenmiş... Sizi benden **böyle** bahsetmekten menederim.” (s.55).

“Seniha: **“Ben de bilmiyorum”** deyip gülüyordu. **“Bana hiçbir şey sormayınız, hiç sesinizi çıkarmayınız. Bu gece bütün kaprislerime riayet edeceksiniz; işte o kadar!”** Böyle söyleyerek genç adamı bazen elinden, bazen yakasından tutup sürüklüyordu.” (s.61).

“Bu yollarda yalnız ay denilen soğuk hayalet mi gezinecek? Yürüyelim, yürüyelim. Bir daha dönmek üzere... Niye duruyorsunuz? O kadar yorgun musunuz? Ne çabuk, ne çabuk kuvvetten kesildiniz? Niçin nihayete kadar gidemiyorsunuz? Niçin? Genç kız, bir müddet böyle söyleyerek denizi taşlamakta ve Faik Beyin elinden çekmekte devam etti; (...)” (s.61).

“Bazı erkekler şu veya bu tarzda kadınlardan, bazı kadınlar şu veya bu biçimde erkeklerden hoşlandıklarını söylerler: Benim tipim şudur, benim idealim budur derler, **halbuki, günün birinde söylediklerinin büsbütün zıddını severler, aradıklarının büsbütün aksi bir insan arkasından koşarlar. Faik Bey için de böyle oldu; (...)**” (s.67-68).

“(...) Kendi kendine: **‘Daha kaç yaşında; yavrucuk, daha kaç yaşında?’** diyordu. Ve kendi kendine **böyle** söyleyerek yavaş yavaş, o da damadı gibi Seniha'yı, bu müfsit ve müfteri muhitin bir kurbanı halinde görmeye başlıyordu.” (s.77)

“Naim Efendi; ara sıra: **‘Zavallı çocuklar, biz yine epeyce gün gördük, fakat onlar hiç göremeyecekler!’** derdi; kendi kendine **böyle** söyleyerek, onlara kızacağı yerde, acırdı.” (s.84).

“Elindeki havlu ile dilinin ucundan tuttu, kuvvetle birkaç defa kendine doğru çekti, çekti. Sonra yanındakilere döndü: ‘İşte, saatte bir kere böyle yapınız!’ dedi.” (s.113).

“Acayip şey, acayip şey!.. Bu saate kadar nerede kalabilir!.. Çıkarken hiç kimseye bir şey söylemedi mi? Odasını da mı kilitledi? Niçin?.. Her zaman kilitler miydi? Sus, sus. Babam duymasın. Merakından çıldırır. Mutlaka ahabplarından birinin evine gitmiş, bırakmamışlardır. Nerede ise bir haber gelir. Nafile bu kadar telaşa düşmeyelim.’ Servet Beyle karısı Sekine Hanım, gece, saat onda; konağın büyük sofasında, ayakta yavaş yavaş, telaşlı telaşlı **böyle** konuşuyorlardı.” (s.123).

“Naim Efendi, mahzun bir tebessümle gülerek başını salladı: ‘Biliyorum, dedi; bugün teyzen buradaydı. Yolda çok zahmet çekmiş; bereket versin Paris Sefareti erkânından birisi kendisine refakat etmiş. Yoksa, tren bulmanın, vapura girmenin imkan ve ihtimali yokmuş. Avrupa’da bütün garlar ve bütün limanlar mahşer gibi halkla doluymuş.’ Naim Efendi, böyle anlatırken Hakkı Celis yerinde duramıyor, bir an evvel Şişli’deki eve koşup Seniha’yı görmeye can atıyordu.” (s.149).

2.1.1.4. İlgî (Aitlik) Zamiri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde +[ki] ilgi zamiri ile yapılan art gönderim tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan +[ki] ilgi zamiri yer almaktadır.

*“Seniha, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla büyükbabasının yüzüne dik dik baktı: ‘Size, hayat ve izdivaç hakkındaki fikirlerimi söylüyorum,’ dedi; ‘ta ki bundan sonra habersizce tekrar benim işlerime karıştığınız zaman **düinkü kıldığınız pot** gibi bir pot daha kırmayınız... **Bu seferkini** tashih kabil olacak -zira, şimdi, gidip bir mektupla (...).’” (s.111).*

*“Naim Efendi’nin konağı hala kiralıktır. Fakat, henüz bir kiracı zuhur etmedi. Çok bakanlar, çok gezenler oldu; kah **bunların şartları** Naim Efendininkine, kah Naim Efendi’nin şartları **bunlarinkine** uymadı.” (s.192).*

2.1.1.5. Belirsizlik Zamirleri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde belirsizlik zamirleri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan belirsizlik zamirleri “hepsi, biri, bazıları, şey(ler) vb.” yer almaktadır.

*“**Sultan Mecit devri ricalinin**, Halet Efendi muasırlarının çocukları olduğuna kim ihtimal verebilir? Bunlar, boyunlarından ipekli bir mendille boğulmuş solgun benizleriyle onların cebir ve huşunetinden [sertliğinden ve kabalığından]ürkmüş kimseler gibidirler. **Hepsi** de umumi işlerden çekinir, hiddetlerinde ve hazlarında ölçülü, namuslu aile babaları ve kibar konak sahipleri idiler.” (s.11).*

*“**Naim Efendi**, aşağı yukarı bu redingotlu nesle mensup olmakla beraber, vücudu henüz körpe iken İstanbul’da içinde yetişip gelişmiş **kimselerdendi**.” (s.11).*

“Çoğu, **İkinci Abdülhamit Han devri ricalinden olan bu adamların her biri** bir hile ile efendilerinin arabasına binmiş seyisleri andırıyorlardı.” (s.11).

“Bundan beş sene evveline kadar hiç değilse, karısı yanibaşında idi, rahatını, huzurunu mümkün merteye koruyordu. Zira, bu ihtiyar kadın ölünceye kadar, evinin içinde hakim ve amir kaldı. O, hayatta bulundukça ne **kızının**, ne **damadının**, ne **torunlarının** eve ait umurda [işlerde] o kadar hüküm ve nüfuzları olmadı. Gerçi, **her biri** kendi havasına, kendi dairesine ve kendine göre bir hayat yapmıştı; fakat, gerek yalının, gerek konağın umumi nizamı bu iradeli ev kadınının elinde idi.” (s.12).

“Kocası ise kırk beş yaşında bir züppeden başka bir şey değildi. Alafranga hayat namına sabahdan akşama kadar bin türlü garabet yapan bu adam, Büyük Hanım’ın vefatını müteakip, evi kendi heveslerine göre esasından değiştirmeye kalktı; **ne kadar eski eşya varsa hepsini** tavan aralarına ve mahzenlere attırdı, her odayı Avrupa’dan gelmiş mobilya kataloglarına göre ayrı bir üslupta, ayrı bir renkte Pisaltıye döşetti.” (s.14).

“Büyük Hanım’ın yetiştirmesi **ne kadar hizmetçi varsa hepsine** yol verdi, evin içini Beyoğlu’ndan gelmiş beyaz önlüklü, başı topuzlu hizmetçilerle doldurdu ve bütün bunların idaresini, çocuklarına mürebbiyelik eden Lehistanlı bir kadına verdi.” (s.14).

“**O delikanlılar** yanibaşlarında duruyor ve **biri** notanın yapraklarını çevirmekle, **diğeri** çalınan havayı terennüm etmekle meşgul oluyordu.” (s.24).

“İçin için **tantana** ve **debdebeye**, iyi **kumaşlara**, **nadide mücevherata** pek düşkün olmakla birlikte, haddizatında **paraya** büyük bir ehemmiyet vermezdi. İsterdi ki **bütün bu güzel şeyler** kendiliğinden önüne yığılsın.” (s.29).

“Bu **kitapların** hiçbirisi arzusuna göre değildi; **bazısı** budalaca hayali, **bazısı** hayvanca hakikiydi, **bazısı** da o kadar sönüktü ki, okunduktan sonra hatırdan hiçbir iz bırakmaksızın kapanıp gidiyordu.” (s.40-41).

“**Bu kitapların hiçbirisi** arzusuna göre değildi; **bazısı** budalaca hayali, **bazısı** hayvanca hakikiydi, **bazısı** da o kadar sönüktü ki, okunduktan sonra hatırdan hiçbir iz bırakmaksızın kapanıp gidiyordu.” (s.40-41).

“**Nuriye Hanım:** ‘Yeşil gözleri çok mu seversiniz?’ dedi. **Neyyire** ilave etti: ‘Oh, ben siyahlara, koyu siyahlara bayılırım!..’ (...) Genç kızlar, genç şairin

sallandığını hissetmişler gibi **biri** bir koluna, **öbürü** öbür koluna girdi, her ikisi de iki tarafından kuvvetle bastırıyordu.” (s.51).

“**Cemil, Neyyire ve Necibe Hanımefendi** arkadan geliyordu. **Hepsinin** yüzü kıpkırmızı ve gözleri süzgündü.” (s.59).

“Onları buna benzer vaziyetlerde görenler, yalnız evdeki ihtiyar kadından ibaret değildi. **Necibe Hanımefendi’nin yakın ve uzak komşularından birçok kimseler**, Nizam, Dil ve Hristos gezintilerine alışkın **Ada halkından birçok mütecessisler**, bu iki genç arasındaki maceranın bin türlü esrarına yakından, günü gününe vakıftır.” (s.71).

“Bazen hiç lüzumu yokken ona sayfalarca **mektuplar** yazıyordu. **Bunların çoğu**, edebiyat kitaplarında aşk üslubuna numune olacak kadar şairane, selis [düzgün, akıcı] ve güzeldiler.” (s.89).

“Sustu, evvela Seniha'ya, sonra Cemil'e baktı: ‘**Veyahut, dedi elini gözle görülmez bir silah sıkıyor gibi şakağına götürdü; bundan başka yapacak şey kalmaz...**’ Genç adamın bu hareketi ve bu sözü, Seniha'yı heyecanlandıracak yerde, kızdırdı: ‘Mübalağa etmeyiniz, rica ederim, Faik Bey!’ dedi. Elbette bir kolayını bulursunuz.” (s.92-93).

“Esasen, **Kasım Paşa**’ya ne hürmeti, ne de muhabbeti vardı; bu adam öteden beri kabalığı, **kibir ve nahvetiyle [gurur] tanınmış kimselerdendi.**” (s.102).

“‘**Sevilen adam, bizi çağıran seslerden biridir; fakat hayat yoldaşı bizi o seslere doğru götüren kimsedir; (...)**’ (s.111).

“Biraz sonra kalfa hanım da geldi; bu hıçkırığı dindirmek için ne kadar usul varsa hepsini birer birer Naim Efendi’ye tatbika başladı. **Kah tavana baktırarak, kah nefes aldırmayarak su içirdi; odanın içinde heyecanını tahrik edecek, hayretini celbedecek şeyleri yaptı, sözler söyledi, sırtını, göğsünü oğuşturdu. Midesinin üstüne sıcak bezler koydu. Hiçbiri, hiçbiri kar etmedi.**” (s.111-112).

“**Hayatın gözle görülmez, elle tutulmaz şeffaf ve akıcı unsurları** gece gündüz fikrinin aradığı ve ruhunun beklediği şeylerdi.” (s.115).

“Yalnız levanten dostlarından **Madam Kraft**’ın Pangaltı’daki evine sık sık girip çıktığını öğrendi. Bu, geçkin ve dul bir Avusturyalı kadındı; Madam Kronschi onu, Naim Efendi konağına **akrabalarından biri** olarak tanıtmıştı.” (s.119-120).

“Gerçi, Naim Efendi’nin hemşiresi Selma Hanımefendi son zamanlarda Seniha’nın ahvaline dair pek çok şeyler bildiğini söylüyor ve biraderine her gün **birtakim acı haberler** gönderiyordu. Fakat, bu haberler o kadar acayip, o kadar gerçeğe benzemez şeylerdi ki, **hiçbirine** inanmak kabil olamıyordu.” (s.120).

“Bari **uşaklardan birini** aramaya göndersek... Bunun üzerine Servet Bey, dışarıya seğirtti. **Uşaklardan birini** Seniha’nın bulunması muhtemel olan evlere, **diğerini** sokaklarda, dolaşmaya, köşe başlarında beklemeye gönderdi.” (s.123).

“Sonra yavaş yavaş, tane tane, küçük bir çocuğa nasihat veren bir insan sesiyle, **kaç aydan beri Seniha’ya dair işittiği şeyleri** hikaye etmeye başladı. Bunların **bazısı** en hayali masallardan farklı değildi; **bazısı** şeytanca uydurulmuş iftiralara benziyordu; **bazılarında** ise epeyce hakikat kokusu vardı.” (s.122).

“Genç adam gittikçe artan bir telaşla **dolabın yan taraflarındaki küçük gözleri** birer birer çekmeye başladı. **Hepsi** de bomboştı ve bu gözler her çekilişte Cemil’in elinde sallanıp kalıyordu.” (s.124).

“Seniha, iki aydan beri Avrupa’ya gitmek için hazırlanıyormuş; **ne kadar elmasları varsa hepsini** satmış; eline bin beş yüz liraya yakın bir para geçmiş. (...)” (s.126).

“Çok geçmedi, **nerede olduğunu bildiler**; zira, Seniha, Faik Bey’e çektiği telgrafın bir aynını da babasına göndermişti. Hakkı Celis’in, konağa girer girmez **ilk öğrendiği şey** bu oldu (...)” (s.130).

“Naim Efendiler, ilk telgrafın arkasından, bir ay içinde, Seniha’dan **üç telgrafla** iki kart ve bir mektup daha aldılar. Telgrafın **biri** Viyana’dan, **ötekisi** Paris’tendi.” (s.131).

“Ömründe şehir içinde bile yalnız dolaşmaya alışmamış bu adam için **bir genç kızın tek başına Avrupa seyahatine çıkışı akıl durdurucu bir şeydi**.” (s.133).

“Evin havasında değişen bir şey sezerdi ve Sekine Hanım’ın karşısına çıkar çıkmaz, kadıncağız daha bir kelime söylemeden: ‘Teyze mektup aldınız değil mi?’ derdi. Bu **mektupların bazıları** ona gösterilirdi; fakat **birçoğundan** yalnız bahsedilirdi.” (s.138).

“Şişli'nin **yeni usul, elektrikli, banyolu, apartmanları** Servet Bey'i, gittikçe çekiyordu. Ara sıra boş vakitlerinde bunlardan **birkaçını** görmeye gitmek onun için en müstesna zevklerden biri yerine geçti.” (s.141).

“Şişli'nin yeni usul, elektrikli, banyolu, apartmanları Servet Bey'i, gittikçe çekiyordu. Ara sıra boş vakitlerinde **bunlardan birkaçını görmeye gitmek** onun için en müstesna zevklerden biri yerine geçti.” (s.141).

“Nihayet, günün birinde, Servet Bey, kendi tabiri vechile canına tak diyen içgüveyliğinden kurtuldu ve gönlünün son emeli olan **Şişli apartmanlarından birine** taşındı. Bu, cadde üzerinde, bir sokak köşesinde gayet muhteşem, yeni yapılmış bir apartmandı; içi henüz boya, alçı ve demir kokuyordu.” (s.143).

“Sizden evvel **kaç kişi** Avrupa'ya gitti geldi. Bunların **bazılarının** kıyafetlerinde epeyce değişiklik gördüm, fakat ruhlarında ne değişti; bilmiyorum. Bunlar bize oradan, başlarında bir acayip sarhoşluk ve gözlerinde safiyane bir hayretle avdet ettiler. Seniha abla, siz de bunlardan **biri** misiniz?” (s.151).

“Ya **gazi**, ya **şehit**! Evet, kendisi de bunlardan **biri** olmak için hazırlanıyordu.” (s.152).

“Hakkı Celis, **Seniha'nın Paris hayatına dair böyle yüzlerce hikâye** dinlemişti. Fakat bunların **hiçbirisi** son aylarda İstanbul'daki yaşayışı hakkında söylenen sözlerden daha müthiş ve daha feci değildi: (...).” (s.155).

“**Sekine Hanım'a** gelince, bu zavallı kadın, kim ne derse ona inanan, kim ne yaparsa ona kapılan, iyiliği budalalık derecesine varan biçarelerden **biriydi**” (s.156).

“Naim Efendi bu eski, tozlu eşyada Seniha'dan taze bir şey sezerdi ve ona dair doğduğu günden bugüne kadar hafızasında **kaç tatlı hatıra** kalmışsa, **hepsini** birer birer canlandırırdı.” (s.157).

“Bir gün, Selma Hanım'ın uşağı konağa **birtakım yeni müşteriler** getirdi. Bunlar çok süslü ve zengin **kimselerdi**; erkeğin parmaklarında yüzükler ve kadınların kulaklarında küpeler, Hasan Ağa'nın gözlerini kamaştırdı.” (s.164).

“Esasen kapıyı açar açmaz burnuna çarpan bir koku onu sarhoş etmişti; ürkek bir tavırla Selma Hanım'ın **uşağına** yaklaştı: ‘Bunlar da kim?’ diye sordu. **Öbürü** kulağına eğildi: ‘...Mebusu Necip Bey, haremi, hemşiresi ve annesi!’” (s.164).

“**Kadınların en genci ayağını kunduralarının içinde bile yere basmaktan iğreniyor** gibiydi. Her adımda bir kere durup etraflarına bakınıyorlar ve dudaklarını büküyorlardı, içlerinden **biri**, taşlığı geçerek merdivenlerden çıkarken: ‘Aman burası ne bakımsız, ne pis!’ dedi.” (s.164).

“Kadınlardan en genci ürkerek geri geri çekildi: ‘**Anne, anne, o kapıya yaklaşma. Mutlaka ölen oradadır.**’ Naim Efendi bu sözlerin **hepsini** işitiyordu.” (s.165).

“Zira, Hakkı Celis son günlerde eskisi gibi sık sık Naim Efendi’yi ziyarete gidiyor ve ara sıra Seniha’yı gördüğü oluyordu. Esasen **Seniha’yı görmeye gitmek** biraz da bu ziyaretleri tamamlayıcı **bir şeydi.**” (s.168).

“‘(...) **Bu hikâyelerin bazıları** hayret ve **bazısı** hüznün verici; **bazıları** insanı kahkahadan kıvrandıracak derecede güldürücüdür. (...)’” (s.171).

“Seniha’nın **peykleri** arasında **bir tanesi** de var ki, emsali bulunmaz derecede mukallittir; muhtelif lisanda, muhtelif milletlere dair bir uzun taklit repertuarı taşıyor. Numaralarını kah ayağa kalkarak, kah oturduğu yerden yapıyor. **Bir diğeri**, gülünç ve manidar menkıbeler anlatıyor, **öbürü** mütemadiyen cinaslı sözler söylüyordu. Ben, **hiçbirinin** ne dediğini işitmiyordum; fakat uzaktan, Seniha’nın halinden konuşmaların nev’ini tayin edebiliyordum.” (s.171).

“‘(...) **Şairler** birtakım suni adamlardır. (...) **Kimisi** hatıralarını anlatır, **kimisi** endişelerini söyler, **kimisi** şu veya bu mesele hakkında ne kadar herkesten başka düşündüğünü anlatmaya çalışır.’” (s.178).

“‘(...) Ondan **daha çok güzelleriyle** düşüp kalktım, ondan **bin kat daha seçkinlerini** tanıdım; fakat **hiçbiri, hiçbiri**, onu bana unutturamadı, **hiçbiri** bir dakika için onu hatırımdan silemedi.’” (s.188).

“**Resimleri** de bir arada başı ucunda duruyordu. Kah **birine**, kah **öbürüne** bakıyor, bazen **ikisini** birden yan yana tutup saatlerce dalıp kalıyordu.” (s.193).

“Bu **odaların bazılarında** kuşlar yuva yapmıştı; **bazılarında** ise -Cenan Kalfanın iddiasına göre- periler ve cinler oturuyordu.” (s.196).

“İspanya’yı bu renkte tasavvur ederim; bu renk bana çok ateşin, hummalı, zorlu mehib (Heybetli, korkunç) ve müthiş şeyleri hatırlatır; **Barres’in cümleleri**,

d'Annunzio'nun mısraları, boğa güreşleri, Don Joze'nin macerası... İşte hatırıma hep böyle şeyler gelir.”’ (s.202).

“Seniha ona, çocukluklarına dair bir sürü müşterek hatıralardan bahsetti; beş altı yıl evvelki Ada alemlerini yâda getirdi; kah şefkatli, kah zalimane tavırlar takındı; kah bir küçük hemşire gibi göğsüne sokuldu, kah bir genç anne gibi onun başını göğsüne dayadı; hiçbiri, hiçbiri kar etmedi.” (s.206).

“‘Biraz rahat, biraz refah... Hayatta beklediğim şey bundan ibarettir.’” (s.207).

*“Ne **Seniha** söyletmek lüzumunu ne **Hakkı Celis** söylemek ihtiyacını duydu. **Her ikisi** de dalgın ve mahzundu.” (s.210).*

“İki Türk zabitinden biri Seniha'nın yeni sevdalılarındandı. Bu, ince, uzun bir erkânı harp kaymakamıydı ve Suriye'den henüz avdet etmişti: (...).” (s.211).

2.1.1.6. Soru Zamirleri ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “hangisi” soru zamiri ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “hangisi” soru zamiri yer almaktadır.

*“Hakkı Celis kendi kendine diyordu ki; ‘Ya o düşünceler, ya bu ürperiş doğruydu. Acaba **hangisinde** samimiyim?’” (s.154).*

*“Masanın üstünden büyük bir kolonya şişesi aldı, turuncu mayiden genç adamın başını ıslattı: ‘İster misin, bir pencere açayım?’ diye soruyordu. Belki **oda**, çok sıcak... Belki **deminden beri o kadar methettiğin koku başına vurdu**; belki **sinirlerini bozan odanın rengidir**... Söyle **hangisi**, söyle **hangisi**?’” (s.204).*

2.1.2. Sıfatlar ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında işaret sıfatları ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir.

2.1.2.1. İşaret Sıfatları ile Yapılan Art Gönderimler

2.1.2.1.1. Bu İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “bu” işaret sıfatı ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde

önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “bu” işaret sıfatı yer almaktadır.

“Naim Efendi ise, ne çok zengin, ne çok hesapsızdır. Babasından kalmış bir **serveti** gençliğinden beri oldukça büyük bir ihtimamla idare ve muhafaza ediyor. Kendisi, İkinci Abdülhamit devri ricalinden olmakla beraber **bu servete** hiçbir şey ilave etmedi.” (s.9).

“İstanbul’da iki devir oldu: Biri **İstanbulin** diğeri redingot **devri**... Osmanlılar hiçbir zaman **bu İstanbulin devrindeki** kadar zarif, temiz ve kibar olmadılar.” (s.10).

“Bu gibi kimselerin başlıca fazileti, **itaat ve hürmettir**. Bütün terbiye ve ahlak düsturları onlar için yalnız **bu iki kelimenin** ifade ettiği manadan ibarettir.” (s.10).

“İstanbul’da iki devir oldu: Biri İstanbulin diğeri **redingot devri**... Osmanlılar hiçbir zaman bu İstanbulin devrindeki kadar zarif, temiz ve kibar olmadılar. Naim Efendi, aşağı yukarı **bu redingotlu** nesle mensup olmakla beraber, vücudu henüz körpe iken İstanbulin içinde yetişip gelişmiş kimselerdendi. Maziden bize yadigar kalmış bu gibi şahsiyetler, aramızda elan mevcuttur. Bunlar pek eski zamanlarda bile eski adamlardandı.” (s.11).

“Bu kıyafet dünyaya yeni bir insan tipi çıkardı ve **Türkler** bu kıyafet içinde ilk defa olarak vahşi Asya ile Haşin Avrupa’nın arasında gayet hususi bir **millet** gibi göründü. Yaşayış ve giyiniş itibariyle Şimal kavimlerinden daha sade ve daha düşünceli olan **bu millet**, duyuş ve düşünüş itibariyle Akdeniz kıyılarındaki medeniyetlerin bir hulasası şeklinde tecelli ediyordu. (s.10).

“Sonra redingot devri geldi ve redingotu içinden yarı uşak, yarı kapıkulu, riyakâr adi bir **nesil** türedi. **Bu neslin** en yüksek, en kibar simalarında bile saray hademesi hali vardı. (s.11).

“Vakıa bu, **Edebiyat-ı Cedide külliyatından bir kitaptı**. Naim Efendi ise bütün ömründe hiç roman okumamıştı. Bununla beraber, onun **bu kitapta** anlayamadığı şey, (...)” (s.12).

“(…) Ne eserin terkibi mahiyeti, ne muharririn maksat ve gayesi idi, doğrudan doğruya **kelimelerin** manasıdır ki (...) onun nazarında **bu kelimelerdeki** müphemlik yavaş yavaş zail olmaya ve bu cümlelerdeki garabet de yavaş yavaş kalkmaya başladı.” (s.12).

“(…) Ne eserin terkihi mahiyeti, (…) doğrudan doğruya **cümlelerin** teşkilindedir ki bir yabancılık, bir gariplik buluyordu. Fakat sonraları, torunları yetişip de aynı dili aynı evin içinde konuşmaya başlayınca, onun nazarında bu kelimelerdeki müphemlik yavaş yavaş zail olmaya ve **bu cümlelerdeki** garabet de yavaş yavaş kalkmaya başladı.” (s.12).

“Bundan beş sene evveline kadar hiç değilse, **karısı** yanibaşında idi, rahatını, huzurunu mümkün mertebe koruyordu. Zira, **bu ihtiyar kadın** ölünceye kadar, evinin içinde hakim ve amir kaldı. O, hayatta bulundukça ne kızının, ne damadının, ne torunlarının eve ait umurda [işlerde] o kadar hüküm ve nüfuzları olmadı. Gerçi, her biri kendi havasına, kendi dairesine ve kendine göre bir hayat yapmıştı; fakat, gerek yalının, gerek konağın umumi nizamı **bu iradeli ev kadınının** elinde idi.” (s.13).

“Naim Efendi’nin haremi **Nefise Hanımefendi**’nin bu nizamı eski usul ile töreler arasında muhafaza ve idare etmek için dışarıda bir ihtiyar uşaktan, içeride geçkin bir kalfadan başka icraî [yapma, yerine getirme] vasıtası olmadığı halde, evin her şeyi yine yolunda giderdi; zira her yeni gelen hizmetçiye birkaç gün içinde istediği terbiyeyi vermek, **bu kadına** has fevkaladeliklerdendi.” (s.13).

“**Kocası** ise kırk beş yaşında bir züppeden başka bir şey değildi. Alafranga hayat namına sabahtan akşama kadar bin türlü garabet yapan **bu adam**, Büyük Hanım’ın vefatını müteakip, evi kendi heveslerine göre esasından değiştirmeye kalktı; ne kadar eski eşya varsa hepsini tavan aralarına ve mahzenlere attırdı, her odayı Avrupa’dan gelmiş mobilya kataloglarına göre ayrı bir üslupta, ayrı bir renkte Pisaltıye döşetti.” (s.14).

“Nasıl ki küçükten beri Fransızca bilmek, bir müddet Galatasaray Mektebinde bulunmak; bir müddet Beyoğlu muhitinde tatlı su Frenkleriyle düşüp kalkmış olmak ona bir softa evinde, çıplak kadın resimlerinden, dizi dizi Fransızca kitaplarından, vazolardan, biblolarından müteşekkil bir **halvet** yapmak ve **bu halvette** yaylı bir şezlonga uzanıp, gözleri tavanda, ayakları havada, bir taraftan Hollanda sigarını emerek, diğer taraftan yabani ve perişan bir sesle birtakım opera parçaları terennüm ederek saatlerce vakit geçirmek hakkını vermiştir.” (s.14).

“Daima muhayyel bir Avrupa seyahati için hazırlanmış bir **bavulu** vardı, **bu bavulun** yanibaşında bir de **şapka kutusu** dururdu. Bazı sıkıntılı saatlerinde bir

aynının karşısına geçip, **bu kutudan** çıkardığı şapkaları birer birer tecrübe ederdi ve başını bu serpuş ile örtülü görünce adeta kendinden geçerdi.” (s.14-15).

“Nitekim böyle şapkalı, seyahat kostümleriyle veya suare kıyafetinde hala birçok **resimleri** vardır. Ve **bu resimler**, hala gençlik odasının duvarlarını süsleyen çıplak kadın resimlerinin yanında asıldır.” (s.15).

“Türkler içinde kimse bu Servet Bey kadar ateşle, coşkunca alafrangalığa **düşkün olmamıştır**. **Bu düşkünlükte** sadece samimiydi ki, gerek babasının, gerek kayınbabasının muhitinde bütün ahval ve harekâtı hürmle değilse bile, adeta korku ve endişe ile karşılanırdı; (...).” (s.15).

“(…) zira gözlerinde sarsılmaz bir imana ermiş adamların **ateşi** vardı. İşte **bu ateşin** kuvvetiyledir ki Servet Bey, **Naim Efendi konağında** bütün iradesini istediği gibi yürütüyor ve hele inkılaptan beri **bu konakta** artık hiç Türkçe konuşulmuyordu.” (s.15).

“Hususiyle, Servet Bey’in oğlu Cemil, henüz **yirmi yaşında** bir mektep çocuğu olmasına rağmen, Beyoğlu’ndaki büyük lokantaların, gazinoların, barların, bazı eğlenceli evlerin sadık bir gediklisidir; **bu yaşında** birçok tiryakilikleri, vazgeçemediği birçok itiyatları ve ikinci bir tabiat haline girmiş zevkleri, hazları vardır.” (s.15).

“Hemşiresine ara sıra delicesine sevdiği bir **metresinden** bahsettiği de olurdu. Bittabi, **bu metresi** de yaz kış Beyoğlu’nda oturanlardandı.” (s.15).

“Ben demiyorum ki, gezmesin, eğlenmesin, diyordu. Gençtir, tamperaman sahibidir. Asri, modern **hayata** göre yetişecektir. Tabii **bu hayatın** her türlü safahatını görecektir **bu hayatın** her türlü safahatını **yaşayacak**. Fakat **bu yaşayış** hiçbir zaman sıhhatini ihlal edecek bir dereceye varmamalıdır.” (s.16).

“Biraderinin küçük sırlarına pek yakından vakıf olan **Seniha** ise, babası böyle söylerken çapkın bir tebessümle bıyık altından gülerdi; zaten **bu alaycı genç kız** için etrafındakilerin hangi hareketi ve hangi sözü gülünç değildir!” (s.16).

“Naim Efendi, bir müddet şaşkın şaşkın torununun arkasından baktı, içinden: ‘Lahavle, lahavle,’ diyordu; ‘bu kızda **acayip** bir hal var!’ Zaten, Naim Efendi, evin içinde ne olursa daima **bu acayip** kelimesiyle adlandıırırdı.” (s.17).

“Naim Efendi ise ne damadının, ne torunlarının yaşayış tarzlarındaki manayı anlamıyordu. **Alafranga, asrın icabatı... Bu kelimeler** konağın içindeki yeni vaziyeti onun nazarında kâfi derecede aydınlatamıyordu.” (s.18).

“Naim Efendi, **gazetelerden** şikâyet ediyordu: ‘Efendim, her şey iyi... Fakat **bu gazeteler** pek ileriye varıyorlar; ‘diyordu.” (s.18).

“Damadı Servet Bey, sinirli bir hareketle sözünü kesti: ‘Halbuki... Yok efendim, bir rejim gidip, yerine **diğer bir rejim** geldi mi, tabiidir ki **bu rejimin** adamları öbür rejimin adamlarından hesap soracaklar. Bahusus, yıkılan idarenin nasıl bir idare olduğunu siz herkesten iyi bilirsiniz.” (s.19).

“Naim Efendi, Faik Bey’in, Seniha’nın yatak odasına girip çıkmasından ziyade, **Cemil’in onunla beraber geç vakitlere kadar dışarda kalmasından ürker ve endişe eder. Bu hususta** hissi onu aldatmıyor.” (s.23).

“Hele **halazadesi Celis’in** şiirlerine hiç tahammülü yoktu. **Bu genç**, kendisinden ancak bir iki ay küçük olmasına ve şimdiden birçok şiirleri bazı mecmualarda çıkmış olmasına rağmen, ona, parmakları mürekkep lekeli ve pantolonunun dizleri çıkmış zavallı bir mektep çocuğu gibi görünmekten kurtulamıyordu.” (s.23).

“Demincek onların grubunda bulunan **yeni evlenmiş bir genç kadın**, dinlemek için ta yakına geldi ve bir murakabes vaziyeti aldı. Seniha, bilinmez nedendir, hem **bu genç kadına** hem de o genç adamlara kızıyordu.” (s.24).

“Beyoğlulu madam pek zarif bir nükte söylüyormuş gibi: ‘**E oyunda kaybeden aşкта kazanır,**’ dedi. Ve madamın başında duran Macit Bey **bu sözü** üstüne üzerine alınarak gülmeye başladı.” (s.26).

“Biraz **Madam Kronski** ile anlaşabiliyordu. **Bu kadın**, ona Avrupa’da sürülen yüksek hayatın bazı safahatına dair hikâyeler anlatır ve hayalindeki âleme can verirdi.” (s.28).

“**Seniha** alacakaranlıkla dolan salonda bir müddet yalnız kaldı, alacakaranlıkta, **bu genç kız**, bembeyaz görünüyordu.” (s.28).

“Ve kaybolan servetlerinden bahsetmeye başladılar. Annesinin bir **inci** gerdanlığı vardı ki babası bir banka işinde iflas ettiği gün, tamam yüz bin liraya satılmıştı. Bütün Varşova’da **bu incinin** bir mislini daha bulmak kabil değildi.” (s.29).

“Fakat, Monte Karlo'da bir **kumar masası** başında yarım milyon franga gitti. Madam Kronski: Çocuğum, görmeliydin **bu kumar masası** etrafındaki ziynet ve ihtişamı ve ortada dönen paranın miktarını; (...).” (s.29).

“Naim Efendi'yi genç yaşından beri kâh yakından kâh uzaktan sevk ve idare eden **Selma Hanımefendidir**. Naim Efendi, hatta evlendikten sonra bile birçok zamanlar hemşiresinin tesiri altında kaldı; **bu kadının** akliselimine, azim ve iradesine, dirayet ve basiretine hayrandı. Karısının vefatından beri hemen her sokağa çıkışında bir kere ona uğrardı.” (s.32).

“İki kardeş, uzun uzadıya dertleşirler, **hasbıhal** ederlerdi. Naim Efendi, **bu hasbıhallerden** ekseriya dayak yemiş, kabahatli bir çocuk gibi çıkardı.” (s.32).

“Araba gelmiş, beş altı kapı ötede bir **evin** önünde durmuş. Şekibe Hanım **bu evdekileri** de tanıyor, bir İtalyan ailesiymiş.” (s.33).

“Çocukluğunda ne kadar **hırçın**; ne kadar **geçimsizdi!** **Bu mizacı** hala değişmedi.” (s.35).

“Naim Efendi, hadiseleri böylece tevil etmekle beraber, için için kendisini hemşiresiyle **mutabık** buluyordu; fakat **bu mutabakatta** anlaşılmaz bir acılık vardı, acılık ona ağır geliyordu.” (s.36).

“Naim Efendi konağa avdetinde, kapının önünde yeğeninin oğlu **Hakkı Celis'e** rast geldi; ihtiyar adam, **bu çocuğu** da torunları derecesinde severdi; pek ağırbaşlı ve mahcup tavırlı bir gençti.” (s.37).

“Seniha'nın etrafındakilerden de tiksiniyordu; fakat **Faik Bey'e** karşı hususi ve derin bir kini vardı. Neden? Sebebini tayin edemiyordu. **Bu adamda** kendine karşı tepeden bir bakış seziyor ve bütün muamelesini küstah ve kaba buluyordu: ‘Her şeyi bilirim iddiasındadır,’ diyordu.” (s.38).

“Bu günler zarfında Seniha'nın sabahtan akşama kadar **üç romanı** üst üste sigara içer gibi okuduğu oldu. Hepsini de bitirdikten sonra, içi sıkılarak bir köşeye fırlatıyordu. **Bu kitapların** hiçbirisi arzusuna göre değildi; bazıları budalaca hayali, bazıları hayvanca hakikiydi, bazıları da o kadar sönüktü ki, okunduktan sonra hatırdan hiçbir iz bırakmaksızın kapanıp gidiyordu.” (s.40-41).

“Naim Efendi o günden beri **torununu evlendirmek çarelerini düşünmeye** başladı. **Bu maksadını** evvela kızına açtı.” (s.41).

“Kızla erkek, birbirlerini bulup tanışacaklar, görüşecekler, sevişecekler, aralarında evlenmeye karar verecekler. Neden sonra **bu karar**, ana babaya tebliğ olunacak ve nikah aktedilecek! Kim bilir, kimi intihap eder!” [seçer] diyordu.” (s.42).

“Hususiyle, bütün o tanışıp sevişmelerinden sonraki **nikah**, ona, gayri tabii ve fuzuli bir merasim gibi geliyordu. Şüphesiz her şey **bu nikahtan** evvel, kimsenin haberi yokken, kendiliğinden olup bitiveriyor (...)” (s.42).

“**Faik Bey** gayet alafranga bir kahkaha ile güler: ‘Avrupa mı? Ah! J'an ai soupe ma chere Ah! Orası bıkkınlık verdi hayatım!! derdi ve **bu genç adam**, Seniha'ya bu cihetten de harikulade görünüyordu, zira kendi kalbinde en ateşli arzuları, en yüksek emelleri teşkil eden şeyler **bu adam** için evvelce tadılmış, duyulmuş ve bıkılmış birtakım bayatlamış tatlardan ibaretti.” (s.44).

“**Seniha** ile işte böyle oldu. Vakıa **bu genç kızda** hiç mukavemet niyeti yoktu.” (s.45).

“**Seniha'nın Faik Bey'e** karşı duyduğu kinin başlıca sebeplerinden birisi de, böyle zengin bir izdivaç peşinde koşuyordu. Belki **bu genç adam**, kendisini zengin olmadığı için horgörüyordu.” (s.45).

“Vakıa **Faik Bey**, onu çok acemi bulmuştu. Küçük yaşından beri pek güzel, pek zarif kadınlar tarafından sevilip okşanmaya alışmış **bu genç adam** için, on altı, on yedi yaşında bir genç kızın muhabbetini kazanmaya çalışmak, onun için bir züldü.” (s.45).

“Boş zamanlarında ise **birtakım izdivaç işleriyle**, muaşaka [aşk] entrikalarıyla meşguldür. Derler ki, 'Necibe Hanımefendi **bu işlerle** kendine maddi menfaatler temin ediyor.’” (s.47).

“**Necibe Hanımefendi'nin birçok gence kız bulduğu ve birçok dul kadınlara koca aradığı, pek çok sevdalıları çatısının altında barındırdığı doğrudur. Fakat, uzaktan ciddi gibi görünen bu işler, onun için bir eğlence ve bir zevkten ibarettir.**” (s.48).

“**Necibe Hanımefendi'nin birçok gence kız bulduğu ve birçok dul kadınlara koca aradığı, pek çok sevdalıları çatısının altında barındırdığı doğrudur. Fakat, uzaktan ciddi gibi görünen bu işler, onun için bir eğlence ve bir zevkten ibarettir.**”

Nitekim **bu kadın**, bir haftadan beri, biraderinin kızına belki ellinci defa olarak, yarı şaka, yarı ciddi: (...)” (s.48).

“**Seniha**, Ada’ya geldiği günden beri, halasıyla gezintilere çıkmaktan çekiniyor, fırsatını bulursa, madamla beraber yalnız çıkıyor veyahut evde kalıyordu. Zavallı Necibe Hanımefendi, **bu acayip tabiatlı kızı** nasıl eğlendireceğini bilmiyordu: (...)” (s.48).

“İki hemşire, suni bir hüznle: Ah, Hakkı Celis yok mu? Bizim küçük şairimiz! **Hakkı Celis!** dediler. Cemil’in onu çağırmaya hiç niyeti yoktu” O da hemşiresi gibi **bu sersem çocuğu** manasız ve tahammül edilmez buluyordu.” (s.49).

“Cemil: ‘**Mutlaka gelecekti. Nasıl olur? Çantasını gözümüzün önünde hazırladı. Hotel des Etrangers’ye inecekti, sakın gelmiş olmasın!..**’ Ve Cemil’in **bu sözleri** kalplerde hiç olmazsa yarın için biraz ümit bırakıyordu.” (s.50).

“**Nuriye Hanım:** ‘Yeşil gözleri çok mu seversiniz?’ dedi. Neyyire ilave etti: ‘Oh, ben siyahlara, koyu siyahlara bayılırım!..’ Bunun üzerine Hakkı Celis, gözlere dair yavaş sesle bir uzun şiir okudu. **Bu iki genç kız** üzerinde şiirin tesiri adeta şehvet uyandırıcıydı.” (s.51).

“Hakkı Celis, ikide bir: ‘**Seniha ablamın gözlerinin renginde bir gece...**’ diyordu. Fakat Seniha, **bu sözü** işitmiyordu. Cemil’le Belkıs’ın ortasında epeyce hararetli bir muhavereye dalmış, önden yürüyordu.” (s.51).

“Dil’e yaklaşmışlardı; fakat Seniha, daha ileriye gitmek istemedi. Tozdan ve kalabalıktan şikâyet etti: ‘**Şuracıkta, yoldan uzak bir yerde ağaçlar altında oturalım,**’ dedi. Nuriye ve Neyyire Hanımlar, Seniha’nın **bu teklifini** işitmemişler gibi, Hakkı Celis’i uzaklara götürüyorlardı. (s.52).

“Seniha’nın, ‘**Çocuğu nereye götürüyorsunuz?**’ sözü, ta kalbine bir ok gibi saplanmıştı. **Bu sözde** ya bir istihkar [aşışılama] manası veya bir sitem vardı.” (s.52).

“Seniha’ya yaklaştı, gayet ölçüsüz bir sesle ve bir çırpıda; dedi ki: ‘**Abla, bana çocuk, dediniz. Fakat ben, sizi bir büyük adam gibi seviyorum.**’ Son kelimeleri söylerken sesi boğazında kurumuştı. Herkes gülmeye başladı. Hali o kadar acayip, sözü o kadar sadedilâne [safça] ve **bu hareketi** o kadar anıydı.” (s.52).

“Yanıbaşlarında **Belkıs Hanım**, bir tarafını gıdıklıyorlar gibi, fıkır fıkır gülüyordu. Hakkı Celis, yan gözle Cemil'e baktı. O, **bu gülen kadının** dizi dibinde, yarı yatmış, yarı oturmuş bir vaziyette, hareketsiz ve sükûti görünüyordu.” (s.53).

“Hakkı Celis utancından yere geçiyordu, büsbütün sersemlemişti, yanında, Seniha'nın mevcudiyetini bile unutmuştu. Kadınlıktan; erkeklikten tiksiniyordu ve etteki sır, ona **korku** veriyordu. Ertesi gün **bu korkusu** daha ziyade arttı.” (s.53).

“**Belkıs Hanım**'ın, yattığı yerden onu çağırışı, Seniha'nın ona, 'Gitmeyeceksiniz' deyişi, **Faik Bey**'e, birdenbire, iki dişi arasında paylaşılamayan bir erkeğin esrarengiz nüfuzunu verdi ve o andan itibaren **bu genç adam**, Ada'da eğlenen bu küçük grubun yegâne ağırlık merkezi oldu.” (s.60).

“**Necibe Hanımefendi** bile yerinde duramaz olmuştu. **Bu ihtiyar kurt**, Faik Bey'de kendisine, 'Gitmeyeceksin! Kalacaksın!' denilen cins erkeğin kokusunu almıştı; mütemadiyen göz süzüyor, boyun kırıyor ve her fırsatta bir cinaslı söz söylüyordu.” (s.60).

“Ertesi gün Faik Bey, “Yorgolu”da bir akşam ziyafeti verdi. Cemiyet aynı cemiyetti, fazla olarak Faik Bey'in otelde tesadüf ettiği eski tanıdıklarından **Beyoğlulu bir genç kadın** ve **Ada'ya geldiği gündən beri hastalıktan bir türlü baş alamayan Madam Kronsksı** de vardı. O akşamki eğlenti **bu iki yabancı kadın** yüzünden için için tedirgin ve üzüntülü geçti” (s.64).

“Seniha gülmekten katılıyordu: '**Bu çocukta bir sır var, mutlaka mutlaka bir sır var. Fakat bunu, yalnız eşekler hiss ediyor**' diyordu. Vakıa **bu sözde** biraz hakikat vardı, en tırıs giden eşek bile, üstüne Hakkı Celis'in bindiğini hisseder etmez, derhal kısılıp kalıyor, başı önüne doğru uzanıyor, ayakları köstekleniyor, sanki bir baş dönmesine tutulmuş gibi, bir sağa, bir sola yalpa vurmaya başlıyordu.” (s.65).

“Her ağızdan Hakkı Celis'e dair bir tuhaf söz çıkıyordu. Derken, çocuğun ta derinlerden sesi işitilmeye başlıyordu: '**Hop, hop... Haydi, Aleksandra... Haydi hop, hop!**' **Bu ses** kah tehditkar, kah yalvarıcı oluyor, kah yeis ve hiddetten kasılıyordu.” (s.65).

“Hatta **yüzüne** ve gözlerine bile yeni bir mana, yeni bir ifade geldi. Evvelden rengi yanaklarının uçlarına doğru hafifçe pembe ve şekli değişmeye yakın olan **bu yüze** sıcak bir solukluk ve narin bir uzunluk geldi, bütün kanı dudaklarına toplanmış gibiydi.” (s.66).

“Seniha, olur olmaz şeylere **gölüyordu**. Fakat **bu gülüşlerde** ruhun saffetini rencide eden bir ahenk vardı; şuh, şehvetli ve aşifte bir ahenk...” (s. 66).

“Eskiden ay aydınlığı gibi gözlerine ise, çok yıldızlı gecelerin rengini andırır laciverte yakın bir koyu **gölge** çöktü, fakat **bu gölge**, kirpiklerinin gittikçe çoğalan sürmesinden mi, yoksa gözkapaklarının adeta çürümüş gibi görünen esmerliğinden mi geliyor, bir türlü anlaşılmıyordu.” (s.66).

“Kendisi de bu değişiklikten hayrete düşmüş gibiydi; **zira, çehresinde şaşırmış veya ürkmüş bir çocuk hali vardı**; belki de simasına **bu ifadeyi** veren şey, kaşlarının yukarıya doğru her vakitten ziyade çekik ve gergin durmasıydı.” (s.66).

“Genç kızın etrafındakiler şöyle dursun, fakat bütün Ada halkı bu sırta tamamıyla vakıftı: **Naim Efendi’nin torunu Seniha Hanım ile Kasım Paşa’nın oğlu Faik Bey sevişiyorlar. Bu sırrı** ilk keşfedenlerden biri Necibe Hanımefendidir. Sonra öbürleri sezdiler.” (s.67).

“Zira, **Faik Bey, pek çapkın bir delikanlı ve Seniha, pek şuh bir genç kızdı**. Aşka bu kadar kabiliyetsiz telakki edilen **bu iki mevcut** arasında (...).” (s.67).

“Vakia **Seniha**, Faik Bey’in önüne yalnız et ve kemikten müteşekkil bir mevcut halinde çıkmadı; ona en ziyade kaplayan ve nüfuz eden bir ruh ve sihir gibi yaklaştı; öyle ki genç adam neye uğradığını bilmedi. Bir hafta içinde kendini sanki on yıldan beri **bu kızın** aşığıymış gibi hissetti.” (s.68).

“Denilemez ki, **şuh ve müstehzi Seniha**, çapkın ve havai Faik Bey’i, Juliette’in Romeo’yu, Leyla’nın Mecnun’u sevdiği gibi sevdi; hayır... Buna inanmak için, **bu genç kızın** o genç adam tarafından bundan birkaç zaman evvel nasıl lakayt ve muhakkir bir muamele gördüğünü unutmuş olmak lazımdır.” (s.68).

“Sevda işlerine, izdivaç entrikalarına dair dedikodular ora **halkı** arasında cereyan eden konuşmaların hemen özünü teşkil eder. **Bu halk**, ya sevişenlerden, ya sevişenlerle meşgul olanlardan müteşekkildir.” (s.71).

“Hele birinin **Naim Efendi’nin** torunu, diğerinin **Kasım Paşa’nın** oğlu oluşu, meseleye büsbütün başka bir ehemmiyet veriyordu. Zira, **bu iki ismi** İstanbul’da bilmeyen, tanımayan yoktur.” (s.71).

“Sonra **Belkıs**, mebusun karısı Belkıs Hanım... Nişantaşı'nda kiminle görüştüysen, bana, Seniha'nın **bu kadınla** düşüp kalkmasına hayret ettiğini söyledi.” (s.79).

“**“Yakında, mühim bir misyonla beni Londra'ya gönderecekler sanırım, fakat henüz düşünüyorum,**’ derdi. Bütün **bu sözler**, Naim Efendi'nin gayz ve nefret nedir bilmeyen kalbine bir zehir gibi damlardı.” (s.80).

“Naim Efendi **yalıyı** satmaya karar veremiyordu. Çünkü, oraya ruhi bir irtibatı vardı, gençliğinin en hoş demleri **bu yalıda** geçmişti; ihtiyarlığının en sakın ve en rahat günlerini yine **bu yalıya** medyundu.” (s.82).

“Naim Efendi'nin kâhyası, sözünü ikmal etmedi, lakin **Seniha** ile **Cemil'in** büyük babası, muhatabının bu yarım cümlesindeki maksadı kâfi derecede hissetti. Ne garip! Han, yalı, arsa meseleleri bile dönüp dolaşıp **bu iki çocuğa** dair bir bahis haline giriyordu.” (s.83).

“Naim Efendi'nin kâhyası, sözünü ikmal etmedi, lakin **Seniha** ile **Cemil'in** büyük babası, muhatabının bu yarım cümlesindeki maksadı kâfi derecede hissetti. Ne garip! Han, yalı, arsa meseleleri bile dönüp dolaşıp **bu iki çocuğa** dair bir bahis haline giriyordu.” (s.83).

“Şimdi, Hakkı Celis, **Nuriye Hanımla Neyyire Hanım** kendisine, şiirden bahsettikleri zaman **bu iki kızı**, hayat ve his işlerinde fevkalade görgüsüz ve yavan buluyordu.” (s.87).

“Müthiş bir tehevürle [kızgınlıkla] genç adamın üzerine atılmalar, yüzükoyun yere yatıp saatlerce hüüngür hüüngür ağlamalar veyahut bazı yeni piyeslerin sonlarında olduğu gibi sesi ve gözleri dolgun, birkaç hazin söz söyleyerek çekilip gitmeleri, başlıca muvaffak olduğu **rollerdendi**. Mamefih **bu rollerin** hiçbirini Faik Bey'i heyecana düşürmezdi.” (s.90).

“Cemil, birdenbire başını çevirdi: ‘**Canım, neyse olan oldu; şimdi bu parayı nasıl ödeyeceksin? Onu düşünelim, dedi.**’ Cemil'in **bu sözü** üzerine, odayı, bir mecliste kırılan bir potu müteakip hâsıl olan sükûta benzer, ağır ve soğuk bir sükût kapladı.” (s.92).

“Sustu, evvela Seniha'ya, sonra Cemil'e baktı: ‘**Veyahut, dedi elini gözle görülmez bir silah sıkıyor gibi şakağına götürdü; bundan başka yapacak şey**

kalmaz...' Genç adamın **bu hareketi** ve **bu sözü**, Seniha'yı heyecanlandırarak yerde, kızdırdı: 'Mübalaga etmeyiniz, rica ederim, Faik Bey!' dedi. Elbette bir kolayını bulursunuz." (s.92-93).

"Ve bunları söylerken **Faik Bey**'in boynundaki yakalığın kirden dalga dalga olduğunu gördü; hayalinde o kadar büyüüttüğü **bu adam**, meğer ne zibidi bir şeydi!" (92-93).

"Bugün merhamete avuç açmaya gelmiş şu tıraşı uzun, yakalığı kirden dalga dalga dilenciye, bundan sekiz ay evvel ihsan ettiği şeye, demek üç buçuk mahfaza içinde biraderine uzattığı şu **taşlardan** daha mı az kıymetliydi? Halbuki, Faik Bey **bu taşlara** malik olmak için daha ziyade yalvarmış, daha ziyade ağlamıştı!.." (s.94).

"**Faik Bey**'in sesi böyle söylerken titriyordu. **Bu genç adam**, ömründe bu kadar samimi olmadı." (s.96).

"Size Seniha'dan bahsetmeye geliyorum; dedi, 'biliyorsunuz ki, bir seneden beri Seniha ile Faik Bey sevişiyorlar.' Servet Beyle karısı hayretle birbirlerinin yüzüne baktılar. Seniha'nın babası: '**Hayır, hayır, yemin ederim ki ilk defa işitiyoruz, bize pek yeni bir şeyden bahsediyorsunuz, madam...**' dedi. Madam Kronski **bu itiraza** inanmak istemedi; (...)" (s.99-100).

"Ve o akşam **Naim Efendi**, her şeye vakıf oldu. **Bu ihtiyar adam**, hayatında üç facialı an biliyordu; bunlardan biri, annesinin, diğeri karısının öldüğü gündü, üçüncüsü de, çoktan beri öğrenmekten korktuğu bu müthiş hakikate erdiği gün oldu." (s.101).

"Ve o akşam **Naim Efendi**, her şeye vakıf oldu. (...) Kızı Sekine Hanım'a dedi ki: '**Allah canımı alsaydı da, bugünü görmeseydim; bu felaketi işitmeseydim!..**' İşte, teessürünü yalnız **bu sözle** gösterdi." (s.101).

"Ve o akşam **Naim Efendi**, her şeye vakıf oldu. (...) Gözlerinde bir damla fer kalmamıştı; **boyunu** bir küçük çocuk bileği kadar ince ve narindi. Öyle ki, **bu incecik boyunun** üstünde, başını güç bela tutabiliyor gibiydi. Yanaklarının ve göz çanaklarının harikulade çukurları da başını tamamıyla bir iskelet kafasına çevirmişti." (s.101-102).

"Esasen, **Kasım Paşa**'ya ne hürmeti, ne de muhabbeti vardı; **bu adam** öteden beri kabalığı, kibir ve nahvetiyle [gurur] tanınmış kimselerdendi." (s.102).

“Naim Efendi, konağa vasıl olur olmaz, dünden beri ilk defa olarak bir geniş nefes aldı. Hele çocuklarından hiçbirine tesadüf etmeksizin **odasına** girip kapanmayı büyük bir saadet telakki etti. Burası, hayatta onun yegâne sığınağıydı. Asrın tepkileri onu ite ite evvela şehirden konağın içine, sonra konağın içinden **bu odaya** sürükleyip tıkmıştır.” (s.106-107).

“Ertesi gün, öğleye doğru odasına gelen kızı Sekine Hanım, onu yatakta, **bu kat kat örtüler altında kaybolmuş buldu. Ancak sesi işitilebiliyor, ancak başı görünüyordu. Bu haliyle** şimdiden maverai [Öteki dünyaya ait, dünya dışı] bir mahlûka dönmüştü.” (s.107).

‘Siz zannediyor musunuz ki, ben ömrümün sonuna kadar böyle bir evde kalacağım? Böyle bir memlekette, etrafımda böyle bir halkla? Bin güçlülle senede ancak beş on kat esvap yaptırarak, ara sıra Ada'ya misafirlğe giderek ve pazartesi günleri aşağıda salonda birkaç manasız ve yavan davetli bekleyerek yaşayıp gideceğim? Hayır! Büyükbaba, ben o kadar basit ruhlu bir kız değilim! Çok okudum; çok öğrendim; çok düşündüm, çok tahlil ettim. Biliyorum ki, hayat denilen şey, içinde doğup büyüdüğüm bu hapishanenin dışında, gürültülü, geniş, aydınlık, acayip, hazin, neşeli, düz, yılankavi, inişli yokuşlu, bitmez tükenmez bir sahadır. Oradan bin türlü sesler işitiyorum; bu sesler her biri başka tarzda, bir başka lisanda bana, 'gel' diyor. Kendimi güç zaptediyorum. Fakat, bugün değilse yarın mutlaka bu seslerden birine doğru koşacağım. Mutlaka!..’ Naim Efendi, torununun ne dediğini artık hiç anlamıyordu. Onun için bütün **bu sözlerin** deli saçmalarından; rüyalarındaki sayıklamalardan hiçbir farkı yoktu.” (s.110).

“Sevilen adam, bizi çağıran seslerden biridir; fakat hayat yoldaşı bizi o seslere doğru götüren **kimsedir; bu kimse** kah önümüzden, kah arkamızdan yürür, bizi birtakım kazalardan siyanet eder [korur] birtakım zahmetlerden kurtarır, (...)” (s.110-111).

“Seniha, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla büyükbabasının yüzüne dik dik baktı: ‘Size, hayat ve izdivaç hakkındaki fikirlerimi söylüyorum’; dedi; ‘ta ki bundan sonra habersizce tekrar benim işlerime karıştığınız zaman dünkü kırdığınız pot gibi bir pot daha kırmayınız... Bu seferkini tashih kabil olacak -zira, şimdi, gidip bir mektupla Kasım Paşaya izahat vereceğim, her şeyin nasıl benden habersiz yapıldığını söyleyeceğim- fakat günün birinde olabilir ki, düzeltilmesi kabil

olamayacak bir hata daha işleyebilirsiniz; onun için size şimdiden söylüyorum; rica ederim, benim işlerime karışmayınız.’ Seniha, bu sözleri söyleyerek çıktı, gitti.’” (s.111).

*“Naim Efendi’yi sürekli ve inatçı bir **hıçkırık** tutmuştu. Güçlülükle soluk alabiliyordu. (...) Sekine Hanım, bir taraftan kendisini, diğer taraftan **bu müz’iç hıçkırığı** teskine çalışıyor, fakat bir türlü muvaffak olamıyordu. Biraz sonra kalfa hanım da geldi; **bu hıçkırığı** dindirmek için ne kadar usul varsa hepsini birer birer Naim Efendi’ye tatbika başladı.” (s.111).*

*“Seniha için ‘**sinirlidir**’ denildi mi, Naim Efendi konağında akan sular dururdu. Başta büyükbaba olmak üzere, anne, baba, kardeş, hizmetçiler **bu kelime** karşısında ne yapacaklarını şaşırır kalırlardı.” (s.112).*

*“**İhtiyar** adam ağır hasta oldu. Tehlikeli günler, ümitsiz saatler geçirdi. Böyle saatlerde bütün ev halkı Naim Efendinin etrafında toplanırdı; fakat Seniha bir kerecik olsun, bunlar arasında görünmedi, bir kerecik olsun başını odanın kapısından uzatıp da en ziyade kendi yüzünden can çekişen **bu ihtiyara** hiç değilse gözleriyle: ‘Nasılsın?’ demedi” (s.114).*

*“Bir gün Belkıs Hanım, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha’nın boynuna atıldı: ‘**Senihacığım, Senihacığım; seninle vedaya geldim. Yarından sonra Paris’e gidiyoruz,**’ dedi. Ve Seniha’ya **bu haberi** hazmetmeye vakit bırakmadan kocasıyla birdenbire **bu seyahate** nasıl karar vermişler, (...)” (s.116).*

*“Bir gün **Belkıs Hanım** etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha’nın boynuna atıldı: (...) Arkadaşı anlattıkça Seniha’nın nefesi tıkanıyordu. Hasetçi değildi; fakat Paris’e gitmek üzere olan **bu kadına**, şiddetle imreniyordu.” (s.117).*

*“Niçin kendisinin de bir zengin kocası yoktu, **bundan sonra olması da acaba ihtimal haricinde miydi? Bu ihtimal** hatırına gelir gelmez genç kızın yüreği sızladı.” (s.117).*

*“Odanın yekpare camlarından **eşyanın** üzerine kirli bir **aydınlık** sızıyordu. **Bu aydınlığın** altında, **bu eşyanın** sanki küflenmiş, dökülen bir hali vardı.” (s.117).*

“Kaç senedir, genç kız, konağın arka **bahçesinde** bu setlerin ve bu havuzun üstünde mevsimlerin bu müzmin ve yeknesak akıp gidişlerini kaç defa seyretti! Bu yirminci sene, yirminci sonbahardı. Genç kız: ‘Ben de, ben de **bu bahçe** gibi çürüyeceğim,’ dedi; ‘günün birinde farkına varmaksızın ben de ansızın bir tabaka kuru yaprak yığını altında görülmez olacağım! Bir gün, mevsim ne çabuk geçti der gibi gençliğim de çabuk geçti; gitti diyeceğim! Ve her şey olup bitecek! Evet! Her şey olup bitecek, fakat **bu bahçe**, kim bilir daha kaç defa dirilecek, kaç defa gençleşip pişecek, serilip serpilecek!’” (s.118).

“Kalbini, hedefi muayyen olmayan bir kin, **kör bir yılan** gibi sarmıştı. **Bu yılan** her tarafını sanki mütemadiyen sokuyor ve sanki her soktuğu yer derhal **iltihaplanıyordu**. Öyle ki az zaman içinde **bu iltihap** bütün mevcudiyetini sardı; konuşması bir haykırma, kımıldanışları birer kıvranış halini aldı.” (s.118).

“**Gözlerine** hiç bu kadar fena bir bakış gelmemişti. **Bu gözlerin** gittikçe koyulaşan rengi altında yırtıcı kuşların bakışındaki vahşi huşunet seziliyordu.” (s.119).

“Madam Kronski, **Madam Kraft**’ın pek çok ağzını aradı; lakin işittiği şeyler merakını fazlalaştırmaktan ziyade bir şeye yaramadı. **Bu kadın** mütemadiyen Seniha bahsini kapatıyor, sözlerini birtakım havai bahisler üzerine çeviriyor ve mesela pek yakında Trieste’ye gideceğini, aradan Viyana’ya geçeceğini söylüyordu.” (s.120).

“Gerçi, Naim Efendi’nin hemşiresi Selma Hanımefendi son zamanlarda Seniha’nın ahvaline dair pek çok şeyler bildiğini söylüyor ve biraderine her gün birtakım **acı haberler** gönderiyordu. Fakat, **bu haberler** o kadar acayip, o kadar gerçeğe benzemez şeylerdi ki, hiçbirine inanmak kabil olamıyordu.” (s.120).

“Arkasında çenesi kısık bir ihtiyar kalfa ona ait eşya ile dolu bir küçük **çanta** taşıyordu. **Bu çantanın** içinde Selma Hanımefendinin sigara takımları, terlediği zaman sırtına ve göğsüne konulmaya mahsus tülbentler, her ihtimale karşı bir taharet mendili ve bir tane de hasırlı gülsuyu şişesi vardı.” (s.121).

“**Uşaklardan birini** Seniha’nın bulunması muhtemel olan evlere, **diğerini** sokaklarda, dolaşmaya, köşe başlarında beklemeye gönderdi. Fakat, gece yarısına doğru **bu adamlardan** her ikisi de Seniha’ya dair ufacık bir malumat elde etmeksizin şaşkın ve ümitsiz avdet ettiler.” (s.123).

“Nihayet **belki bir şey öğrenebiliriz fikriyle** Seniha'nın oda kapısını kırmaya karar verdiler. **Bu fikir** evvela Cemil'e geldi ve nitekim kilidi söken de o oldu.” (s.124).

“Madam Kronski: ‘Aman, **mücevher çantasına** bakınız!’ dedi. **Bu mücevher çantası** aynalı dolabın iç gözünde bir rafın üstündeydi; fakat Cemil sapından tutup da yere indirince içini açıp bakmaya bile lüzum görmedi.” (s.124).

“Genç adam gittikçe artan bir telaşla **dolabın yan taraflarındaki küçük gözleri** birer birer çekmeye başladı. Hepsi de bomboştu ve **bu gözler** her çekilişte Cemil'in elinde sallanıp kalıyordu.” (s.124).

“Madam Kronski: ‘Benim de yarın ilk baş vuracağım yer Madam Kraft'tır;’ dedi. ‘**Bugünlerde Trieste mi? Hah hah! O gün konuşurlarken birkaç defa Trieste dediklerini işittim. Trieste'ye gitmek! Ne acayip fikir!..** ‘Servet Bey **bu sözleri** işitmiyor, dinlemiyor gibiydi.’” (s.125-126).

“**Servet Bey** **bu sözleri** işitmiyor, dinlemiyor gibiydi. Göz kapakları şişmiş, ağzının iki uçları aşağıya doğru çekilmiş, bir gecede on sene ihtiyarlamış görünüyordu. **Bu alafranga adam** birkaç kere Madam Kronski'yi tersledi.” (s.125-126).

“Sabahleyin **Seniha'nın kaçıışı havadis**i konağın içine bir ölüm gibi yayıldı. **Bu haberi** Naim Efendi'den ne kadar saklamak istedilerse de, kabil olmadı.” (s.126).

“O da, ertesi gün, akşama doğru bütün **felaketi** öğrendi. Fakat, **bu felaketi**, ekseri asil ruhlarda müşahede olunan sakin ve sarsıntısız bir elemle karşıladı ve kızıyla damadını teselli eden o oldu.” (s.126).

“Madam Kronski'ye göre Seniha'nın **Madam Kraft**'la Trieste'ye gittiği muhakkaktı. Zira, genç kızın ortadan kayboluşu ile, **bu kadının** İstanbul'dan ayrılışı bir güne tesadüf ediyordu.” (s.126).

“Seniha, iki aydan beri Avrupa'ya gitmek için hazırlanıyormuş; ne kadar elmasları varsa hepsini satmış; eline bin beş yüz liraya yakın bir **para** geçmiş; **bu paranın** bir kısmıyla **giyime süse dair birçok eşya** almış, hatta **bu alışverişlerin** ekserisinde Faik Bey de onunla berabermiş; genç adam Cemil'e demiş ki: (...).” (s.126).

“Faik Bey’in, Cemil’e verdiği malumat işte kapalı bir taraf bırakmıyordu, fakat **Seniha** hakikaten **Madam Kraft**’la beraber mi gitti? Nereye gitti? Niçin gitti? Gittiği yerde ne kadar zaman kalacak? Ne yapacak? **Bu noktalar** bir türlü aydınlanamadı.” (s.126).

“**Seniha’nın kaçıışı** üzerine en müthiş darbeyi yiyen kalp, Celis’in kalbi oldu. **Bu vakanın** biçare çocukta hasıl ettiği şey tasvire sığmaz derecede trajikti.” (s.127).

“**Seniha’nın kaçıışı** üzerine en müthiş darbeyi yiyen kalp, Celis’in kalbi oldu. **Bu vakanın** biçare çocukta hasıl ettiği şey tasvire sığmaz derecede trajikti. O, büyük amcasının torunu çirkin bir ölümle ölmüş zannediyor ve kaç defa sesini dinlediği, etine dokunduğu, yanında günlerce yaşadığı **bu kız**, (...)” (s.128).

“Hakkı Celis, **Seniha’nın** bir zamanlar hakikatte mevcut olduğundan şüpheye düştü; **bu kız**, genç adam için kitaplarda tanıdığı hayali kızlardan biri gibiydi; muhayyilesinde, Desdemona’ların, Juliette ve Madam Bovarylerin arasına karıştı.” (s.128).

“(…) **Hakkı Celis** üzerindeki nüfuzundan bir şey kaybetmedi; zira, muhayyilesiyle ve muhayyilesi için yaşayan **bu genç** için kitaplardaki kızlar hayattaki kızlardan daha az canlı ve daha kudretsiz değildir;(…)” (s.128).

“İşte bak, dedi ve ceketinin cebinden yavaş yavaş çıkardığı bir deste mektup ve kağıt arasından bir **telgraf** ayırdı (...) Hakkı Celis **bu telgrafi** sahibine iade ederken artık biraz evvelki Hakkı Celis değildi.” (s.129).

“Hakkı Celis, zihni böyle karmakarışık, oradan buraya, buradan oraya yürüyerek **akşama** doğru farkına varmaksızın ta Şişli’den Cihangir’e nasıl geldiğini hissetti. (...) Yalnız **bu akşam**, ilk defa olarak, yalnız **bu akşam** iki seneden beri ömrünün mihveri olan sevgili varlığı ebediyen, çaresiz ve avdetsiz kaybettiğini duydu. Ümit ve teselli kapısı yirmi yaşında bu gence ilk defa olarak **bu akşam** kapandı; (...)” (s.129).

“Sabahleyin **Seniha’nın kaçıışı havadis**i konağın içine bir ölüm gibi yayıldı. **Bu haberi** Naim Efendiden ne kadar saklamak istedilerse de, kabil olmadı.” (s.126).

“Naim Efendi artık hiç **odasından** dışarıya çıkmaz olmuş; ihtiyar adam **bu odanın** içinde bir müzenin hücresinde acayip bir mahlukun müstehasesi [fosil] halini almış.” (s.130).

“Sirkeci garından itibaren şehrin muhtelif taraflarına doğru uzanan sokaklarda birtakım başlar, kanlı yüzler, sarkık kollar taşıyan ve birer tabuttan hiç fark edilmeyen **araba** dizilerinden başka bir şey görülmüyordu. Her kalpte, **bu arabaların** sayısına göre son huduttaki mukavemete dair ümitler azalıyordu.” (s.131).

“(…) zira o, hepinizden daha az günahkârdır; aramızda **senelerin yığını** ve bir sürü yanlış fikirlerin, batıl akidelerin, manasız ananelerin perdeleri vardı; **bu yığının** arkasından benim ruhumu görebilmesi ve bana karşı ona göre hareket etmesi kabil değildi; ben onun için halledilmez bir muammaydım.” (s.131-132).

“Biçare **Naim Efendi**, bu mektuptan haberdar edilmedi. O, zaten Seniha'dan artık hiçbir şey beklemiyordu; gittiği günden beri bir defa ismini ağzına almadı. Bununla beraber için için, gizliden gizliye yine hep onunla meşguldü. Ömründe şehir içinde bile yalnız dolaşmaya alışmamış **bu adam** için bir genç kızın tek başına Avrupa seyahatine çıkışı akıl durdurucu bir şeydi.” (s.133).

“Yalnız dedi ki: ‘**Rica ederim, bu işler için Ragıp Efendi’ye müracaat ediniz**’. Kaynatasının **bu mağrur ve azametli cevabı** Servet Beyi büsbütün çıldırtmıştı. (s.134).

“**Servet Bey**, Madam Kronski'nin yola çıktığı gün bu fırsatı yakalar gibi oldu. Fakat Naim Efendi'nin ağır, vakur, kibar tavrı önünde tecavüze azmetmiş **bu adam** zelim bir ricata uğradı.” (s.134).

“Madam Kronski'nin kendilerinden **birçok alacağı** kalıyordu, gideceği günün sabahı bu hesabın mutlaka tesviyesini talep etmişti. Bunun üzerine Servet Bey soluğu Naim Efendi'nin yanında aldı ve adeta kâhyasına emreden bir irat sahibi tavrı ile **bu paranın** derhal ödenmesi lüzumundan bahsetti; ihtiyar adam, başını çevirip damadının yüzüne bakmadı bile.” (s.134).

“Daima ona çatmak için **fırsat** arıyordu. Servet Bey, Madam Kronski'nin yola çıktığı gün **bu fırsatı** yakalar gibi oldu.” (s.134).

“‘**Günün birinde sıra bu konağa gelecek! Bu gidiş böyle devam ederse mutlaka, mutlaka., Hem pek yakında.**’ Ve Naim Efendi, **bu sözün** her tekrarlanışında etine bir hançer saplanmış gibi bağırmamak için, dişlerini sıkıyor, yüzünü ekşitiyordu.” (s.136).

“O zaman Naim Efendi, zoraki bir tebessümle gülümseyerek: ‘Küçük şair yine **daldın**. Yine hayata **daldın!**’ derdi. **Bu dalgınlıklar** çok kısa, Seniha'dan taze bir haber geldiği günler vaki olurdu.” (s.137).

“Evin havasında değişen bir şey sezerdi ve Sekine Hanım’ın karşısına çıkar çıkmaz, kadıncağz daha bir kelime söylemeden: ‘Teyze **mektup** aldınız değil mi?’ derdi. **Bu mektupların** bazıları ona gösterilirdi; fakat birçoğundan yalnız bahsedilirdi. Hakkı Celis, **bu mektupların** hiçbirinde kendine dair bir kelime bulunmadığını bilmekle beraber hepsini ayrı ayrı, uzun uzun okumak ihtiyacıyla yanardı.” (s.138).

“**Seniha'nın** mektuplarında Hakkı Celis'i alakadar eden şeyler bu para meseleleri değildi. Paris'teki hayatını en küçük teferruatına kadar anlatan **bu kız** Faik Bey'e dair bir kelime yazmıyordu.” (s.139).

“**Telgrafında İstanbul'a dönmek için yol harçlığı istiyordu. Naim Efendi, Ragıp Efendi'yi çağırttı. Aralarında saatlerce müzakereler oldu; günlerce öteye beriye başvurdu; para bulmanın imkânı yok gibiydi; Naim Efendi neredeyse maaş senetlerini yüzde otuz faizle sarrafa kırdıracaktı. Nihayet hanın kiracılarından iki senelik bedeli icara [kiraya] mahsuben bir avans alındı. Seniha'nın mektuplarında Hakkı Celis'i alakadar eden şeyler bu para meseleleri değildi.**” (s.138-139).

“**Şişli'nin yeni usul, elektrikli, banyolu, apartmanları** Servet Bey'i, gittikçe çekiyordu. Ara sıra boş vakitlerinde bunlardan birkaçını görmeye gitmek onun için en müstesna zevklerden biri yerine geçti. Doğduğu günden beri aradığı havayı nihayet İstanbul'un **bu mahallesinde** ve **bu yeni evlerde** bulabilmişti. Vakıa **bu apartmanların** merdivenlerinden çıkarken: (...)” (s.141).

“**“Beni mazur tut! Beni mazur tut, kızım; badema [bundan böyle] katiyen yüzünü göremem, katiyen! Sağ olsun, var olsun, fakat benden uzak olmak şartıyla...**’ İşte **bu söz** üzerinedir ki, (...)” (s.143).

“(...) Servet Bey, apartmana çıkmak emelini ciddi bir **tasavvur** halinde ortaya atmıştı; güya **bu tasavvur** aynı zamanda Naim Efendi hesabına bir hal çaresiydi: (...)” (s.144).

“Hakikaten, **Naim Efendi'nin mali vaziyeti gittikçe müthiş bir devreye giriyordu. Şimdiden denilebilir ki, tekaüt maaşından başka bir geliri kalmadı. Kaç senelik adamı olan Ragıp Efendi bile bu hal** karşısında ümitsizliğe düşüp işten el çekti

ve konağa gelip yerleşecek iken, Naim Efendi'nin başına çöken sıkıntılardan kendine bir hisse düşmesin diye, Cihangir'den mümkün olduğu kadar uzağa gitti.” (s.146).

“**Ahziasker şubelerinin** o dürüst [kaba, sert] muameleleri bu içli ve hayali genci dört gün zarfında düşünce ve duygudan mahrum mihaniki bir varlık haline sokmuştu. **Bu şubelerin** kapıları önünde bekleyen koyu kalabalık arasında evvela bir sürünün içinde bir koyuna, sonra odadan odaya, daireden daireye dolaşırken kirlenmiş ve buruşmuş bir kâğıt parçasına döndü.” (s.148).

“Seniha zoraki bir kahkaha ile güldü: ‘Ooo, daima felsefe! Sen hiçbir zaman hayat adamı olamayacaksın, hiçbir zaman, zavallı Hakkı!’ Bunun üzerine genç adam acı acı gülümseyerek yarı ciddi, yarı şaka cevap verdi: ‘**Öyleyse ölüm adamı olurum.**’ Hakkı Celis **bu sözleri** düşünmeyerek, bir şey söylemiş olmak için söyledi: Esasen bunun hırçın bir sitem olmaktan başka bir manası yoktu. Hatta o kadar ki, **bu sözün** boşluğundan, soğukluğundan genç adamın kendisi bile ürperdi.” (s.151).

“Meğer **kader** ona neler hazırlıyormuş da o farkında değildi, **bu cömert kadere** karşı ne kadar nankör, ne kadar küçüktü!” (s.152).

“Onun için şüphesiz olan bir şey varsa, o da Seniha'yı sevmenin, **dünyanın bütün boş, sathi ve şehvani hazlarına** mağlup olmaktan başka bir şeye delalet etmediğidir. Zira Seniha, **bu hazların** özü ve timsaliydi.” (s.154).

“**Neyyire ve Nuriye Hanımlara** tesadüf eden Hakkı Celis, **bu iki hemşireden** büyük dayısının torununa dair en taze havadisleri alıyordu; genç kızlar diyorlardı ki: (...)” (s.155).

“**Neyyire Hanım**, susup **Nuriye Hanım** başlıyordu: ‘Bunlara kim inanır? **Herkes işin iç yüzünü pekâlâ biliyor. Seniha'nın bütün tuvaletlerini bu adam** ödüyormuş. Geçen gün **Belkıs'la bizim terzi madama gitmiş; kadın kendi anlattı; on beş gün evvel üç kat elbise yaptırmış, üç gün sonra parasını, gelmiş bizzat Nedim Bey vermiş.**’ Bütün **bu dedikoduların** Hakkı Celis üzerindeki ilk tesirleri söylenenlere karşı bitmez tükenmez bir hiddet ve bir nefretti: (...).” (s.155-156).

“**Sekine Hanım'a** gelince, **bu zavallı kadın**, kim ne derse ona inanan, kim ne yaparsa ona kapılan, iyiliği budalalık derecesine varan biçarelerden biriydi. Bahusus, **bu kadın** yeni eve çıktığı günden beri, babasıyla kocası arasında ne yapacağını, ne söyleyeceğini, ne düşüneceğini tamamıyla şaşırılmış bir haldedir.” (s.156).

“Fakat, ta içinden, bir **ses**, ona, her dakika: ‘Hayır, Seniha’nın yüzüne bakılamaz!’ diyordu. Ve Naim Efendi sebebini hiç aramaksızın **bu sesin** emrine tabi oluyor, söylediğine inanıyordu.” (s.157).

“Vakıta o, bu meselede, biraz da, hemşiresi **Selma Hanımefendi**’nin tesiri altında kalıyordu. Zira, **bu hanımefendi**, son zamanlarda, kah bir adam göndermek, kah kendisi gelmek şartıyla biraderini bir gün yalnız bırakmıyor, onu adeta sıkı bir nezaret altında bulunduruyordu.” (157-158).

“Naim Efendi’nin, müddeti hayatında bu, **ilk yaptığı hileydi**. Fakat ne yazık ki, **bu hileyle** her şey yoluna girmiş ve Naim Efendi, yakayı tamamıyla sıyırmış olamadı.” (s.162).

“Zavallı Naim Efendi, o gün haysiyetinden büyük bir şeyin kırıldığını hissetti; kendini adeta bir hancı, bir bezirgân ya da bir dilenci derecesine inmiş sandı ve ziyaretçiler gittikten sonra bütün bir gece sabaha kadar teessüründen **hıçkırdı**, durdu. Birkaç zamandan beri **bu hıçkırıklar**, (...).” (s.164).

“Birkaç zamandan beri bu hıçkırıklar **bu ıssız ve koca evin içinde işitilebilen yegâne sest**i ve **bu ses** etrafı yangın harabeleriyle çevrilmiş, bu eski, metruk konağın bir nevi nabız vuruşu gibiydi.” (s.164).

“Kadınlardan biri dedi ki: ‘**Ne soğuk, ne kasvetli ev!**’ Naim Efendi, yatağı içinde evvela ayak seslerini, sonra **bu sözü** işitti; (...).” (s.165).

“Naim Efendi, yatağı içinde evvela ayak seslerini, sonra bu sözü işitti; yüreği hopladı, kendi kendine: ‘Yine kiracılar, yine kiracılar... Kim bilir...’ Ve sözünü tamamlayamadı; **şimdi günde birkaç defa tutan o müziç hıçkırık** birdenbire boğazından yakalamıştı. Dışarıda **bu hıçkırığı** duyanlardan birisi: (...).” (s.165).

“Kadınlardan en genci ürkererek geri geri çekildi: ‘**Anne, anne, o kapıya yaklaşma. Mutlaka ölen oradadır.**’ Naim Efendi **bu sözlerin** hepsini işitiyordu.” (s.165).

“Kadınlar hep bir ağızdan **bir çığlık** kopardılar; (...) Naim Efendi, can evinden vurulmuş bir halde, yatağına atıldı. Evet, o, bu terbiyesiz ve izansız kadınların, **bu çığlıklarla** birbirlerine anlattıkları gibiydi.” (s.166).

“**Kadınlar** hep bir ağızdan bir çığlık kopardılar; (...) Naim Efendi, can evinden vurulmuş bir halde, yatağına atıldı. Evet, o, **bu terbiyesiz ve izansız kadınların**, bu çığlıklarla birbirlerine anlattıkları gibiydi.” (s.166).

“**Naim Efendi**’nin son senelerdeki bu fecaatini herkesten ziyade gören, hisseden **Hakkı Celis**’ti. Hayatta şöyle dursun, bütün okuduğu romanlarda bile bu kadar trajik bir ihtiyar simasına tesadüf etmemişti; **bu adam**, ona, gittikçe bir şeye alamet veya bir şeyin timsali gibi görünmektedir.” (s.166).

“**Hakkı Celis** kendi kendine diyordu ki: ‘Naim Efendi’**nin** hıçkırıklarıyla **Seniha**’nın kahkahalarındaki mana bir değil midir? Bu, her iki ses de biten bir şeyi ifade etmiyorlar mı?’ **Bu genç**, yığınlarla yaşamaya başladığı günden beri milletlerin hayatını, bahtını, kendi hayatından, kendi ruhundan ve kendi bahtından bin kat daha ziyade tetkike şayan bulmaktadır.” (s.167).

“**Hakkı Celis**, kendi kendine diyordu ki: ‘Havada değişen bir şey var. Başlarımız üstünde nereden geldiği bilinmeyen yeni **bir yel** esiyor. **Bu yel** kızgın çöllerin içinden çıkmış gibi ateşindir; alnımızı bir alev gibi yakıyor. (...)’” (s.168).

“Bununla beraber, **biraz merhamete, biraz da nefrete benzeyen bir his** onu hala âleme bağlı tutuyordu; Naim Efendi’ye gidişlerinde, **Seniha**’ya uğrayışlarında, işte, **bu iki zıt histen** bir şey vardı.” (s.168).

“Zira, **Hakkı Celis** son günlerde eskisi gibi sık sık Naim Efendi’yi **ziyarete** gidiyor ve ara sıra **Seniha**’yı gördüğü oluyordu. Esasen **Seniha**’yı görmeye gitmek biraz da **bu ziyaretleri** tamamlayıcı bir şeydi.” (s.168).

“Esasen **Seniha** ablam da Viyana tarikiyle bir İsviçre seyahatine hazırlanıyormuş. ‘Ne diyorsun? Ne diyorsun? Yarabbi sen ıslah et! **Bu kız** ne durmak, ne dinlenmek biliyor.’” (s.170).

“**Seniha**, ayakta olsun, oturmuş bulunsun, **daima hiç çözülmeyen bir çemberle** çevriliyor. Dört muhtelif lisanla konuşan, dört muhtelif cinsten, dört muhtelif yaşta, en az yedi sekiz erkekten müteşekkil **bu çember**, **Seniha** ayağa kalktığı vakit onunla beraber kalkıyor.” (s.171).

“‘(...) İçlerinde öyleleri var ki, bir çocuğa masal anlatan eski dadılar gibi sihirli bir belagate maliktir; birbiri ardınca **birçok hikâyeler** anlatıyor. **Bu**

hikâyelerin bazıları hayret ve bazısı hüüzün verici; bazıları insanı kahkahadan kıvrandırarak derecede güldürücüdür. (...)” (s.171).

“Hakkı Celis kulaklarına kadar kıpkırmızı kesilerek ve güya yapılan pislikte kendisinin de bir payı varmış gibi utancından yerin dibine geçerek: ‘Servet Bey, diyordu; birtakım işler yapıyormuş. **O meşhur (...) Mebusunun** şerikiymiş. **Bu adam** milyonlar kazanmış, bittabii Servet Bey de epeyce istifade etmiş olacak... Öyle diyorlar...’” (s.172).

“Bazen bir türbe önünde, bazen bir cami kapısında durup, içi korkuyla dolu **etrafını saran bir sükûtu** dinliyordu. Biraz ötedeki kanlı gürültünün **bu sükûta** hiç tesiri yoktu, **bu sükût** ikliminin kapısında o kanlı gürültü, hiç şüphesiz **her şeyden mukaddes olan bu sükûtu** muhafaza etmek içindi, zira **bu sükût**, dünyanın en ulu evliyalariyle en kahhar [kahredici, yok edici] cihangirlerinin uyudukları son uykunun yegâne bekçisiydi.” (s.173).

“Millet, ona bazen **kilometrelerce toprak üzerinde yığılmış bir kocaman ceset** halinde göründü. **Bu cesedin** üzerine dünyanın dört köşesinden çıkmış bir sürü haşarat hücum ediyor ve kendi kıyafetinde alay alay insan bu haşaratları dağıtmaya koşuyordu.” (s.174).

“**Belkıs Hanım**, eski arkadaşına karşı pek o derece azılı değildi; hatta Faik Bey’i paylaşamadıkları zamana nispetle biraz daha iyi, daha dosttu. Esasen gittikçe hayvani zevklerin en basitine doğru inen **bu kadın** için karışık, güç ve ince rabbitaların bir manası kalmamış ve kalbi her türlü kinden, garazdan boşalmıştı.” (s.176).

“Bütün insanların o kadar coşkunlukla, o kadar humma ile tırmandıkları hayat, hep **bu yavan ve boş unsurlardan** mürekkep değil miydi? **Bu unsurlar** ki, (...).” (s.191).

“Hakkı Celis’in aklına, zavallı Faik Bey’in bir sözü geldi: ‘**Cephenin arkasındaki hayat daha iyi değil!**’ Bu avare adam belki bu sözü bir şey söylemiş olmak için söylemişti. Fakat, ne dereceye kadar bir hakikatin tarifiydi... Hakkı Celis, kendi kendine **bu sözü** tekrar etti: (...)” (s.191).

“Hakkı Celis’in aklına, zavallı **Faik Bey**’in bir sözü geldi: ‘Cephenin arkasındaki hayat daha iyi değil!’ **Bu avare adam** belki bu sözü bir şey söylemiş olmak için söylemişti. Fakat, ne dereceye kadar bir hakikatin tarifiydi... Hakkı Celis, kendi kendine **bu sözü** tekrar etti: (...)” (s.191).

“Hastalıktan, yalnızlıktan, biraz da yoksulluktan, son zamanlarda, huyu çok değişti; hırçın, **hiddetli** bir ihtiyar oldu. (...) bütün hayatında usluluğu ve yumuşaklığıyla tanınmış bir adamda **bu hiddet** ve şiddet, adeta, bir ateh veya bir cinnet alameti olarak telakki edilmekteydi.” (s.192).

“Zavallı Naim Efendi bu suretle büsbütün yalnız kaldı; yalnız kalmaktan da sıkılıyordu. Her saat, her dakika **Hakkı Celis**'i arıyordu. Adeta **bu çocuğun** tiryakisi olmuştu.” (s.193).

“Nihayet, bir gün **Hakkı Celis** çıkageldi. **İki gün için mezuniyet almıştı. Bu hadise**, Naim Efendi için hayatının son sevinçli saatlerinden biri oldu.” (s.194).

“Her gün evin eşyalarından bir şey satıyorum, dedi. Evvela fuzuli mobilyalardan, tatlı takımlarından, büfelerden, **masalardan**, kanepelerden başladık; şimdi sıra yataklara, yorganlara geldi. **Sofadaki o güzel halıların** hepsi gitti evladım, girerken dikkat etmedin mi? Hakkı Celis, Çanakkale'ye gitmezden evvel, bütün **bu halıların, bu masaların** birer birer mezada gittiğini biliyordu.” (s.195).

“**Konak**, Naim Efendi'yle beraber, her gün biraz daha yıkılıp gidiyordu. Vakıa sağı solu yangın viraneleriyle çevrilmiş olan **bu evin** harici manzarası pek mağmum bir şeydi, fakat asıl içine girildikten sonradır ki insanın kalbine korku ile karışık derin bir kasvet çöküyordu.” (s.195).

“İçeriye atılan ilk adımda göze tesadüf eden manzara kırık dökük, yırtık pırtık birtakım **eşya yığınları**, buruna çarpan koku bir nevi toz ve küf kokusuydu; kımıldamaktan ve söz etmekten bıkmış, yarı derviş, yarı meczup kıyafetli bir uşak arkasından ve **bu eşya yığınları** arasından iç avluyu geçip de harem dairesine varıldı mı, insanı istila eden hüznün daha ziyade artıyordu; (...).” (s.196).

“(...) **Divanhaneler ve dehlizler çepeçevre geniş, perdesiz ve pervazları sökülmiş pencerelerle** muhattı [çevrilmiş, kuşatılmış] ve **bu pencerelerin** (...).” (s.196).

“(...) **Camlarından birçoğu kırıktı; bu kırık camları örten örümcek ağlarının** arkasında kış, yaz rutubetten, adeta bozulmuş birtakım suyolları gibi sızan yüksek bahçe duvarlarının esmer şekilleri görünüyordu; (...).” (s.196).

“(...) şimdi her tarafından pamukları fırlamış iki eski otoman ile **bir ayağı kırık ceviz bir orta masasından** başka eşya namına bir şey kalmamıştı. **Bu cevizden**

masanın üstünde çok zamandan beri işlemeyen pirinçten bir antika saat duruyordu.” (s.196).

“Yerde her tarafından yırtılmış bir eski keçe her adımda insanın ayağını çeliyordu; sonra **loş ve çıplak bir dehlizden boş odaların** kapalı kapıları önünden geçiliyordu. **Bu odaların** bazılarında kuşlar yuva yapmıştı; (...)” (s.196).

“Bundan bir ay evvelki bir iş için Sofya'ya gittiği söylenen (...) **Mebusu Necip Bey**, hala İstanbul'a dönmemişti, bir haber de göndermemişti. (...) Mesela Belkıs Hanım diyordu ki: ‘Bey söylüyor, **bu adamın** âdeti böyleymiş.’” (s.197).

“**Nuriye ve Neyyire Hanımlar** ise, bu hadiseden dünyanın en hayali romanlarını yapıyorlardı. (...) **Bu iki genç kızın** bu garip gülünç hikâyelerini dinleyenlerden bazıları bir tuhafılık olsun diye: (...)” (s.198).

“Yere **yumuşak, kadifemsi bir kırmızı halı** döşenmişti, mobilyanın rengi **bu halının** biraz daha koyusuydu, perdeler güvez ipektendi ve tavandan sarkan elektrik lambasının abajuru ala yakın, üzerine Japonkari resimler işlenmiş bir kumaştandı.” (s.201).

“**Renk ve koku** Hakkı Celis'i sarhoş eden şeylerdendi ve ne gariptir ki en çok sevdiği renk **bu renk**, en hoşlandığı koku **bu kokuydu**; bilaihtiyar [elinde olmayarak] içini çekti: (...) Hele **bu koku**, dedi. Pek iyi bilmiyorum, **bu koku** nelerden hasıl oluyor, karanfil çiçeğinden, diş tozuna ve bazı çok kullanılmış ve biraz kirlenmiş kadın çamaşırlarına kadar hep **bu kokuyu** sezerim.” (s.201-202).

“Genç adamın gözleri birdenbire **paravanoanın üzerindeki resme** daldı; **bu resim**, bir ağacın altında yarı dişi, yarı erkek bir delikanlı uzanmış uyuyor gösteriyordu.” (s.202).

“Deruhi varlığımız **hudutsuz ve karanlıktır. Bu hudutsuz** karanlıkta yol alabilmek için ya çok cesaretli ya çok tecrübeli ve bir ilhama mazhar olmuş kadar ermiş bulunmak lazım gelir.” (s.205).

“Onun elinde manen **yamru yumru** bir insan oldum. **Bu yamru yumru** kalıp içinde ruhum rahatsızdır, yeni şahsiyetim dar ve biçimsiz bir esvap gibi beni sıkıyor.” (s.207).

“(…) **O derece şefkatli bir kalbim** vardı. Şimdi, **bu kalp**, taş kesildi, kardeşim Hakkı! Taş kesildi. Halbuki ben ta çocukluğumdan beri daima kalbimle ve kalbim için yaşamasını isterdim.” (s.207).

“**Biraz rahat, biraz refah... Hayatta beklediğim şey bundan ibarettir. Biraz refah, biraz rahat ve o, bunu bana çok görüyor, beni daha ziyade yormak, beni daha ziyade harap etmek istiyor.’ Bu son sözleri söylerken sesi heyecandan titremeye başladı; (...)**” (s.207).

“Genç kız ne olursa olsun, içini dökmek istiyordu; Hakkı Celis'in ihtarına ehemmiyet vermedi: ‘Ne ise, ne ise... Diyordum ki, ben ta uçurumun kenarına gelmiş bir kadını; bir yanlış adım daha, **ufacık bir hesapsızlık** beni bu uçurumun ta dibine yollamaya kafi gelecek... İşte, Faik Bey ne yapıp yapıyor, bana bu adımı attırmak ve **bu hatayı** işletmek istiyor...’” (s.208).

“Genç kız ne olursa olsun, içini dökmek istiyordu; Hakkı Celis'in ihtarına ehemmiyet vermedi: ‘Ne ise, ne ise... Diyordum ki, ben ta **uçurumun** kenarına gelmiş bir kadını; bir yanlış adım daha, ufacık bir hesapsızlık beni **bu uçurumun** ta dibine yollamaya kafi gelecek... İşte, Faik Bey ne yapıp yapıyor, bana bu adımı attırmak ve bu hatayı işletmek istiyor...’” (s.208).

“Genç kız ne olursa olsun, içini dökmek istiyordu; Hakkı Celis'in ihtarına ehemmiyet vermedi: ‘Ne ise, ne ise... ‘Diyordum ki, ben ta uçurumun kenarına gelmiş bir kadını; **bir yanlış adım** daha, ufacık bir hesapsızlık beni bu uçurumun ta dibine yollamaya kafi gelecek... İşte, Faik Bey ne yapıp yapıyor, bana **bu adımı** attırmak ve bu hatayı işletmek istiyor...’” (s.208)

“Seniha ile Hakkı Celis'in son mülakatlarından on beş gün sonra bir akşam, Servet Beylerde **düğün gecesini andıran mutantan bir ziyafet** oldu (...) **Bu ziyafette** Seniha'nın dostlarından hemen hiçbirisi yoktu: Ne Belkis Hanım, ne Nuriye ve Neyyire Hanımlar davetliydiler.” (s.211).

“Vakıa harbin ikinci yılından itibaren yaşayışına **bir harp zengini şatafatını** verdi; fakat **bu şatafatın** nereden, hangi yollardan hâsıl olduğunu bilenler gözlerini kırpıp, bıyık altından gülüyorlardı.” (s.212).

“Mütemadiyen piyano çalınıyordu ve bir **Alman** zabiti ortada dolaşıyor, sık sık kadınları dansa davet ediyordu. Azmi Bey’le Hüsnü Bey konuştukları esnada **bu**

Alman, büyük şeker tüccarıyla ayakta duran Seniha'ya yaklaştı ve mihaniki bir reveransla onu dansa davet etti.” (s.213).

*“Seniha'nın sinirlendiğini hisseden Azmi Bey, arkadaşına gözünün ucu ile artık susmasını **işaret** etti. Fakat, Binbaşı Hüsnü Bey **bu işaretin** farkına varmadı: (...)” (s.215).*

*“(...) Gurubun kızılığı arasında **gözlerinin** acayip bakışı vardı. **Bu gözler**, arka taraflarında suni bir alevle parlatılmış iki cam parçasına benziyordu; benzi sapsarıydı.” (s.215).*

*“(...) Mütemadiyen su istiyordu. 'Yanıyorum, yanıyorum!' diyordu. Fakat bu kadar ağır yaralıya hiç su verilir mi? Maazallah, bir katresi bir yudum zehir gibidir. Yanına yaklaştım, dedim ki: 'Suyu içersen, ölürsün!' O, acayip gözlerle yüzüme baktı; hazin bir tebessümle güldü: '**Daha iyi ya, bir an evvel kurtulurum!**' dedi ve **bu sözü** söylerken ağzının yan taraflarından pembe bir köpük aktı.” (s.215).*

*“Akşamüstü, geç vakit, bir sedye içinde karargâha getirdiler. Gurubun kızılığı arasında **gözlerinin** acayip bakışı vardı. **Bu gözler**, arka taraflarında suni bir alevle parlatılmış iki cam parçasına benziyordu; benzi sapsarıydı.” (s.216).*

*“Akşamüstü, geç vakit, bir sedye içinde karargâha getirdiler. Gurubun kızılığı arasında gözlerinin acayip bakışı vardı. Bu gözler, arka taraflarında suni bir alevle parlatılmış iki cam parçasına benziyordu; benzi sapsarıydı. Mütemadiyen su istiyordu. 'Yanıyorum, yanıyorum!' diyordu. Fakat bu kadar ağır yaralıya hiç su verilir mi? Maazallah, bir katresi bir yudum zehir gibidir. Yanına yaklaştım, dedim ki: 'Suyu içersen, ölürsün!' O, acayip gözlerle yüzüme baktı; hazin bir tebessümle güldü: '**Daha iyi ya, bir an evvel kurtulurum!**' dedi ve bu sözü söylerken ağzının yan taraflarından pembe bir köpük aktı. Teneffüsü bir hırıltı halini almıştı. Ondan sonra hiç söz söyleyemedi. Yalnız gözleriyle konuştu, gittikçe alevi artan bu gözlerde evvela korkunç ve gayri insani bir ifade vardı; sonra yavaş yavaş o kadar tatlılaştı, o kadar insanileşti ki, eğilip öpeceğim geldi, alnını okşadım; dedim ki: 'Mukavim ol, evladım, mukavim ol!' Gözlerinde hazin bir tebessüm belirdi: 'Benim yerimde sen olsan daha ziyade mukavemet gösterebilir miydin?' demek istedi, sonra tekrar: 'Su!' diye yalvardı. Diğer yaralıların başında dolaşan doktora koştum, elimle Hakkı Celis'i gösterdim; sordum: 'Rica ederim, eğer nasıl olsa bu çocuk kurtulamayacaksa bari ölmezden evvel bir yudum su verelim!' dedim, doktor: 'Hayır, hayır katiyen,*

daha yarasına bakmadım, olmaz!' dedi. Arkama döndüğüm vakit baktım ki, yavrucağ gözleriyle beni takip ediyor. 'Biraz daha sabret, şimdi doktor sana istediğini verecek!' dedim. İptida korkunç olan gözleri şimdi korkuluydu; bütün etrafında dolaşanlar, kendisine bir fenalık etmeye geliyor zanneden bir tavrı vardı, ürkek ürkek bakınıyordu, yalnız gözleri bana dönünce tavrına biraz sükûnet ve bakışlarına biraz emniyet geliyordu. Artık boğazını tıkayan hırıltılardan bir tek kelime söylemesine imkân kalmamıştı. Seniha, üst üste su içiyordu: Servet Bey, bu uzun ölüm tarifinden pek çok canı sıkılmış ve suratını asmıştı." (s.216).

"Vaziyetteki soğukluğu hisseden Azmi Bey, arkadaşına sussun diye hala işaretler ediyor, fakat bir defa konuşmak fırsatını yakalayan Binbaşı Hüsnü Bey, artık kendinde susmak kudretini bulamıyordu: 'Nihayet, doktor geldi; uzun, derin ve şüpheli bir nazarla genç yaralıya baktı; sonra başını sallayarak bana döndü, yavaşça: 'Bitmiş, yapacak bir iş kalmamış!' dedi. Zavallı Hakkı Celis'in gözleri doktordan bana, benden doktora gidip geliyordu; mutlaka onun bana ne söylediğini anladı; zira, yüzüne melul bir tevekkül geldi ve gözlerini kapadı. Koştum, büyük bir maşrapa su getirdim; bir elimle yavaş yavaş başını kaldırdım, diğer elimle suyu dudaklarına uzattım: 'Hakkı Bey, Hakkı Bey! Kardeşim, işte su!' dedim; hemen gözlerini açtı ve doğrulmak istedi; fakat, muvaffak olamadı. Baş tekrar avucumun içine düştü. Suyu yudum yudum ağzına akıtmaya çalışıyordum; fakat ne mümkün... Su olduğu gibi dışarıya akıyor ve boğazından geçebilen birkaç yudum da biraz sonra burnundan fışkırıyordu. Seniha tahammül edemedi. Azmi Bey'e doğru eğildi: 'Aman, ne yaparsanız, yapın. Arkadaşınızı susturunuz,' dedi. O zaman Azmi Bey, yarı emreden, yarı yalvaran bir tavırla arkadaşına seslendi: 'Azizim Hüsnü Bey, yeter artık,' dedi; görmüyor musunuz, Seniha Hanım fazla müteessir oluyor. Böyle bir sofrada bu hazin şeyleri tekrara ne lüzum var?" (s.217).

"Azizim Hüsnü Bey, yeter artık, dedi; görmüyor musunuz, Seniha Hanım fazla müteessir oluyor. Böyle bir sofrada bu hazin şeyleri tekrara ne lüzum var? Bu ihtar üzerine, ister istemez, susmaya mecbur olan Binbaşı Hüsnü Bey, mahcup, başını önüne eğdi." (s.217).

"(...) Sonra Hüsnü Bey'e dönüp: 'Azizim, dedi; lütfen bana bir gün bu çocuğun medfun olduğu yeri gösteriniz; ona bir muhteşem mezar yaptırırım.' Ve gözüniün ucu ile Seniha'ya baktı; bu civanımerdane fikrinin genç kız üzerinde yapacağı tesiri görmek istedi." (s.217).

2.1.2.1.2. Şu İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “şu” işaret sıfatı ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “şu” işaret sıfatı yer almaktadır.

“*Seniha, kalbinin bu bir günlük imtihanından epeyce değişmiş çıktı. Aşktan evvelki alaycı, havai, şuh ve işveli haline avdet etti. Cemil'in dostlarından **Macit Bey**'le küçük bir macerası oldu. Pangaltı'daki İtalyan ahbablarına sık sık gitmeye başladı; orada bir genç adamdan dans dersi aldığını söylüyordu. Yeniden Nuriye, Neyyire ve Belkıs Hanımlar her gün için konağa doldular. (...) '**Şu Macit Bey**'i de gören, akli başında bir adam zanneder.*” (s.94-95).

“*Bununla beraber Hakkı Celis'e büyük dayısının kızına dair bazı yeni havadisler vermekten kendini alamadı: '**Senihacık**, çok müşkül bir mevkide, dedi. Nerede ise Faik Bey gelecekmiş. O gelir gelmez mutlaka bir kıyamet kopacak. Deli çocuk bittabii gördüğü hale tahammül edemeyecek, birtakım çılgınlıklar yapmaya kalkışacak, İstanbul'un içinde yeniden bir gürültüdür kopacak. Bilir miyim ben... Vallahi **şu kıza** acıyorum...*’ (s.177).

2.1.2.1.3. O İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “o” işaret sıfatı ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “o” işaret sıfatı yer almaktadır.

“*Ertesi gün Faik Bey, “Yorgolu”da **bir akşam ziyafeti** verdi. Cemiyet aynı cemiyetti, fazla olarak Faik Bey'in otelde tesadüf ettiği eski tanıdıklarından Beyoğlulu bir genç kadın ve Ada'ya geldiği günden beri hastalıktan bir türlü baş alamayan Madam Kronsksi de vardı. **O akşamki eğlenti** bu iki yabancı kadın yüzünden için için tedirgin ve üzüntülü geçti*” (s.64).

“*Denilemez ki, şuh ve müstehzi Seniha, **çapkın ve havai Faik Bey'i**, Juliette'in Romeo'yu, Leyla'nın Mecnun'u sevdiği gibi sevdi; hayır... Buna inanmak için, bu genç kızın **o genç adam** tarafından bundan birkaç zaman evvel nasıl lakayt ve muhakkir bir muamele gördüğünü unutmuş olmak lazımdır.*” (s.68).

“Herkes, birbirine: ‘Bugün; yarın!’ diyordu ve ufuklarda geceleri bile **top sesleri** hiç dinmiyordu. Hakkı Celis, şu saatte ne **o top seslerini** işitiyor ve ne yanibaşından geçen arabaları görüyordu.” (s.131).

“**Hakkı Celis** (...) **O solgun benizli, uzun saçlı genç** kimdi ki, kah bir koruda, mehtaplı bir saatte, kah bir odada bir öğle zamanı yeşil gözlü bir kıza bakıp içini çeker ve birtakım tatlı hayalata dalandı? Kimdi, **o genç adam** ki, hafif akşam karanlıklarında beyazlığı daha ziyade artan, kokusu daha ziyade sarılaşan [bulaşıcı hale gelen] büyüğü bir mevcuda, Verlaine'den, Claudel'den birtakım büyüğü sözler söylerdi?” (s.148).

“Ve ilk defa olarak şair **Hakkı Celis**'e karşı kalbinde bir nefret uyandı. Loş bir odada saatlerce Verlaine şiirlerini inşat eden ve yamru yumru bir kalemle kirli bir kâğıt üstünde birtakım topal mısralar sıralayan **o cılız, o solgun çocuk** neydi?” (s.153).

“‘Sevilen adam, **bizi çağıran seslerden** biridir; fakat hayat yoldaşı bizi **o seslere** doğru götüren kimsedir; (...).’” (s.111).

“(…) Salonun sigara **dumanları** arkasında yarı kaybolmuş bir köşesini gösterdi ve dilsiz o tarafa gitti. Biraz sonra **o dumanlar** arasından siyahlar giyinmiş, kolları omuz başlarına kadar açık ve sarı saçlı, uzun ince bir kadın belirdi; yavaş yavaş o genç zabitin yanına geldi ve otuz iki dişini birden gösteren bir tebessümle, elini uzattı: ‘Guten Abend.’” (s.185).

2.1.2.1.4. Böyle İşaret Sıfatı ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “böyle” işaret sıfatı ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan “böyle” işaret sıfatı yer almaktadır.

“İhtiyar adam ağır hasta oldu. Tehlikeli günler, **ümitsiz saatler** geçirdi. **Böyle saatlerde** bütün ev halkı Naim Efendinin etrafında toplanırdı; (...)” (s.113).

“(…) Kaç senedir beni **Avrupa'ya götürmek vaadiyle** avuttunuz, oyaladınız. Düşündüm ki, hayatımın sonuna kadar **böyle boş vaatlerle** avunup oyalanacağım ve ömrümün yegâne gayesine vasıl olmadan öleceğim.” (s.131-132).

“Bahusus ki, **onun gideceği cenk**, cenklerin en büyüğü, bir cihan cengiydi. **Böyle bir cenkte** bir küçük zabıt olmak, o eski orduların başında bir serdar olmaktan daha ehemmiyetli değil miydi?” (s.152-153).

2.1.3. Eklerle Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında iyelik ekleri, kişi ekleri, belirtme hâli eki ve bildirme işlevli ekler ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir.

2.1.3.1. İyelik Ekleri ile Yapılan Art Gönderimler

2.1.3.1.1. Birinci Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde birinci teklik kişi iyelik eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan birinci teklik kişi iyelik eki yer almaktadır.

“**Naim Efendi** maveradan gelir bir sesle: ‘Evet’ dedi. ‘Bundan **haberim** var, Madam Kronski’nin dostlarıdır.’” (s.34).

“**Selma Hanım**, birdenbire samimileşti: ‘**Kardeşim, kardeşim**, dedi, bunlar bizim sebebi felaketimiz olacaklar.’” (s.34).

“**Belkıs**, beyaz dişlerinin dizisini ta uçlarına kadar gösteren geniş bir tebessümle gülerek soruyordu: ‘**Yanımdaki** için ne dersiniz?’” (s.56).

“**Servet Bey** dik dik ihtiyar adamın yüzüne baktı: Çünkü dedi; “bana verdiğiniz mektupların üçü de imzasızdır. Bendeniz, **müddeti hayatımda** ne imzasız mektup yazdım ne de imzasız mektup okudum. **Terbiyem** ve tabi olduğum prensipler buna müsait değildir.”” (s.74).

“**Naim Efendi** tepeden tırnağa kadar ürperdi, minderin üzerinde çok oturmaktan dizleri uyuşmuş gibi, elleriyle bacaklarını oğuşturmaya başladı. Mahzun mahzun: ‘Şuracıkta ne kadar **ömrüm** kaldı?’ dedi.” (s.83).

“**Faik Bey**, gözlerini yere indirdi, ellerini birbirine kilitledi, mahzun bir sesle söylemeye başladı: ‘Görülmemiş, iştirilmemiş bir şanssızlık!.. Bir gecede tam üç yüz lira kaybettim. Oyunda hiç bu kadar müthiş ziyana uğradığımı bilmiyorum. Bir akşam evvel beş yüz liraya yakın kazanıyordum. Bunun üzerine kesmek lazımken... Kör şeytan!.. Beni her şeyde berbat eden **iradesizliğimdir**; sonuna kadar kapılır, giderim.’” (s.92).

“Lakin **Faik Bey**, asıl bu sözle mükâlemenin ucunu bulmuş gibi, yarı hüzünlü, yarı müstehzi bir tebessümle gülerek, İngilizce: ‘İşte asıl mesele bu!’ dedi. Sonra yarı Fransızca, yarı Türkçe şöyle devam etti: ‘Kabil değil, babamdan isteyemem; zaten istesem de veremez. Bazı dostlarımızdan ödünç istemek ise pek **ağırıma** gidiyor. (...)’” (s.92).

“Bunun içindir ki, karısı **Sekine Hanım**: ‘Aman, **babam** duymasın!’ diye ağlamaya başlar başlamaz, adeta öfkelenir: (...)” (s.101).

“**Naim Efendi**, az daha: ‘Hangi Trablusgarp?’ diyecekti. Zihni, mütemadiyen sözünün ilk cümlesine vereceği şekilde meşguldü, kendi kendine; ‘Nereden başlamalı? Nasıl söylemeli? **Rabbim**, metanet ver!’ diyordu. (...)” (s.104).

“**Naim Efendi** cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. (...) **Arkama hırkamı** verir misin?’ (s.107).

“**Seniha** devam etti: (...) ‘Fakat rica ederim; durup dururken ne hakla, ne selahiyetle benim **ismimi**, benim **haysiyetimi**, hiç **haberim** olmaksızın, yalnız kendi kendinize makul bulduğunuz bir zaruret veya bir sebep için yerden yere sürüklemek zahmetine katlandınız?’ (s.108-109).

“**Seniha** hep aynı vaziyette soğuk ve haşın söylüyordu: ‘Siz zannediyor musunuz ki, ben **ömürümün** sonuna kadar böyle bir evde kalacağım? Böyle bir memlekette, **etrafımda** böyle bir halkla? Biliyorum ki, hayat denilen şey, içinde doğup **büyüdüğüm** bu hapishanenin dışında, gürültülü, geniş, aydınlık, acayip, hazin, neşeli, düz, yılankavi, inişli yokuşlu, bitmez tükenmez bir sahadır. Oradan bin türlü sesler işitiyorum; bu sesler her biri başka tarzda, bir başka lisanda bana, ‘gel’ diyor. **Kendimi** güç zaptediyorum. Fakat, bugün değilse yarın mutlaka bu seslerden birine doğru koşacağım. Mutlaka!..’” (s.110).

“Fakat, **Seniha**, sözüne bir lahza fasıla vermeksizin gittikçe artan bir ateşle söylüyor, söylüyordu: (...) ‘**Annem** nasıl sizin gibi bu konakta yaşayıp ihtiyarladyısa ben de onun gibi yaşayıp ihtiyarlamaya razı olacağım. Halbuki ben mutlaka kendi hayatımı yaşamak istiyorum. İşte bunun içindir ki, **sevdiğim** bir adamı **kendime** hayat yoldaşı yapmaktan çekiniyorum; zira bütün **hazlarımda**, zevklerimde, **keder ve heyecanlarımda** tamamıyla yalnız kalmak, tamamıyla **benliğimi** muhafaza etmek emelindeyim.’” (s.110).

*“Seniha, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla büyükbabasının yüzüne dik dik baktı: ‘Size, hayat ve izdivaç hakkındaki **fikirlerimi** söylüyorum,’ dedi; ‘ta ki bundan sonra habersizce tekrar benim **işlerime** karıştığınız zaman çünkü kıldığınız pot gibi bir pot daha kırmayınız... Bu seferkini tashih kabil olacak -zira, şimdi, gidip bir mektupla Kasım Paşa’ya izahat vereceğim, her şeyin nasıl benden habersiz yapıldığını söyleyeceğim- fakat günün birinde olabilir ki, düzeltilmesi kabil olamayacak bir hata daha işleyebilirsiniz; onun için size şimdiden söylüyorum; rica ederim, benim **işlerime** karışmayınız.’” (s.111).*

*“Bir gün **Belkıs Hanım**, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha’nın boynuna atıldı: ‘**Senihacığım**, **Senihacığım**; seninle vedaya geldim. Yarından sonra Paris’e gidiyoruz,’ dedi.” (s.116).*

*“Bir gün **Belkıs Hanım**, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha’nın boynuna atıldı: (...) ‘**Kocam** düşündü, taşındı; kapağı Avrupa’ya atmaktan başka çare bulamadı. Hem de bana ne vakitten beri vaadi vardı, biliyorsun. Fakat o kadar hazırlıksız ki... Düşün adamakıllı bir akşam **kıyafetim** bile yok. İncecik bir seyahat mantosuyla bir ‘vualet’ ve bir ‘tok’la yola çıkıyorum. Bey, ‘orada istediğin kadar alırsın, yaptırırsın,’ diyor; tabii böyle yapmak daha iyi...’” (s.116).*

*“**Selma Hanımefendi**; bir şeyler emreden bir kumandan tavrıyla her önüne çıkanın hatırını soruyor ve her adımda bir, tombul bacakları üzerinde durarak mütecessis etrafına bakınıyordu. ‘Beğendiniz mi bana yaptığınız işi!’ dedi. Beni akıbet **yeminimi** bozmaya mecbur ettiniz; kefareti vereceğim; günahı kalırsa boynunuza olsun! Evinize geldim, çünkü, gelmeseydim beni hafakanlar boğacaktı. Haber haber üstüne gönderdim. Bir cevap vermezsiniz. Yanınızda **sözümün** o kadar da mı hükmü kalmadı, bilmem ki... Ayol, rezaletiniz ayyuka çıktı. İstanbul çalkalanıyor, sizin vazifenizde değil... (...)” (s.121).*

*“**Madam Kronschi**: ‘Yarın her şeyi öğreneceğim; mutlaka... mutlaka...’ diyordu. ‘Şimdiden **elimde** birçok ipucu var. Şimdiden, kiminle gitti, nasıl oldu, yavaş yavaş anlıyorum.’” (s.125).*

“**Hakkı Celis**, Faik Bey’e niçin geldiğini bir türlü söyleyemiyordu. Neden sonra canını dişlerinin arasına aldı ve dedi ki: ‘Geçen gün konaktaydım. Seniha **ablamdan** hala haber yok!’” (s.128).

“**Genç kız** telgrafında varış ve ayrılış haberlerinden başka kendine ait bir şey söylemiyordu. Kartında büyükbabasına ihtiramlarını (Saygılarını) ve annesine muhabbetlerini söylüyordu, fakat mektupta uzun uzadıya içini açıyordu; diyordu ki: ‘Baba, bir çocukluk ve bir delilik yaptım, fakat, kendi **hesabıma** hiç pişman değilim; sizi endişeye düşürmüş olmaktan başka bir elem hissetmiyorum. Kaç senedir beni Avrupa’ya götürmek vaadiyle avuttunuz, oyaladınız. Düşündüm ki, **hayatımın** sonuna kadar böyle boş vaatlerle avunup oyalanacağım ve **ömrümün** yegâne gayesine vasil olmadan öleceğim. Sizin yapamadığınızı ben kendi kendime yaptım; zira bu arzu **içimde** kalmış olsaydı beni mutlaka zehirleyecekti. Bu muvakkat **yokluğum**, ebedi bir ayrılışa tercih etmez misiniz? Zira, orada kalmış olsaydım, muhakkak intihar edecektim; son zamanlarda **kalbimi** ne kesif bir kasvet istila etti, **beynime** ne vahim, ne korkunç bir fikir saplandı bilmezsiniz. Gözünüz önünde aylarca yalnız **başıma**, **çarmıhımı omzumda** taşıdım da biriniz farkına varmadınız, bu kızcağıza da ne oluyor demediniz. Bu **yaptığım** işten hissenseniz düşen keder, emin olunuz ki, kendi hatanızın cezasıdır, tabii onu yalnız siz çekeceksiniz. Her şey sırayla... Aranızda **acıdığım** bir kimse varsa o da **büyükbabamdır**; zira o, hepinizden daha az günahkardır; aramızda senelerin yığını ve bir sürü yanlış fikirlerin, batıl akidelerin, manasız ananelerin perdeleri vardı; bu yığının arkasından benim **ruhumu** görebilmesi ve bana karşı ona göre hareket etmesi kabil değildi; ben onun için halledilmez bir muammaydım. O beni yalnız sevmesini bildi; hepinizden ziyade sevmesini bildi. Hiç şüphesiz son **hareketim** onun için öldürücü değilse bile pek fena, pek ağır bir darbe olacaktır.’” (s.131-132).

“Servet Bey, ikide bir zevcesine ayrı eve çıkmaktan bahsediyordu. ‘**Hayatımın** sonuna kadar böyle her **günümü** zehir edemem,’ diyordu. ‘Biraz da müstakil, hür ve kendi **fikrime**, **zevkime** göre yaşamak, **evimin** hakiki sahibi olmak isterim. Gücenme ama bu içgüveyliği **canıma** tak dedi; (...)’” (s.140).

“**Naim Efendi**, Seniha’nın geleceğini iştir iştirmez Sekine Hanım’a demişti ki: ‘Beni mazur tut! Beni mazur tut, **kızım**; badema [bundan böyle] katiyen yüzünü göremem, katiyen! Sağ olsun, var olsun, fakat benden uzak olmak şartıyla...’” (s.143).

“**Sekine Hanım** hüngür hüngür ağlıyordu: ‘Vakıa Cenana Kalfa size benden iyi bakar. Ragıp Efendi de gelip karısı ile burada oturacak. Hasan, Dilaver daima yanınızda bulunacaklar. Ben de her gün size uğrarım. Fakat yine **içim** razı olmuyor. **Babacığım, gözüm arkamda** gidiyorum. **Yüreğim** parçalanıyor.’” (s.144).

“**Naim Efendi**, kızının teessürü karşısında gözyaşlarını tuttu ve kendisi o kadar teselliye muhtaçken ona dedi ki: ‘Belki ben **hemşiremin** yanına giderim veyahut oradan birini **yanıma** alırım. Yalnız kalacağım diye hiç merak etme!’” (s.144).

“**İhtiyar adam**: ‘Ben mi?’ dedi. ‘**Kızım**, siz beni düşünmeyiniz, şurada kaç günlük **ömrüm** kaldı?’” (s.144).

“**Hakkı Celis** gülererek başını salladı: ‘Çoktandır, ne **okuduğum** var, ne **yazdığım!**’ dedi.” (s.178).

“**Faik Bey** acı acı güldü: ‘Unutmak, unutmak! Ah, öyle ise sizin hiçbir şeyden haberiniz yok, dedi. Onu unutmak için neler yapmadım... Hiçbir şey kar etmedi, hınzır kız **beynimin** içinde burgulu bir çivi gibi saplanmış kaldı. Ondan daha çok güzelleriyle düşüp kalktım, ondan bin kat daha seçkinlerini tanıdım; fakat hiçbirini, hiçbirini, onu bana unutturamadı, hiçbirini bir dakika için onu **hatırımdan** silemedi. Bazen kendi **adımı** unutacak kadar sarhoş oluyordum. Lakin onun adı her vakitten daha canlı, daha manalı, **dilimden** hiç düşmüyordu. Bazen bir kumar masası başında **kendimi** kaybediyordum, fakat onun hayalini daima **yanıbaşında** hazır, kâğıtların üzerine aksetmiş ve yeşil çuhanın ortasında raksederken görüyordum. Niçin bu kız **benim izzetinefsimle** oynadı. Beni çamurdan çamura sürükledi. Vallahi billahi **intikamımı** alacağım, göreceksiniz.’” (s.188).

“Fakat, **Naim Efendi** (...) Sonra birdenbire ona kendi derdini anlatmak ihtiyacını duydu. **Semtime** uğrayan kalmadı, dedi. Bir ay var ki, ninenin yüzünü görmedim, haftalardan beri teyzen bir kerecik olsun gelip **hatırımı** sormadı. Bilmem ki, onlara ne yaptım, **evladım? Kabahatim** nedir? Burada yalnız **başıma çektiklerimi** sana anlatamam; diri diri bir mezara gömülmüş gibiyim. Geceleri Hasan’la Cenana **karşıma** alıp konuşmaya mecbur oluyorum. Kimsesizlik o kadar **canıma** tak diyor...” (s.194).

“**Seniha** silkindi ve deminki müşfik, memnun ve okşar gözlerle genç adama bakıp: ‘Ne kadar memnunum, seni **bulduğuma** ne kadar memnunum; bu akşam yalnız,

yapayalınızdim; ne **yapacağımı** bilemiyordum,' dedi ve çıplak elini laubali, samimi bir tavırla Hakkı Celis'in dizi üstüne bıraktı." (s.201).

"**Seniha** sinirli bir hareketle sözünü kesti: (...) Sesine samimi, tatlı ve sıcak bir hasbıhal ahengi verdi, dedi ki: 'Hakkı, **kardeşim**, Faik Bey'in bana ettiği fenalıklar sayısızdır. Beni bu hale sokan, **hayatımı, istikbalimi** berbat eden odur; Faik Bey bana bundan daha büyük bir fenalık daha etti; **kalbimin** temizliğini, safiyetini aldı, bende ne iyiliğe ne doğruluğa itimat bıraktı, **hodbinliğime** en kaba ve en galiz şekli verdi. Faik Bey, benim **şeklimi** bozdu. Onun elinde manen yamru yumru bir insan oldum. Bu yamru yumru kalıp içinde **ruhum** rahatsızdır, yeni **şahsiyetim** dar ve biçimsiz bir esvap gibi beni sıkıyor.'" (s.207).

"**Seniha** sinirli bir hareketle sözünü kesti: 'Hakkı; Allah aşkına söyle, ben bütün **çalgınlıklarına, hoppalıklarına** rağmen, yine iyi bir kız değil miydim? Hiç değilse **gönlümün** iyiliğe ve doğruluğa tabii bir meyli yok muydu? Faik Bey bende işte bu meyli, bu istidadı mahvetti. Demin sen ağlarken benim **gözlerim** kupkuruydu, belki sen dikkat etmedin, fakat ben kendi kendime dikkat ettim. Eskiden bir küçük çocuğu bile ağlarken görmek; benim de hüngür hüngür ağlamama kafi gelirdi. O derece şefkatli bir **kalbim** vardı. Şimdi, bu kalp, taş kesildi, **kardeşim** Hakkı! Taş kesildi. Halbuki ben ta **çocukluğumdan** beri daima **kalbimle** ve **kalbim** için yaşamasını isterdim.'" (s.207).

"**Seniha** devam etti: 'Ben vakıa **anama, babama**, hasseten **büyükbabama** çok fenalık etmiş bir **kızım**; pek çok **kusurlarım** var, fakat bütün bunlara mukabil bir tek **meziyetim** var ki, (...)." (s.208).

"Nitekim, yemeğin sonuna doğru **Seniha**, birdenbire Azmi Bey'e eğilip de: 'Nasıl öldüğünü arkadaşınız görmüş. Öyle mi?' diye sorduğu vakit, **Azmi Bey** evet yahut hayır demek fırsatını bırakmayarak hemen söze atıldı: 'Evet Hanımefendi, **gözlerimle** gördüm, **gözlerimle...** dedi. Benim **elimde**, benim **kucağında** teslimiruh etti. Bir **esvabım** vardır ki, onun üstünde hala kanının lekeleri duruyor. (...)." (s.214).

2.1.3.1.2. İkinci Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde ikinci teklik kişi iyelik eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan ikinci teklik kişi iyelik eki yer almaktadır.

“Bununla beraber, ilk defa olarak bu sofrada o kadar sık ve o kadar her şeyden içmeye başladı ki, bir köşede büzülmüş kalmış olan **Hakkı Celis**, nihayet kendini zaptedemedi: ‘Ne yapıyorsunuz, rica ederim, hasta olacaksınız!’ diye haykırdı. Seniha, yarı şaka, yarı ciddi bir tavırla: ‘Sen lakırdıya karışma!.. Dün akşamki **kabahatini** ne çabuk unuttun?’ dedi” (s.54).

“Bunun içindir ki, karısı **Sekine Hanım**: ‘Aman, babam duymasın!’ diye ağlamaya başlar başlamaz, adeta öfkelenir: ‘Amma da yaptınız, hanım!’ dedi. ‘Bu işi **babandan** nasıl saklayabiliriz? (...)’ (s.101).

“Seniha, birdenbire bir büyük abla tavrı takınmıştı, ilacını almaktan imtina eden [çekinen] bir hasta çocuk gibi **Hakkı Celis**’i azarlamaya başladı: ‘Sen delisin, mutlaka delisin! diyordu ve saçlarını okşayarak, bu kafanın içine bin türlü acayip fikirler, bin türlü divanelikler tıkiyorsun, tıkiyorsun; adeta **beyninden** bir hazımsızlığa uğruyorsun. Bütün **varlığın** bulanıyor, **sinirlerin** altüst oluyor ve nihayet, tahammül edemeyip böyle boşanıveriyorsun...” (s.204).

2.1.3.1.3. Üçüncü Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü teklik kişi iyelik eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan üçüncü teklik kişi iyelik eki yer almaktadır.

“**Naim Efendi**, evvela **damadı**, sonra **torunları** sayesinde daha nelere alışmıştı... Biçare adam, kızı evlendiği günden beri, aşağı yukarı yirmi senedir, her gün bir eski itiyada veda etmekten ve her gün yeni bir mecburiyete katlanmaktan başka bir şey yapmıyor. Ne Cihangir’deki **konağında**, ne Kanlıca’daki **yalısında** ihtiyar ve yorgun **vücutunu** dinlendirecek bir köşecik kalmıştır. Bundan beş sene evveline kadar hiç değilse, **karısı yanbaşı**nda idi, **rahatını**, **huzurunu** mümkün mertebe koruyordu. Zira, bu ihtiyar kadın ölünceye kadar, evinin içinde hâkim ve amir kaldı. O, hayatta bulundukça ne **kızının**, ne **damadının**, ne **torunlarının** eve ait umurda [işlerde] o kadar hüküm ve nüfuzları olmadı.” (s.12).

“**Seniha**, daima en son çıkan moda gazetelerinin resimlerine benzerdi. Körpe, ince ve çalak **vücutu**, ipekböcekleri gibi daimi bir istihale [başkalaşma] içindedir. Günün aydınlıklarına göre mütemadiyen rengi değişen yeşil **gözleri** gibi **sesinin** bestesi, kımıldanışlarının ahengi ve hatta **başının** şekli de mütemadiyen değişirdi. **İçi**

de tıpkı **dışı** gibiydi; tıpkı **gözlerinin** rengine benzeyen bir **ruhu** vardı, kah ihtilaçlı, kederli, bulanık ve fena, kah berrak, rakit [durgun] ve ekseriya bir havai fışek gibi şenlikli idi.” (16-17).

“**Seniha**, şimdi munis bir kedi gibi Hakkı Celis'e sokuluyor, bir **kolunu** genç adamın ensesinden geçirip, **dizlerinin** üstüne oturuyor, diğer **eliyle** çenesini okşuyordu.” (s.26).

“Sefalet mi? O ne fena söz? Niçin, yavrum, niçin? Neyin eksik! Neyin eksik?” diyordu. Fakat **Naim Efendi** bunu söylemekle beraber, birdenbire, ta içinden bütün eksik şeyleri hissetti ve o güne kadar, genişlik ve bolluk içinde yetişmiş kimselere mahsus bir itminan ile sefalete, zarurete inanmak şöyle dursun, hatta bir parça müzakaya bile ihtimal veremeyen bu ihtiyar adamın **kalbine** genç kızın bu çılgınca suali üzerine ilk defa olarak korkunç bir yoksulluk endişesi düştü. Gerçi Vefa Hanındaki merhun **hissesinde**, Çemberlitaş'taki satılık **arsasından**, Kanlıca'daki **yalısından**, bir de tekaüt **maasından** başka **nesi** kalmıştı.” (s.31).

“**Naim Efendi**, hatta evlendikten sonra bile birçok zamanlar **hemşiresinin** tesiri altında kaldı; **bu kadının akluselimine**, azim ve **iradesine**, dirayet ve **basiretine** hayrandı.” (s.32).

“**Seniha**, iç sıkıntısından bitiyordu. **Gönlü** hiçbir şeyle avunamıyordu. Etrafindakilerin seslerinden, sözlerinden, kahkahalarından, daima aynı tarzda tekerrür eden seslerden artık usanmıştı.” (s.40).

“**Seniha**, tipiye tutulmuş bir kimse gibiydi; saniyeler ve dakikalar sıkı bir kar kasırgası halinde, **yüzüne**, **göğsüne** çarpıyor, **nefesi** tıkanıyordu.” (s.41).

“Vakıa **Seniha**, paraya ehemmiyet vermeyen, daha doğrusu, para mefhumunu şiddetle hissetmeyen kibar ve hayali aile kızlarından değildi, kanında bu hasis arzuyu epeyce yüksek bir hararet derecesinde tutan yabancı bir unsur vardı; zira, ne **annesi**, ne **babası** tarafından böyle bir hırsa tevarüs ettiğine ihtimal verilemez.” (s.45).

“**Necibe Hanım**, **yüzünün** yüzlerce derin **çizgisine** rağmen hala düzgün yürüyor, **gözlerine** sürme çekiyor ve **saçlarını** açık sarıya boyuyordu.” (s.47).

“Zira **Seniha**, **halasının** evine gelip gidenlere ancak selam veriyordu. İkide birde Madam Kronski'ye: Ne kadar fena giyiniyorlar; eğlenceleri ne kadar adi! diye

söyleniyordu ve **halası**, onun bütün **tavırlarından**, gizlice **yüzünü ekşitmelerinden**, kendi **cemiyetlerine** ne kadar yabancı **olduğunu**, hissediyordu.” (s.48).

“**Necibe Hanım**, **yüzünün** yüzlerce derin **çizgisine** rağmen hala düzgün yürüyor, **gözlerine** sürme çekiyor ve **saçlarını** açık sarıya boyuyordu. **Kıyafeti** yüzünden daha az şatafatsız değildi; türlü renkte ipekler içinde tıpkı egzotik rollere çıkmış bir opera aktrisine benziyordu.” (s.48).

“**Faik Bey**, bu başbaşa muhavereye nihayet vermek istiyordu; zira, hem **ağzı**, hem **ayakları**, hem de **diliyle** meşgul olmak ona biraz müşkül geliyordu.” (s.55).

“**Genç adam sırtını** ağaca dayadı ve dalgın dalgın önündeki vücuda baktı.” (s.57).

“**Nuriye Hanımın etekleri** ta **dizlerine** kadar sıyrılmıştı; beyaz ipek **çoraplarının** bittiği ve **etin**in başladığı noktalar gözüküyordu: Hakkı Celis eğildi, **eteklerini** çekti, genç kızın **bacaklarını** örttü; o; yarı uykuda, yarı uyanık gibiydi: Hakkı Bey, bana Cenap'tan bir şiir okuyunuz, dedi.” (s.57).

“**Nuriye Hanım**, pembe ipekli **maşlahını** yere yaydı, üstüne uzandı, **kollarını** **başının** altına geçirdi ve Hakkı Celis'e: ‘Geliniz şöyle, ta yanıma!’ dedi.” (s.57).

“**Seniha** hiçbir zaman bugünkü kadar güzel değildi. **Gözlerinin** etrafındaki esmer daire **yanaklarına** kadar genişlemişti; **ağzında** olgun, sulu, serin ve taze bir meyvenin cazibesi vardı. Kızıla bakan **saçları**, **başörtüsünün** altından bir alev gibi fişkırtıyordu; yeşil **gözleri** insana ta derinden ve bir pars bakışıyle bakıyordu.” (s.59).

“**Faik Bey**, bir sürü ufak tefek **işlerini**, müddeti gelmiş **borçlarını**, Boter'e ısmarladığı **kostümünü**, oteldeki **yatağını**, isimleri unutulmuş bazı kadın ve erkek simalarını düşünüyordu.” (s.62).

“Ve **Seniha** için mehtaplı geceleri beyaz fecirler, beyaz fecirleri pembe akşamlar takip etti. Ne vakit oturuyor, ne vakit yatıyor, ne vakit istirahat ediyor, kimse bilmiyor, görmüyordu. Daima faaliyette, daima harekette, adeta kuş ve kelebek cinsinden bir acayip mahluk haline girdi. Ada'daki bu son hafta, onu tamamıyla değiştirdi; ortada, Cihangir'deki konağın o hodbin, hırçın, soğuk ve müstehzi kızından eser kalmadı. Hatta **yüzüne** ve **gözlerine** bile yeni bir mana, yeni bir ifade geldi.” (s.66).

“**Faik Bey**, **Seniha**'ya yüzme talimleri yaptıırıyordu; kah bir **eliyle belinin** altından, **dirsekleriyle ayaklarının ucundan** tutup sırt üstü yatmayı, kah karnı ile göğsü arasındaki noktayı avucunun **içine** dayayarak ve öbürleriyle ensesinden iterek dalıp çıkmayı; kah omuzlarından tutarak yarı oturmuş bir vaziyette yüzmeyi öğretiyordu.” (s.69).

“**Faik Bey**, **Seniha**'ya yüzme talimleri yaptıırıyordu; kah bir eliyle **belinin** altından, dirsekleriyle **ayaklarının ucundan** tutup sırt üstü yatmayı, kah **karnı** ile **göğsü** arasındaki noktayı **avucunun** içine dayayarak ve öbürleriyle ensesinden iterek dalıp çıkmayı; kah **omuzlarından** tutarak yarı oturmuş bir vaziyette yüzmeyi öğretiyordu.” (s.69).

“**Naim Efendi**, odanın bir tarafını kaplayan uzun bir erkan minderinin ucundan, yarı diz çökmüş, yarı bağdaş kurmuş bir vaziyette, kafesi kaldırılmış, fakat camı indirilmiş bir pencereden dışarıya bakıyordu. Arkasında beyaz pikeden iki sıra iri, sedef düğmeli, pamuksuz bir uzun hırka, **başında** aynı pikeden bir takke vardı. İnce uzun **çehresi** her vakitten ziyade solgun ve çizgili **gözleri** her vakitten ziyade çukurlaşmış görünüyordu; **damadı** içeri girer girmez yerinden kalkmak ister gibi bir hareket yaptı ve **eliyle önündeki** koltuğu işaret ederek: ‘Buyurunuz rica ederim,’ dedi.” (s.73).

“Bunun üzerine **Naim Efendi**, **ellerini** kavuşturdu, **gözlerini** yere dikti ve **damadı** izahatını bitirip gidinceye kadar artık bir kelime söylemedi.” (s.76).

“**Naim Efendi**, **Seniha'nın** konağa avdetinden sonra, birkaç imzasız mektup daha almakla beraber, bu sevinçli sesler ve bu neşeli gürültüler içinde kendinden geçmiş bir halde hiçbir şeye ehemmiyet veremiyordu. İkide bir, kızı Sekine Hanıma diyordu ki: ‘Yavrum, ne iyi ettin de kızcağızı Ada'ya gönderdin. **Sıhhati**, **neşesi** yerine geldi; eski **huysuzluklarından**, eski **buhranlarından** eser kalmadı. Onu bu halde gördükçe ben bile yirmi yaş daha gençleşiyorum.” (s.78).

“**Naim Efendi** tepeden tırnağa kadar ürperdi, minderinin üzerinde çok oturmaktan **dizleri** uyuşmuş gibi, **elleriyle bacıklarını** oğuşturmaya başladı. Mahzun mahzun: ‘Şuracıkta ne kadar ömrüm kaldı?’ dedi.” (s.83).

“Asıl dertli olan, asıl birini seven **Hakkı Celis**'ti. Henüz bu yaşta, zavallı çocuk gönül çekmek nedir bir büyük adam gibi biliyor ve bir büyük adam gibi **yarasının** acısını, kimseye sır vermeyerek taşıyor. **Benzine** bir tatlı solukluk, **gözlerine**

bir derin bakış ve **başına** acayip bir dalgınlık geldi. Ne mektepteki **derslerine** bakıyor, ne de **evindeki kitaplarını** okuyabiliyordu.” (s.86).

“**Cemil**, bir koltuğun içine gömülmüş ve **ayaklarını** bir sandalyenin üstüne uzatmış, düşünceli ve öfkeli bir tavırla sigara içiyor ve **Faik Bey**, o güne kadar kendisinde görülmemiş bir heyecanla odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. **Saçları** karmakarışık, **yüzü** sapsarıydı, **yanaklarını** üç günlük bir sakal, toz renginde bir kir tabakası gibi örtüyordu.” (s.91).

“**Servet Bey** henüz tıraş olmuş; **yüzü** pudralı, aynanın önünde **yakalığını** takmakla meşguldü. **Karısı** eğilmiş, gardrobun sürmesine birtakım beyaz çamaşırlar yerleştiriyordu.” (s.99).

“**Servet Bey**, hikâyeyi sonuna kadar kemali metanetle [soğukkanlılıkla] dinledi. Sonra, iki **ellerini** pantolonun ceplerine soktu ve **omuzlarını** kaldırarak dedi ki: Pekâlâ, öyleyse evlensinler; bundan basit ne olabilir!” (s.100).

“Ve o akşam **Naim Efendi**, her şeye vakıf oldu. (...) **Gözlerinde** bir damla fer kalmamıştı; **boyunu** bir küçük çocuk bileği kadar ince ve narindi. Öyle ki, bu incecek boyunun üstünde, **başını** güç bela tutabiliyor gibiydi. **Yanaklarının** ve **göz çanaklarının** harikulade **çukurları** da **başını** tamamıyla bir iskelet kafasına çevirmişti.” (s.101-102).

“**Naim Efendi** o gece yemeğe inmedi; erkenden **yatağına** girdi. Bütün **vücudu** titriyordu; **üstünü** örten ihtiyar kalfa: ‘A, efendiciğim, bu yaz gününde bu kadar üşümek neden? (...)’ (s.107).

“**Naim Efendi** cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. Ertesi gün, öğleye doğru **odasına** gelen **kızı** Sekine Hanım, onu yatakta, bu kat kat örtüler altında kaybolmuş buldu. Ancak **sesi** işitilebiliyor, ancak **başı** görünüyordu.” (s.107).

“**Naim Efendi** cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. (...) **Kızını** **başı** ucunda görünce, evvela bir yengecin bir dalganın içinden kıskaçlarını uzatışı gibi **kollarını** **yorganlarından** dışarıya çıkardı; sonra iki yanlarında **dirseklerine** dayanarak yarı **beline** kadar meydana çıktı, doğruldu ve **kızına** dedi ki: ‘Geçti, geçti; öyle bir terledim ki hiçbir şeyim kalmadı. Arkama hırkamı verir misin?’ (s.107).

“**Naim Efendi** cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. (...) Bunu müteakip yavaş yavaş, kesik kesik Kasım Paşa’ya **müracaatını**, onun cevabını, nasıl ümitsiz bir

halde **avdet ettiğini** anlattı. Kendi **sözlerini** ve Kasım Paşa'nın cevabını tekrar ederken, sanki hala dünkü mübahasedeymiş gibi **çenesi** ve **elleri** titriyordu." (s.107).

"Naim Efendi cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. (...) Bunu müteakip yavaş yavaş, kesik kesik **Kasım Paşa**'ya müracaatını, onun **cevabını**, nasıl ümitsiz bir halde avdet ettiğini anlattı. Kendi sözlerini ve Kasım Paşa'nın **cevabını** tekrar ederken, sanki hala dünkü mübahasedeymiş gibi **çenesi** ve **elleri** titriyordu." (s.107).

"**Naim Efendi**'nin **başı** bu sefer anlaşılmaz bir hareketle kımlıdadı. (...) **Sesini** çıkarmadı, **önüne** baktı." (s.108).

"**Seniha** da telaşlı ve heyecanlıydı. Fakat, her vakitki gibi görünmeye çalışıyordu; geldi, yatağın ayak ucunda karyolanın demirine dayandı, durdu. Bir müddet, hiçbir şey söylemeksizin **büyük babasının** yüzüne, sonra **annesine**, daha sonra odanın içinde birtakım gayrı muayyen noktalara baktı. (...)" (s.108).

"Bir müddet, hiçbir şey söylemeksizin **büyük babasının** yüzüne, sonra annesine, daha sonra odanın içinde birtakım gayrı muayyen noktalara baktı. (...)" (s.108).

"**Seniha**, **gözlerinde** sert ve madeni bir pırıltıyla **büyükbabasının** yüzüne dik dik baktı: (...)" (s.111).

"Böyle saatlerde bütün ev halkı Naim Efendi'nin etrafında toplanırdı; fakat **Seniha** bir kerecik olsun, bunlar arasında görünmedi, bir kerecik olsun **başını** odanın kapısından uzatıp da en ziyade kendi yüzünden can çekişen bu ihtiyara hiç değilse **gözleriyle**: Nasılsın? demedi. Bununla beraber **içi** nedamet, azap ve endişe ile doluydu. Kaç defa **gözleri** yaşlı **annesine** yaklaştı." (s.114-115).

"Ve **Belkıs Hanım**'ı daha ziyade kıskanmaya başladı. **Vücudu** ne kadar hamhalat, **tavırları** ne kadar adi, **giyinişi** ne kadar kabaydı?" (s.117).

"**Seniha**, az kaldı çocukla dövüşecekti. Diğer bir gün **babası** Servet Bey, kendisine dair bir iki fikir söylemek istedi, neredeyse **üstünü** **başını** parçalayacaktı. Başka bir gün **annesi**, ağzından 'Maşallah, şişmanlıyorsun, kalçaların öyle bir genişledi ki...' tarzında bir söz kaçırdı, hemen döndü: 'Allah göstermesin, size mi benzeyeyim istiyorsunuz?' dedi." (s.119).

"Çok geçmedi, **Seniha**, bu ihtilalci, yakıcı ve kızgın halden sıyrılıp bir başka vaziyet aldı, bir başka tavır takındı. Dalgın, sinsi ve esrarlı oldu. **Yüzünde**, gizli bir

niyeti, bir düşüncesi olanlara mahsus gölgeler dolaşıyordu. Saatlerce bir köşeye çekilip avurdunu ve dudaklarını kemiriyor, gözleri belirsiz bir noktaya dikilip kalıyor, sonra birden hatırına gayet mühim ve acele bir iş gelmiş gibi, hemen odasına koşuyor, çabuk çabuk giyiniyor ve tek başına, kimseye haber vermeksizin sokağa fırlıyordu.” (s.119).

“Hakkı Celis, Faik Bey’e niçin geldiğini bir türlü söyleyemiyordu. Neden sonra canını dişlerinin arasına aldı ve dedi ki: (...)” (s.128).

“Sekine Hanım gittikçe Flamandiye ressamlarının yaptığı o semiz Mather Dollorosalara benziyor, böğründe bir gizli yarası var gibi çenesi tutulmuş, gövdesi kalçaları üzerine yığılmış, kendini güç taşıyor.” (s.130).

“Servet Bey’e gelince, o bir histerik kadın gibi huysuzdur. Evin içinde mütemadiyen kavga edecek adam arıyor. Kır ve kırpık bıyıklarının altında dudaklarının gittikçe şişen ve uzayan bir hali var. Yemeklerden sonra Havana sigarasının kutusuna elini uzatmıyor bile, geniş sofada bir aşağı, bir yukarı dolaşıyor, ara sıra önüne tesadüf eden eşyaya bir tekme vuruyordu.” (s.130).

“Genç kız telgrafında varış ve ayrılış haberlerinden başka kendine ait bir şey söylemiyordu. Kartında büyükbabasına ihtiramlarını [saygılarını] ve annesine muhabbetlerini söylüyordu, fakat mektupta uzun uzadıya içini açıyordu; diyordu ki: (...)” (s.131).

“Epeyce uzun süren bu mektubu Sekine Hanım okur okumaz hüüngür hüüngür ağlamaya başladı; Servet Bey ise kızdı, köpürdü; hele büyükbabası için yazdığı cümleler o kadar iradesini elinden aldı ki, az kaldı, ihtiyarın üzerine atılacak, öfkesini ondan alacaktı; karısının yüzüne haykırmaya başladı: (...)” (s.132).

“Biçare Naim Efendi, bu mektuptan haberdar edilmedi. O, zaten Seniha’dan artık hiçbir şey beklemiyordu; gittiği günden beri bir defa ismini ağzına almadı.” (s.133).

“Aranızda acıdığım bir kimse varsa o da büyükbabamdır; zira o, hepinizden daha az günahkardır; aramızda senelerin yığını ve bir sürü yanlış fikirlerin, batıl akidelerin, manasız ananelerin perdeleri vardı; bu yığının arkasından benim ruhumu görebilmesi ve bana karşı ona göre hareket etmesi kabil değildi; ben onun için halledilmez bir muammaydım. O beni yalnız sevmesini bildi; hepinizden ziyade

sevmesini bildi. Hiç şüphesiz son hareketim onun için öldürücü değilse bile pek fena, pek ağır bir darbe olacaktır.’” (s.131-132).

“**Naim Efendi**, o gece içinde adeta kızgın bir demir saç üstünde kıvranan bir mahkûm gibiydi; bir **sağına** bir **soluna** dönüyor, bir **tarafı** sancıyormuş gibi inliyor, **ruhuna** kuvvet vermek için birtakım sureler okuyor ve bazen rüzgâr fazla bir hamleyle camlar sarstığı vakit **yatağı** içinde doğrulup (...) **azabını** bir ayıp gibi başkalarından saklardı;(...).” (s.133-134).

“Yalnız dedi ki: ‘Rica ederim, bu işler için Ragıp Efendi’ye müracaat ediniz’. **Kaynatasının bu mağrur ve azametli cevabı** Servet Bey’i büsbütün çıldırtmıştı. (s.134).

“**Servet Bey** (...): ‘Canım, bu benim zevkim, bu benim zevkim!’ diye cevap veriyor ve **ağzının** içinde birçok alafranga havalar mırıldanarak, **kolları** sıvanmış, **başı** açık, **elinde** bir çekiç, **kulağının** arkasında bir kurşunkalemi oradan buraya, buradan oraya koşup duruyordu.” (s.143).

“Naim Efendi, **Seniha'nın** geleceğini işitir işitmez Sekine Hanım’a demişti ki: ‘Beni mazur tut! Beni mazur tut, kızım; badema [bundan böyle] katiyen **yüzünü** göremem, katiyen! Sağ olsun, var olsun, fakat benden uzak olmak şartıyla...’”(s.143).

“**İhtiyar adam** neden sonra **sözünü** bitirdi: ‘Bugün gidip onu görecek misin?’ diye sordu.” (s.149).

“**Hakkı Celis** iki bin metre yüksekten düşen bir adamın baş dönmesine tutuldu. **Evine** nasıl geldi, geceyi nasıl geçirdi; bilmedi. Sabahleyin erkenden talime **gıtmesi** lazım gelirken soluğu Naim Efendi’nin yanında aldı. Acele yürümeden **nefesi** tıkanmış ve heyecandan **yüzü** kıpkırmızı kesilmiş bir halde ihtiyarın yanına girdi ve ilk söz olarak dedi ki: (...)” (s.149).

“**Seniha**, Hakkı Celis’i kendisinden çok yaşlı ve nadir görülen bir teyze tavrıyla karşıladı. Toplanmış, uzamış, ağır ve mağrur görünüyordu; genç adamın onda şimdiye kadar hiç tesadüf etmediği bir yüksekten **bakışı** ve bir alaycı **tebessümü** vardı. Japonkari bir sabah **esvabı** içinde kolları ta **omuzlarına** ve **göğsü** oldukça harim (Gizli, kapalı olması gereken) noktalara kadar açık duruyordu. **Saçları** yüksek, fakat aynı zamanda dağınık bir tarzda düzeltilmişti. Her **hareketinde** **dizlerine** kadar sıyrılan **bacakları** incecik ipek çoraplar içinde canlı, zeki ve harikulade şeyler gibi gözüküyordu.” (s.150).

“Hakkı Celis'e, **Seniha'nın ağız** ve **gözleri** genişlemiş gibi geldi; zira genç kız **dudaklarına** kırmızılık sürmüştü ve **gözlerinin** sürmesini hadden bir kat ziyade fazlalaştırmıştı.” (s.150).

“**Zavallı ihtiyar**, kaç zamandan beri **gönlü** ile pençeleşmektedir. Seniha'nın hasreti, onun için, bütün **ömründe** duyduğu ıstırapların en büyüğü oldu. Yanındaki sedef kakmalı çekmecedeki Seniha'nın her yaşta resimlerinden bir büyük deste vardı. Bunları, **odasında** kimse olmadığı zamanlar yavaşça çekmecedeki çıkarır; bir müddet **titrek elleri** arasında evirir, çevirir, sonra **gözlüklerini** takar, her birine uzun uzun, derin derin bakar, öper, koklar, **göğsü** üstüne basardı.” (s.156-157).

“**Naim Efendi hemşiresini** bu suretle başından savdıktan sonra geniş bir nefes aldı; adeta neşelendi; kapıdan Canan Kalfa'ya seslendi: (...).” (s.162).

“Konağı kiraya verip hemşiresinin yanına taşınmak bahsi çıktığı günden beri, **Naim Efendi'nin rahatı, huzuru** büsbütün kaçtı.” (s.161).

“**Hasan Ağa**, bu hücum önünde yavaş yavaş **mukavemetini** kaybetmeye başlamıştı.” (s.163).

“**Zavallı Naim Efendi**, o gün **haysiyetinden** büyük bir şeyin kırıldığını hissetti; kendini adeta bir hancı, bir bezirgan ya da bir dilenci derecesine inmiş sandı ve ziyaretçiler gittikten sonra bütün bir gece sabaha kadar teessüründen hıçkırdı, durdu.” (s.164).

“**Naim Efendi**, can evinden vurulmuş bir halde, **yatağına** atıldı. Evet, o, bu terbiyesiz ve izansız kadınların, bu çılgınlıklarla birbirlerine anlattıkları gibiydi. Hala **kımıldanışı**, hala ses **çıkışı**, **bakışı**, **gülüşü**, **ağlayışı**, nihayet hala **düşünüşü**, **hissedişi** tabiatın en şayanı hayret, hatta en korkunç hadiselerinden biri değil miydi?” (s.166).

“Esasen **Seniha** ablam da Viyana tarikiyle bir İsviçre seyahatine hazırlanıyormuş. **Boynu** ne kadar narin, **göğsünün** çizgileri ne kadar seyyaldi. **Kolları** etten ve kemikten değil; bunlar oluklardan akan sular gibiydi.” (s.170).

“**Belkıs Hanım**, tombul tombul bir kadın olmuştu ve gittikçe **eli** o kadar yumuşamış ve **iradesi** o kadar azalmıştı ki, **yanına** bir genç erkek yaklaşıp yaklaşmaz **başı** dönüyor, hemen **bulunduğu** yere düşecek gibi oluyordu.” (s.176).

“**Belkis Hanım**, hayretle **yerinden** fırladı ve geldi ta genç adamın yanına sokuldu: ‘Gerçek mi? Gerçek mi? Bize neden haber vermediler? Şaşılacak şey!’ dedi. Ve bunları söylerken güya farkına varmaksızın yapıyormuş gibi **dizlerini** genç adamın dizleri arasına soktu ve bir **elini** elinin üstüne bıraktı. **Ağzı**, kesilirken sulanan bir meyve gibiydi; fakat, **gözlerinde** ve **elinde** hala bir çocuk saffeti vardı; Hakkı Celis bu sefer ürkmeydi ve kadını kendi haline bıraktı.” (s.177).

“(…) Ve bunları söylerken güya farkına varmaksızın yapıyormuş gibi dizlerini **genç adamın dizleri** arasına soktu ve bir elini **elinin** üstüne bıraktı.” (s.177).

“**Hakkı Celis**, genç kızların evinden çıktıktan sonra, Seniha'ya da gidip gitmemek hususunda bir müddet mütereddit kaldı. Zira Seniha'yı her **görüşünde** cinsini, mahiyetini tayin edemediği bir şey oluyor ve günlerce **hayatı** zehirleniyordu. Yalnız günlerce **hayatı** zehirlenmekle kalmıyor, bütün **fikirleri** ve bütün **hisleri** sarsılıyor, **ruhu** meşkok [kuşkulu] bir hale giriyor, azim ve **iradesinin kuvvetini** teşkil eden bütün unsurlar dağılıyor, kayboluyordu.” (s.180).

“**Faik Bey**'in sesi, **yüzü**, **konusması**, **hareketleri** bütün **muavazenesini** kaybetmiş, **mevcudiyeti** karmakarışık bir hale girmişti.” (s.190).

“**Hakkı Celis**, artık hem ondan, hem **etrafındaki** nafile gürültüden rahatsız olmaya başlamıştı.” (s.190).

“Ve **Seniha** tekrar kahkaha ile güldü. O zaman Hakkı Celis, gözlerini onun çıplak **omuzlarına** çevirdi; zira, Seniha, şimdi, arkasında hafif bir ipekli kombinezonla tuvalet masasının önüne oturmuş, tekrar toplamak için **saçlarını** çözüyordu.” (s.203).

“O zaman **Hakkı Celis**, **gözlerini** onun çıplak omuzlarına çevirdi;(…)” (s.203).

“**Seniha**'nın Hakkı Celis önünde bu ilk soyunuşu değildi. Lakin Hakkı Celis bu **haliyle** onu ilk defa görüyorum sandı. Ne kadar narin ve aynı zamanda ne kadar yuvarak ve dolgun **kolları** vardı; şimdi, bir yığın kızıl saç altında örtülü duran **ensesi** ve **omuzları** demince ne harikulade ne zarif hatlarla kımıldıyordu. Aynanın içinden vücudunun daha harim (Gizli) ve daha ziyade baş döndürücü tarafları görünüyordu, **saçlarına** doğru **kaldırdığı kolları göğsüne** ve **koltuklarına** keskin bir ifade vermişti.” (s.203).

“(…) **Zavallı çocuk** neye **döndüğünü** bilemedi, o ana kadar hiç **bilmediği** bir şiddetli heyecana tutuldu; birdenbire **boğazına** birçok hıçkırıklar hücum etmişti,

kendini tutmak istedi, muvaffak olamadı, oturduğu yerde, **dirseklerini dizlerine** dayadı, **başını elleri** içine aldı ve hüüngür hüüngür ağlamaya başladı.” (s.203).

“**Seniha**, bu ani hadise karşısında ne fazla hayrete, ne de fazla telaşa düştü; güya **Hakkı Celis'in** uğradığı hal pek tabii bir şeymiş gibi şuh bir eda ile **başını** çevirdi (...).” (s.203-204).

“Bunun üzerine **genç adam**, yaşla sırsıklam **yüzünü** **Seniha'ya** çevirdi ve **gözlerinin** üstüne doğru düşen **saçlarını** iki **eliyle** arkaya doğru iterek: (...).” (s.205).

“**Servet Bey'in işleri** son zamanlarda epeyce yoluna **girdiği** için sekerattan [can çekişme] ve ölümden bahsederken bile **neşesini** muhafaza etmektedir. İşte, nerede ise, iki seneden beridir ki gece gündüz işadamlarıyla düşüp kalkıyor, nazırların yanına girip çıkıyor ve **koltuğunun** altında yazı makinesinde basılmış deste deste projelerle zengin yabancılara peşinde dolaşıyor, akşam eve dönünce **karısının** kulağına eğiliyor ve diyor ki: ‘Para yapmalı, para yapmalı ve bir an evvel kapağı Avrupa'ya atmalı. Başka türlü çıkar yol değil.’” (s.212).

“Zavallı **Hakkı Celis'in gözleri** doktordan bana, benden doktora gidip geliyordu; mutlaka onun bana ne söylediğini anladı; zira, **yüzüne** melul bir tevekkül geldi ve **gözlerini** kapadı. Koştum, büyük bir maşrapa su getirdim; bir elimle yavaş yavaş **başını** kaldırdım, diğer elimle suyu **dudaklarına** uzattım: ‘Hakkı Bey, Hakkı Bey! Kardeşim, işte su!’ dedim; hemen **gözlerini** açtı ve doğrulmak istedi; fakat, muvaffak olamadı. **Başı** tekrar avucumun içine düştü. Suyu yudum yudum **ağızına** akıtmaya çalışıyordum; fakat ne mümkün... Su olduğu gibi dışarıya akıyor ve **boğazından** geçebilen birkaç yudum da biraz sonra **burnundan** fışkırıyordu.” (s.216-217).

2.1.3.1.4. Birinci Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede birinci çokluk kişi iyelik eki ile yapılan art gönderim tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan birinci çokluk kişi iyelik eki yer almaktadır.

“**Hakkı Celis**, (...) ‘Fakat, nereye gidiyorum, bilmiyorum. Bir garip heyecan içinde sarhoş gibi yürüyorum ve korkmuyorum. Çünkü **koyu, uzun ve sayısız bir kafilenin içindeyim, yolumuzun** sonunda belki bir uçurum da olsa yürüyeceğim; zira benim için hiçbir şey geriye dönmekten daha fena değildir!’” (s.168).

2.1.3.1.5. İkinci Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde ikinci çokluk kişi iyelik eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan ikinci çokluk kişi iyelik eki yer almaktadır. Aşağıdaki örneklerde ikinci çokluk kişi iyelik ekinin nezaket, saygı vb. dolayısıyla tekil kişiye gönderim yaptığı görülmektedir.

*“**Hakkı Bey**, dedi; siz, Seniha'ya gülünç görünüyorsunuz. Zira **başınızın** üstünde bu kuşu taşıyorsunuz. Siz bu kuşu gayet beceriksiz bir tarzda ve pek büyük bir ıstırapla taşıyorsunuz. İkiye bir **tepenize** gagasını indirdikçe, **yüzünüze** bin türlü garip işmizazlar [Kasılmalar, buruşmalar] geliyor, **gözlerinizi** tuhaf tuhaf açıp kapıyorsunuz.”* (s.58).

*“Mamañih, Naim Efendi akıbet bu fırsatı zorla yakalamak lüzumunu duydu ve **Kasım Paşa**'yı lakırdısı ortasında durdurarak: ‘Kerem ediniz, **sözünüzü** kesiyorum ama, zararı yok, kerem ediniz’ dedi.”* (s.104).

*“Seniha, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla **büyükbabasının** yüzüne dik dik baktı: ‘Size, hayat ve izdivaç hakkındaki fikirlerimi söylüyorum;’ dedi; ‘ta ki bundan sonra habersizce tekrar benim işlerime **kariştığınız** zaman düñkü **kırdığınız** pot gibi bir pot daha kırmayınız... ’”* (s.111).

2.1.3.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü çokluk kişi iyelik eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan üçüncü çokluk kişi iyelik eki yer almaktadır.

*“Seniha, iç sıkıntısından bitiyordu. Gönli hiçbir şeyle avunamıyordu. **Etrafindakilerin seslerinden, sözlerinden, kahkahalarından**, daima aynı tarzda tekerrür eden seslerden artık usanmıştı.”* (s.40).

*“**Nuriye ve Neyyire Hanımların** kendilerini fazla ihmal edilmiş bulan bir **halleri** vardı, vakıa aksi bir tesadüf eseri olarak veyahut Belkıs'ın bir nisyani (unutkanlığı) yüzünden iki hemşirenin arasına düşen Cemil, ara sıra **kadehlerine** bira koymak ve **kulaklarına** çok fazla açık cinaslı sözler fısıldamak suretiyle onları meşgul*

eder gibi görünüyordu; fakat pek az edebi olan Cemil'in bu his ve hayalden ari arkadaşlığında ne Nuriye, ne de Neyyire aradıkları zevki bulamıyorlardı.” (s.55).

“**Cemil, Neyyire ve Necibe Hanımefendi** arkadan geliyordu. Hepsinin **yüzü** kıpkırmızı ve **gözleri** süzgündü.” (s.59).

“Nafîle yere **genç kızlar** Hakkı Celis'in şiiirleriyle avunmak istediler; fakat ne **gözlerini**, ne **fikirlerini** bir türlü Faik Beyden başka bir yere çeviremediler; genç adamın bir saniyelik dikkatini cezbetmek için bin türlü işveler ve cilveler yapmaya başladılar. **Vücutlarının** her hareketine bir maksat ve bir mana koydular.” (s.60).

“Fakat, ne **Seniha**, ne **Faik Bey**, **etraflarında** hâsıl oluveren bu boşluktan asla haberdar olmadılar. Bunlar, **mizaçlarının** soğukluğuna, **terbiyelerinin** sathiliğine, **yaşlarının** küçüklüğüne rağmen az zaman içinde sevda yolunun öyle bir merhalesine vardılar ki, ‘oraya hiç kimsenin sesi gelmez ve oradan hiçbir şey gözükmmez.’” (s.67).

“Lakin, **Faik Bey**, daha ileriye gitmenin lüzumuna kani değildi. Bahusus, **Seniha** ile **münasebetlerinin** şairane tarafını hiç sevmiyordu; genç kızın coşkunluklarını vahşi ve zarafete aykırı buluyordu.” (s.89).

“**Kadınlar** hep bir ağızdan bir çığlık kopardılar; kapıyı **açmalarıyla** **kapamaları** bir oldu: (...).” (s.166).

“Hakkı Celis, Belkıs Hanım'dan sonra Nuriye ve Neyyire Hanımlara uğradı. **Genç kızlar** sokaktan henüz avdet etmişlerdi; **çarşafları** henüz **başlarındaydı**; **arkalarından** Hakkı Celis girer girmez ikisi birden bir çığlık kopardılar: (...)” (s.177).

2.1.3.2. Kişi Ekleri ile Yapılan Art Gönderimler

2.1.3.2.1. Birinci Teklik Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde birinci teklik kişi eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan birinci teklik kişi eki yer almaktadır.

“**Naim Efendi**, kızına derdi ki: ‘Yavrum, çocuklarının ahval ve harekâtını hiç **beğenmiyorum**. Bu Lehli kadın **zannederim** ki, bunlara yanlış bir terbiye verdi. **Seniha** on sekizine bastı, fakat hala sekiz yaşında bir çocuk gibi hoppa ve yaramazdır. **Cemil** daha yirmisine girmedi. Fakat otuz yaşında bir gencin hayatını sürüyor. O yemekten sonra sizin önünüzde ayak ayak üstüne atıp sigara içmeler nedir? O eve

istediği saatte girip çıkmalar nedir? Ne babasını dinliyor, ne seni... Ben ise, doğrusu her şeyi görmezlikten **geliyorum**. Ne kıza, ne oğlana ağzımı açıp bir kelime **söylemiyorum**; maazallah, bana karşı da bir itaatsizlik ederler, bir ters cevap verirler diye **korkuyorum...**” (s.18).

“**Genç Hakkı** mahzun mahzun: ‘Efendim, çok **bekledim**, çok geç oldu, eve **gidiyorum**’ dedi.” (s.37).

“**Seniha**: ‘Ben de **bilmiyorum**,’ deyip gülüyordu.” (s.61).

“**Servet Bey** dik dik ihtiyar adamın yüzüne baktı: Çünkü dedi; “bana verdiğiniz mektupların üçü de imzasızdır. Bendeniz, müddeti hayatımda ne imzasız mektup **yazdım** ne de imzasız mektup **okudum**. Terbiyem ve tabi olduğum prensipler buna müsait değildir.” (s.74).

“**Naim Efendi**, Seniha’nın konağa avdetinden sonra, birkaç imzasız mektup daha almakla beraber, bu sevinçli sesler ve bu neşeli gürültüler içinde kendinden geçmiş bir halde hiçbir şeye ehemmiyet veremiyordu. İkide bir, kızı Sekine Hanıma diyordu ki: ‘Yavrurum, ne iyi ettin de kızcağızı Ada’ya gönderdin. Sıhhati, neşesi yerine geldi; eski huysuzluklarından, eski buhranlarından eser kalmadı. Onu bu halde gördükçe ben bile yirmi yaş daha **gençleşiyorum**.’” (s.78).

“**Sekine Hanım**: ‘Hem de maşallah, ne kadar serpildi, toplandı, güzelleşti,’ diyordu. Gitmezden evvel, bilekleri ipincecik, benzi sapsarıydı ve gözlerinde fer kalmamıştı. Şimdi, **bakıyorum**, yanakları adeta pençe pençe pembeleşti, gözlerine can geldi.” (s.78).

“O, yumuşadıkça **Ragıp Efendi** sertleşiyordu: ‘Affınızı **rica ederim**, size acı bir söz **söyleyeceğim**: Bu gidişle pek yakın bir zamanda, yalnız Kanlıca’daki yalıyı değil, fakat bu konağı... Evet, bu konağı da satmaya mecbur olacaksınız.’” (s.83).

“**Genç kız** sobası yarı sönmüş odada ürperdiğini hissetti. ‘**Rica ederim**, söyleyiniz, merakımdan **çatlayacağım**,’ dedi.” (s.91).

“**Faik Bey**, gözlerini yere indirdi, ellerini birbirine kilitledi, mahzun bir sesle söylemeye başladı: ‘Görülmemiş, işitilmemiş bir şanssızlık!.. Bir gecede tam üç yüz lira **kaybettim**. Oyunda hiç bu kadar müthiş ziyana uğradığımı **bilmiyorum**. Bir akşam evvel beş yüz liraya yakın **kazanıyordum**. Bunun üzerine kesmek lazımken... Kör

şeytan!.. Beni her şeyde berbat eden iradesizliğimdir; sonuna kadar kapılır, **giderim.**” (s.92).

“Lakin **Faik Bey**, asıl bu sözle mükâlemenin ucunu bulmuş gibi, yarı hüzünlü, yarı müstehzi bir tebessümle gülerek, İngilizce: ‘İşte asıl mesele bu!’ dedi. Sonra yarı Fransızca, yarı Türkçe şöyle devam etti: ‘Kabil değil, babamdan **isteyemem**; zaten **istesem** de veremez. Bazı dostlarımızdan ödünç istemek ise pek ağırıma gidiyor... Asla; neyim var, neyim yok hepsini mezada götürür **satarım**, daha iyi! Allah belasını versin, borçlandığım adamlar, bari tanıdığım kimseler olsaydı, neyse!.. Biraz bekleyebilirlerdi, biraz laf anlatmak mümkündü. Fakat, bunlara karşı ne **diyebilirim**? Mutlaka yarına kadar ödemeli, veyahut...’” (s.92).

“**Madam Kronski** sordu: ‘Vaktiniz müsait mi? Biraz **görüşebilir miyim**?’” (s.92).

“Ve o akşam **Naim Efendi**, her şeye vakıf oldu. (...) Kızı Sekine Hanım’a dedi ki: ‘Allah canımı alsaydı da, bugünü **görmeseydim**; bu felaketi **işitmeseydim**!..’” (s.101).

“**Naim Efendi** (...) kendi kendine, ‘Yarab! Ne olur, şimdi bir kazaya **uğrasam** da, **mahvolup gitsem!**’ diyordu.” (s.102).

“Mamañih, **Naim Efendi** akıbet bu fırsatı zorla yakalamak lüzumunu duydu ve Kasım Paşa’yı lakırdısı ortasında durdurarak: ‘Kerem ediniz, sözünüzü **kesiyorum** ama, zararı yok, kerem ediniz,’ dedi. Zatiâlilerine bazı mühim maruzatta bulunmaya **gelmişim**...” (s.104).

“**Sekine Hanım**: ‘**Vazgeçtim** anlatmayınız, **vazgeçtim**, çok sinirleniyorsunuz. Bırakınız, anlatmayınız,’ diyordu.” (s.107).

“Dışardan **Seniha**’nın sesi: ‘**Girebilir miyim**, büyükbaba?’ diyordu.” (s.108).

“**Seniha** devam etti: ‘Zira, bu hareketiniz için çirkin ve acayip sıfatlarından başka kelime **bulamıyorum**; vakıa bundan daha adi, daha zelil ne olabilir?.. Bu, sizce belki böyle değildir, her şeyde olduğu gibi bu meselede de belki siz başka türlü düşünüyorsunuz, ben başka türlü **düşünüyorum**. Fakat **rica ederim**;’” (s.108-109).

“**Seniha** hep aynı vaziyette soğuk ve haşın söylüyordu: ‘Siz zannediyor musunuz ki, ben ömrümün sonuna kadar böyle bir evde **kalacağım**? Böyle bir memlekette, etrafımda böyle bir halkla? Bin güçlkle senede ancak beş on kat esvap

yaptırarak, ara sıra Ada'ya misafirliğe giderek ve pazartesi günleri aşağıda salonda birkaç manasız ve yavan davetli bekleyerek yaşayıp **gideceğim**? Hayır! Büyükbaba, ben o kadar basit ruhlu bir kız değilim! Çok **okudum**; çok **öğrendim**; çok **düşündüm**, çok **tahlil ettim**. **Biliyorum** ki, hayat denilen şey, içinde doğup büyüdüğüm bu hapishanenin dışında, gürültülü, geniş, aydınlık, acayip, hazin, neşeli, düz, yılankavi, inişli yokuşlu, bitmez tükenmez bir sahadır. Oradan bin türlü sesler **işitiyorum**; bu sesler her biri başka tarzda, bir başka lisanda bana, 'gel' diyor. Kendimi güç **zaptediyorum**. Fakat, bugün değilse yarın mutlaka bu seslerden birine doğru **koşacağım**. Mutlaka!..” (s.110).

“Fakat, **Seniha**, sözüne bir lahza fasıla vermeksizin gittikçe artan bir ateşle söylüyor, söylüyordu: ‘Annem nasıl sizin gibi bu konakta yaşayıp ihtiyarladıysa ben de onun gibi yaşayıp ihtiyarlamaya **razı olacağım**. Halbuki ben mutlaka kendi hayatımı yaşamak **istiyorum**. İşte bunun içindir ki, sevdiğim bir adamı kendime hayat yoldaşı yapmaktan **çekiniyorum**; zira bütün hazlarımda, zevklerimde, keder ve heyecanlarımda tamamıyla yalnız kalmak, tamamıyla benliğimi muhafaza etmek emelindeyim.’” (s.110).

“**Seniha**, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla büyükbabasının yüzüne dik dik baktı: ‘Size, hayat ve izdivaç hakkındaki fikirlerimi **söylüyorum**,’ dedi; ‘ta ki bundan sonra habersizce tekrar benim işlerime karıştığınız zaman düünkü kırdığınız pot gibi bir pot daha kırmayınız... Bu seferkini tashih kabil olacak -zira, şimdi, gidip bir mektupla Kasım Paşa'ya izahat **vereceğim**, her şeyin nasıl benden habersiz yapıldığını **söyleyeceğim**- fakat günün birinde olabilir ki, düzeltilmesi kabil olamayacak bir hata daha işleyebilirsiniz; onun için size şimdiden **söylüyorum**; **rica ederim**, benim işlerime karışmayınız.’” (s.111).

“Bir gün **Belkis Hanım**, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha'nın boynuna atıldı: ‘Senihacığım, Senihacığım; seninle vedaya **geldim**. Yarından sonra Paris'e gidiyoruz,’ dedi.” (s.116).

“**Selma Hanımefendi**; bir şeyler emreden bir kumandan tavrıyla her önüne çıkanın hatırını soruyor ve her adımda bir, tombul bacakları üzerinde durarak mütecessis etrafına bakınıyordu. ‘Beğendiniz mi bana yaptığınız işi!’ dedi. ‘Beni akıbet yeminimi bozmaya mecbur ettiniz; kefaretin **vereceğim**; günahı kalırsa

boynunuza olsun! Evinize **geldim**, çünkü, **gelmeseydim** beni hafakanlar boğacaktı. Haber haber üstüne **gönderdim**. Bir cevap vermezsiniz. Yanınızda sözümün o kadar da mı hükmü kalmadı, bilmem ki... Ayol, rezaletiniz ayyuka çıktı. İstanbul çalkalanıyor, sizin vazifenizde değil... Ne yapmalı? Ne demeli? Sizi ikaz için... Söyleyiniz. Ta boğazınıza kadar çamur içine batmışsınız, neredeyse boğulacaksınız. Size haber **veriyorum, haykırıyorum.**” (s.121).

“**Madam Kronski**: ‘Yarın her şeyi **öğreneceğim**; mutlaka... mutlaka...’ diyordu. ‘Şimdiden elimde birçok ipucu var. Şimdiden, kiminle gitti, nasıl oldu, yavaş yavaş **anlıyorum.**’” (s.125).

“**Cemil** birdenbire: ‘Ha! dedi. Şimdi ben de **hatırlıyorum.**’” (s.125).

“**Madam Kronski**’yi hiç sormayınız. (...) İkide bir sesi hıçkırıkla dolu, Servet Bey’e diyordu ki: ‘İster misiniz, onu gidip bulayım? Size namusum üzerine **söz veriyorum**, on beş gün içinde nerede ise **bulurum.**’” (s.130).

“**Genç kız** telgrafında varış ve ayrılış haberlerinden başka kendine ait bir şey söylemiyordu. Kartında büyükbabasına ihtiramlarını [saygılarını] ve annesine muhabbetlerini söylüyordu, fakat mektupta uzun uzadıya içini açıyordu; diyordu ki: ‘Baba, bir çocukluk ve bir delilik **yaptım**, fakat, kendi hesabıma hiç pişman **değilim**; sizi endişeye düşürmüş olmaktan başka bir elem **hissetmiyorum**. Kaç senedir beni Avrupa’ya götürmek vaadiyle avuttunuz, oyaladınız. **Düşündüm** ki, hayatımın sonuna kadar böyle boş vaatlerle avunup **oyalanacağım** ve ömrümün yegâne gayesine vasil olmadan **öleceğim**. Sizin yapamadığınızı ben kendi kendime **yaptım**; zira bu arzu içimde kalmış olsaydı beni mutlaka zehirleyecekti. Bu muvakkat yokluğum, ebedi bir ayrılışa tercih etmez misiniz? Zira, orada kalmış **olsaydım**, muhakkak **intihar edecektim**; son zamanlarda kalbimi ne kesif bir kasvet istila etti, beynime ne vahim, ne korkunç bir fikir saplandı bilmezsiniz. Gözünüz önünde aylarca yalnız başıma, çarmıhımı omzumda **taşıdım** da biriniz farkına varmadınız, bu kızcağıza da ne oluyor demediniz. Bu yaptığım işten hissenize düşen keder, emin olunuz ki, kendi hatanızın cezasıdır, tabii onu yalnız siz çekeceksiniz. Her şey sırayla... Aranızda acıdığım bir kimse varsa o da büyükbabamdır; zira o, hepinizden daha az günahkardır; aramızda senelerin yığını ve bir sürü yanlış fikirlerin, batıl akidelerin, manasız ananelerin perdeleri vardı; bu yığının arkasından benim ruhumu görebilmesi ve bana karşı ona göre hareket etmesi kabil değildi; ben onun için halledilmez bir muammaydım. O beni

yalnız sevmesini bildi; hepinizden ziyade sevmesini bildi. Hiç şüphesiz son hareketim onun için öldürücü değilse bile pek fena, pek ağır bir darbe olacaktır. **Rica ederim**, kendisine dikkat ediniz.’” (s.131-132).

“**Sekine Hanım**, sızlayan bir sesle: Bey, mektubu bir daha oku! Kızın maksadını anlamadın **zannederim**, bir daha oku...” (s.133).

“**Genç kız** Paris'te mütevazi bir pansiyona yerleştiğini ve meşhur bir musikişinastan piyano dersi aldığını yazıyordu: ‘Burada hayat su gibi akıyor;’ diyordu. Saatlerin nasıl geçtiğini **bilmiyorum**. Sabahları Luxembourg bahçesinde dolaşmaya **gidiyorum**. Tenha bir yere çekilip elimde bir kitap bir kanepenin üzerine **oturuyorum** ve beyaz heykellerin omuzlarına düşen yaprakları **seyrediyorum**. Akşamları gelişigüzel herhangi bir caddede birkaç adım yürümek bana dünyanın bütün neşvelerine denk gibi geliyor. Buranın taşını, toprağını kendi memleketimden ziyade **seviyorum**. Ahalisi ne kadar nazik, ne kadar zinde, ne kadar iyi insanlar!’” (s.138).

“**Naim Efendi**, Seniha'nın geleceğini iştir iştirmez Sekine Hanım'a demişti ki: ‘Beni mazur tut! Beni mazur tut, kızım; badema [bundan böyle] katiyen yüzünü **göremem**, katiyen! Sağ olsun, var olsun, fakat benden uzak olmak şartıyla...’” (s.143).

“**Sekine Hanım** hümgür hümgür ağlıyordu: (...).’ Ben de her gün size **uğrarım**. Fakat yine içim razı olmuyor. Babacığım, gözüüm arkamda **gidiyorum**. Yüreğim parçalanıyor.’” (s.144).

“**Naim Efendi**, kızının teessürü karşısında gözyaşlarını tuttu ve kendisi o kadar teselliye muhtaçken ona dedi ki: ‘Belki ben hemşiremin yanına **giderim** veyahut oradan birini yanıma **alırım**. Yalnız **kalacağım** diye hiç merak etme!’” (s.144).

“**Genç adam** (...) ‘Siz çok gezdiniz, çok gördünüz. Fakat ben çok **düşündüm**, çok **hissettim**. O kadar ki, bütün fikirler, bütün hisler bana şimdi yavan geliyor. Siz bu bezginliğe vasıl oldunuz mu? Nerede? Her tarafınızdan arzu, emel, gençlik fişkırıyor, şimdi ‘haydi!’ deseler bir seneden beri yaptığınız seyahatleri aynı iştiha ile tekrar edebileceksiniz. Fakat, ben düşündüklerimi tekrar düşünmek, hissettiklerimi tekrar hissetmek **istemeyeceğim**. Seniha abla, bizi pişiren ıstıraptır; gezip görmek değildir. Sizden evvel kaç kişi Avrupa’ya gitti geldi. Bunların bazılarının kıyafetlerinde epeyce değişiklik **gördüm**, fakat ruhlarında ne değişti; **bilmiyorum**.’” (s.151).

“**Naim Efendi:** ‘Burada **doğmuşum**, burada **yaşamışım**, **ihtiyarlamışım!** Nasıl bırakır **giderim?**’ diyordu.” (s.161).

“**Naim Efendi** konaktan çıkmamak için daha mühim sebepler buldu. Dedi ki: ‘Ben buradan çıktığım gün **ölürüm**. Kabil değil, **dayanamam ölürüm**.’” (s.161).

“**Hakkı Celis,** (...) ‘Fakat, nereye **gidiyorum**, **bilmiyorum**. Bir garip heyecan içinde sarhoş gibi **yürüyorum** ve **korkmuyorum**. Çünkü koyu, uzun ve sayısız bir kafilenin içindeyim, yolumuzun sonunda belki bir uçurum da olsa **yürüyeceğim**; zira benim için hiçbir şey geriye dönmekten daha fena değildir!’” (s.168).

“**Faik Bey,** Hakkı Celis'e daha ziyade yaklaştı, şimdi, bir çelik rengi alan gözlerini genç adamın gözlerine saplayarak: ‘Bir kadına hiç tutuldunuz mu?’ dedi. ‘Ben, sizin yaşıncıdayken epeyce kadınlarla münasebete girmiş, aldanmış ve **aldatılmışım**. Yirmi beş yaşına girdiğim zaman artık bıkmış, usanmış bir adam gibiydim; kadınlığın benim nazarımda hiçbir sırrı kalmamıştı; kendi kendime **diyordum** ki: ‘Adam sen de, işte evveli de bu; ahiri de bu!’ Hele aşk, seveda, filan gibi sözler bana vız geliyordu; bunlar hep romancıların uydurduğu martavallar **diyordum**; fakat bir gün... Yirmi beşimi geçmiş ve hiç olmazsa yirmi beş kadın **tanımışım**, birdenbire ne oldu **bilmem**...’” (s.186).

“**Faik Bey:** ‘Evet, evet, biliyorum,’ dedi. Fakat, monşer, hiç o sevilir mi? Ne kadar zaman kendisinden **kaçtım**; ne kadar zaman bana uzanan elleri ellerimle **ittim**. (...) Dakikadan dakikaya dağılan zihnini toplamak istiyormuş gibi başını silkti ve kendi kendine söylenircesine: ‘Fakat, vaktaki o benden kaçmaya başladı, ben **kovaladım**, dedi. Hem nasıl kovalayıp, monşer, hem nasıl kovalayıp! Hudutlar **aşıyordum**, memleketten memlekete **koşuyordum** ve yanına vardığım vakit de nefesim tıkanıyor, soluk soluğa **kalıyordum**, bir şey **söyleyemiyordum**, yalnız **diyordum** ki: ‘Bırak seni seveyim. Bırak seni seveyim. Sen istediğini yap, istediğini sev; fakat müsaade et ki, ben daima yanında bulunayım.’ Zira, onun yanından ayrılır ayrılmaz, sanki havasız **kalıyordum**, tıpkı sudan çıkarılan balık gibi can çekişmeye **başlıyordum**. Bilseniz bu ıstıraptan kurtulmak için ne zilletlere **katlandım**, ne zilletlere... Herkes sanıyordu ki, ben bilerek, ben isteyerek **göz yumuyorum**; vallahi billahi herkes böyle sandı...’” (s.187).

“**Faik Bey** acı acı güldü: ‘Unutmak, unutmak! Ah, öyle ise sizin hiçbir şeyden haberiniz yok, dedi. Onu unutmak için neler **yapmadım**... Hiçbir şey kar etmedi, hınzır

kız beynimin içinde burgulu bir çivi gibi saplanmış kaldı. Ondan daha çok güzelleriyle düşüp **kalktım**, ondan bin kat daha seçkinlerini **tanıdım**; fakat hiçbir, hiçbir, onu bana unutturamadı, hiçbir bir dakika için onu hatırımdan silemedi. Bazen kendi adımı unutacak kadar **sarhoş oluyordum**. Lakin onun adı her vakitten daha canlı, daha manalı, dilimden hiç düşmüyordu. Bazen bir kumar masası başında kendimi **kaybediyordum**, fakat onun hayalini daima yanbaşımında hazır, kâğıtların üzerine aksetmiş ve yeşil çuhanın ortasında raksederken **görüyordum**. Niçin bu kız benim izzetinefsimle oynadı. Beni çamurdan çamura sürükledi. Vallahi billahi intikamımı **alacağım**, göreceksiniz.” (s.188).

“Fakat, **Naim Efendi** (...) İkide bir Cenân Kalfaya derdi ki: ‘Cenân, bu çocuğa bir şey olursa, **rica ederim**, benden saklayınız; zira, işitir işitmez, **dayanamam**, mutlaka derhal **ölürüm**.’” (s.193).

“Fakat, **Naim Efendi** (...) Sonra birdenbire ona kendi derdini anlatmak ihtiyacını duydu. Semtime uğrayan kalmadı, dedi. Bir ay var ki, ninenin yüzünü **görmedim**, haftalardan beri teyzen bir kerecik olsun gelip hatırımı sormadı. **Bilmem** ki, onlara ne **yaptım**, evladım? Kabahatim nedir? Burada yalnız başıma çektiklerimi sana **anlatamam**; diri diri bir mezara gömülmüş gibiyim. Geceleri Hasan’la Cenân’ı karşıma alıp konuşmaya mecbur **oluyorum**. Kimsesizlik o kadar canıma tak diyor...” (s.194).

“**Genç adam**: ‘**Zannederim**, dedi; zira, ben gitmezden evvel birkaç güne kadar nikah olacağı söyleniyordu, ben **gittim**, **geldim**, ortada hala olmuş bitmiş bir şey yok... Demek ki...’” (s.197).

“**Seniha** silkindi ve deminki müşfik, memnun ve okşar gözlerle genç adama bakıp: ‘Ne kadar memnunum, seni bulduğuma ne kadar memnunum; bu akşam yalnız, **yapayalnızdım**; ne yapacağımı **bilemiyordum**,’ dedi ve çıplak elini laubali, samimi bir tavırla Hakkı Celis’in dizi üstüne bıraktı.” (s.201).

“**Seniha**: ‘Sahi, sana söylemeyi **unuttum**,’ dedi. Zavallı büyükbabam bu sabah birdenbire çok ağırlaşmış.” (s.201).

“**Hakkı Celis** müsel sel [birbirini izleyen] hıçkırıkları arasında , hayal meyal anlaşılabilir bir sesle: ‘Bu ilk defadır ki **ağlıyorum**, dedi. Ne kadar... Ne kadar zamandır, ta çocukluğumdan beri hiç böyle kana kana **ağlamamıştım**... Bırak beni... Bilsen ne kadar tatlı bir şey... Bilsen ağlamak ne kadar tatlı.” (s.204-205).

“**Seniha**, (...) Bundan **anladım** ki, vazgeçmiş... Arkasından koşacak değilim ya. (Biraz durdu, düşündü.) Mamafih, bunu **yaptım**, dedi Evet, arkasından da **koştum**, her gittiği yere mektup mektup üstüne **yolladım**.’ ‘Hiçbir cevap vermedi mi?’ ‘Hayır... Esasen pek kaba saba bir adamdır. Fakat ben **saniyordum** ki iyi bir kalbi vardır; meğer o da yokmuş... Zaten iyi kalplilik biraz zarafet icabı değil midir? Sonra beni çok sevdiğine **inanmıştım**. Ne olacak, **diyordum**.’” (s.209).

“**Seniha** bir tarafı sancımış gibi yüzünü ekşitti ve deminki suali sorduğuna pişman, önüne baktı. **Hüsnü Bey** devam etti: ‘Bu çocuğun sizin akrabanızdan olduğunu biraz evvel Azmi Bey’den **öğrendim** ve iki kat **müteessir oldum**. Kendisini kim bilir, ne kadar severdiniz; ben müddeti hayatımda, bu kadar vakur, bu kadar kibar bir genç daha **görmedim**. Lakin, nedendir, **bilmiyorum**, içimize girdiği ilk günden beri fevkalade mağmum ve düşünceli bir hali vardı.’” (s.215).

“(…) Fakat bir defa konuşmak fırsatını yakalayan **Binbaşı Hüsnü Bey**, artık kendinde susmak kudretini bulamıyordu: ‘Nihayet, doktor geldi; uzun, derin ve şüpheli bir nazarla genç yaralıya baktı; sonra başını sallayarak bana döndü, yavaşça: ‘Bitmiş, yapacak bir iş kalmamış!’ dedi. Zavallı Hakkı Celis’in gözleri doktordan bana, benden doktora gidip geliyordu; mutlaka onun bana ne söylediğini anladı; zira, yüzüne melul bir tevekkül geldi ve gözlerini kapadı. **Koştum**, büyük bir maşrapa su **getirdim**; bir elimle yavaş yavaş başını **kaldırdım**, diğer elimle suyu dudaklarına **uzattım**: ‘Hakkı Bey, Hakkı Bey! Kardeşim, işte su!’ **dedim**; (...)” (s.215).

Aşağıdaki cümlelerde birinci teklik kişi istek kipi işaretleyicisi olan +[ayım], +[eyim] hem isteği hem de kişiyi aynı anda ifade etmektedir. Dolayısıyla bu tür yapılarda daha önce bahsi geçen kişilere art gönderim yapıldığı görülmektedir.

“**Hakkı Celis**: Ne **yapayım**, söyleyiniz ne **yapayım**?” (s.59).

“**Madam Kronski**’yi hiç sormayınız. (...) İkide bir sesi hıçkırıkla dolu, Servet Bey’e diyordu ki: ‘İster misiniz, onu gidip **bulayım**?(...)’” (s.130).

“**Faik Bey** (...), yalnız diyordum ki: ‘Bırak seni **seveyim**. Bırak seni **seveyim**. Sen istediğini yap, istediğini sev; fakat müsaade et ki, ben daima yanında **bulunayım**.’ (...)” (s.187).

“**Seniha**, yarı suni, yarı hakiki bir teessürle: ‘Bugün içim çok fena oldu o konak ne hale girmiş. O ne sefalet, ne harabi...’ Biraz düşündü, daldı, dudaklarını ısırırdı ve küçük bir kız tavrıyla Hakkı Celis’e sokulup dedi ki: ‘Bu gece, eski şeylerden

*bahsedelim; uzun uzun konuşalım; ben sana **anlatayım**, sen bana anlat! Olmaz mı?’’*
(s.201).

2.1.3.2.2. İkinci Teklik Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde ikinci teklik kişi eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan ikinci teklik kişi eki yer almaktadır.

*“Bununla beraber, ilk defa olarak bu sofrada o kadar sık ve o kadar her şeyden içmeye başladı ki, bir köşede büzülmüş kalmış olan **Hakkı Celis**, nihayet kendini zaptedemedi: ‘Ne yapıyorsunuz, rica ederim, hasta olacaksınız!’ diye haykırdı. Seniha, yarı şaka, yarı ciddi bir tavırla: ‘Sen lakırdıya karışma!.. Dün akşamki kabahatini ne çabuk **unuttun?**’ dedi”* (s.54).

*“İkide bir, kızı **Sekine Hanım’a** diyordu ki: “Yavrum, ne iyi ettin de kızcağızı Ada’ya **gönderdin**. Sıhhati, neşesi yerine geldi; eski huysuzluklarından, eski buhranlarından eser kalmadı. Onu bu halde gördükçe ben bile yirmi yaş daha gençleşiyorum.”* (s.78).

*“**Faik Bey**, gözlerini yere indirdi, ellerini birbirine kilitledi, mahzun bir sesle söylemeye başladı: ‘Görülmemiş, işitilmemiş bir şanssızlık!.. Bir gecede tam üç yüz lira kaybettim. Oyunda hiç bu kadar müthiş ziyana uğradığımı bilmiyorum. Bir akşam evvel beş yüz liraya yakın kazanıyordum. Bunun üzerine kesmek lazımken... Kör şeytan!.. Beni her şeyde berbat eden iradesizliğimdir; sonuna kadar kapılır, giderim.’ Cemil, birdenbire başını çevirdi: ‘Canım, neyse olan oldu; şimdi bu parayı nasıl **ödeyeceksin?** Onu düşünelim,’ dedi.”* (s.92).

*“Naim Efendi, böyle anlatırken **Hakkı Celis** yerinde duramıyor, bir an evvel Şişli’deki eve koşup Seniha’yı görmeye can atıyordu. İhtiyar adam neden sonra sözünü bitirdi: ‘Bugün gidip onu **görecek misin?**’ diye sordu.”* (s.149).

*“Seniha, birdenbire bir büyük abla tavrı takınmıştı, ilacını almaktan imtina eden [çekinen] bir hasta çocuk gibi **Hakkı Celis**’i azarlamaya başladı: ‘Sen delisin, mutlaka delisin! diyordu ve saçlarını okşayarak, bu kafanın içine bin türlü acayip fikirler, bin türlü divanelikler **tıkıyorsun, tıkıyorsun**; adeta beyninden bir hazımsızlığa **uğruyorsun**. Bütün varlığın bulanıyor, sinirlerin altüst oluyor ve nihayet, tahammül edemeyip böyle **boşanıveriyorsun...**’”* (s.204).

“Bunun üzerine genç adam, yaşla sırsıklam yüzünü **Seniha**'ya çevirdi ve gözlerinin üstüne doğru düşen saçlarını iki eliyle arkaya doğru iterek: ‘Niçin ağladığımı **bileceksin**, mutlaka **bileceksin**! diye haykırdı.’” (s.205).

2.1.3.2.3. Üçüncü Teklik Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü teklik kişi eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan üçüncü teklik kişi eki yer almaktadır.

“**Naim Efendi**, yeni sazdan, yeni şarkılardan zevk almak şöyle dursun, son senelerde artık yazılan ve konuşulan Türkçeyi de **anlamıyordu**.” (s.12).

“**Seniha**, yağmurlu bir kış günü, elinde tuttuğu bir küçük kamçıyı sağa sola sallayarak, kapılara, duvarlara ve eşyaya vurarak, gayet sıkıntılı bir tavırla evin içinde **dolaşıyor**, bir aşağı **iniyor**, bir yukarı **çıkıyor**, adeta duvarlar arasında dar bir kafese hapsedilmiş büyük bir kuş gibi çırpınıp **duruyordu**.” (s.17).

“Pazartesi günleri **Seniha**'nın çay günleridir. Avrupa'nın bütün kibar kadınları gibi o günleri **giyinir; kuşanır** ve tam saat beşte konağın büyük salonunda kendisinde nadir görülen bir hanımefendi vakarıyla ziyaretçilerini **beklerdi**.” (s.19).

“**Seniha**, suni bir huysuzlukla mırıldanarak yataktan **indi**, arkasına bir penyuvar **aldı**, kapıyı **açtı** ve şımarık bir tebessümle: ‘Doğrusu, çok münasebetsizsiniz, Faik Bey!’ **dedi** ve genç adama selam bile vermeksizin bir sıçrayışta tekrar yatağa **girdi**, yorganını boğazına kadar **çekt**i, gözlerini **kapadı**.” (s.20).

“Necibe Hanım, yüzünün yüzlerce derin çizgisine rağmen hala düzgün **yürüyor**, gözlerine sürme **çekiyor** ve saçlarını açık sarıya **boyuyordu**.” (s.47).

“**Hakkı Celis** utancından yere **geçiyordu**, büsbütün **sersemlemişti**, yanında, **Seniha**'nın mevcudiyetini bile **unutmuştu**. Kadınlıktan; erkeklikten **tiksiniyordu** ve etteki sır, ona korku **veriyordu**.” (s.53).

“**Hakkı Celis**, mütehayyir [şaşkın] **dinliyordu**; Nuriye Hanım, bir peri gibi gözleri önünde kıyafetten kıyafete **giriyordu**. Onu hiç bu kadar güzel **görmemişti**.” (s.58).

“**Necibe Hanımefendi** bile yerinde duramaz **olmuştu**. Bu ihtiyar kurt, Faik Bey'de kendisine, ‘Gitmeyeceksin! Kalacaksın!’ denilen cins erkeğin kokusunu

almıştı; mütemadiyen göz süzüyor, boyun kırıyor ve her fırsatta bir cinaslı söz söylüyordu.” (s.60).

“Seniha bazen de, esrarlı hadiseler ihtiyacını hissederci ve ortada hiç yoktan birtakım vakalar icat ederdi. Mesela, on beş gün Faik Bey’e hiç görünmezdi. O, konağa geldiği zaman, kendisini yok dedirtirdi, üst üste mektuplar alıp, cevap vermezdi ve günün birinde genç adamla buluştukları zaman, ona gaybubetini birtakım acayip sebeplerle izah ederdi.” (s.89).

“Genç adamın bu hareketi ve bu sözü, Seniha’yı heyecanlandırıcak yerde, kızdırdı: ‘Mübalağa etmeyiniz, rica ederim, Faik Bey!’ dedi. ‘Elbette bir kolayını bulursunuz.’ Ve bunları söylerken Faik Bey’in boynundaki yakalığın kirden dalga dalga olduğunu gördü; hayalinde o kadar büyüüttüğü bu adam, meğer ne zibidi bir şeydi! Onu daha ziyade görmek, dinlemek istemedi, arkasını döndü, çıktı gitti.” (s.92-93).

“Seniha, dolabını açtı, içinden bir çekmece çıkardı, çekmecenin içinden birkaç tane mahfaza aldı ve birer birer Cemil’e uzattı: ‘Bunlar bir şeye yarar mı, bilmem...’ dedi.” (s.93).

“Naim Efendi, damadına uzattığı mektupları kendisi yazmış gibi, mahcup oluyordu; oturduğu yerde ezildi, büzüldü: ‘Rica ederim, hiddet buyurmayınız, rica ederim...’ dedi. Maksadım, sizinle ailemize müteallik bir mesele için hasbıhal etmekte. Ben de sizin gibi, çirkin bir dedikodudan ibaret...” (s.75).

“Naim Efendi’nin heyecandan dili tutulmuştu. Hele genç kızın kendilerine doğru yaklaştığını hisseder etmez tepeden tırnağa kadar dondu, kaldı.” (s.108).

“Seniha da telaşlı ve heyecanlıydı. Fakat, her vakitki gibi görünmeye çalışıyordu; geldi, yatağın ayak ucunda karyolanın demirine dayandı, durdu. Bir müddet, hiçbir şey söylemeksizin büyük babasının yüzüne, sonra annesine, daha sonra odanın içinde birtakım gayrı muayyen noktalara baktı. (...)” (s.108).

“Bir gün Belkıs Hanım, etrafına kokular ve kahkahalar saçarak pürtelaş konağa geldi; çocukça bir sevinçle Seniha’nın boynuna atıldı: ‘Senihacığım, Senihacığım; seninle vedaya geldim. Yarından sonra Paris’e gidiyoruz,’ dedi.” (s.116).

“Bermutat o kadar kayıtsız olan **Servet Bey**, yerinde **duramıyordu**; ikide bir sokağa **fırlıyor**, gecenin sessizliğini **dinliyor**, uzaktan uzağa aksi duyulan ayak seslerine kulak **veriyor** ve sonra: ‘Acayip şey!’ diye söylenerek tekrar içeriye **giriyordu**.” (s.124).

“**Hakkı Celis**, Faik Bey’e niçin geldiğini bir türlü **söyleyemiyordu**. Neden sonra canını dişlerinin arasına **aldı** ve **dedi** ki: (...)” (s.128).

“Epeyce uzun süren bu mektubu Sekine Hanım okur okumaz hüüngür hüüngür ağlamaya başladı; **Servet Bey** ise **kızdı, köpürdü**; hele büyükbabası için yazdığı cümleler o kadar iradesini elinden aldı ki, az kaldı, ihtiyarın üzerine **atılacak**, öfkesini ondan **alacaktı**; karısının yüzüne haykırmaya **başladı**: (...)” (s.132).

“**Naim Efendi**, o gece içinde adeta kızgın bir demir saç üstünde kıvranan bir mahkûm gibiydi; bir sağına bir soluna **dönüyor**, bir tarafı sancıyormuş gibi **inliyor**, ruhuna kuvvet vermek için birtakım sureler okuyor ve bazen rüzgâr fazla bir hamleyle camlar sarstığı vakit yatağı içinde doğrulup ‘Allahım, Seniha kulunu sen koru!’ **diyordu**. Bütün bu ıstırap ve ihtilaç gecelerinden kimsenin haberi **olmadı**; zira Naim Efendi azabını bir ayıp gibi başkalarından **saklardı**;(...)” (s.133-134).

“**Hakkı Celis** iki bin metre yüksekten düşen bir adamın baş dönmesine **tutuldu**. Evine nasıl **geldi**, geceyi nasıl **geçirdi**; **bilmedi**. Sabahleyin erkenden talime gitmesi lazım gelirken soluğu Naim Efendi’nin yanında **aldı**. Acele yürümeden nefesi tıkanmış ve heyecandan yüzü kıpkırmızı kesilmiş bir halde ihtiyarın yanına **girdi** ve ilk söz olarak **dedi** ki: (...)” (s.149).

“**Naim Efendi**, böyle anlatırken **Hakkı Celis** yerinde **duramıyor**, bir an evvel Şişli’deki eve koşup Seniha’yı görmeye can atıyordu. İhtiyar adam neden sonra sözünü bitirdi: ‘Bugün gidip onu göreceksin?’ diye **sordu**.” (s.149).

“**Naim Efendi**, böyle anlatırken **Hakkı Celis** yerinde **duramıyor**, bir an evvel Şişli’deki eve koşup Seniha’yı görmeye **can atıyordu**.” (s.149).

“**Zavallı ihtiyar**, kaç zamandan beri gönlü ile **pençeleşmektedir**. Seniha’nın hasreti, onun için, bütün ömründe duyduğu ıstırapların en büyüğü oldu. Yanındaki sedef kakmalı çekmecedeki Seniha’nın her yaşta resimlerinden bir büyük deste vardı. Bunları, odasında kimse olmadığı zamanlar yavaşça çekmecedeki **çıkartır**; bir müddet titrek elleri arasında **evirir, çevirir**, sonra gözlüklerini **takar**, her birine uzun uzun, derin derin **bakar, öper, koklar**, göğsü üstüne **basardı**.” (s.156-157).

“**Naim Efendi** hemşiresini bu suretle başından savdıktan sonra geniş bir **nefes aldı**; adeta **neşelendi**; kapıdan Canan Kalfa'ya **seslendi**: (...).” (s.162).

“**Hasan Ağa**, bu hücum önünde yavaş yavaş mukavemetini kaybetmeye **başlamıştı**. Gelenleri evvela avluya, sonra selamlık dairesine **bıraktı**. Daha sonra, Naim Efendi'nin yanına girip, kadınlı erkekli bir aile heyeti için konağın her tarafını gezmeye müsaade **istedi**.” (s.163).

“Zavallı **Naim Efendi**, o gün haysiyetinden büyük bir şeyin kırıldığını **hissetti**; kendini adeta bir hancı, bir bezirgan ya da bir dilenci derecesine inmiş **sandı** ve ziyaretçiler gittikten sonra bütün bir gece sabaha kadar teessüründen **hıçkırdı**, **durdu**.” (s.164).

“**Hakkı Celis**, artık hem ondan, hem etrafındaki nafiye gürültüden rahatsız olmaya **başlamıştı**. Hele tango denilen muhtelif dans silsilelerinin hayvani ve iptidai manzaralarını seyretmekten **bıkmış** ve **usanmıştı**.” (s.190).

“Bu, İstanbul'da ilk macerası olduğu için bize hayret veriyor, vakıa, (...) **Mebusu Necip Bey**'in oynadığı oyunların bu en cüretlisidir. (...) **Seniha**'nın evindeki tantana ve alayı (Gösteriş) **gördü**, mühimce bir şey çalabilirim sandı, bir yolunu buldu, **sokuldu**; **baktı**, **tetkik etti**; sonra **anladı** ki, çalmak zahmetine değer bir şey yok, **başını aldı**; **çıktı gitti**...” (s.198).

“**Seniha**, yarı suni, yarı hakiki bir teessürle: ‘Bugün içim çok fena oldu o konak ne hale girmiş. O ne sefalet, ne harabi...’ Biraz **düşündü**, **daldı**, dudaklarını **ısırdı** ve küçük bir kız tavrıyla **Hakkı Celis**'e sokulup **dedi** ki: ‘Bu gece, eski şeylerden bahsedelim; uzun uzun konuşalım; ben sana anlatayım, sen bana anlat! Olmaz mı?’” (s.201).

“**Hakkı Celis**, birden genç kızın aynadan kendisine gülerek baktığını **gördü** ve kabahat esnasında yakalanmış çocuklar gibi **kızardı**, ne yapacağını **şaşırdı**, başını önüne **eğdi**.” (s.203).

“(...) **Zavallı çocuk** neye döndüğünü **bilemedi**, o ana kadar hiç bilmediği bir şiddetli heyecana **tutuldu**; birdenbire boğazına birçok hıçkırıklar hücum etmişti, kendini tutmak **istedi**, muvaffak **olamadı**, oturduğu yerde, dirseklerini dizlerine dayadı, başını elleri içine **aldı** ve hüüngür hüüngür ağlamaya **başladı**.” (s.203).

“Seniha sinirli bir hareketle sözünü kesti: (...) **Faik Bey** bana bundan daha büyük bir fenalık daha **etti**; kalbimin temizliğini, safiyetini **aldı**, bende ne iyiliğe ne doğruluğa itimat **bıraktı**, hodbinliğime en kaba ve en galiz şekli **verdi**.” (s.207).

“**Servet Bey**’in işleri son zamanlarda epeyce yoluna girdiği için sekerattan [can çekişme] ve ölümden bahsederken bile neşesini **muhafaza etmektedir**. İşte, nerede ise, iki seneden beridir ki gece gündüz işadamlarıyla düşüp **kalkıyor**, nazırların yanına girip **çıkıyor** ve koltuğunun altında yazı makinesinde basılmış deste deste projelerle zengin yabancılara peşinde **dolaşıyor**, akşam eve dönünce karısının kulağına **eğiliyor** ve **diyor** ki: ‘Para yapmalı, para yapmalı ve bir an evvel kapağı Avrupa’ya atmalı. Başka türlü sü çıkar yol değil.’” (s.212).

“Fakat **şeker tacirinin** yüzüne dikkatle bakanlar derhal seziyorlardı ki, biçare adam bir mengeneye sıkışmış kalmış gibidir, gözleriyle etrafında bir kurtuluş çaresi **arıyor** ve arada bir yerinden kalkıp büfeye doğru gittikçe geniş bir nefes **alıyor**, derhal Seniha’nın yanına **yaklaşıyor**, bıyıklarının üstünde son içtiği kadehin bıraktığı nemle dudaklarını genç kızın göğsüne uzatır gibi konuşmaya **başlıyordu**.” (s.212-213).

2.1.3.2.4. Birinci Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde birinci çokluk kişi eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan birinci çokluk kişi eki yer almaktadır.

“**Naim Efendi**: ‘O halde, dedi, bu kadar işe yaramayan mülkü kim satın alır ve kaçır alır? Acaba bunu satarak tedarik edeceğimiz para ile borcumuzu **kapatabilir miyiz?**’(...)’” (s.82).

“**Biçare ihtiyar**, (...) ‘Binaenaleyh ben düşündüm, taşındım. **Bizam Hasan Ağa** ile de uzun uzadıya görüştük. Nihayet şu an **karar verdik**: Evvela konağı el altından iyi bir fiyatla kiraya **verceğiz**, sonra size taşınacağım.’” (s.162).

“Nitekim büyük şeker tacirinin bu halini uzaktan tetkikle meşgul **Kaymakam Azmi Bey**, silah arkadaşı **Binbaşı Hüsnü Bey**’e yaklaşıp: ‘Hele şuna bak! Hele şuna bak! Nerede ise kızcağızı yiyecek!’ diyordu; sonra hiddetle başını sallayarak: ‘Biz bu alçaklar için mi **harp ediyoruz?** Bunlar yesin içsin; göbekleri ile yanaklarını şişirsin diye mi?’” (s.213).

Aşağıdaki cümlelerde birinci çokluk kişi istek kipi işaretleyicisi olan +[alım], +[elim] hem isteği hem de kişiyi aynı anda ifade etmektedir. Dolayısıyla bu tür yapılarda daha önce bahsi geçen kişilere art gönderim yapıldığı görülmektedir.

“Bununla beraber **Seniha**'da gittikçe artan bir neşe vardı; yerinde duramıyordu. Bir çocuk gibi denize taşlar atıyor, sonra dönüp **Faik Bey**'in yakasından çekiyor: ‘Daha **yürüyelim**, daha **yürüyelim!**’ diyordu; baksanıza, bu deniz değil, bu bir bahçe...” (s.61).

“**Faik Bey**, gözlerini yere indirdi, ellerini birbirine kilitledi, mahzun bir sesle söylemeye başladı: ‘Görülmemiş, iştirilmemiş bir şanssızlık!.. Bir gecede tam üç yüz lira kaybettim. Oyunda hiç bu kadar müthiş ziyana uğradığımı bilmiyorum. Bir akşam evvel beş yüz liraya yakın kazanıyordum. Bunun üzerine kesmek lazımken... Kör şeytan!.. Beni her şeyde berbat eden iradesizliğimdir; sonuna kadar kapılır, giderim.’ **Cemil**, birdenbire başını çevirdi: ‘Canım, neyse olan oldu; şimdi bu parayı nasıl ödeyeceksin? Onu **düşünelim**,’ dedi.” (s.92).

“**Belkis Hanım**, yerin dibine geçiyormuş, **kocasına** demiş ki: ‘Aman, buradan **savuşalım!**’” (s.155).

“**Seniha**, yarı suni, yarı hakiki bir teessürle: ‘Bugün içim çok fena oldu o konak ne hale girmiş. O ne sefalet, ne harabi...’ Biraz düşündü, daldı, dudaklarını ısırды ve küçük bir kız tavrıyla **Hakkı Celis**'e sokulup dedi ki: ‘Bu gece, eski şeylerden **bahsedelim**; uzun uzun **konusalım**; ben sana anlatayım, sen bana anlat! Olmaz mı?’” (s.201).

2.1.3.2.5. İkinci Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede ikinci çokluk kişi eki ile yapılan art gönderim tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan ikinci çokluk kişi eki yer almaktadır.

“Madam Kronski, oturduğu yerden bir **Servet Bey**'in, bir de **Sekine Hanım**'ın yüzüne baktı: ‘Size **Seniha**'dan bahsetmeye geliyorum;’ dedi, ‘**biliyorsunuz** ki, bir seneden beri **Seniha** ile **Faik Bey** sevişiyorlar.’” (s.99).

Aşağıda yer alan örneklerde nezaket, saygı vb. dolayısıyla tekil kişiye art gönderim yapıldığı gözlemlenmiştir.

“**Hakkı Bey**, dedi; siz, Seniha'ya gülünç **görünüyorsunuz**. Zira başınızın üstünde bu kuşu **taşıyorsunuz**. Siz bu kuşu gayet beceriksiz bir tarzda ve pek büyük bir ıstırapla **taşıyorsunuz**. İkide bir tepenize gagasını indirdikçe, yüzünüze bin türlü garip ışırmazlar [Kasılmalar, buruşmalar] geliyor, gözlerinizi tuhaf tuhaf açıp **kapıyorsunuz**.” (s.58).

“**Naim Efendi** cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. Ertesi gün, öğleye doğru odasına gelen kızı Sekine Hanım, onu yatakta, bu kat kat örtüler altında kaybolmuş buldu. (...) Kendi sözlerini ve Kasım Paşanın cevabını tekrar ederken, sanki hala dünkü mübahasedeymiş gibi çenesi ve elleri titriyordu. Sekine Hanım: ‘Vazgeçtim anlatmayınız, vazgeçtim, çok **sinirleniyorsunuz**. Bırakınız, anlatmayınız, diyordu.” (s.107).

“Seniha: ‘**Büyükbaba**,’ dedi; ‘dün Faik Bey’in babasına **gittiğiniz**, öyle mi?’ İhtiyar adam, başıyla iki defa evet işareti yaptı. ‘**Büyükbaba**! Dün Kasım Paşa’ya, Faik Bey beni alsın diye yalvarmak için **gittiniz** değil mi?’ Naim Efendi’nin başı bu sefer anlaşılmasa bir hareketle kımlıladı. ‘Rica ederim, bana açıkça **söyleyiniz**, bu çirkin ve acayip hareketi yapmaya neden **lüzum gördünüz**?’” (s.108).

“Genç adam kalbinin ağzına kadar geldiğini hissetti; kendinin çocukluktan ne kadar uzak olduğunu bağırarak söylemek ve Seniha’nın bütün o suni olgun hanım tavırları altındaki çığlığını, boşluğunu, hiçliğini, anlatmak istedi. ‘Yalnız büyümek değil, ihtiyarladım bile, **Seniha Abla**, dedi. Siz çok **gezdiniz**, çok **gördünüz**. Fakat ben çok düşündüm, çok hissettim. O kadar ki, bütün fikirler, bütün hisler bana şimdi yavan geliyor. Siz bu bezginliğe **vasıl oldunuz mu**? Nerede? Her tarafınızdan arzu, emel, gençlik fışkırıyor, şimdi ‘haydi!’ deseler bir seneden beri yaptığınız seyahatleri aynı iştiha ile tekrar **edebileceksiniz**.’” (s.151).

“Neyyire Hanım: ‘Ah bu askerlik,’ dedi, ‘en hassas; en rakik kalpleri bile bir çelik haline sokuyor. Vah, vah, **Hakkı Celis Bey**; artık hiç şiir **yazmıyorsunuz**, değil mi?’” (s.178).

“‘Siz kaç yaşındasınız?’ **Hakkı Celis**: ‘Yirmi iki,’ dedi. Faik Bey, bir susuz viski daha içti ve sözüne şöyle devam etti: ‘Yirmi iki... Fakat siz de günün birinde on sekiz yaşındaydınız; o yaşta nasıl sevilir, **bilirsiniz**; mutlaka **bilirsiniz**. Zira, hatırlıyorum ki, siz de **sevdiniz**; siz de benim gibi... Siz de onu **sevdiniz**.’” (s.186-187).

Aşağıdaki cümlelerde ikinci çokluk kişi emir kipi işaretleyicisi olan +{(y)InIz} hem emiri hem de kişiyi aynı anda ifade etmektedir. Dolayısıyla bu tür yapılarda daha önce bahsi geçen kişilere art gönderim yapıldığı görülmektedir.

“*Mamafih, Naim Efendi akıbet bu fırsatı zorla yakalamak lüzumunu duydu ve Kasım Paşa'yı lakırdısı ortasında durdurarak: 'Kerem ediniz, sözünüzü kesiyorum ama, zararı yok, kerem ediniz' dedi.*” (s.104).

“*Naim Efendi cevap vermiyor, yalnız örtünmek istiyordu. Ertesi gün, öğleye doğru odasına gelen kızı Sekine Hanım, onu yatakta, bu kat kat örtüler altında kaybolmuş buldu. (...) Kendi sözlerini ve Kasım Paşanın cevabını tekrar ederken, sanki hala dünkü mübahasedeymiş gibi çenesi ve elleri titriyordu. Sekine Hanım: 'Vazgeçtim anlatmayınız, vazgeçtim, çok sinirleniyorsunuz. Bırakınız, anlatmayınız, diyordu.*” (s.107).

“*Seniha, gözlerinde sert ve madeni bir pırıltıyla büyükbabasının yüzüne dik dik baktı: 'Size, hayat ve izdivaç hakkındaki fikirlerimi söylüyorum;' dedi; 'ta ki bundan sonra habersizce tekrar benim işlerime karıştığınız zaman dünkü kırdığınız pot gibi bir pot daha kırmayınız... Bu seferkini tashih kabil olacak -zira, şimdi, gidip bir mektupla Kasım Paşa'ya izahat vereceğim, her şeyin nasıl benden habersiz yapıldığını söyleyeceğim- fakat günün birinde olabilir ki, düzeltilmesi kabil olamayacak bir hata daha işleyebilirsiniz; onun için size şimdiden söylüyorum; rica ederim, benim işlerime karışmayınız.'” (s.111).*

2.1.3.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü çokluk kişi eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan üçüncü çokluk kişi eki yer almaktadır.

“*Osmanlılar hiçbir zaman bu İstanbul devrindeki kadar zarif, temiz ve kibar olmadılar.*” (s.10).

“*Zira, bu beyaz pantolonlu, beyaz yelekli ve lüstrin kalışlu Türkler, ince bir halattan ibaret endamleriyle biraz evvelki boğum boğum adamlara hiç benzemiyorlardı.*” (s.10-11).

“*Nuriye ve Neyyire Hanımların kendilerini fazla ihmal edilmiş bulan bir halleri vardı, vakıa aksi bir tesadüf eseri olarak veyahut Belkıs'ın bir nisyani*

(unutkanlığı) yüzünden iki hemşirenin arasına düşen Cemil, ara sıra kadehlerine bira koymak ve kulaklarına çok fazla açık cinaslı sözler fısıldamak suretiyle onları meşgul eder gibi görünüyordu; fakat, pek az edebi olan Cemil'in bu his ve hayalden ari arkadaşlığında ne **Nuriye**, ne de **Neyyire** aradıkları zevki **bulamıyorlardı.**” (s.55).

“Nafîle yere **genç kızlar Hakkı Celis'in** şiirleriyle avunmak **istediler**; fakat ne gözlerini, ne fikirlerini bir türlü Faik Beyden başka bir yere **çeviremediler**; genç adamın bir saniyelik dikkatini cezbetmek için bin türlü işveler ve cilveler yapmaya **başladılar.** Vücutlarının her hareketine bir maksat ve bir mana **koydular.**” (s.60).

“Fakat, ne **Seniha**, ne **Faik Bey**, etraflarında hâsıl oluveren bu boşluktan asla haberdar **olmadılar.** Bunlar, mizaçlarının soğukluğuna, terbiyelerinin sathiliğine, yaşlarının küçüklüğüne rağmen az zaman içinde sevda yolunun öyle bir merhalesine **vardılar** ki, ‘oraya hiç kimsenin sesi gelmez ve oradan hiçbir şey gözükmez.’” (s.67).

“**Bazı erkekler** şu veya bu tarzda kadınlardan, **bazı kadınlar** şu veya bu biçimde erkeklerden hoşlandıklarını **söylerler**: “Benim tipim şudur, benim idealim budur” **derler**, halbuki günün birinde söylediklerinin büsbütün zıddını **severler**, aradıklarının büsbütün aksi bir insanın ardında **koşarlar.**” (s.67-68).

“**Seniha** bir kayanın arkasında, **Faik Bey** diğer kayanın arkasında, gizlenerek soyunuyor, sonra biri kırmızı, öbürü siyah banyo kostümleriyle kendilerini yavaşça dalgalara **bırakıyorlardı.**” (s.69).

“Fakat **bu iki genç**, henüz bu sırra eremedikleri için **sabırsızlanıyorlar, öfkeleniyorlardı.** Akşamüstü olup da gezintiye çıktıkları veya geceleyin bahçede yalnız kaldıkları zaman, ölçüsüz bir coşkununla **sarılıyorlar, öpüşüyorlardı.**” (s.71).

“**Servet Beyle karısı** hayretle birbirlerinin yüzüne **baktılar.**” (s.99).

“İşte **Naim Efendi, Kasım Paşa**’nın önüne böyle bir bozgun ruhuyla çıktı. İkisi de çok zamandan beri birbirlerini **görmemişlerdi.**” (s.103).

“**Seniha** için sinirlidir denildi mi, Naim Efendi konağında akan sular dururdu. Başta **büyükbaba** olmak üzere, **anne, baba, kardeş, hizmetçiler** bu kelime karşısında ne yapacaklarını şaşırır **kalırlardı.**” (s.111).

“**Seniha**, hiç bilmediği bir kurtuluş sevinci duydu. Her gün, her dakika, kendi kendine bundan böyle iyi, uslu ve şefkatli bir kız olmaya ahdediyordu. Hazin bir surette tatlı olan bu tövbe ve pişmanlık yolunda **Hakkı Celis**, ona misli bulunmaz bir

yoldaş oldu. Saatlerce baş başa **kalıyorlardı**; birbirlerine, samimi bir hasbihal edasıyla gönül denilen şeye ve onun tecelliilerine dair bin türlü saf ve derin sözler **söylüyorlardı**.” (s.115).

“Yalnız **Cemil’le Madam Kronski** ara sıra, birkaç kelime, **konusuyorlar** ve birini uyandırmaktan korkar gibi birdenbire **susuyorlardı**.” (s.125).

“Bahusus, Seniha’nın **Faik Bey’i** İstanbul’da bırakıp gidişi, bütün eski yaralarının üstüne tatlı bir teselli merhemi sürüyordu ve hatta **Faik’i** bir eski dert yoldaşı gibi seviyordu. Onu görmek, gidip onunla genç kıza dair konuşmak **Hakkı Celis** için en deruni ihtiyaçlardan biri haline girdi. Bir hafta içinde üç dört defa eski rakibini aramaya gitti; fakat yalnız son defasında bulmaya muvaffak oldu. Evvela hiç Seniha’ya taalluk etmeyen birçok havai şeyler **konuştular**.” (s.128).

“**Servet Bey’in**, **kaynatasına** karşı hissetmeye başladığı kin ve gayz son zamanlarda had bir devreye girdi, araları gerginleştikçe gerginleşti. İkisi de bir çatı altında yaşadıkları halde aylardan beri birbirlerini **görmüyorlardı**.” (s.140)

“**Seniha**, yanında **Faik Bey**, kadın erkek bir alay serseri refakatinde sarhoş **olmuşlar**, çalgıcıları ortalarına **almışlar**, avazları çıktığı kadar hep bir ağızdan şarkı **söylüyorlar**.” (s.155).

“**Hakkı Celis**, Belkıs Hanım’dan sonra Nuriye ve Neyyire Hanımlara uğradı. **Genç kızlar** sokaktan henüz **avdet etmişlerdi**; çarşafı henüz başlarındaydı; arkalarından **Hakkı Celis** girer girmez ikisi birden bir çığlık **kopardılar**: (...)” (s.177).

“Kendilerini bildikleri günden beri, şiirle şairlerden başka bir şeyle meşgul olmayan **genç kızlar**, **Hakkı Celis’in** bu yeni şiir ve şair tarifini **anlayamıyorlardı**; vücudu gibi ruhunun da sertleşip kabalaştığına **hükmettiler** ve bir an evvel kalkıp gitsin diye **beklediler**.” (s.180).

“**Locaların** birinde, kıyafetlerinden dışarıklı veya harp zengini olduğu anlaşılan **iki şişman adam** yanlarında saçları ve suratları boyalı yarı çıplak kadınlarla mütemadiyen şampanya **içiyorlar**, meyve **yiiyorlar** ve mütemadiyen sırtarak birbirlerine **bakıyorlardı**.” (s.184).

“Bu odaların bazılarında kuşlar yuva yapmıştı; bazılarında ise -Cenan Kalfa’nın iddiasına göre- **periler ve cinler** oturuyordu. İhtiyar kadın: ‘Vallahi,

geceleeri adeta bizim gibi konuşuyorlar, gülüşüyorlar, şarkı söylüyorlar, tepinip oynuyorlar. Bazı da bir kavga, bir dövüştür, gidiyor, diyordu.’’’ (s.196-197).

2.1.3.3. Bildirme İşlevli Ekler ile Yapılan Gönderimler

2.1.3.3.1. Bildirme İşlevli Geniş Zaman Birinci Teklik Kişi İşaretleyicisi ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde bildirme işlevli geniş zaman birinci teklik kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan bildirme işlevli geniş zaman birinci teklik kişi işaretleyicisi yer almaktadır.

*“Fakat, **Seniha**, sözüne bir lahza fasıla vermeksizin gittikçe artan bir ateşle söylüyor, söylüyordu: (...) ‘Annem nasıl sizin gibi bu konakta yaşayıp ihtiyarladıysa ben de onun gibi yaşayıp ihtiyarlamaya razı olacağım. Halbuki ben mutlaka kendi hayatımı yaşamak istiyorum. İşte bunun içindir ki, sevdiğim bir adamı kendime hayat yoldaşı yapmaktan çekiniyorum; zira bütün hazlarımda, zevklerimde, keder ve heyecanlarımda tamamıyla yalnız kalmak, tamamıyla benliğimi muhafaza etmek emelindeyim.” (s.110).*

*“Fakat, **Naim Efendi** (...)Burada yalnız başıma çektiklerimi sana anlatamam; diri diri bir mezara gömülmüş **gibi**yim. Geceleeri Hasan'la Cenani'yi karşıma alıp konuşmaya mecbur oluyorum. Kimsesizlik o kadar canıma tak diyor...” (s.194).*

*“**Seniha** silkindi ve deminki müşfik, memnun ve okşar gözlerle genç adama bakıp: ‘Ne kadar **memnunum**, seni bulduğuma ne kadar **memnunum**; bu akşam yalnız, yapayalnızdım; ne yapacağımı bilemiyordum,’ dedi ve çıplak elini laubali, samimi bir tavırla Hakkı Celis'in dizi üstüne bıraktı.” (s.201).*

2.1.3.3.2. Bildirme İşlevli Geniş Zaman İkinci Teklik Kişi İşaretleyicisi ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede bildirme işlevli geniş zaman ikinci teklik kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderim tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan bildirme işlevli geniş zaman ikinci teklik kişi işaretleyicisi yer almaktadır.

“*Seniha, birdenbire bir büyük abla tavrı takınmıştı, ilacını almaktan imtina eden [çekinen] bir hasta çocuk gibi **Hakkı Celis**'i azarlamaya başladı: ‘Sen **delisin**, mutlaka **delisin!**’ diyordu (...). ’” (s.204).*

2.1.3.3.3. Bildirme İşlevli Geniş Zaman Üçüncü Teklik Kişi İşaretleyicisi ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde bildirme işlevli geniş zaman üçüncü teklik kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan bildirme işlevli geniş zaman üçüncü teklik kişi işaretleyicisi yer almaktadır.

***Seniha** on sekizine bastı, fakat hala sekiz yaşında bir çocuk gibi **hoppa** ve **yaramazdır.**” (s.18).*

*“Kadınlardan en genci ürkerek geri geri çekildi: ‘Anne, anne, o kapıya yaklaşma. Mutlaka **ölen oradadır.**’ Naim Efendi bu sözlerin hepsini işitiyordu.” (s.165).*

*“Seniha sinirli bir hareketle sözünü kesti: (...) Sesine samimi, tatlı ve sıcak bir hasbıhal ahengi verdi, dedi ki: ‘Hakkı, kardeşim, **Faik Bey**’in bana ettiği fenalıklar sayısızdır. Beni bu hale sokan, hayatımı, istikbalimi berbat eden **odur**(...) .” (s.207).*

2.1.3.3.4. Bildirme İşlevli Geniş Zaman Üçüncü Çokluk Kişi İşaretleyicisi ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde bildirme işlevli geniş zaman üçüncü çokluk kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan bildirme işlevli geniş zaman üçüncü çokluk kişi işaretleyicisi yer almaktadır.

*“Zira bu beyaz pantolonlu, beyaz yelekli ve lüstrin kaloşlu **Türkler**, ince bir halattan ibaret endamlariyle biraz evvelki boğum boğum adamlara hiç benzemiyorlardı. Sultan Mecit devri ricalinin, Halet Efendi muasırlarının çocukları olduğuna kim ihtimal verebilir? **Bunlar** boyunlarından ipekli bir mendille boğulmuş solgun benizleriyle onların cebir ve huşunetinden ürkmüş kimseler **gibidirler.**” (s.10-11).*

“Hekimler, Seniha'ya biraz, yer ve hava değiştirmeyi, biraz kırlarda ve denizlerde gezip eğlenmeyi tavsiye ettiler, bunun içindir ki, **Naim Efendi'nin torunu, Madam Kronski** ile beraber bir haftadan beri Büyüka'da bulunuyorlar. Burada, halası Necibe Hanımefendinin köşkünde **misafirdirler.**” (s.47).

2.1.3.4. Belirtme Hâli Eki ile Yapılan Art Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde belirtme hâli eki ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra art gönderim yapan belirtme hâli eki yer almaktadır.

“Seniha, **halasını** çok sevmekle beraber, **onu** pek bayağı bulurdu.” (s.48).

“Yanımdaki için ne dersiniz?’ **‘Bak, ona canım kurban. Allah için çekirdekten yetişme; azasının her biriyle bir kadın idare ediyor.’** Faik Bey de sözü işitti ve çapkın gözlerle ihtiyar kadına baktı: ‘Yalnız size yetişemiyorum, dedi.’” (s.56).

“**Servet Bey**, geniş satrançlı robdöşambri ile kayınpederinin odasına girdi: **‘Beni** istetmişsiniz, efendim,’ dedi.” (s.73).

“Naim Efendi, **Seniha'nın** konağa avdetinden sonra, birkaç imzasız mektup daha almakla beraber, bu sevinçli sesler ve bu neşeli gürültüler içinde kendinden geçmiş bir halde hiçbir şeye ehemmiyet veremiyordu. İkide bir, kızı Sekine Hanıma diyordu ki: ‘Yavrum, ne iyi ettin de **kızcağızı** Ada'ya gönderdin. (s.78).

“**Cemil** birdenbire: (...) Seniha gözüünün ucuyla **beni** gösterdi -ve ona parmağıyla 'sus!' işareti yaptı idi.” (s.125).

“**Sekine Hanım** gittikçe Flamandiye ressamlarının yaptığı o semiz Mather Dollorosalara benziyor, böğründe bir gizli yarası var gibi çenesi tutulmuş, gövdesi kalçaları üzerine yığılmış, **kendini** güç taşıyor.” (s.130).

“**Naim Efendi**, Seniha'nın geleceğini işitir işitmez Sekine Hanım'a demişti ki: **‘Beni** mazur tut! **Beni** mazur tut, kızım; badema [bundan böyle] katiyen yüzünü göremem, katiyen! Sağ olsun, var olsun, fakat benden uzak olmak şartıyla...” (s.143).

“Eve döner dönmez, **‘şimdiye kadar yazdığım yazıları ve bütün kitapları yakacağım!’** dedi. Ve **bunu** söylerken birden coşup havada salladığı elinden burnuna hafif bir koku geldi;(...)” (s.153).

“Hakkı Celis, genç kızların evinden çıktıktan sonra, **Seniha**'ya da gidip gitmemek hususunda bir müddet mütereddit kaldı. Zira **Seniha**'yı her görüşünde cinsini, mahiyetini tayin edemediği bir şey oluyor ve günlerce hayatı zehirleniyordu.” (s.180).

“(…) Koştum, büyük bir maşrapa **su** getirdim; bir elimle yavaş yavaş başını kaldırdım, diğer elimle suyu dudaklarına uzattım: 'Hakkı Bey, Hakkı Bey! Kardeşim, işte **su**!' dedim; hemen gözlerini açtı ve doğrulmak istedi; fakat, muvaffak olamadı. Başı tekrar avucumun içine düştü. **Suyu** yudum yudum ağzına akıtmaya çalışıyordum; fakat ne mümkün...” (s.216-217).

2.1.4. Boş Art Gönderim

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “Ø” boş art gönderimler tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra “Ø” boş art gönderim yer almaktadır.

2.1.4.1. Özne Eksiltisi ile Oluşan Boş Art Gönderim

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde özne eksiltisi yoluyla oluşan “Ø” boş art gönderimler tespit edilmiştir.

“**Naim Efendi** ise ne çok zengin, ne çok hesapsızdır. Ø Babasından kalmış bir serveti gençliğinden beri oldukça büyük bir ihtimamla idare ve muhafaza ediyor. Kendisi, İkinci Abdülhamid devri ricalinden olmakla beraber bu servete hiçbir şey ilave etmedi. Ø İlave edebilirdi, çünkü Ø senelerce devletin yüksek mevkilerinde bulundu. Ø Gençliğinde babası gibi Mabeyni Humayun'a mensuptu, sonra Ø defalar valiliklerde dolaştı. Ø Şûrayı Devlet âzası, Rüsumat Müdürü Umumisi oldu ve nihayet Ø Defterihakanî ve Evkâf Nezaretlerine geçti. İnkılaptan iki sene evveldi, Ø dolaşık bir tevliyet davası yüzünden istifasını verdi ve Ø günden güne bulunan hükümet işlerinde tiksiniyerek bir köşeye çekildi. Bununla beraber Ø hiçbir zaman köşeye atılmış bir memur haline düşmedi, Ø devrin ricaliyle münasebette bulunur ve Ø muayede merasiminde hiç değilse “defteri mahsusa” imzasını atmaya giderdi. Ø Memuriyet hayatında gördüğü resmi ve gayri resmi bütün pisliklere rağmen, devlete ve devlet adamlarına hala saygısı vardı. (s. 9-10).

“Onu dinleyen ve onu yakından gören bir kimse zanneder ki, **Naim Efendi** yarım asırlık bir letarjiden [derin uykudan] henüz gözlerini açıyor ve Ø şaşkın şakın etrafına bakınıyor.” (s12).

“**Seniha**, şikârını [avını] bekleyen bir tazı gibi, Naim Efendi’nin üzerine atıldı ve Ø kamçısıyla kalın ciltli kitabın üstüne birkaç kuvvetli darbe indirerek: ‘büyükbaba siz, hayat kadar bunaltıcısınız dedi.’ (s.17).

“**Naim Efendi**, son cümledeki bu vahşi imayı hissetti. Fakat kendinde cevap vermek kudretini bulamadı, Ø gözlerini yere indirdi ve Ø derin derin düşündü.” (s.19).

“**Servet Bey’in hemşiresi**, zevcinin vefatından beri aşağı yukarı beş senedir, yaz kış hep Büyükkada’da oturur. Köşkü, Hristos’ta tamamıyla çamlar içinde, gölgeli ve asude bir köşededir. Ø Şehre nadiren iner, Ø akraba ve taallukatıyla hiç görüşmez ve Ø karşıdan bütün zevkini tek başına kalmakta bulan bir hanım gibi görünür.” (s.47).

“**Hakkı Celis** utancından yere geçiyordu, Ø büsbütün sersemlemişti, yanında, Seniha’nın mevcudiyetini bile unutmuştu. Ø Kadınlıktan; erkeklikten tiksiniyordu ve etteki sır, ona korku veriyordu.” (s.53).

“**Genç adam** sırtını ağaca dayadı ve Ø dalgın dalgın önündeki vücuda baktı.” (s.57).

“**Necibe Hanımefendi** bile yerinde duramaz olmuştu. Bu ihtiyar kurt, Faik Bey’de kendisine, ‘Gitmeyeceksin! Kalacaksın!’ denilen cins erkeğin kokusunu almıştı; Ø mütemadiyen göz süzüyor, Ø boyun kırıyor ve Ø her fırsatta bir cinaslı söz söylüyordu.” (s.60).

“Ve **Seniha** (...) Ø Ne vakit oturuyor, Ø ne vakit yatıyor, Ø ne vakit istirahat ediyor, kimse bilmiyor, Ø görmüyordu. Ø Daima faaliyette, Ø daima harekette, adeta kuş ve kelebek cinsinden bir acayip mahlûk haline girdi.” (s.66).

“**Bazı erkekler** şu veya bu tarzda kadınlardan **bazı kadınlar** şu veya bu biçimde erkeklerden hoşlandıklarını söylerler: “Benim tipim şudur, benim ideelim budur” derler, Ø halbuki günün birinde söylediklerinin büsbütün zıddını severler, Ø aradıklarının büsbütün aksi bir insanın ardında koşarlar.” (s.67-68).

“**Necibe Hanımefendi**, muttasıl söylüyor, Ø kah hatıralarından, Ø kah tasavvurlarından bahsediyordu; ne bu hatıralar, ne de bu tasavvurlar iki gence hiçbir alaka vermiyor, Ø canlarını sıkıyordu.” (s.70).

“**Naim Efendi**, odanın bir tarafını kaplayan uzun bir erkan minderinin ucundan, yarı diz çökmüş, yarı bağdaş kurmuş bir vaziyette, kafesi kaldırılmış, fakat camı indirilmiş bir pencereden dışarıya bakıyordu. Arkasında beyaz pikeden iki sıra

iri, sedef düğmeli, pamuksuz bir uzun hırka, başında aynı pikeden bir takke vardı. İnce uzun çehresi her vakitten ziyade solgun ve çizgili gözleri her vakitten ziyade çukurlaşmış görünüyordu; Ø damadı içeri girer girmez yerinden kalkmak ister gibi bir hareket yaptı ve Ø eliyle önündeki koltuğu işaret ederek: ‘Buyurunuz rica ederim,’ dedi.” (s.73).

“**Cemil** bir taraftan inliyor, Ø bir taraftan Fransızca şarkılar söylüyor, Ø birtakım isimler söylüyor ve Ø tekrar kasmaya başlıyordu.” (s.84).

“**Seniha** bazen de, esrarlı hadiseler ihtiyacını hissederdi ve Ø ortada hiç yoktan birtakım vakalar icat ederdi. Mesela, Ø on beş gün Faik Bey’e hiç görünmezdi. O, konağa geldiği zaman, kendisini yok dedirtirdi, Ø üst üste mektuplar alıp, Ø cevap vermezdi ve Ø günün birinde genç adamla buluştukları zaman, ona gaybubetini birtakım acayip sebeplerle izah ederdi.” (s.89).

“**Seniha**, çoğu vakitlerini yatakta geçiriyor. Ø Durmadan sıhhatinden şikayetçidir; Ø gittikçe zayıflıyor, Ø sararıyor. Ø Dünyadan bezmiş bir hali var, Ø hiçbir şeyle avunamıyor. Hele büyükbabasıyla o günden beri bir kelime konuşmadılar.” (s.114).

“Çok geçmedi, **Seniha**, bu ihtilalci, yakıcı ve kızgın halden sıyrılıp bir başka vaziyet aldı, Ø bir başka tavır takındı. Ø Dalgın, sinsi ve esrarlı oldu. Yüzünde, gizli bir niyeti, bir düşüncesi olanlara mahsus gölgeler dolaşıyordu. Ø Saatlerce bir köşeye çekilip avurdunu ve dudaklarını kemiriyor, gözleri belirsiz bir noktaya dikilip kalıyor, sonra birden hatırına gayet mühim ve acele bir iş gelmiş gibi, hemen odasına koşuyor, Ø çabuk çabuk giyiniyor ve Ø tek başına, kimseye haber vermeksizin sokağa fırlıyordu.” (s.119).

“Bermutat o kadar kayıtsız olan **Servet Bey**, yerinde duramıyordu; Ø ikide bir sokağa fırlıyor, Ø gecenin sessizliğini dinliyor, Ø uzaktan uzağa aksi duyulan ayak seslerine kulak veriyor ve sonra: Ø ‘Acayip şey!’ diye söylenerek tekrar içeriye giriyordu.” (s.124).

“Hem de ne sevişme; anasına babasına bir haber göndermek lüzumunu hissetmeyen **bu kız**, ilk fırsatta aşığına telgraf çekiyor, Ø adresini bildireceğini söylüyor ve Ø denizlerin, dalgaların, uzun mesafelerin arkasından ona seslenmek imkânını buluyordu.” (s.129).

“Hatta birinde Sekine Hanım epeyce telaşa düştü; elmaslarını rehine vermeye karar verdi; fakat **Servet Bey**: ‘Bırak biraz burnu sürtülsün!’ dedi ve **Ø** mani oldu.” (s.138).

“**Zavallı ihtiyar**, kaç zamandan beri gönlü ile pençeleşmektedir. Seniha'nın hasreti, onun için, bütün ömründe duyduğu ıstırapların en büyüğü oldu. Yanındaki sedef kakmalı çekmecedeki Seniha'nın her yaşta resimlerinden bir büyük deste vardı. **Ø** Bunları, odasında kimse olmadığı zamanlar yavaşça çekmecedeki çıkarır; **Ø** bir müddet titrek elleri arasında evirir, **Ø** çevirir, **Ø** sonra gözlüklerini takar, **Ø** her birine uzun uzun, derin derin bakar, **Ø** öper, **Ø** koklar, **Ø** göğsü üstüne basardı.” (s.156-157).

“Zavallı **Naim Efendi**, o gün haysiyetinden büyük bir şeyin kırıldığını hissetti; kendini adeta bir hancı, bir bezirgân ya bir dilenci derecesine inmiş sandı ve **Ø** ziyaretçiler gittikten sonra bütün bir gece sabaha kadar teessüründen hıçkırdı, **Ø** durdu.” (s.164).

2.1.4.2. Tamlayan Eksiltisi ile Oluşan Art Gönderim

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “tamlayan + tamlanan” ilişkisi bağlamında tamlayanın eksiltilmesi ile “Ø” boş art gönderim olduğu tespit edilmiştir. Art gönderim ilişkisi çerçevesinde önce art gönderim yapılan unsur, daha sonra “Ø” boş art gönderim yer almaktadır.

“Ve o akşam **Naim Efendi**, her şeye vakıf oldu. Bu ihtiyar adam, hayatında **üç facialı an** biliyordu; **bunlardan** biri, annesinin, **Ø** diğeri karısının öldüğü gündü, **Ø** üçüncüsü de, çoktan beri öğrenmekten korktuğu bu müthiş hakikate erdiği gün oldu.” (s.101).

“Sonra yavaş yavaş, tane tane, küçük bir çocuğa nasihat veren bir insan sesiyle, **kaç aydan beri Seniha'ya dair işittiği şeyleri** hikâye etmeye başladı. **Bunların** bazıları en hayali masallardan farklı değildi; **Ø** bazıları şeytanca uydurulmuş iftiralara benziyordu; bazılarında ise epeyce hakikat kokusu vardı.” (s.122).

2.2. ÖN GÖNDERİM

2.2.1. Zamirler ile Yapılan Ön Gönderim

İncelemiş olduğumuz eserde kişi zamirleri, dönüşlülük zamirleri, işaret zamirleri ve belirsizlik zamirleri ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir.

2.2.1.1. Kişi Zamirleri ile Yapılan Ön Gönderimler

2.2.1.1.1. Üçüncü Teklik Kişi Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü teklik kişi zamiri “o” ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce “o” üçüncü teklik kişi zamiri daha sonra da ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

“*Sekine Hanım, babasının yanına koştu: ‘Şimdi, söyleyiniz, rica ederim;’ dedi. ‘Sebep o mu, söyleyiniz. **Seniha** mı sebep oldu?’*” (s.113).

“*“Aranızda acıdığım bir kimse varsa o da **büyükbabamdır.**”*” (s.131).

2.2.1.1.2. Birinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede birinci çokluk kişi zamiri “biz” ile yapılan ön gönderim tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce “biz” birinci çokluk kişi zamiri daha sonra da ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

“***Bizim** gibi söz söylerler, tebessüm ederler ve ağlarlar, **bizi** anlar gibi bakan gözleri vardır. Fakat asla, asla **bizden** değildirler; ne damarlarında işleyen kanların, ne göğüslerinin altında çarpan kalbin **bizim** kanımız ve **bizim** kalbimizle münasebeti vardır. **Erkeklerin** en büyük hatası ve felaketlerinin başlıca sebebi onları da kendilerinden telakki etmeleridir.*” (s.186).

2.2.1.1.3. İkinci Çokluk Kişi Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde ikinci çokluk kişi zamiri “siz” ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce “siz” ikinci çokluk kişi zamiri daha sonra da ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır. Aşağıdaki örneklerde ikinci çokluk kişi zamirinin nezaket, saygı vb. dolayısıyla tekil kişiye gönderim yaptığı görülmektedir.

“*Seniha’ya göre İstanbul’da hiçbir şey dikkate değmezdi; buradaki hayatın herhangi nevinde olursa olsun, gönül bulandırıcı bir yavanlık vardı. Ara sıra, Faik’e: ‘**Size** şaşıryorum **Faik Bey!**’ derdi.*” (s.43).

“*“**Siz** kaç yaşındasınız?’ **Hakkı Celis:** ‘Yirmi iki,’ dedi.”*” (s.186-187).

2.2.1.2. Dönüştürülük Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde dönüştürülük zamiri “kendi” ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde önce “kendi” dönüştürülük zamiri daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

*“Koruda sesi işitilen, fakat **kendisi** gelmeyen bir rüzgâr vardı.” (s.57).*

*“**Kendilerini** bildikleri günden beri, şiirle şairlerden başka bir şeyle meşgul olmayan **genç kızlar**, Hakkı Celis'in bu yeni şiir ve şair tarifini anlayamıyorlardı; vücudu gibi ruhunun da sertleşip kabalaştığına hükmettiler ve bir an evvel kalkıp gitsin diye beklediler.” (s.180).*

2.2.1.3. İşaret Zamirleri ile Yapılan Ön Gönderimler

2.2.1.3.1. Bu İşaret Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “bu” işaret zamirleri ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce ön gönderim yapan “bu” işaret zamiri daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

*“Ağaçlar soyulmuş, havuz, dökülmüş yaprak tabakaları altında görülmez olmuştu. Sonbahar denilen mevsim ne hazine bir mevsimmiş! **Bu, adeta yazın çürüyüşü, parça parça çürüyüp dökülüğü gibi bir şeydi.**” (s.117).*

*“**Bu, cadde üzerinde, bir sokak köşesinde gayet muhteşem, yeni yapılmış bir apartmandı; içi henüz boya, alçı ve demir kokuyordu.**” (s.143).*

*“Seniha'nın yanından çıktıktan sonra sokakta yürürken kendi kendine mütemadiyen **bunu** tekrar ediyordu: ‘Öyleyse ölüm adamı olurum.’” (s.152).*

2.2.1.3.2. Şu/Şunlar İşaret Zamiri ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “şu/şunlar” işaret zamirleri ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce ön gönderim yapan “şu/şunlar” işaret zamiri daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

*“Bununla beraber, **şuna** da hükmetmemelidir ki, **Naim Efendi'nin torunu, parayı para için seven kızlardandır; bu rezilet [kötü huy] onda fazla süslenmek, fazla eğlenmek, geniş yaşamak, çok seyahat etmek arzularından doğmuş bir histen başka neydi?..**” (s.45).*

“(…) Bununla beraber, **şunu** da itiraf etmeliyim ki, **ben de düne kadar işin derecesini tayinden acızdım. Aralarındaki rabitanın ne kadar sıkı olduğunu bilemiyordum.**” (s.100).

“Faik Bey’in gözlerine sert ve haşın bir ifade gelmişti: ‘Bakınız, **şunlara** bakınız; **sarışın, siyah ve beyaz yılanlar** ki, etrafımızda, kıvrana kıvrana kımıldanıyorlar.’” (s.185).

“‘Seniha devam etti: (...) Bir romanda görmüştüm. ‘Bütün ahlak düsturlarının hulasası **şudur** diyordu: **Hakikat için, hakikati söyleyebilecek bir tarzda yaşamak.**’” (s.208).

2.2.1.4. Belirsizlik Zamirleri ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde belirsizlik zamiri ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce ön gönderim yapan belirsizlik zamiri daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

“**Çoğu, İkinci Abdülhamit Han devri ricalinden olan bu adamların her biri** bir hile ile efendilerinin arabasına binmiş seyisleri andırıyorlardı.” (s.11).

“Bunların **bazısı, mürebbiyesi Madam Kronski vasıtasıyla tanıdığı birkaç Beyoğlu madam ve matmazelleri; diğerleri çocukluk arkadaşlarından genç kızlar ve aile dostu genç kadınlardı; bunlar arasında, biraderi Cemil’in arkadaşlarından bazı genç adamlar da bulunurdu.**” (s.20).

“Faik Bey’in dün gece yaptığı **şey** gerçi pek fena idi. **Sabaha kadar kumar oynamış ve hayli kaybetmişti.**” (s.22).

“Seniha, bilinmez nedendir, hem bu genç kadına hem de o genç adamlara kızıyordu. ‘Macit Bey, yaprakları çabuk çeviriyorsunuz!’ diye çıkmış; birkaç dakika sonra, **öbürüne:** Amma da yanlış söylüyorsunuz, ‘**Nazif Bey!**’ demişti.” (s.24).

“İki hemşiresinden **birisi, Nuriye Hanım**, saçları çekilen genç şaire şefkatle bakarak: ‘Zavallı şair işte sizim nasibiniz bu...’ dedi. **Öbürü, Neyyire Hanım** Celal Sahir Bey’den birkaç mısra okudu.” (s.26).

“Seniha’nın Faik Bey’e karşı duyduğu kinin başlıca sebeplerinden **birisi de, böyle zengin bir izdivaç peşinde koşuyordu.** Belki bu genç adam, kendisini zengin olmadığı için horgörüüyordu.” (s.45).

“Esasen Hakkı Celis'in arzu ettiği şey, **bu sofradan bir an evvel uzaklaşmak, kaçırmaktı; hemen ayağa kalktı.**” (s.57).

“Kendisi de bu değişiklikten hayrete düşmüş gibiydi; zira, çehresinde şaşırmış veya ürkmüş bir çocuk hali vardı; belki de simasına bu ifadeyi veren şey, **kaşlarının yukarıya doğru her vakitten ziyade çekik ve gergin durmasıydı.**” (s.66).

“Genç kızın etrafındakiler şöyle dursun, fakat bütün Ada halkı bu sırra tamamıyla vakıftı: Naim Efendi'nin torunu Seniha Hanım ile Kasım Paşa'nın oğlu Faik Bey sevişiyorlar. Bu sırrı ilk **keşfedenlerden biri Necibe Hanımefendidir.** Sonra öbürleri sezdiler.” (s.67).

“Hiç sevmediği **kimselerden biri de Naim Efendiydi;** zira, bu vekarlı, dürüst ve kibar adam, onun taban tabana zıddı bir şahsiyetti.” (s.103).

“Arabasının penceresinden, geçtiği yerlere bakarken, kendini yabancı bir şehrin sokaklarında kaybolmuş, nereye gideceğini, kime başvuracağını bilmeyen bir garip sandı, gözleri bomboştı; bütün gördüğü **şeyler; ev, araba, hayvan, insan, telgraf direkleri, kaldırım taşları,** hepsi aynı şekilde; aynı cinsten, aynı mahiyette, aynı manada birtakım eşya gibi görünüyordu ve etrafındaki gürültüden korkuyordu.” (s.106).

““Biliyorum ki, hayat denilen şey, **içinde doğup büyüdüğüm bu hapishanenin dışında, gürültülü, geniş, aydınlık, acayip, hazin, neşeli, düz, yılankavi, inişli yokuşlu, bitmez tükenmez bir sahadır.**”” (s.110).

“Biraz sonra kalfa hanım da geldi; bu hıçkırığı dindirmek için ne kadar usul varsa **hepsini birer birer Naim Efendi'ye tatbikiye başladı. Kah tavana baktırarak, kah nefes aldirmayarak su içirdi; odanın içinde heyecanını tahrik edecek, hayretini celbedecek şeyleri yaptı, sözler söyledi, sırtını, göğsünü oğuşturdu. Midesinin üstüne sıcak bezler koydu.**” (s.111-112).

“Ümit ve teselli kapısı yirmi yaşında bu gence ilk defa olarak bu akşam kapandı; bu ilk felaket duygusunun önünde hissettiği şey, **acı bir şaşkınlıktı.**” (s.129).

“Cihangir'deki konağa **kimisi** mütecessis, **kimisi** şaşkın ve mahzun birçok kadın misafir geliyordu; bunların Sekine Hanım'ın yüzüne bir acayip bakışları, bir Nasıl oldu? Nasıl geçti? diyen tavırları vardı ki, insanda tırmalanmayan asap bırakmıyordu.” (s.127).

“Birkaç zamandan beri huzurundan hoşlandığı, daha doğrusu muazzep olmadığı [sıkıntı duymadığı] yalnız **bir kişi** vardı: O da hemşiresinin torunu **Hakkı Celis...**” (s.136).

“Fakat **kimi** Çamlıca'dan, **kimi** Sarıyer'den, **kimi** Şehzadebaşı'ndan, **kimi** Ayastefanos'tan kalkıp gelen **bu kiracılar** hiç olmazsa selamlığı, hiç olmazsa iç avluyu görmeden gitmek istemiyorlar ve adeta uşağın göğsünden itip girmeye çalışıyorlardı.” (s.163).

“Faik Bey, viskiden bir yudum daha aldı ve üst üste birkaç nefes sigarasından çekti; gözleri süzüle süzüle adeta yarı kapanmış, kaybolmuştu; dedi ki: ‘**Canlı şeylerin hiçbirini** sevmez. Ne **insan**, ne **köpek**, ne **kedi**, ne **civciv**. (...)’” (s.190).

“Sevdiği **şeyler** hep **kumaş, taş, boya, rahat ve muntazam odalar, araba, kundura ve çoraptır**. (...)” (s.190).

“Gerçi, yavrucak, ne kadar gönlüne göreydi; kendisini de ne kadar iyi dinler; ne kadar iyi anlardı; **ailesi içinde hiç kimse** ne **hemşiresi**, ne **kızı** bu çocuk gibi cana yakın değildi.” (s.193).

“İspanya'yı bu renkte tasavvur ederim; bu renk bana **çok ateşin, hummalı, zorlu mehib (Heybetli, korkunç) ve müthiş şeyleri** hatırlatır; **Barres'in cümleleri, d'Annunzio'nun mısraları, boğa güreşleri, Don Joze'nin macerası...** İşte hatırıma hep böyle şeyler gelir.” (s.202).

“Bu ziyafette Seniha'nın dostlarından hemen **hiçbiri** yoktu: Ne **Belkıs Hanım**, ne **Nuriye** ve **Neyyire Hanımlar** davetliydi.” (s.211).

“**Biri** omzunda, **biri** de ta göğsünün ortasında **üç yarası** vardı; vurulurken görmedim, lakin görenler söylüyorlar, o gün Anafartalar'da ilk süngü hücumunu yapanların arasındaymış, kurşunu ilk defa sağ kolundan yemiş; (...)” (s.214).

2.2.2. Sıfatlar ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışmamızda, işaret sıfatları ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir.

2.2.2.1. İşaret Sıfatları ile Yapılan Ön Gönderimler

2.2.2.1.1. Bu İşaret Sıfatı ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede “bu” işaret sıfatı ile yapılan ön gönderim tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce

ön gönderim yapan “bu” işaret sıfatı daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

*“Ada halkı **bu sırra** tamamıyla vakıftı: **Naim Efendinin torunu Seniha Hanım ile Kasım Paşanın oğlu Faik Bey sevişiyorlar.**” (s.67).*

2.2.2.1.2. Şu işaret Sıfatı ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde “şu” işaret sıfatı ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce ön gönderim yapan “şu” işaret sıfatı daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

*“Seniha hiç beklenilmeyen bir anda, birdenbire yerinden fırladı ve büyükbabasının dizlerine oturarak bir kolunu boynundan geçirdi –bu onun mutak hareket tarzlarından biridir ve ağzını ihtiyarın kulağına yaklaştırıp **şu garip suali** sordu: ‘**Büyükbaba, çok sefaletе düştük değil mi?**’” (s.31).*

*“Bir yol dönümünde ansızın tuzağa düşmüş bir adam gibiydi; **şu fark** ile ki, **hiç** çırpınmak ihtiyacı duymuyor ve kendini mazlum bir teslimiyete terk ediyordu.” (s.129).*

*“Kadınlar hep bir ağızdan bir çığlık kopardılar; kapıyı açmalarıyla kapamaları bir oldu; şimdi koridordan **şu sesler** duyuluyordu: ‘Üstüme iyilik sağlık, bir mevta, kefeni içinde dimdik ayakta duruyor. Ayol, ne diyorsun, mevta değil, tıpkı mezardan çıkmış bir kadit... Evet, sanki bir kadite beyaz bir entari giydirmişler. Lakin, ben gördüm, kımıldıyordu; kımıldıyordu, vallahi kımıldıyordu.’” (s.166).*

2.2.3. Eklerle ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında iyelik ekleri, kişi ekleri ve belirtme hâli eki ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir.

2.2.3.1. İyelik Ekleri ile Yapılan Ön Gönderimler

2.2.3.1.1. Üçüncü Teklik Kişi İyelik Eki ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde üçüncü teklik kişi iyelik eki ile yapılan ön gönderimler tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlelerde önce üçüncü teklik kişi iyelik eki almış sözcük, daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

“Bütün **çocukluğu** ve bütün **gençliği** İstanbul’un en kalabalık bir konağında geçen **Naim Efendi**, eğlenceli meclisleri, ahbab arasında sohbetleri, misafirleri pek severdi.” (s.12).

“Naim Efendi’nin, gözlerini açmasıyla kapaması bir oldu; zira karşısındaki minderde, **yüzü** ağlamaktan kıpkırmızı kesilmiş **hemşiresinin** bir şey söylemek için kendisine baktığını gördü.” (s.159).

“**Yüzünün** çizgileri gittikçe aşağıya doğru çekilen ve **ağzının** içinde **dilini** güçlükle döndürebilen **Faik Bey**, Hakkı Celis’e saçlarına temas edecek kadar sokuldu: (...)” (s.189).

2.2.3.1.2. Üçüncü Çokluk Kişi İyelik Eki ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede üçüncü çokluk kişi iyelik eki ile yapılan ön gönderim tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce üçüncü çokluk kişi iyelik eki almış sözcük, daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır.

“Locaların birinde, **kıyafetlerinden** dışarıklı veya harp zengini olduğu anlaşılan **iki şişman adam** yanlarında **saçları** ve **suratları** boyalı yarı çıplak **kadınlarla** mütemadiyen şampanya içiyorlar, meyve yiyorlar ve mütemadiyen sırtarak birbirlerine bakıyorlardı.” (s.184).

2.2.3.2. Kişi Ekleri ile Yapılan Ön Gönderimler

2.2.3.2.1. İkinci Çokluk Kişi Eki ile Yapılan Ön Gönderimler

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede ikinci çokluk kişi eki ile yapılan ön gönderim tespit edilmiştir. Ön gönderim ilişkisi çerçevesinde cümlede önce ikinci çokluk kişi eki almış sözcük, daha sonra ön gönderim yapılan unsur yer almaktadır. Aşağıdaki örnekte ikinci çokluk kişi zamirinin nezaket, saygı vb. dolayısıyla tekil kişiye gönderim yaptığı görülmektedir.

“Nuriye Hanım dedi ki: ‘Aman Yarabbi, ne kadar, ne kadar da **değişmişsiniz**, **Hakkı Celis Bey!**’” (s.178).

2.2.4. Boş Ön Gönderim

2.2.4.1. Nesne Eksiltisi ile Oluşan Boş Art Gönderim

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlede nesne eksiltisi yoluyla oluşan “Ø” boş ön gönderim tespit edilmiştir.

“Bazı erkekler şu veya bu tarzda kadınlardan Ø, bazı kadınlar şu veya bu biçimde erkeklerden hoşlandıklarını söylerler: (...).” (s.67-68).

2.2.4.2. Yükleme Eksiltisi ile Oluşan Boş Art Gönderim

Çalışma metnimiz kapsamında aşağıda yer alan cümlelerde yükleme eksiltisi yoluyla oluşan “Ø” boş ön gönderimler tespit edilmiştir.

“Ve Seniha için mehtaplı geceleri beyaz fecirler Ø, beyaz fecirleri pembe akşamlar takip etti. (s.66).

“Bazı erkekler şu veya bu tarzda kadınlardan, Ø, bazı kadınlar şu veya bu biçimde erkeklerden hoşlandıklarını söylerler: “Benim tipim şudur, benim idealim budur” derler, halbuki günün birinde söylediklerinin büsbütün zıddını severler, aradıklarının büsbütün aksi bir insanın ardında koşarlar.” (s.67-68)

SONUÇ

Bu tez çalışmasında *Kiralık Konak* adlı eserde yer alan gönderim unsurları tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular neticesinde ulaşılan sonuçlar şunlardır:

Eserde zamirler ile yapılan gönderimler birinci teklik kişi, ikinci teklik kişi, üçüncü teklik kişi, birinci çokluk kişi, ikinci çokluk kişi ve üçüncü çokluk kişi zamirleri; “bu/bunlar/bura”, “şu/şunlar”, “o/onlar/ora”, “böyle” işaret zamirleri, dönüşlülük, ilgi, belirsizlik zamirleri ve “hangisi” soru zamiri ile yapılmıştır. Zamirler içerisinde en çok kişi zamirleri ile art gönderim yapılmış olup bunlar içerisinde de en çok birinci teklik kişi zamiri “ben” ve üçüncü teklik kişi zamiri “o” ile art gönderim yapılmıştır. Eserde birinci teklik kişi zamiri “ben”, ikinci teklik kişi zamiri “sen”, üçüncü çokluk kişi zamiri “onlar” ile yapılmış olan art gönderim örnekleri tespit edilirken ön gönderim örnekleri tespit edilememiştir. Eser içerisinde “siz” ikinci çokluk kişi zamirinin saygı ve nezaket anlamıyla tekil kişiye art ve ön gönderimde bulunduğu gözlenmiştir.

İşaret zamirleri içerisinde ise en çok “bu/bunlar/”, “bura”, “o/onlar/”, “ora” işaret zamirleri ile gönderim yapılırken en az “şu” işaret zamiri ile gönderim yapılmıştır.

Zamirlerle yapılan gönderimlerde ilgi (aitlik) zamiri ile yapılan art gönderimin sadece iki örneği tespit edilirken ön gönderim örneği tespit edilememiştir. Eserde dönüşlülük zamiri ile yapılan art gönderimin örneği daha fazlayken dönüşlülük zamiri ile yapılan ön gönderimin iki örneği tespit edilmiştir. Belirsizlik zamirleri ile yapılan art ve ön gönderim örneklerinin eserde fazlaca olduğu görülürken tüm zamirler içerisinde en az gönderim yapılan zamir çeşidi ise “hangisi” soru zamiri ile yapılan art gönderim olduğu tespit edilmiştir.

Eserde işaret sıfatları ile yapılan art ve ön gönderimler tespit edilmiştir. İşaret sıfatları içerisinde en çok “bu” işaret sıfatı ile yapılan art gönderimler tespit edilirken en az “o” ve “şu” işaret sıfatları ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir. İşaret sıfatları ile yapılan ön gönderimlerde “bu” işaret sıfatı ile yapılan ön gönderimin bir örneği tespit edilirken “şu” işaret sıfatı ile yapılan gönderimin üç örneği tespit edilebilmiştir. “O” işaret sıfatı ile yapılan ön gönderim ise tespit edilememiştir.

Çalışma kapsamında, eserde yer alan eklerle yapılan art gönderim ve ön gönderim ögeleri tespit edilmiştir. Eklerle yapılan gönderimler iyelik ekleri, kişi ekleri

ve belirtme hâli eki ile yapılan art ve ön gönderim başlıklarında ele alınmıştır. Bildirme işlevli ekler ile yapılan gönderimler için art gönderim bulgusuna ulaşılmıştır.

İyelik ekleri ile yapılan art gönderimlerde en çok üçüncü teklik kişi iyelik eki ile art gönderim yapılırken en az ikinci teklik kişi iyelik eki ile art gönderim yapıldığı gözlenmiştir. İkinci çokluk kişi iyelik eki ile yapılan art gönderimlerin nezaket, saygı vb. dolayısıyla tekil kişiye gönderim yaptığı tespit edilmiştir. İyelik eki ile yapılan ön gönderim ilişkisi çerçevesinde ise sadece üçüncü teklik ve üçüncü çokluk kişi iyelik eki ile yapılan ön gönderim bulgusu tespit edilmiş olup diğer iyelik ekleri ile yapılan ön gönderim bulgusuna rastlanmamıştır.

Kişi ekleri ile yapılan art gönderimlerde en çok üçüncü teklik, üçüncü çokluk, birinci teklik ve birinci çokluk kişi eki ile art gönderim yapıldığı tespit edilmiştir. İkinci teklik ve ikinci çokluk kişi eki ile yapılan art gönderim örneklerine ise daha az rastlanmıştır. Kişi ekleri ile yapılan ön gönderim ilişkisi çerçevesinde sadece ikinci çokluk kişi eki ile yapılan ön gönderimin bir örneği tespit edilmiştir. Diğer kişi ekleri ile yapılan ön gönderim tespit edilememiştir. İkinci çokluk kişi eki ile yapılan art ve ön gönderimlerde söz konusu ekin nezaket, saygı vb. dolayısıyla tekil kişiye gönderimde bulunabildiği görülmüştür.

Çalışma kapsamında birinci teklik kişi istek kipi +[ayım], +[eyim] işaretleyicisi ve birinci çokluk kişi istek kipi +[alım], +[elim] işaretleyicisinin hem isteği hem kişiyi; ikinci çokluk kişi emir +{(y)InIz} işaretleyicisinin hem emiri hem de kişiyi aynı anda ifade ettiği görülmektedir. Bu tür yapıların daha önce bahsi geçen kişilere art gönderim yaptığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu tür yapıların gönderim ögesi olarak ele alınması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Eserde belirtme hâli ekiyle art gönderim yapıldığı tespit edilmiştir. Eserde belirtme hâli eki ile yapılan ön gönderim tespit edilememiştir.

Eserde bildirme işlevli ekler ile yapılan art gönderimler kapsamında bildirme işlevli geniş zaman birinci teklik kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderimler, bildirme işlevli geniş zaman ikinci teklik kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderimler, bildirme işlevli geniş zaman üçüncü teklik kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderimler ve bildirme işlevli geniş zaman üçüncü çokluk kişi işaretleyicisi ile yapılan art gönderimler tespit edilmiştir.

Eserdeki boş art gönderim unsurları tespit edilmiştir. Özne ve tamlayan eksiltisi ile oluşan art gönderimler içerisinde en çok özne eksiltisi ile yapılan art gönderim tespit edilmiştir. Bunun eserin hâkim bakış açısı ile yazılmış olmasından kaynaklı olduğu söylenebilir. Bu yüzden eserdeki özne eksiltisi ile yapılan tüm boş gönderimlere değil, başlığı temsilen bazı örneklere yer verilmiştir. Boş ön gönderim ilişkisi çerçevesinde ise nesne eksiltisi ile oluşan boş ön gönderimin bir yüklem eksiltisi ile oluşturulan boş ön gönderimin ise iki örneği tespit edilebilmiştir.

Eserde metin dışı gönderimler çok olmamakla birlikte tespit edilen örnekler ilgili başlık altına dâhil edilmiştir.

Eserde yazarın genellikle olay/durumun bağlamını okuyucuya açıklamak amacıyla konuya giriş yaptığı, daha sonra doğrudan anlatım ile olayları aktardığı görülmektedir. Bu tür ifadelerde öncelikle doğrudan anlatım içerisindeki bir öğeye gönderim düşünülebilir fakat doğrudan anlatımdaki unsuru okuyucuya açık bir şekilde yansıtan gönderim ögesi, bağlamın aktarıldığı anlatımda yer almaktadır. Dolayısıyla bu tür yapılarda dolaylı gönderimden de bahsedilebilir.

*“Fakat, **Seniha**, sözüne bir lahza fasıla vermeksizin gittikçe artan bir ateşle söylüyor, söylüyordu: (...) ‘Annem nasıl sizin gibi bu konakta yaşayıp ihtiyarladyısa ben de onun gibi yaşayıp ihtiyarlamaya **razı olacağım**. Halbuki ben mutlaka kendi hayatımı yaşamak **istiyorum**. İşte bunun içindir ki, sevdiğim bir adamı kendime hayat yoldaşı yapmaktan **çekiniyorum**; zira bütün hazlarımda, zevklerimde, keder ve heyecanlarımda tamamıyla yalnız kalmak, tamamıyla benliğimi muhafaza etmek **emelindeyim**.”* (s.110).

Yukarıdaki örnek cümlede yazar öncelikli olarak “Seniha” karakteri üzerinden olayın geçtiği bağlamı anlatmakta ardından “Seniha” karakteri ağzından doğrudan anlatım ile olayları aktarmaktadır. Burada öncelikle doğrudan anlatım içerisindeki bir öğeye gönderim düşünülebilir fakat doğrudan anlatımdaki unsuru okuyucuya açık bir şekilde yansıtan gönderim ögesi, bağlamın aktarıldığı anlatımda *“Fakat, **Seniha**, sözüne bir lahza fasıla vermeksizin gittikçe artan bir ateşle söylüyor, söylüyordu”* yer almaktadır. Dolayısıyla bu tür yapılarda dolaylı gönderimden de bahsedilebilir.

Çalışmada genel itibariyle art gönderimlerin ön gönderimden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Eser içerisinde gönderimlerin sık kullanılması sürekli tekrarın önüne geçerek okuyucu zihninde metnin bir bütün şeklinde anlaşılmasını kolaylaştırmıştır.

Eserin kurgu dilinin üçüncü ağızdan yapılmış olması eser içinde bol miktarda üçüncü teklik iyelik ve üçüncü teklik kişi eklerinin kullanımına neden olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Akçataş, A. (2001). *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu Romanı Üzerine Bir Metin Dil Bilim İncelemesi*, (Doktora Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Aktaş, A. (2019). *Gönderim İşlevli Dil Birimleri*, (Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Alan, N. (2022). Vesîletü'n-Necât'ta Bağımsız Gönderim Ögeleri, *Disiplinler Arası Dil Araştırmaları Dergisi*, 5(5), 1-17.
- Ay, Ö. (2023). Adıllar. İçinde; *Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri* (4. Baskı), 137-167. Ed: Erdoğan Boz. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ayata Şenöz, C. (2005). *Metindilbilim ve Türkçe*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Aydın, H. (2012). Dilde Sıfır Birim ve Sıfır Biçimbirimin Kullanımı, *Turkish Studies-International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 7(2), 169-181.
- Aydın, İ. (2012). İlköğretim 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı'nın 'Duygular' Temasında Yer Alan Okuma Metinlerine Metindilbilimsel Bir Yaklaşım, *Turkish Studies-International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkic*, 7(3), 381-407.
- Balcı, H.A. (2018). *Metindilbilimin ABC'si*, Ankara: Say Yayınları.
- Balyemez, S. (2011). *Dede Korkut Hikâyeleri'nin Metin Dil Bilimsel Yapısı*, (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Banguoğlu, T. (2000). *Türkçenin Grameri* (6. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Boz, E. (2012). *Türkiye Türkçesi Biçimsel ve Anlamsal İşlevli Biçimbilgisi (Tasnif Denemesi)*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Bozkurt, F. (2022). *Metindilbilim Metinsel Bağdaşıklık ve Türkiye Türkçesinde Değiştirim*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Bölükbaş, F. (2010). Metindilbilimsel Çözümleme: Muzaffer İzgü'nün Yedi Uyurlar Öyküsü, *Folklor Edebiyat Dergisi*, 16(63), 99-116.
- Coşkun, E. (2005). *İlköğretim Öğrencilerinin Öyküleyici Anlatımlarında Bağdaşıklık, Tutarlılık ve Metin Elementleri*, (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çeltek, A. (2008). *Türkçede Boş Artgönderim Söylem-Edimbilimsel İşlevleri*, (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çetinkaya, B. (2023). Sıfatlar. İçinde; *Türkiye Türkçesi III Sözcük Türleri* (4. Baskı), 75-108. Ed: Erdoğan Boz. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Demir, T. (2006). *Peyami Safa'nın 'Yalnızız' Adlı Romanının Metindilbilimsel Çözümlemesi*, (Yüksek Lisans Tezi). Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.
- Dilidüzgün, Ş. (2008). *Türkçe Öğretiminde Metindilbilimsel Bağlamda Uygulamalı Bir Yaklaşım*, (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metindilbilim ve Türkçe Öğretimi: Uygulamalı Bir Yaklaşım*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğan, F. D. (2018). *Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarındaki Şiirlerin Metinsellik Ölçütleri Bağlamında Çözümlemesi ve Bu Şiirlerin Metinselliğine İlişkin Öğretmen Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Doğru, F. (2020). Sözcük Türünü Değiştiren Biçimbirimler. İçinde; *Türkiye Türkçesi II Biçimbilgisi*, 49-74. Ed: Erdoğan Boz. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Ediskun, H. (1985). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Ercan Güven, A.N ve Akpınar Ş. (2020). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenenlerin Bağdaşıklık Araçlarını Kullanma Düzeyinin Değerlendirilmesi, *SEFAD (Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi)*, (43): 273-300.
- Ergin, M. (2004). *Türk Dil Bilgisi*, İstanbul: Bayrak Basım Yayım Dağıtım.
- Hengirmen, M. (2007). *Türkçe Dil Bilgisi* (9. Baskı). Ankara: Engin Yayınevi.
- Hirik, S. (2020). Türkçede Bağdaşıklık ve Bağdaşıklık Unsurları: Kürk Mantolu Madonna İncelemesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 10(1), 221-238.
- İşsever S. ve Karabağ S. (1995, 25-27 Mayıs). *Edinim Sürecinde Bağdaşıklık*, IX. Dil Bilim Kurultayı, Bolu, 221-235.
- Kıran, Z. (2001). *Dilbilimine Giriş*, Ankara: İletişim Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri: Şekil Bilgisi*, Ankara: TDK Yayınları.
- Mısırlı, G. (2018). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğrenen Öğrencilerin Yazılı Metinlerinde Bağdaşıklık Bağıntısı Görünümleri: Bir Durum Çalışması Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Onursal, İ. (2003). Türkçe Metinlerde Bağdaşıklık ve Tutarlılık. İçinde; *Günümüz Dilbilim Çalışmaları*, 121-132. Ed: Ayşe Kıran, Ece Korkut, Suna Ağıldere İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Özkan, B. (2004). Metindilbilimi, Metindilbilimsel Bağdaşıklık Ve Haldun Taner'in "Onikiye Bir Var" Adlı Öyküsünde Metindilbilimsel Bağdaşıklık Görünümleri, *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 167-182.
- Öztoğat, N. T (2005). *Yazınsal Metin Çözümlemesinde Kuramsal Yaklaşımlar*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Torusdağ, G. ve Aydın, İ. (2024). *Metindilbilim ve Örnek Metin Çözümlemeleri*, Ankara, Pegem Akademi.
- Tüfekçi, P. (2009). *Türkçe İçin Sözdizim Tabanlı Bir Adıl Çözümleme Sistemi*, (Doktora Tezi). Edirne, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uzun, G. L. (2019). Metindilbilim: Temel İlkeler ve Kavramlar. İçinde; Genel Dilbilim II, 153-180. Ed: A. S. Özsoy ve Turan Ü.D. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Uzun, L. S. (1995). *Orhon Yazıtlarının Metindilbilimsel Yapısı*, Ankara: Simurg Yayınları.
- Uzun, L. S. (2004). Metin Üretimi. İçinde; Türkçe Sözlü ve Yazılı Anlatım (4. Baskı), 21-38. Ed: Canan İleri. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Uzun, M. (2016). *Nazan Bekiroğlu'nun 'Nar Ağacı' Adlı Romanında Bağdaşıklık Bağdaşıklık Ekseninde Bir Söz Varlığı Çözümlemesi*, (Doktora Tezi). Trabzon, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, M. (2023). Bir Metin Dil Bilimsel Çözümleme: Yusuf Atılgan'ın "Tutku" Adlı Hikâyesinde Bağdaşıklık Ve Tutarlılık. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 12(3), 1128-1158.
- Üstünoğlu, K. (1999). Eksilti ya da Sıfır Tekrar, *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1(1), 93-105.
- Zengin, F. (2023). *Tanpınar'ın Huzur Romanından Hareketle Türkiye Türkçesinde Gönderim*, (Yüksek Lisans Tezi). Isparta, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çevrimiçi Kaynaklar

- Cümle, (b.t). 5 Ocak 2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Metin, (b.t). 5 Ocak 2024, <https://sozluk.gov.tr/>

